

መጽሐፈ ዕዝራ

መግቢያ

1. ታሪካዊ ዳራ

በስድስተኛው ዓቅብ ከተፈጸመው የባቢሎን ምርኮ ቀደም ሲል፣ አሦራውያን ከስምንተኛው ምእት ዓመት ጀምሮ ከአስራ-ኤልና ከይሁዳ ሰዎችን አግዘው ወስደው ነበር። የሚጋዙ ተግባር የተጀመረው በ732 ደማስቆንና ገሊላን ባጠቃው በቴልጌልቴልፌልሶር ሣልሳዊ ሲሆን (2ኛ 15፥29)፣ ቢያንስ 13,520 ሰዎችን ወደ አሦር ወስዶ ነበር። በኋላም ስልምናሶር ንምሳይ፣ ዳግማዊ ሳርጎን በ722 ሰማርያን ይዘው ነበር (2ኛ 17፥6፤ 18፥10)፤ በተለይ ሳርጎን 27,290 (ወይም 27,280) ሰዎች ከአስራ-ኤል መውሰዱንና በእነርሱ ምትክ ከሚሶፓታሚያና ከሶርያ የመጡ የተለያዩ ሕዝቦችን ማስፈሩን በፋከራ ተናግሮአል።

በስምንተኛው ዓቅብ ማብቂያ ላይ የአስራ-ኤል ሕዝብ ብዛት ከ 500,000 እስከ 700,000 ሲገመት፣ ከስምንተኛው እስከ ስድስተኛው ምእት ዓመት ድረስ የይሁዳ ሕዝብ በ220,000 እና 300,000 መካከል ይገመት ነበር። በ722 ሰማርያ በጠላት እጅ ስትወድቅ የኢየሩሳሌም ሕዝብ ቍጥር ከሶሜን በመጡ ስደተኞች ምክንያት በጣም አደገ፤ ይሁን እንጂ በነህምያ ዘመን በከተማዋ የነበሩ ሰዎች ብዛት ወደ 6,000 ዝቅ ብሎ ነበር። ምንም እንኳን ጌዝር ብትያዝም ዓዛርያ (ያዝያን) ለንጉሡ እጅ መንሻ በመስጠቱ ይሁዳ ከሣልሳዊ ቴልጌልቴልፌልሶር ጥቃት አምልግ ነበር። ሆኖም በ701 ዓቅብ ሰናክራም ይሁዳን ባጠቃ ጊዜ ብዙ አይሁዳውያን በተለይም በሊኪሶ የነበሩት በምርኮ ተግዝዋል። የእርሱ ታሪክ 200,150 ሰዎችን ከይሁዳ እንዲጋዝ ይናገራል፤ ሆኖም 2,150 ሰማለት የተፈጸመ ስሕተት ሊሆን ይችላል።

በናቡከደነፆር ዘመን በባቢሎናውያን የተጋዙ ሰዎችን ቍጥር አስመልክቶ መጽሐፍ ቅዱስ የሚያመለክተው ቍጥር የተሟላ ካለመሆኑም በላይ ግራ የሚያጋባ በመሆኑ የተጋዙትን ትክክለኛ ቍጥር አስመልክቶ ለሚቀርበው እርስ በርሱ ለሚጋጭ ትርጓሜ ምክንያት ሆኖአል። እስከ 1956 ዓ.ም ድረስ በመጀመሪያው የናቡከደነፆር ዓመት በይሁዳ ላይ የተፈጸመውን ጥቃት የሚያረጋግጡ ከመጽሐፍ ቅዱስ ውጪ የሆኑ ማስረጃዎች አልነበሩም። ምክንያቱም ዳንኤልና ባልንጀሮቹ ወደ ባቢሎን የተወሰዱት በዚያው ዓመት ወይም ከዚያ ብዙም ሳይቆይ ሊሆን ይችላል።

በ597 ዓቅብ ናቡከደነፆር፣ “የጦር አለቆቹንና ተዋጊዎቹን በመሉ፣ የእጅ ባለሙያዎችንና ቀጥቃጮችን ሁሉ ጨምሮ ባጠቃላይ ዐሥር ሺህ ሰው” አግዞ ነበር (2ኛ 24፥14)። በቍ 16 መሠረት፣ “የባቢሎን ንጉሥ በአጠቃላይ ብርቱ የሆኑትንና ለጦርነት ብቃት ያላቸውን ሰባት ሺህ ተዋጊዎች፣ አንድ ሺህ የእጅ ባለሙያዎችንና ቀጥቃጮችን ወሰደ።” እነዚህ ቍጥሮች የሚወክሉት የቤተ ሰብ አባወራዎችን ብቻ ከሆነ፣ የተጋዙት ሰዎች ቍጥር ባጠቃላይ ወደ ሠላሳ ሺህ ሊጠጋ ይችላል ማለት ነው። በሌላ በኩል ደግሞ በ597 ዓቅብ ስለ ተወሰዱ ምርኮኞች ብዛት ኤርምያስ ሲናገር 3,023 መሆናቸውን (ኤር 52፥28)፣ በ586 ከኢየሩሳሌም የተወሰዱት ደግሞ 832 ምርኮኞች ብቻ መሆናቸውን ይናገራል (ቍ 29)። በ582 ጎዶልያስ ከተገደለ በኋላ 745 ሰዎች ተወስደዋል፤ ይህም ቍጥሩን ወደ 4,600 ከፍ ያደርገዋል (ቍ 30)። ኤርምያስ ያቀረበው እነስተኛ ቍጥር ምናልባት በጣም ዋና ከሆኑ ቤተ ሰቦች የተገኙ ወንዶችን ብቻ ሊወክል ይችላል። ወደ ምርኮ ስለ ተወሰዱትና ከምርኮ ስለ ተመለሱ ሰዎች ቍጥር የተሰጠውን ግምት መሠረት በማድረግ፣ ድኅረ ምርኮ ስለ ነበረው የይሁዳ ሕዝብ ሰፊ ልዩነት የሚታይበትን ግምት እናገኛለን። ወደ 150,000 ሕዝብ ይገመት ነበር ቢባል ትክክል ሳይሆን አይቀርም።

በባቢሎናውያንና በአሦራውያን ምርኮኞች መካከል የነበረው መሠረታዊ ልዩነት ባቢሎናውያን በወሰዱት ምርኮኞች ምትክ ሌሎች አረማውያንን አምጥተው በቦታው አለማስፈራቸው ነው። በዚህ ምክንያት ይሁዳ በከባድ ሁኔታ ብትደመስም፣ የአስራ-ኤልን ያህል ብዙ ጣዖታትን በማምለክ አልተበከለችም ነበር።

በመጽሐፍ ቅዱሳዊው ዘገባ መሠረት የባቢሎን ሰራዊት ብዙ አለቆችንና ካህናትን በመግደል (2ኛ 25፥18-21) በኢየሩሳሌም ዙሪያ የነበረውን ቅጥር አፍርሶአል (2ኛ 25፥10)፤ ቤተ መቅደሱንና አብያተ መንግሥቶችን አውድሞአል (2ኛ 25፥9፤ 13-17፤ ኤር 52፥13፤ 17-23)፤ በኢየሩሳሌም ዙሪያ የነበሩ መንደሮችን ደመስሶአል (ኤር 32፥43)። ባቢሎናውያን ያደረሱት ጥፋት ምን ያህል ከባድ እንደ ነበር ቤት ሳምስ፣ ኤግሎን፣ ዓይን ጋዲ፣ ጊባ እና ኢየሩሳሌምን በመሳሰሉ ቦታዎች በተደረገ ሰፊ የአርኪዎሎጂ ጥናት ተረጋግጦአል። በሺዎች የሚቆጠሩ በጦርነት ወይም በረኃብ ሳይሞቱ አልቀረም (ሰቆ 2፥11-22፤ 4፥9-10)። አብዛኛው ሕዝብ በግዞት ከተወሰደ በኋላ ድኾች፣ የወይን አምራቾችና ገበሬዎች (2ኛ 25፥12፤ ኤር 39፥10፤ 40፥7፤ 52፥16) ባለቤት የለሽ የዕርሻ ቦታዎችን እንዲይዙ በዚያ ቦታ ቀርተው ነበር (ኤር 6፥12፤ የዕዝ 4፥4 ማብ ይመ)። ወደ ተለያዩ አካባቢዎች የኩባለሉ ጥቂት ስደተኞች ተመልሰው እንዲኖሩ ተገደዱ (ኤር 40፥11-12)። እነዚህ ሰዎች በባቢሎናውያን ቀንበር ሥር ለሚቀጥሉት ንምሳ ዓመታት የመከራ ኑሮ ሲገፉ (ሰቆ 5፥2-5)፣ በደል ሲፈጸሙባቸውና የግዳጅ ሥራ ሲሠሩ ኖረዋል (ቍ 11-13)።

በዚህ ጊዜ በፈረሰው የመቅደሱ ክፍል አካባቢ በተወሰነ መልኩም ቢሆን አምልኮ ይካሄድ ነበር (ኤር 41፥5)። ቅዱሳት መጻሕፍቱ ራሳቸው በኢየሩሳሌም ስለ ተደረገ መሻሻል የሚናገሩት የሰዎች ይልቁንም በስፋት የሚናገሩት ከባቢሎን ምርኮ የተመለሱ ሰዎች ስለደረጉት አስተዋዕክ ነው።

በግዞት የተወሰዱት ምሁራንና መንፈሳውያን መሪዎች ከመሆናቸው አንጻር ቅዱሳት መጻሕፍት ማንጸባረቅ ያለባቸው ታሪካዊውን ሁኔታ ነው። ቀደም ሲል ከተገኙ የአሦራውያን ጽሑፎችና ሰነዶች እንደምንረዳው ከሆነ ወንዶች የሚወሰዱት በሰንሰለት ታስረው ነበር፤ ሌቶችና ሕፃናት ደግሞ ሚሶፓታሚያ የተወሰዱት ያላቸውን ጥቂት ንብረት ይዘው በጋሪዎች ተጭነው ነበር። ምርኮኛው የይሁዳ ንጉሥ የአኪን እስከ ዕድሜው ፍጻሜ ድረስ ቀለብ እየተሰፈረለት በባቢሎናውያን ቤተ መንግሥት እንዲኖር ተደረገ (2ኛ 25፥29-30)።

ከጥቂት ዓመታት ከባድ ኑሮ በኋላ ምርኮኞቹ አገሩን ከመልመዳቸውም በላይ መበልጸግ ችለው ነበር (ኤር 29፥4-5)። የተለያዩ ማኅበረ ሰቦችን መሥርተው እየኖሩ ነበር፤ ከባቢሎን ደቡብ ምሥራቅ ስድሳ ማይሎች ርቆ በሚገኘው ኔፑር አጠገብ ባለው ኮበር ወንዝ አካባቢ ይኖሩ የነበሩትን እንደ ምሳሌ ማቅረብ ይቻላል (ሕዝ 1፥1-3፤ ከዕዝ 2፥59 - ነህ 7፥61 ጋር ያነጻ)። ምርኮኞቹ ሲመለሱ ብዙ አገልጋዮችንና እንስሳትን ይዘው መጥተዋል፤ ለተቀደሰው አገልግሎትም የራሳቸውን አስተዋዕክ አድርገዋል (ዕዝ 2፥65-69፤ 8፥26፤ ነህ 7፥67-72)።

ሁለተኛውና ሦስተኛው ትውልድ እውን ከሆነ፣ በኋላ ብዙ አይሁድ በሚሶፓታሚያ ሥር ሰደው ስለ ነበር ውድ አገራቸውን ትተው በዚያ መኖርን ፈለጉ። በሚሶፓታሚያ የነበሩ አይሁድ መንፈሳዊ ሁኔታ ምን ይመስል እንደ ነበር በ597 ወይም በ586 በምርኮ የተወሰደው ሕዝቅኤል ጽፎአል። ሕዝቅኤል 8፥1 ነቢይን በተመለከተ፣ በቤቱ ተቀምጦ ሳለሁ፣ የይሁዳም ሽማግሌዎች በፊቱ ተቀምጠው ሳሉ ይላል (ከሕዝ 3፥15፤ 14፥1፤ 20፥1፤ 24፥18፤ 33፥30-33 ጋር ያነጻ)። መቅደስ ባይኖራቸውም ምርኮኞቹ ሰንበትን ለማክበር፣ ለጎጽሐና ሕጎች እንዲሁም ለጸሎትና ለጸም የተለየ ትኩረት ይሰጡ ነበር። ምክራብ የተጀመረው በምርኮው ዘመን በሚሶፓታሚያ

ሊሆን እንደሚችል ተደጋግሞ ይነገራል (ሆኖም ነህ 8፥18 ይመ)። በምርኮ ዘመን የደረሰባቸው መከራ የአይሁድን እምነት አጥርቶአል፤ አበርካቸዋል፤ ከጣዖት አምልኮም አላቆደባቸውም።

ወደ ይሁዳ መመለስን የመረጡ አይሁድ የትውልድ አካባቢያቸው ተቀንሶ አገኙት። ትንሿ የይሁዳ አውራጃ በተቃዋሚ ነዋሪዎች ተክብባ ነበር። ከቤቱል በስተ ሰሜን የነበረው አውራጃ ነበር። ከቤት ዙር በስተ ደቡብ ያለው የይሁዳ አውራጃ ደግሞ በኤዶምያስ ተይዞ ነበር (ከዕዝ 2፥22-35 ጋር ያነጻ)። ምሥራቃዊው ድንበር የዮርዳኖስን ወንዝ ተከትሎ ሲሄድ፤ ምዕራባዊው ድንበር ደግሞ ከሴፌላን (ዝቅ ያሉ ኩረብቶች) ጋር ይዋሰን ነበር። የፍልስጥኤም ባሕር ዳርቻ ፋርሳውያን ይሁዳን ራስ ዝን አውራጃ ከማድረጋቸው ሌላ የራሳቸውን ገንዘብ (ሳንቲም) እንዲሠሩ ፈቅደውላቸው ነበር። ይሁዳ በፊንቃውያን ሰፋሪዎች ተከፋፍላል ነበር።

2. የቀዳማዊ አርጤክስስ ዘመን

ነህምያ ከ464 እስከ 424 ድረስ የገዛው የአካሚኒድ ንጉሥ፤ የአርጤክስስ በቤተ መንግሥቱ ውስጥ የወይን ጠጅ አሳላፊ ነበር (ነህ 1፥1፤ 2፥1)። ትውፊታዊው ታሪክ ዕዝራ ከነህምያ በፊት የዜረክስስና የአሜስትሪስ ሦስተኛ ልጅ በነበረው በቀዳማዊ አርጤክስስ ዘመን እንደ ነበር ያመለክታል። ታላላቅ ወንድሞቹ ዳርዮስና ሒስታስፕስ ይባሉ ነበር። አባታቸው በ465 ነሐሴና ታኅሣሥ መካከል ታዋቂ የእልፍኝ አሽከር በነበረው አርታባኒስ መኝታ ቤቱ ውስጥ እያለ ተገድሎ ነበር። በዚያ ጊዜ ዐሥራ ስምንት ዓመት የነበረው አርጤክስስ በሚቀጥሉት ጥቂት ወሮች አርታባኒስንና ወንድሙን ዳርዮስን ገደለ። ሌላው ወንድሙን ሒስታስፕስን ድል ለማድረግ ወደ ባክትርያ ተጓዘ። የግዛት ዘመኑ መቁጠር የሚጀምረው ከሚያዝያ 13፣ 464 ዓቅክ አንጋሥቶ ነው።

በ461 ቀዳማዊ አርጤክስስ በሱላ ይኖር ነበር። በግዛቱ ፍጻሜ አካባቢ በእሳት ተቃጥሎ እስኪወድም ድረስ በዳርዮስ ቀዳማዊ ቤተ መንግሥት ውስጥ ይኖር ነበር። ከዚያ በኋላ ግን ወደ ፓርሴፓሊስ ተዛውሮ በዳርዮስ ቀዳማዊ የድሮ ቤተ መንግሥት ውስጥ ይኖር ጀመር። ዜረክስስ አስጀምሮት የነበረውን የታላቁን ዙፋን ቤት ያስጨረሰው እርሱ ነበር። አርጤክስስ ወደ ዙፋን ሲመጣ ግብፅ ውስጥ ታላቅ ዐመፅ ተነሣበት፤ ይህም ዐመፅ ዐሥር ዓመት ያህል የዘለቀ ነበር። የግብፅ መሪዎች የዜረክስስ ወንድም የነበረውን ፋርሳዊውን አካይሜኒስን ድል በማድረግ በ462 አብዛኛውን ረባዳ ወረዳ ተቆጣጠሩ። በ490 አርጤክስስ ግሪክን ከወረረ ጊዜ አንጋሥቶ ከፋርሶች ጋር ውጊያ ላይ የነበሩት አቱናውያን በ459 የታችኛው ግብጽ ዋና ከተማ የነበረችውን ማምፊስን እንዲይዙ ዐመፀኞቹን ረዷቸው። በ458 ወደ አገሩ ተመልሶ በፓስፕላስና ለአገርሱ ታማኝ የሆነ መንግሥት እንዲመሠርት ፋርሶች ዕዝራን የደገፉት በዚህ ምክንያት ሊሆን ይችላል።

በ456 የሶርያ ጦር አዝማች ሜጋቢዘስ ብዛት ያለው የጦር መርከብና እግረኛ ሰራዊት በመያዝ ወደ ግብፅ ገሠገሠ። በዐሥራ ስምንት ወራት ውስጥ ዐመፁን ማስቆም ቻለ። ስድስት ሺህ ሰዎችን ያሳፈሩ አርባ የአቱናውያን ጦር መርከቦች በፋርሶች መጥመድ ውስጥ ገቡ። ምንም እንኳን ሜጋቢዘስ ቃል ቢገባለትም በ454 የግብፅ መሪ የአርጤክስስ ቀዳማዊ እናት አሜስትሪስ ባካላላቸው ዐመፅ ተባበረ። በዚህ ክስደት የተናደደው ሜጋቢዘስ ከ449-446 በንጉሡ ላይ ዐመፁ። እንግዲህ ዕዝራ 4፥7-23 ላይ ያለው ሁኔታ የተፈጸመው በዚህ ወቅት ከሆነ፤ ኢየሩሳሌምን መልሶ ለመገንባት በሚደረገው እንቅስቃሴ አስተዋፅኦ አለው የሚባለው ቀዳማዊ አርጤክስስ ነው። እንደዚያም ባይሆን በ445 የከተማዋን ቅጥር መልሶ እንዲሠራ ከህምያን ያዘዘው እንዴት ይኸው ንጉሥ ይሆን ነበር? በዚያ ወቅት የግብፃውያን ዐመፅና ሜጋቢዘስ ያስነሣው ዐመፅ በቁጥጥር ሥር ውሎ ነበር።

ረጅሙና አስጨናቂው የአርጤክስስ አርባ የአገዛዝ ዓመት ያበቃው በ424 ዓቅክ ክረምት ተፈጥሮአዊ ሞት በሞተ ጊዜ ነበር፤ የፋርስ ነገሥታት ብዙውን ጊዜ በግድያ ከመወገዳቸው አንጻር በእንዲህ ያለ አሟሟት የሚሞቱ እጅግ በጣም ጥቂቶች ብቻ ነበሩ።

3. ጸሐፊውና የተጻፈበት ዘመን

በጣም በተቀራረቡት የዜና መዋዕል መጻሕፍት እንደ ሆነው ሁሉ በዕዝራ-ነህምያ መጻሕፍት ላይም ልዩ ልዩ ዝርዝሮች በጉልህ የሚታዩ መሆናቸውን በቀላሉ መረዳት ይቻላል። ዝርዝሮቹ ከታማኝ ምንጮች የተገኙ እንደ መሆናቸው መጠን የሚከተሉትን የሚያካትቱ ናቸው፡- (1) የቤተ መቅደሱን ዕቃዎች (ዕዝ 1፥9-11)፤ (2) የተመለሱ ምርኮኞችን (ዕዝ 2፥1-70፤ ነህ 7፥6-73)፤ (3) የዕዝራን የትውልድ ሐረግ (ዕዝ 7፥1-5)፤ (4) የየቤተ ሰቡን አለቆች (ዕዝ 8፥1-14)፤ (5) ድብልቅ ጋብቻ የፈጸሙ ሰዎችን (ዕዝ 10፥18-43)፤ (6) በቅጥሩ ሥራ ያገዙ ሰዎችን (ነህ 3)፤ (7) የውል ስምምነቱን ያተሙ ሰዎችን (ነህ 10፥1-27)፤ (8) በኢየሩሳሌምና በሌሎች ከተሞች የነበሩ ኗሪዎችን (ነህ 11፥3-36)፤ እና (9) ካህናትንና ሌዋውያንን (ነህ 12፥1-26)።

ከዚህም በተጨማሪ ዕዝራ ውስጥ ሰባት ሕጋዊ ሰነዶች ወይም ደብዳቤዎች ተካትተዋል (ከመጀመሪያው በቀር ሁሉም የተጻፉት በአረማይክ ሲሆን የመጀመሪያው ግን በዕብራይስጥ ነው)። (1) ቂርስ ያስነገረው ዐዋጅ (ዕዝ 1፥2-4)፤ (2) ሬሁምና ሌሎች በአይሁድ ላይ ያቀረቡት ክስ (4፥11-16)፤ (3) የቀዳማዊ አርጤክስስ ምላሽ (4፥17-22)፤ (4) ተንትናይ የጻፈው ደብዳቤ (5፥7-17)፤ (5) የቂርስ ዐዋጅ ማስታወሻ መገኘት (6፥2-5)፤ (6) ዳርዮስ ለተንትናይ የጻፈው ደብዳቤ (6፥6-22)፤ (7) ንጉሡ ለዕዝራ የሰጠው የጎሳፊነት ሥልጣን (ዕዝ 7፥12-26)።

በሁለቱም ማለትም በዜና መዋዕል መጻሕፍትና በዕዝራ ከህምያ መጻሕፍት መካከል አንዳንድ የወል (የጋራ) ባሕርያት መታየታቸው ብዙዎችን የዜና መዋዕል መጻሕፍት ጸሐፊ የዕዝራ - ከህምያ ጸሐፊ አሰናኝ ነው ወደ ማለት አድርጎአቸዋል። በዜና መዋዕል መጻሕፍት መጨረሻና በመጽሐፈ ዕዝራ መጀመሪያ ላይ የሚገኙት አረፍተ ነገሮች ተመሳሳይ ናቸው (የዕዝ 1፥1 ማብ ይመ)። የዜና መዋዕል መጻሕፍትና ዕዝራ - ከህምያ ለዝርዝሮች፤ ለሃይማኖታውያን በዓላት አካባቢና ለአንዳንድ ሐረጎች የተለየ ትኩረት ይሰጣሉ። በተለይ የእነዚህ መጻሕፍት አስገራሚው ገለጻ ለሌዋውያንና ለመቅደስ ባለ ሥልጣናት የሚሰጡት ከፍተኛ ስፍራ ነው። ለመቅደሱና በውስጡ ለሚካናወነው ሥርዐተ አምልኮ የተለየ ትኩረት ከመስጠቱ የተነሣ የዜና መዋዕል መጻሕፍት “ጸሐፊ”፤ ሌዋዊ ወይም ዘማሪ ነው የሚል ግምት አሳድሯል።

ምንም እንኳን በዜና መዋዕልና በዕዝራ-ከህምያ መካከል ውስብስብ የሆነ ግንኙነት ቢኖርም፤ ከህምያ የመጽሐፈ ከህምያ ጸሐፊ መሆኑን፤ ዕዝራ ደግሞ የመጽሐፈ ዕዝራ ጸሐፊ፤ የቡድኑም ኋለኛ ተከታይ መሆኑን እናምናለን። መጽሐፈ ዕዝራ በ440፤ የከህምያ ማስታወሻ በ430 መጻፋትና 1ኛ እና 2ኛ ዜና መዋዕል ግን በ400 ዓቅክ መጻፋቸውን እንቀበላለን።

4. ዐላማና ዕሴት

መጽሐፈ ዕዝራና መጽሐፈ ከህምያ ስለ አይሁዳውያን ምርኮኞች ከባቢሎን መመለስ፤ ስለ ቤተ መቅደሱና ስለ ኢየሩሳሌም ቅጥሮች እንደ ገና መሠራት ዘግበዋል። እነዚህ ትረካዎችም የቤተ መቅደሱንና የአገልጋዮችን አስፈላጊነት በጉልህ ያመለክታሉ። ማኅበረ ሰቡን በዙሪያው ከነበረ ማንኛውም ቅደጥ ሃይማኖት በንጽሕና ለመጠበቅ የተደረገው ሙከራ ከፍተኛ ስፍራ ተሰጥቶታል። በአንዳንድ አጋጣሚዎች የአይሁድ ማኅበረ ሰብ ከሌሎች ጋር ተመሳሰሎ ኖሯል፤ በግብፅ ኤላፋንታይን እንደ ታየው በአንዳንድ በኩል ሙሉ በሙሉ በመቀላቀላቸው ተውጠው የቀሩበት ሁኔታ ነበር። አይሁዳውያን፤ አይሁድ ካልሆኑ ጋር እንዳይቀላቀሉ ዕዝራና ከህምያ የወሰዱት ርምጃ በዘመኑ እይታ ከመጠን ያለፈ ሊመስል ይችላል፤ ከታሪክ አንጻር ግን ትክክል ነበር።

መጽሐፈ ዕዝራ የሰማይ አምላክ በመግባታዊ አሠራሩ በሕዝቡ ጉዳይ ጣልቃ መግባቱን ያሳያል። በምዕራፍ 1 ላይ ጌታ በመንግሥታት ሁሉ ላይ ሉዓላዊ እንደ ሆነ (ቁ. 2)፤ ዐላማውን ለመፈጸም የአረማውያንን ንጉሥ ልብ እንኳ ማነሣነት እንደሚችል ተገልጿል (ቁ. 1)። እግዚአብሔር በጠላቶቻቸው እጅ መውደቅን ወይም በምርኮ መወሰድን በመሰላሉ ከባድ ሁኔታዎች አማካይነት ሕዝቡን ያጠራል። በጎ ምላሽ እንዲሰጡ የሕዝቡን ልብ ያነሣላል፤ ሕዝቡን የሚመሩ

የእግዚአብሔር ሰዎችንም ያነሣል (ቁ. 11)። ለእግዚአብሔር የሚቀርብ አገልግሎት የተባበረ ተነሣሽነትን (ቁ. 1)፣ የሰከነ አመራርን (ቁ. 20)፣ ለእግዚአብሔር ቃል መታዘዝን (ቁ. 2ለ)፣ ለተቃውሞ አለመሸነፍን (ቁ. 3)፣ መሥዋዕትነትን ገንዘብን (ቁ. 4-7)፣ የተደራጀ የሥራ ክፍፍልንም (ቁ. 8-9) እንደሚጠይቅ ዕዝራ 3 ያሳያል። እነዚህን መስፈርቶች አሟልቶ መገኘት ለኋለኛው ሥራ አስተማማኝ መሠረት ሆኖአል (ቁ. 11)። የደስታ ጩኸትን ለማስማትና (ቁ. 11-12) ለእግዚአብሔር ምሥጋናና ውዳሴ ለማቅረብም ያበቃል (ቁ. 11)።

ዕዝራ 4 የእግዚአብሔርን ሥራ ለመሥራት ስንሣ ተቃውሞ ሊኖር እንደሚችል ያስተምራል። ሥራውን ሠርቶ ለመጨረስ እኛ ብቻ ንላፊዎች በሆንንበት (ቁ. 3)፣ በመሠረታዊ ነገረ መለኮት አስተሳሰብ የማይስማሙን ሰዎች ትብብር እናድርግ በሚል ሽፋን ተቃውሞ ያስነሣሉ (ቁ. 1-2)፤ እንደሚከተሉት ካሉ ከልዩ ልዩ ተቃዋሚዎች ተቃውሞ ይመጣል፤ ተስፋ ከሚያስቁርጡንና ከሚያስፈራሩን (ቁ. 4)፣ አሳሳች ምክር ከሚሰጡ ባለሙያ አማካሪዎች (ቁ. 5)፣ ከሐሰት ተቃዋሚዎችና (ቁ. 6:13) ከዓለማዊያን ባለሥልጣናት (ቁ. 7:21-24)። ይሁን እንጂ በእግዚአብሔር ጸጋ ተቃውሞን ሁሉ እንደምናሸነፍና ደስ እያለን ፈቃዱን መፈጸም እንደምንችል በመረዳት (6፥14-16)፣ ከተስፋ መቀረጥ ይልቅ ይበልጥ ልንነቃቃና ልንበረታታ ይገባል።

ዕዝራ በመልካሚቱ የእግዚአብሔር እጅ ተመክሮ ውስጥ ዐልፎአል። እንደ ጸሐፊነቱ ከምሁርነት ያለፈ ድርሻ ነበረው፤ የእግዚአብሔርን ቃል ለማጥናትና ለማስተማር የተሰጠ ነበር (7፥6:12)። እግዚአብሔር ከማንኛውም አደጋ ሊጠበቀውና ሊመራው እንደሚችል ያምን ነበር (8፥20-22)። ዕዝራ ተነሣሽነት ያለው መሪ እንደ መሆኑ መጠን ሌሎችንም ማነሣሣት ችሎአል፤ የሚታመኑ ሰዎችን በተገቢው ሥራ አስማርቶአል (7፥27-28፤ 8፥15:24)። የሚሠራው ሁሉ ቅዱስ ተግባር እንደ ሆነ አምኖአል (8፥21-28)። ከማንኛውም ነገር ይልቅ ዕዝራ ብርቱ የጸሎት ሰው ነበር (8፥21፤10፥1)፤ ጥልቅ መንፈሳዊነት ያለውና ትሑት ሰው ነበር (7፥10: 27-28፤ 9፥3፤ 10፥6)።

መጽሐፈ ነህምያ

መጽሐፈ ነህምያ ምናልባት ከማንኛውም የብሉይ ኪዳን መጽሐፍ ይልቅ የጸሐፊውን ደማቅ ስብእና ያሳያል ማለት ይቻላል። (1) ነህምያ ንላፊነት ያለበት ሰው ነበር፤ የንጉሡ ወይን ጠጅ አሳላፊ ነበር (1፥11-2፥1)። (2) ነህምያ ራዕይ የነበረው ሰው ነበር። (3) የጸሎት ሰው ነበር (1፥5-11፤ 2፥4-5)። (4) ከሌሎች ጋር ተስማምቶ መሥራት የሚችል የተግባር ሰው ነበር (2፥16-18 ምዕ 3)። (5) ርኅሩኅ ነበር (5፥8: 18)። (6) ተቃውሞን ማሸነፍ የሚችል ሰው ነበር። (7) በመጨረሻም፤ ነህምያ ትክክለኛ ዐላማ ያለው ሰው ነበር፤ ዐላማውም ልዑል ጌታውን ማገልገልና ደስ ማስኘት ነበር።

ገለጻ

፩. የመጀመሪያዎቹ ከምርኮ ተመላሾችና የቤተ መቅደሱ እንደ ገና መሠራት (1፥1-6፥22)።

ሀ. የመጀመሪያዎቹ ከምርኮ ተመላሾች (1፥1-11)

1. የቂርስ ዐዋጅ (1፥1-4)

የመጀመሪያዎቹ አይሁድ ምርኮኞች በባቢሎናውያን ወደ ሜሶፖታሚያ ከተወሰዱ ሰባ ዓመት እየተጠጋ ነበር። የመጀመሪያዎቹ ዓመታት አስቸጋሪ ቢሆኑም እንኳ፤ በምርኮው ዘመን የተወለዱ ሁለተኛና ሦስተኛ ትውልዶች ካሉበት አገር ሁኔታ ጋር ተላምደው ነበር። አንዳንዶች ኑሮ ተመችቷቸው ስለ ነበር ወደ ይሁዳ መመለስን ባይፈልጉም እንኳ፤ ሌሎች ግን እንደ ዳንኤልና ሕዝቅኤል ባሉት መሪዎች ምሳሌነትና ትምህርት በመደገፍ ጌታ የሰጠውን ተስፋና ለአገራቸው ያላቸውን ታማኝነት በእምነት ጠበቁ።

1 ዕዝራ 1፥1-3ሀ ከ2ዜና 36፥22-23 ጋር አንድ ነው። “በመጀመሪያው ዓመት” ማለት ጥቅምት 539 ባቢሎንን ከያዘ በኋላ ከኒሳን 538 የሚጀምረው አንደኛው የቂርስ ግዛት ዘመን ማለት ነው። የፋርስ መንግሥት መሥራች የሆነው ቂርስ ከ559 እስከ 530 ዓቅክ ድረስ ፋርስን በንጉሥነት መርቷል። በ550 በሚደናውያን ላይ የፋርስን የበላይነት አሰፈነ፤ በ547-546 ሊድያንና አናቶሊያን ድል አደረገ፤ በ539 ባቢሎንን ያዘ። ኢሳይያስ 44፥28 እና 45፥1 ስለ ቂርስ ሲናገር የእግዚአብሔር “እረኛ” እና እግዚአብሔር “የቀባው” መሆኑን ይናገራሉ።

ቂርስ ባቢሎንን በያዘ ጊዜ ዳንኤል እዚያው ነበር (ዳን 1፥21፤ 6፥28፤10፥1)። በኤርምያስ አፍ የተነገረው የእግዚአብሔር ቃል ማለት ስለ ሰባው ዓመት የባቢሎን ምርኮ ነቢዩ የተናገረው ትንቢት ማለት ነው (ኤር 25፥1-2፤ 29፥10)። የመጀመሪያው ምርኮ እውን የሆነው በ605 ሲሆን፤ ይህም ኢየሱቁም በነገሡ በሦስተኛ ዓመት መሆኑ ነው (ዳን 1፥1 ይመ)። ሰባኛው ዓመት ደግሞ በ536 ይሆናል ማለት ነው።

ዐዋጅ አገሬው በሚረዳው ቋንቋ በአንደበት የሚነገር ዕውጃ ማለት ሲሆን፤ በ6፥3-5 ካለው በጽሑፍ ከሰፈረው፤ መዝገብ ቤት ከተቀመጠውና በአረማይክ ቋንቋ ከተጻፈው ትእዛዝ ጋር የሚነጻጸር ነው።

2 “የሰማይ አምላክ” የሚለውን ሐረግ በዋነኛነት ደረጃ የምናገኘው በድኅረ ምርኮ መጻሕፍት ነው (ለምሳሌ ዕዝራ፤ ነህምያ ዳንኤል)። የኢየሩሳሌም ከተማና የእግዚአብሔር ቤት የዕዝራ - ነህምያ መጻሕፍት ዐበይት አርእስተ ጉዳዮች ናቸው። “በይሁዳ ምድር በምትገኘው በኢየሩሳሌም ለእርሱ ቤተ መቅደስ” የሚለው ቃል በቃል፤ “በይሁዳ በምትገኘው በኢየሩሳሌም ለእርሱ የሚሆን ቤት” ማለት ነው። “በይሁዳ ባለችው ኢየሩሳሌም” የሚለው የፋርስ ባለ ሥልጣኖች የሚጠቀሙበት የአነጋገር ዘይቤ ነው። ከዚያ በፊት አሦራውያን፤ ሄላማውያን፤ ኬጤያውያንና ባቢሎናውያን እንዳደረጉት ሁሉ ቂርስ በጦርነት የሸነፋቸው ሕዝቦችን አማልክት ሐውልቶች ወደ አገሩ በመውሰድ ፈንታ ብሩህ በሆነው ፖሊሲው የአማልክቶችን ፋጣ ላለማነሣሣት ፈልጓል። በአይሁድ ያደረገውን ልግስና ያህል ለባቢሎናውያንም መልካም ነገር አድርጎአል። ይሁን እንጂ ከማንኛውም ነገር በላይ ልቡን “ያነሣሣው” ጌታ ራሱ ነበር።

3-4 የአካሜኒድ ነገሥታት ማለት ቂርስንና ወራሾቹን የመሰለሉት ሃይማኖታዊ ግንዛቤ ግራ የሚያጋባ ነው። “ባሉበት ስፍራ የሚቀሩ” የሚለው (ቃል በቃል “እዚያ የቀሩ”) የሚያመለክተው በግዛት ያልተወሰዱትን ሁሉ ነው (ከነህ 1፥2 ጋር ያነጻ)። ለሚቀሩ ለሚለው ዕብራይስጡ የሚጠቀምበት ቃል፤ “ባዕድ ነዋሪዎች” የማለት ያህል ነው። በምርኮ ከተወሰዱ ብዙ ዓመታት በኋላ በሰማርያ “ይኖሩ” እንደ ነበሩ ሱሳውያንና ኤላማውያን ሁሉ፤ ግዛቶቹ እንደ ባዕዳን ይታዩ ነበር (4፥10:17)። በየትኛውም አገር የሚኖሩ ሰዎች የሚለው የተወሰዱበትን አገር መልቀቅ ያልፈለጉ አይሁድን በተለይም ሁለተኛና ሦስተኛ ትውልዶችን የሚመለከት ሊሆን ይችላል። የበጎ ፈቃድ መባ ማለት በፈቃደኝነት የሚደረግ ስጦታን (ቁ. 4፥6፤ 2፥68-69፤ 3፥5፤ 7፥13-16፤ 8፥28)፤ በፈቃደኝነት የሚከናወን አገልግሎትን ይመለከታል (ቁ. 5፥7፥13)። እነዚህ ነገሮች ለእግዚአብሔር ቤተ መቅደስ በቦታው መመለስና አገልግሎቱ ወሳኝ ናቸው።

2. በሰላብሳር ሥር የተመለሱት (1፥5-11)

5-6 ጌታ ያነሣሣው የፋርስ ንጉሥን ልብ ብቻ ሳይሆን፤ የትውልድ አገራቸው ቢደመስስም አሁንም በጌታ ላይ ያላቸውን እምነት እንደ ያዙ የነበሩትን የብዙ ምርኮኞችን ልብ ጭምር ነበር። ለዚህ ዐይነቱ እምነት ዐይነተኛ ማረጋገጫ ሊሆን የሚችለው ከሐኪሶ በስተ ምሥራቅ አምስት ማይሎች ርቀት ባለው ቂርቤት ቤት ለቪ በሚባል ቦታ ላይ ተጽፎ የሚገኝ የሸክላ ላይ ፍልፍል ጽሑፍ ሲሆን፤ ጽሑፉ እንዲህ ተብሎ ሊተረጎም ይችላል፤ “እኔ እግዚአብሔር አምላካችሁ ነኝ፤ የይሁዳን ከተሞች እቀበላለሁ ኢየሩሳሌምን እዋጃለሁ።” ምንም እንኳ የተቀደሰችው ከተማ ብትደመስስም በእግዚአብሔር ታማኝነት ላይ ያለውን እምነት ለመግለጽ እንደ ሰደተኛ የጻፈው ሊሆን ይችላል (ከስቆ 3፥22-24 ጋር ያነጻ)።

የሁነቶች/የጊዜ ቅደም ተከተል ዕዝራ - ነህምያ

ከዚህ በታች የቀረቡ ቀናት አንድ ሐዘብ ወይም አጭር ነው፡፡					
ዓመት	ቀን	ወር	ክስተት	የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል	
540					
530	539 B.C.	12	ጥቅምት	የዓቢሎን መሣሪያ	ዳገ 5፡20
	538	24	ከመጋቢት	የዳርስ የመጀመሪያ ዓመት	ዕዝ 1ዘ-4
	537	11	ኤብረ መጋቢት	ከምርስ መመለስ	ዕዝ 1ዘ
	537(7)			የመሠረታዊ መመሪያ	ዕዝ 5ዘ
520	537		ገዢ		
	536		ጋሪ	የቤተ መቅደሱ ሥራ ተጀመረ	ዕዝ 5፡8
	536-530			በዳርስ (ዘመን) የቀነሣ ተቃውሞ	ዕዝ 4፡1-5
	530-520			የቤተ መቅደሱ ሥራ መቆም	ዕዝ 4፡24
510	520	24	ፍፁም	በዳርስ ዘመን	ዕዝ 5፡2፤ ሐጌ 1ዘ4
		21	= መግቢያ	የቤተ መቅደሱ ሥራ ተጀመረ	
	516	3	1፪	የቤተ መቅደሱ ሥራ ተጠናቀቀ	ዕዝ 6፡17
		12	= ሚያዝያ		
490					
480	458	1	1፫	የዕዝራ ከዓቢሎን መውጣት	ዕዝ 7፡6-9
		8	= መጋቢት		
		1	2፫	የዕዝራ ኢየሱሳም መድረስ	ዕዝ 7፡8-9
		4	= ሐምሌ		
470		20	፬፻	የሀዘብ ጉባኤ	ዕዝ 10፡9
		19	= ታህሣሥ		
		1	1፬፻	የምርመራው ጀመረ	ዕዝ 10፡16
		29	= ታህሣሥ		
460	457	1	1፫	የምርመራው ዋናው	ዕዝ 10፡17
		27	= ሚያዝያ		
	445	13	ሚያዝያ ለስከ	የቀዳማዊ አርጋሊስ 20ኛ ዓመት	ነሀ 1ዘ
	444	2	መጋቢት		
450	445		1፫ = ከመጋቢት - ሚያዝያ	የነሀምያ ወደ ንጉሠ መግባት	ነሀ 1፡2
			2ኛ = ከመጋቢት - ሚያዝያ	የነሀምያ ወደ ኢየሱሳም መድረስ	ነሀ 2ዘ
		25	ፍፁም	የቅዱስ ሥራ መጠናቀቅ	ነሀ 8፡15
		2	= መግቢያ		
440		8	፲፫ = መግቢያ	የሐዘብ ጉባኤ	ነሀ 7፡25-2ዘ
		5	ኤብረ ጥቅምት		
		15-22	፲፫	የዳስ በዓል	ነሀ 8፡14
		22-28	= ጥቅምት		
430		24	፲፫	ጸዎ	ነሀ 9ዘ
		30	= ጥቅምት		
	433	1	መጋቢት ለስከ	የአርጋሊስ 52ኛ ዓመት	ነሀ 5፡14፤ 12ዘ6
	432	19	ሚያዝያ	የነሀምያ በንጉሠ መጠራቀር መመለሱ	

እዚህ ላይ የተሰጡት ዓመቶች በአይሁድ ቀን መቀጠሪያ መሠረት ከኒሳን እስከ ኒሳን ነው፤ (የዕብራውያን ቀን መቀጠሪያ ሠንጠረዥ ይመ)፡፡ የሮማውያን ቀጥሮች ወሮችን፤ የዕረቦች ቀጥሮች ቀናትን ይወክላሉ፡፡ ወሮቹም ሆኑ ቀናቹ የተመለከቱት እ.ኤ.አ. ነው፡፡

7 ብዙውን ጊዜ ድል አድራጊዎቹ ድል አድርገው የያዟቸውን ከተሞች ጣያታት ወደ አገራቸው የመውሰድ ልማድ ነበራቸው፡፡ ፍልስጥኤማውያን የአይሁድን ታቦት ወስደው በዳጎን ቤተ መቅደስ ውስጥ አስቀመጡ (1ዓሙ 5፡2)፡፡ ከጤያውያን የዓቢሎን ከተማን ድል ባደረጉ ጊዜ የማርዱክን ሐውልት ወስደው ነበር፡፡ ይሁን እንጂ አይሁድ የአምላካቸው ሐውልት ስላልነበራቸው ናቡከደነፆር የወሰደው የቤተ መቅደሱን ንዋያ ቅድሳት ብቻ ነበር (ከ2ነገ 25፡13፤ ኤር 52፡17 ጋር ያነጻ)፡፡

የተወሰነው ጊዜ ሳይደርስ እነዚህ ንዋያት ቅድሳት ወደ ሀገራቸው እንደሚመለሱ ትንቢት የተናገሩ የሐሰት ነቢያትን አስመልክቶ ኤርምያስ ተናግሮአል (ኤር 27፡16-22፤ 28፡6)፤ የኋላ ኋላ እንደሚመለሱም ትንቢት ተናግሮአል፡፡ ቤልሻዘር በድፍረት በአንዳንድ የቤተ መቅደሱ ዕቃዎች ወይን ጠጅ እንደ ጠጣባቸው ተጽፎአል (ዳን 5፡23)፡፡

8 “ሚትራዳጡ” የሚለው ፋርሳዊ ስም፤ “የሚትራ ስጦታ” ማለት ነው፡፡ ሚትራ የፋርሶች አምላክ ሲሆን ከኦርሱ ጋር የተያያዘ ምስጢራዊ ሃይማኖት የግሪኮችና የሮማውያን አስተሳሰብ በሰፊነበት ዓለም ሁሉ ከፍተኛ ተቀባይነት አግኝቶ

ነበር፡፡ ከዚህ ጋር ተመሳሳይ የሆነ ስም ያለው ሌላ ባለ ሥልጣን በ4፡7 ተጠቅሶአል፡፡ ሰላብሳር የተሰኘው ባቢሎናዊ ስም በሰማርያ በነበረው ገዢ ሥር በመሆን ይሁዳን ያስተዳድር የነበረ ይሁዳዊ ሳይሆን አይቀርም (ከዕዝ 5፡14 ጋር ያነጻ)፡፡

9-11 አሦራውያንና ባቢሎናውያን ምርኮውን ይዘው ሲሄዱ ጸሐፊዎቻቸው የተወሰዱ ነገሮችን ሁሉ በጥንቃቄ ይመዘግቡ ነበር፡፡ የዕብራይስጡ ጽሑፍ የተወሰዱ ዕቃዎችን ዝርዝር ከ5,400 ይልቅ 2,499 መሆናቸውን አስፍሮአል፤ እንዲህ ሊሆን የቻለው ትልልቆቹና ክፍ ያለ ዋጋ ያላቸው ብቻ በመመዝገባቸው ሊሆን ይችላል፡፡ ስለ ዕቃዎቹ ዝርዝር የዕብራይስጡ ቃል በሚሰጠው ትርጉም ርግጠኛ መሆን አይቻልም፡፡ ምናልባት በ537 ፀደይ ወራት እንደ ሆነ ከመገመት ውጪ ስለ ሰላብሳር ጉዞ ዝርዝር ሁኔታ የምናውቀው የለም፡፡ በኋላ ዕዝራ ካደረገው ጉዞ በመነሣት ስናስብ (7፡8-9)፤ ጉዞው አራት ወሮች ያህል ሳይወስድ አይቀርም፡፡ በአንድነት የሚጓዙ መንገዶች (ቅፍለት) ከዓቢሎን በመነሣት በኤፍራጥስ ወንዝ አድርገው በስተ ደቡብ በሶሪያ ሸለቆ በኩል ወደ ፓለስቲና ይመጡ ነበር፡፡

ለ. ከምርኮ የተመለሱ ሰዎች ዝርዝር (2፥1-70)**1. የተመለሱት መሪዎች (2፥1-20)፡፡**

1 ከቊርብ 1-70 የቀረበው ከምርኮ የተመለሱ ሰዎች ዝርዝር በነህምያ 7፥6-73 ከቀረበው ዝርዝር ጋር በብዙ መልኩ ተጓዳኝ ነው፡፡ የቦታዎቹ ስም ዝርዝር ሕዝቡ የትውልድ ቦታዎቻቸውን ስም አለመዘንጋታቸውንና በጣም ብዛት ካላቸው ነገዶች፣ መንደሮችና ከተሞች የተወሰዱ ሰዎች ከምርኮ መመለሳቸውን ያመለክታል፡፡ ዕዝራ 2ን ከነህምያ 7 ጋር ብናነጻጽር፣ ስሞችንና ቊርቦችን በተመለከተ መጠነኛ ልዩነት መኖሩን እናያለን፡፡ የመቅደሱን ባለ ሥልጣናት ስም በተመለከተ ያለው ልዩነት ጥቂት ቢሆንም፣ ተራ ሰዎችን በተመለከተ ያለው ልዩነት ግን ከግማሽ በላይ ነው፡፡ ይህን ያህል ልዩነት ሊኖር የቻለው ከአጻጻፍ ማለት ከ1-10 ላሉት ቊርቦች ቀጥ ያሉ ጭረቶችን፣ ለዐሥርተኛ ለመቶዎች ግን አግድም ጭረቶችን በመጠቀም ከሚፈጠር ስከተት የተነሣ ነው የሚል ገለጻ መስጠት ይቻላል፡፡

2ሀ ዘሩባቤል ከሚለው ስም በኋላ ያለው የኪንግ ጆምስ ትርጉም ዐምድ ቀጥሎ ያሉት ሁሉ በ537 ከዘሩባቤል ጋር የተመለሱ ናቸው የሚል አንድምታ ይሰጣል፡፡ ዐመት፣ ነገሩ ትርጉም ወዘተ ግን በሌላ ወቅት ወደ ይሁዳ የተመለሱ ሰዎችን ማካተት እንዲቻል ከዘሩባቤል በኋላ ነጠላ ሠረዝ አኑረዋል፡፡ ዕዝራ 2 ላይ ባለው የዐሥራ አንድ መሪዎች ዝርዝር ላይ ከነህምያ 7፥7 ከመርዶክዮስ በፊት “ነሐማኒ” የተባለ ስም ጨምሮአል፡፡

ስለ “ዘሩባቤል” 5፥2 ይመ፡፡ ኢያሱ (ነህ 8፥17)፣ “ኢያሱስ” ከተሰኘው ግሪክ ቃል ጋር አንድ ዐይነት ሊሆን፣ “እግዚአብሔር (ያህዌ) ድኅነት ነው” የሚል ትርጉም አለው፡፡ ይህ ሰው ሐጌ 1፥1 ላይ የተጠቀሰው ኢያሱ ከሆነ ወደ ምርኮ የተወሰደው የሊቀ ካህናቱ ኢዮሴደቅ ልጅ፣ (ዘካር 6፥15) ናቡከደነፆር ያስገደለው የሊቀ ካህናቱ ሠራያ የልጅ ልጅ ነበር ማለት ነው (2ኀገ 25፥18-21)፡፡ “ነህምያ” የንጉሡ ወይን ጠጅ አሳላፊ የነበረው አይደለም፡፡ “ሠራያ” ማለት፣ እግዚአብሔር ልዑል ነው ማለት ነው፡፡ “ሪዕላይ” ከህ 7፥7 ላይ ያለው ረዓምያ ተጓዳኝ፡፡ “መርዶክዮስ” መርዶክ የተሰኘውን የባቢሎናውያንን አምላክ መሠረት ያደረገ ስም ሲሆን (ኤር 50፥2)፣ የአስቱር አጎት ስም እንደ ነበርም ይታወሳል፡፡ “መሴፋር” የነህምያ 7፥7 “ሜስጼሬት” በተሰኘ ተጓዳኝ ተቀምጦአል፡፡ በጉዋይ የፋርሳውያን ስም ሲሆን፣ ደስተኛ ማለት ነው፡፡

፩. ቤተ ሰቦች (2፥2ለ-20)

2ለ የእስራኤል ሰዎች ዝርዝር የሚለው ምናልባት ከዐሥራ ሁለት ዓመት በላይ የሆኑ ወንዶችን ብቻ የሚመለከት ሊሆን ይችላል፡፡

3 “የፋሮስ ዘሮች” ከባቢሎን የተመለሱ ብዙ የካህናት ቤተ ሰቦችን ይወክላል፡፡ የዚህ ቤተ ሰብ አባሎች ከዕዝራ ጋር ተመለሱ (8፥3)፤ አንዳንዶቹም በቅጥሩ ግንባታ ሥራ ዕገዛ አድርገዋል (ነህ 3፥25)፡፡ “ፋሮስ” ቁንጫ ማለት ሲሆን ምናልባት ዋጋ ቢስነትን ለማመልከት የተሰጠ ስያሜ ሊሆን ይችላል (ከ1ሳሙ 24፥14 ጋር ያነጻ)፡፡ ሰዎችን በነፍሳትና በእንስሳት ስሞች መጥራት በዕብራውያን ዘንድ የተለመደ ነበር፡፡

4-12 “ሰፋጥያ” ማለት፣ “እግዚአብሔር ፈርዷል” ማለት ነው፡፡ ሌሎች የቤተ ሰቡ አባሎች ከዕዝራ ጋር ተመልሰዋል (ዕዝ 8፥8)፡፡ “ኤራ” ማለት “የዱር በሬ” ማለት ነው፡፡ “ፈሐት - ሞዓብ” ማለት፣ “የሞዓብ ገዢ” ማለት ነው (ከ8፥4፤ ከ10፥30፤ ከነህ 7፥11፤ 10፥14 ጋር ያነጻ)፡፡ እነዚህ ሰዎች በሣልሳዊ ቱልጌልቱልፌልሶር አማካይነት ከሞዓብ አውራጃ የተጋዙ የሮቤል ነገዶች ሊሆኑ ይችላሉ (ከ1 ዜና 5፥3-8 ጋር ያነጻ)፡፡ “ኤላም” በደቡባዊ ምዕራብ ኢራን በሱሳ ክልል ውስጥ ላለው ቦታ የተሰጠ ስያሜ ነው (ከቀ፡ 31፤ 8፥7፤ 10፥2፤ 26፤ ከነህ 7፥12፤ 10፥14 ጋር ያነጻ)፡፡

“ዘካይ” “ንጹሕ” እንደ ማለት ወይም ዘካርያስ (“እግዚአብሔር አስታውሶአል”) የተሰኘው ስም አካፅሮት ሊሆን

ይችላል፡፡ ባኒ ቤናያ (እግዚአብሔር ገንብቶአል) የሚለው አካፅሮት ነው፤ ከነህምያ 7፥15 ቢንግ ይለዋል፡፡ “ዓዝጋድ” (ጋድ ብርቱ ነው) የሀብት አምላክ ከሆነው ጋድ ጋር የተያያዘ ወይም ከዮርዳኖስ ማዶ ካለው የጋድ ነገድ ጋር የተያያዘ ሊሆን ይችላል፡፡ እዚህ ላይ ከፍ ያለ የቊርብ ልዩነት ይታያል፤ ዕዝራ 1,222 ሲል ከነህምያ 2,322 ይላል፡፡

13-20 “አዶኒቃም” ማለት፣ “ኢታዬ ተነሥቶአል” ማለት ነው፡፡ “ዓዲ” “ግራኙ” ማለት ነው (ከመሳ 3፥15 ፤ 20፥16 ጋር ያነጻ)፡፡ “ሕዝቅያስ” “እግዚአብሔር ብርታቱ ነው” ማለት ነው፡፡ “ቤሳይ” የ “ባስልኤል” አካፅሮት ሲሆን ባስልኤል “በእግዚአብሔር ጥላ ሥር” ማለት ነው፡፡

3. ሰፈርተኞች (2፥21-35)

ከቊርብ 21-35 ያሉት የተለያዩ ሰፈሮችንና ከተሞችን ያነሣሉ፤ አብዛኞቹ ያሉት ከኢየሩሳሌም በስተ ሰሜን በነበረው የብንያማውያን ክልል ውስጥ ነው፡፡ በይሁዳ ደቡብ በነበረው በኔኔቭ ያሉ ከተሞች ግን አልተጠቀሱም፡፡ ናቡከደነፆር ይሁዳን በወረረ ጊዜ (ኤር 13፥19)፣ ኤዶማውያን (ከአብድዩ ጋር ያነጻ) አጋጣሚውን በመጠቀም አካባቢውን ይዘው ነበር፡፡ በዐምስተኛ ወጥ ምእት ዓመት ዓቅክ ናባታውያን ዐረቦች (ሚል 1፥2-5) ኤዶማውያንን እያስጨነቁ ነበር፤ ወደ ምዕራብ ተጉዘው በኋላ ኤዶምያስ ተብሎ የተጠራውን ከኬብሮን በስተ ደቡብ ያለውን አካባቢ ይዘው ነበር፡፡

21-25 “ቤተ ልሔም” ከተመለሱት መካከል የኢየሱስ ቀደምት አባቶች ሊኖሩ ይችላሉ (ሚክ 5፥2)፡፡ “ነጦፋ” ከኢየሩሳሌም ደቡብ ያለች ከተማ ስትሆን ሊዋውያን ይኖሩባት ነበር (ዘካር 9፥16)፡፡ ዓናቶት በከነዓናዊቷ ጣዖት በአናት ስም የተሰየመች ስትሆን፣ ከኢየሩሳሌም ሰሜን ሦስት ማይሎች ርቀት ላይ የምትገኝ የነቢዩ ኤርምያስ ትውልድ ቦታ ነበረች (ኤር 1፥1)፡፡ ዓዝሞት በስተ ሰሜን በኩል ሁለት ማይሎች ላይ ትገኝ ነበር፡፡ ቂርያት ይዓሪም የደኖች መንደር ማለት ነው (ነህ 7፥29 ጋር ያነጻ)፡፡ ይህ ቦታ ከኢየሩሳሌም ሰሜን ምዕራብ ስምንት ማይሎች ርቀት ላይ የሚገኝ ሲሆን ታቦቱ ያረፈው በዚሁ ነበር (1ሳሙ 6፥21፤ 7፥1)፡፡ ብኤሮት የውሃ ጉድጓዶች ማለት ሲሆን፣ ከኢየሩሳሌም ሰሜን ዐሥራ ሁለት ማይሎች ርቀት ላይ የሚገኝ ነው፡፡

26-28 “ራማ” (“ከፍታ”) ከሰሜን ኢየሩሳሌም ዐምስት ማይሎች ርቀት ላይ የሚገኝ ቦታ ነበር፡፡ “ኒባ” ከራማ በስተ ምሥራቅ የሚገኝ ቦታ ነው፡፡ ማክማስ ከኢየሩሳሌም ሰሜን ምሥራቅ ስምንት ማይሎች ርቀት ላይ የነበረች ስትሆን፣ ዮናታን ምርኮ የወሰደው ከዚህ ቦታ ነበር (1ሳሙ 13፥23)፡፡ “ቤቱል” (“የእግዚአብሔር ቤት”) ከኢየሩሳሌም በስተ ሰሜን ዐሥራ ሁለት ማይሎች ላይ የሚገኝ ቦታ ነው፡፡ ዮድንበር ከተማ ስለ ነበረች በኢየሱስያስ ዘመን የይሁዳ አካል ሳትሆን አልቀረችም፡፡ ይሁን እንጂ ቤቱል በባቢሎናውያንና በፋርሶች አዝዛዝ መካከል በነበረው ሽግግር ወቅት ተደምስሳለች፡፡ የቊሩሮ ጥናት በዕዝራ ዘመን በቦታው የነበረች ትንሽ መንደር እንደ ነበረች አመልክቷል፡፡

29-35 “ናባው” ከኢየሩሳሌም ምሥራቅ በስኮፐስ ተራራ ላይ ከነበረችው ኔቦ ጋር አንድ ሳትሆን አትቀርም፡፡ “ካሪም” “እግዚአብሔር የተለየች” ማለት ነው፡፡ በዚህ ዘመን ሊዳ በመባል የምትታወቀውና ከጃፋ ደቡብ ምሥራቅ ዐሥር ማይሎች ላይ የምትገኘው “ሎድ” የእስራኤል ዐለም ዐቀፍ አውሮፕላን ማረፊያ የሚገኝባት ቦታ ናት፡፡ “ኢያሪኮ” ከሙት ባሕር በስተ ሰሜን የምትገኝ ዝነኛ ለምለም ቦታ ናት፡፡ “ሊናዓ” “በጣም የተጠላው” ማለት ነው፡፡ አብዛኞቹ ከምርኮ ተመላሾች (3,630 ያህል) ከሊናዓ ጋር በተያያዘ መልኩ ቀርበዋል፤ ይህም በቦታው ወይም በቤተ ሰብ ላይሆን ዝቅተኛ ደረጃ ይሰጣቸው የነበሩ ሰዎችን ለማመልከት ሊሆን ይችላል፡፡

4. ካህናት (2፥36-39)

ጠቅላላውን 4,289 ያህል የሚሆኑ አራት የካህናት ጎሣዎች ተጠቅሰዋል፤ ይህም የአጠቃላይ አንድ ዐሥረኛ መሆኑ ነው፡፡

ምናልባትም እንደ ገና በሚሠራው ቤተ መቅደስ ውስጥ ለማገልገል በነበራቸው ተስፋ የተነሣሁ ሊሆኑ ይችላሉ።

36-39 “ዮዳኤ” “እግዚአብሔር ዐውቋል” በዳዊት ዘመን የታወቀ የካህናት ቤተ ሰብ ነበር (ዘካር 24፡7)። “ኢሚር” “በግ” ማለት ነው (ከዘካር 24፡14 ጋር ያነጻ)። “ካሪም” ለሚለው በቀ. 32 ላይ ያለውን ማብራሪያ ይመልከቱ።

5. ሌዋውያንና የቤተ መቅደሱ ኅላፊዎች (2፡40-42)

40 የሌዊ ዘሮች የሆኑት ሌዋውያን (ዘካር 29፡34) መጀመሪያ ላይ እንደ ካህናት ሳይታሰቡ አልቀረም (ዘካር 18፡6-8)፤ ይሁን እንጂ የሙሴ ወንድም ከነበረው ከአሮን የካህናት ዘሮች በታች እንዲሆኑ ተደርገዋል (ዘካር 3፡9-10፤ ዘካር 16፡4-42፤ 23፡26-32)። ከዚያ በኋላ ሌዋውያን በመሠዊያው ላይ መሥዋዕት እንዳያቀርቡ ታግደዋል (ዘካር 1640፤ 187)። ሌዋውያን የራሳቸው ርስት ስላልነበራቸው በአርባ ስምንት የሌዋውያን ከተሞች ይኖሩ ነበር፤ የሚኖሩትም ከዐሥራት በሚገኝ ገቢ ነበር (ዘካር 12፡12-18፤ 14፡29)። የመሥዋዕቱ እንስሳት ዐራጆች፤ በር ጠባቂዎች፤ መዘምራን (ዘካር 15፡22፤ 16፡4-7) ጸሐፍትና መምህራን (ዘካር 35፡3፤ ነህ 8፡7-9) ሌላው ቀርቶ ለቤተ መቅደሱ የሚሆን ገንዘብ ለማኞች ነበሩ (ዘካር 24፡5-11)።

41 “መዘምራኑ” ለሚለው ነህ 11፡22-23፤ 12፡29፤ 13፡10 ይመልከቱ “አሳፍ” (ቃል በቃል፤ “አስወገደ” በቤተ መቅደሱ መዘምራን ላይ ዳዊት ከሾማቸው ሦስት ሌዋውያን አንዱ ነበር።

42 “በረኞች” በዕዝራ - ነህምያ ዐሥራ ሦስት ጊዜ፤ በዜና መዋዕል መጻሕፍት ዐሥራ ዘጠኝ ጊዜ ተጠቅሰዋል። ብዙ ጊዜ እንደ ሌዋውያን ቢታሰቡም (ዘካር 9፡26፤ 2ዜና 8፡14፤ 23፡4፤ ነህ 12፡25፤ 13፡22)፤ በአንዳንድ ቦታ ግን ከሌዋውያን የተለዩ መሆናቸው ተነግሯል (ዘካር 35፡15)። አንዳንድ ጊዜ አራት ሺህ ያህል በረኞች እንዳሉ ተጠቅሰዋል (ዘካር 23፡5)። ዋና ሥራቸው የቤተ መቅደሱን በሮችና ደጃፎች መጠበቅ ነበር (1ሳሙ 3፡15፤ ዘካር 9፡17-32)፤ ሌሎች ዝቅተኛ ሥራዎችን ማከናወንም የሚጠበቅባቸው ቢሆንም እንኳ (ዘካር 31፡14)። በክፉዎች ድንኳን ከመቀመጥ ይልቅ የእግዚአብሔር ቤት በር ጠባቂ መሆንን እንደሚመርጥ ዘማሪው ይናገራል (መዝ 84፡10)። እዚህ ላይ የተጠቀሱት 139 በረኞች የዐምስት ትናንሽ ጉሣ አባሎች ነበሩ። ስሎም “የተሟላ”፤ ጤልሞና “ድምቀት”፤ “ዓቁብ” “የተከለለ” ማለት ነው።

6. የቤተ መቅደሱ አገልጋዮች (2፡43-58)

43-45 “የመቅደሱ አገልጋዮች” በሚለው ርእስ ሥር ብዙ ስሞችን የያዘ ዝርዝር (በዕዝራ 35፤ በነህምያ 32) እንመለከታለን፤ ይሁን እንጂ የጉሣዎቹ ቍጥር በጣም ጥቂት ምናልባትም ከዘጠኝ አባሎች የበለጠ አልነበረም። የቤተ መቅደሱ አገልጋዮችና የሰሎሞን አገልጋዮች ወንድ ልጆች በአንድነት 392 (ቀ. 58) ነበሩ፤ ይህም ከሌዋውያኑ፤ ከበረኞቹና ከመዘምራኑ ጠቅላላ ቍጥር የበለጠ ነበር (ቀ. 40-42)። ምንም እንኳ ደረጃቸው ዝቅተኛ ቢሆንም በሙሉ መሰጠት እግዚአብሔርን ያገለግሉ ነበር። የመቅደሱ አገልጋዮች ለማለት ዕብራይስጡ የሚጠቀምት (ናታኒም) የሚለውን ቃል የምናገኘው በዘካር 9፡2 እና በዕዝራ - ነህምያ ብቻ ነው። በኢየሩሳሌም የተለየ ክልል ነበራቸው (ነህ 3፡26፤ 31፤ 11፡21)፤ ግብር ከመክፈልም ነጻ ነበሩ (ዕዝ 7፡24)። በከተማው ቅጥር ሥራ ተሳትፈዋል (ነህ 3፡26)፤ የነህምያን የውል ቃል ኪዳንም ዐትመዋል (ነህ 10፡29)።

46-54 “ሐናን” (“አምላክ” ቸር ነው) “ደግ መሆን” ከሚል ግስ የተወሰደ ነው። ዮሐና (“እግዚአብሔር ቸር ነው”) ከሚለው ዮሐንስ የተሰኘውን ስም አገኘን። ጌዴል፤ የጌዴልያ ምንጣረ ቃል ሲሆን፤ እግዚአብሔር ታላቅ ነገርን አደረገ ማለት ነው። “ረአሳ” የአረማይክ ስም ሲሆን “ልዑል” ማለት ነው (ከምሳሌ 14፡28 ጋር ያነጻ)። “ምዑናውያን” ከሙት ባሕር በስተ ደቡብ ከነበሩትና በኋላ ምዘያን ካስገበራቸው በትውልድ ዐረባውያን (2ዜና 26፡7) ከነበሩት “ማዖናውያን” (መሳ 10፡12) ጋር ግንኙነት ያላቸው ሊሆኑ ይችላሉ። ፔትራ አጠገብ የነበረች

ከተማ ሚሰን በመባል ትጠራ ነበር። “ንፋሲሲም” ከአስማኤል የተወለዱትን ዘላን ጉሣዎች ያመለክታል (ዘካር 25፡15፤ ዘካር 1፡31፤ 5፡18-22)። ንስያ ታማኝ፤ ሐጢፋ ደግሞ በልጅነት በምርኮ መወሰድን በሚያሳይ መልኩ የተነጠቀ ማለት ነው።

55-58 “የሰሎሞን አገልጋዮች ዘሮች” የሚለውን ሐረግ የምናገኘው ከዚህና ነህ 7፡60፤ 11፡3 ላይ ብቻ ነው። እነዚህ ሰዎች ሰሎሞን ባሪያዎች ያደረጋቸው ከነፃናውያን ዘሮች ሊሆኑ ይችላሉ (1ነገ 9፡20-21)። “ሶፌሬት” ሴት “ጸሐፊ” ወይም “ጸሐፊት” እንደ ማለት ሲሆን በዚያ ዘመን ሴት ጸሐፊዎች በጣም ጥቂት ነበሩ። ይህን ዝርዝር መሠረት በማድረግ የሰዎቹን ብዛት ከጠቅላላው በመቶኛ በሚከተለው መልኩ ማስቀመጥ ይቻላል (ቀ. 64)። ቤተ ሰቦች 53.2፤ ሰፈርተኞች 29.6፤ ካህናት 14.7፤ ሌዋውያን 0.2፤ መዘምራን 0.4፤ በረኞች 0.5፤ የመቅደስ አገልጋዮችና የሰሎሞን አገልጋዮች ልጆች 1.4።

7. የዘር ሐረጎቻቸውን ማቅረብ ያልቻሉ (2፡59-63)።

59 “ቴል” የሚለው የዕብራይስጥ ቃል የፈረሰ ከተሞች ላይ የሚታይ ኩረብታ መሰል ክምር ማለት ነው። “ቴልሚላ” (“የጨው ክምር”) ማለት ጨው የተዘራበት ምድርን ያመለክታል (ከመሳ 9፡45 ጋር ያነጻ)። “ቴላሬላ” “የሸክላ ስብርባሪ ክምር” ማለት ነው። “ቴል አቢብ” (ሕዝ 3፡15) ማለት “ጉርፍ ያበጀው ክምር” ማለት ጉርፍ ያጠፋው ቦታ ማለት ነው።

አይሁዳውያን ምርኮኞች በክብር ወንዝ (ሕዝ 1፡1) ከሚሰጋታሚያ ደቡብ በነበረች ኒፑር በምትባል ከተማ ሰፍረው ነበር፤ ይህች ከተማ የዕመፀኞች መጠለያ በመሆን ትታወቃለች። ከተመለሱት ምርኮኞች መካከል ሦስት የተራ ሰዎች፤ ሦስት የካህናት ቤተ ሰብ የሆኑ አባሎች የትውልድ ሐረጎቻቸውን ማቅረብ አልቻሉም። አንዳንዶቹ ወደ ይሁዳነት ከመጡት ውስጥ ሊሆኑ ይችላሉ፤ ሌሎች ደግሞ ለጊዜውም ቢሆን የትውልድ ሐረጎቻቸው የሰፈረበትን መዝገብ ማግኘት አልቻሉም ይሆናል።

60 “ዳለያ” “እግዚአብሔር አውጥቷል” ማለት ነው፤ “ጦቢያ” “እግዚአብሔር መልካም ነው” ማለት ሲሆን ከዋነኞቹ የነህምያ ጠቀሶች አንዱ የሚጠራው በዚህ ስም ነበር (ነህ 2፡10-19)። በጠቅላላው 652 ሰዎች የዘር ሐረጎቻቸውን ማረጋገጥ አልቻሉም ነበር።

61 “ኤብያ” “እግዚአብሔር ሰውሮአል” ማለት ነው። “ቤርዜሊ” “እንደ ብረት የጠነከረ” ማለት ሲሆን፤ ዳዊት ከልጁ ከአቤሴሎም ሸሽኖ በዮርዳኖስ ማይ በጌልኦድ በነበረ ጊዜ የረዳው ሰው ነው (2ሳሙ 17፡27-29፤ 19፡31-39፤ 1ነገ 2፡7)። ሙሽራ በሚስቱ አባት ስም መጠራቱ የሚያመለክተው አባቷ ሴት ልጆች ብቻ እንደ ነበሩት ነው። ከእንዲህ ዐይነቱ ጋብቻ የሚገኙ ልጆች በሚስቱ ቤተ ሰብ ስም ይጠራሉ (ከዘካር 29፡31፤ ከዘካር 2፡34-36 ጋር ያነጻ)።

62 በዜና መዋዕል፤ በዕዝራና በነህምያ የትውልድ ቄጠራ ሰፊ ስፍራ ተሰጥቶታል። በጥንት ዘመን የዘምድና ሁኔታን ማወቅ ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ጉዳይ ነበር።

63 እዚህ ላይ “አገረ ገዢያም” ሲል ሰሳብሳርን ወይም ዘሩባቤልን ሊያመለክት ይችላል። “እጅግ ከተቀደሰው ምግብ” የተባለው የመባው ዋነኛ ክፍል ማለት ለካህናት የተመደበው ሊሆን ይችላል። አራምና ቱሚም ሊቀ ካህናቱ ደረት ላይ የሚደረጉ ነገሮች ሲሆኑ፤ የእግዚአብሔርን ፈቃድ ለማወቅ ይገለገላቸው ነበር (ከዘፀ 28፡30፤ ከዘሌ 8፡8፤ ከዘካር 27፡21፤ ከዘካር 33፡8 ጋር ያነጻ)። ምናልባት ከዕንጨት፤ ከዐጥነት፤ ወይም ከድንጋይ ምናልባትም የተለየ መልክ ወይም ልዩ ልዩ ጽሑፎች ተደርገውባቸው የተሠሩና አዎን ወይም አይደለም የሚል ምላሽ የሚሰጡ ሁለት ትናንሽ ነገሮች ሳይሆኑ አይቀሩም።

8. አጠቃላይ (2፡64-67)

64 የተሰጠው አጠቃላይ ቍጥር 42,360 መሆኑ በዕዝ 2 እና በነህ 7 ላይ ከተሰጠው ድምር ቍጥር በጣም የበለጠ ነው። በሁለቱ መካከል ያለውን የዐሥራ ሁለት ሺህ ያህል ልዩነት

ማስታረቅ በጣም ያዳግታል። እነዚህ በውል ያልተጠቀሱት ሰዎች ሴቶችና ሕፃናት ይሆኑ እንዴ? ከስደት ከተመለሱት መካከል አንጻራዊ በሆነ መልኩ ሴቶቹ ጥቂት ከሆኑ፤ ድብልቅ ጋብቻ የመፈጸሙን ተጽዕኖ ከፍተኛ ያደርገው ነበር።

65 የአገልጋዮቹ ብዛት ድልድል ስድስት ለአንድ ሰው መሆኑ፤ በአንጻራዊ እይታ በጣም ከፍተኛ ነበር። ብዙዎቹ ከጌቶቻቸው ጋር መመለሳቸው አይሁድ ለአገልጋዮቻቸው ያላቸውን አያያዝ በጣም ጥሩ እንደ ነበር በአንጻራዊ መልኩ ያሳያል። እዚህ ላይ የተጠቀሱት ወንዶችና ሴቶች መዘምራን በሰርግና በቀብር ስፍራ የሚያዘጋጁ ወዘተ (2ዜና 35፡25) በቀ. 41 ላይ ከተጠቀሱት የመቅደሱ ወንድ መዘምራን የተለዩ ሊሆኑ ይችላሉ።

66 በብሉይ ኪዳን ዘመን “ፈረሶች” ብዙውን ጊዜ ከቤተ መንግሥትና ወታደራዊ ጉዳዮች ጋር የተያያዘ ደርሻ ነበራቸው። ከዚህ ላይ የተዘረዘሩ ፈረሶች ቂሮስ ለአገሬው ታላላቅ ሰዎች የሰጣቸው ሊሆኑ ይችላሉ። “በቅሎዎች” የወንድ ፈረሶችና ሴት አህዮች ድብልቅ ናቸው። የፈረስን ብርታትና መጠን፤ ከአህያ ትዕግሥትና ጽናት ጋር አሟልተው ይዘዋል። መጀመሪያ ላይ በፓለስቲና አይዳቀሉም ነበር፤ ሰሎሞን ከውጭ አገሮች ያስመጣ የነበረው በዚህ ምክንያት ነበር (1ነገ 10፡25፤ 2ዜና 9፡24)። ውድ እንስሳት ስለ ነበሩ ንጉሣውያን ቤተ ሰቦችና ሀብታሞች ብቻ ይጠቀሙባቸው ነበር (1ነገ 1፡33፤ ኢሳ 66፡20)።

67 በብሉይ ኪዳን የተጠቀሱ ግመሎች ከባለ ሁለት ሻኞዎቹ ባክትሪያን ግመሎች የተለዩ ባለአንድ ሻኞ የዐረቦች ግመሎች ነበሩ። ግመል ጋብጧውን ተሽክሞ በተጨማሪ አራት መቶ ፓውንድ የሚመዝን ዕቃ ተጭኖ ውሃ ሳይጠጣ ከሦስት እስከ አራት ቀን ድረስ መጓዝ የሚችል እንስሳ ነው። አህዮች በቀላሉ አዳልጧቸው የማይወድቁና በጣም መጠኛ በሆነ መኖ መኖር የሚችሉ ናቸው። ንዝን፤ ሴቶችና ሕፃናትን ለመሸከም ያገለግላሉ። በጎች፤ ፍየሎችና ሌሎች የቤት እንስሳት አልተጠቀሱም። እነዚህን እንስሳት ይዞ መጓዝ ብዛት ያለውን ሕዝብ ጉዞ ሊያዘገየው ይችላል።

9. የበጎ ፈቃድ ስጦታዎች (2፡68-69)

68 ቅፍለቱ የተጓዘው የኤፍራጥስን ወንዝ ተከትሎ ወደ ሰሜን ማለት ወደ አሌፓ ምሥራቃዊ ድንበር ሲሆን፤ ከዚያም በኋላ የሂደው በምዕራብ በኩል የአሮንት ወንዝ ሽለቆን ይዞ በደቡብ በኩል ወደ ሐማት፤ ሐምስና ራብላ ሊሆን ይችላል። ከዚህ በኋላ የቤካ ሽለቆን ተሻግረው ወደ ሊባኖስ (ከኤር 39፡5-7፤ 52፡9-10፤ 26-27 ጋር ያነጻ) ወይም በምሥራቅ በኩል በሊባኖስ ትይዩ ወዳሉ ተራሮች ከሄዱ በኋላ ወደ ደማስቆ፤ ከዚያም ወደ ፓለስቲና በማምራት ሊሆን ይችላል። ሕዝቡ የነበራቸውን ሁሉ ጨርሰው ስለ ነበር ያቀረቡት ስጦታ ለአገዚአብሔር አገልግሎት የተሰጠ እውነተኛ መንፈስ እንደ ነበራቸው የሚያሳይ ሊሆን ይችላል (ከዘፀ 36፡5-7፤ ከ2ቆሮ 9፡6-7 ጋር ያነጻ)።

69 ከዕዝራ ትረካ ይልቅ ነህ 7፡70-72 ላይ ያለው ተጓዳኝ ምንባብ የተሟላ ገለጻ ይሰጣል። በዕዝራ መሠረት ስጦታዎቹ የመጡት ከቤተ ሰብ መሪዎች ሲሆን፤ ነህምያ ግን ከሦስት አቅጣጫዎች መሆኑን ያመለክታል፤ ይኸውም ከአገረ ገዢ፤ ከቤተ ሰብ መሪዎችና ከቀሪው ሕዝብ ነው።

“ዳሪክ” ግሪኮች የሚጠቀሙበት የብር ሳንቲም ሲሆን በዐምስተኛው ክፍለ ዘመን ማብቂያ ላይ ዓቅክ የአንድ ቀን ደመወዝ ነበር። እዚህ ላይ የተጠቀሰው ከወርቅ የተሠራው የፋርሶች ዳሪክ ሊሆን ይችላል፤ ስያሜውን ያገኘው ሳንቲም ማስቀረጽ ከጀመረው ከቀዳማዊ ዳርዮስ ሲሆን ይችላል። ይህ ሳንቲም በጥራቱ የታወቀና በንጉሡ ዘንድ ዋስትና ያለው ነበር። የመግዛት ዐቅሙ የአንድ በሬ መግዣ ወይም የአንድ ወታደር የወር ደመወዝ ያህል ዋጋ ነበረው። እስከ ቀዳማዊ ዳርዮስ ዘመን ድረስ (522-486 ዓቅክ) ሳንቲሞች ጥቅም ላይ አለመዋላቸው ያልተጠበቀ ሊባል ይችላል። መጽሐፉ እየተዘጋጀ እያለ የነበረው ዋጋ ከሚደናውያን ሰቅል ጋር የሚመጣጠነውን የሚያመለክት ሲሆን እዚህ ላይ የተጠቀሰው ግን ዘመናዊ በሆነ መልኩ ነው ቢባል ምናልባት የተሻለ ይሆናል።

አንድ “ምናን” 1.26 ፓውንድ ብር ጋር ተመጣጣኝ ነበር፤ ዐምስት ሺህ ምናን 6.300 የብር ፓውንድ ይሆናል። አንድ ምናን ከዐምስት ዓመት ደመወዝ ጋር ይመጣጠናል።

10. የምርኮኞቹ አሰፋፈር (2፡70)

70 በኋላ እንደምንመለከተው በባቢሎናውያን ጥቃት ምክንያት ሕዝቡ ላይ የደረሰው እልቂት በጣም ከባድ ከመሆኑ የተነሣ፤ ዕዝራ ኢየሩሳሌምን በኗሪዎች ለማጠናከር ሕዝቡን በዕጣ መደልደል ግድ ሆኖበታል። ከአገሪቱ የተለያዩ አካባቢዎች የመጡ ከእልቂቱ ያመለጡ ሰዎች በትውልድ አካባቢያቸው መኖር እንደሚፈልጉ ግልጽ ነበር።

ሐ. የመቅደሱ አምልኮ እንደ ገና መጀመር (3፡1-13)

1. የመሠዊያው መታደስ (3፡1-3)

1 ሰባተኛው ወር ቲሽሪ (መስከረም - ጥቅምት) ሲሆን፤ ምርኮኞቹ ፓለስቲና ከደረሱ በኋላ ሦስተኛው ወር አካባቢ መሆኑ ነው። ሽሪ በጣም ቅዱስ ከሆኑ የአይሁድ ወሮች አንዱ ነው። የመጀመሪያው ቀን በሕዝባዊው ቀን አቈጣጠር መሠረት ዐዲስ ዓመት (ሮሽሐሻና) ሲሆን፤ መለከትን በመንፋትና ቅዱስ ጉባኤ በማድረግ ይታወጃል (ዘሌ 23፡24)። ከዐሥር ቀን በኋላ የስርዮት ቀን (ዮም ኪፑር) ይከበራል (ዘሌ 23፡27)። ከዐሥራ ዐምስተኛው እስከ ሃያ ሁለተኛው ባሉት ቀኖች የዳስ በዓል (ሱኮት) ይከበራል (ዘሌ 23፡34-36)። “እንደ አንድ ሰው ሆነው ተሰበሰቡ” የሚለውና የእስራኤልን ኅብረት የሚያሳይ ተመሳሳይ አረፍተ ነገሮች በዘኁ 14፡15፤ በመሳ 6፡16፤ 20፡1፤ 8፡11፤ በ1ሳሙ 11፡7፤ በ2ሳሙ 19፡14 ጭምር ይገኛሉ።

2 ከበዓሉ አካባቢ አንጻር ሊቀ ካህናቱ ኢያሱ ከሕዝባዊው መሪ ከዘሩባቤል በፊት ተጠቅሶአል (ከኮኑ 8፤ 5፡2፤ ከሐጌ 1፡1 ጋር ያነጻ)። ረጅም ዓመታትን በባቢሎን በማሳለፋቸው አይሁድ ምንም ዐይነት መሥዋዕት ማቅረብ አልቻሉም፤ ያን ማድረግ የሚችሉት በኢየሩሳሌም ብቻ ነበር። ከዚያ እያሉ በጣም ብዛት ባላቸው የአረማውያን ቤተ መቅደሶች ተከበው ነበር። ስለዚህ ተቃዋሚ በሆኑ አጎራባች አገሮች መካከል የነበሩ ከምርኮ ተመላሾች ቀዳሚ ተግባራቸው ለጌታ መሥዋዕት የሚያቀርቡበትን መሠዊያ እንደ ገና መሥራት ነበር።

በኋላ ቅጥሩ ሲሠራ የተከሠተውን ያህል የአይሁድ ጠላቶች በመጀመሪያ ላይ መቅደሱ ሲሠራ ያን ያህል ሥጋት አላደረባቸውም ነበር። ይሁን ወይም አይሁን መጀመሪያ ላይ በቤተ መቅደሱ ሥራ ለመሳተፍ ጠይቀው ነበር።

3 “ፍርሀት ቢያድርባቸውም” ቃል በቃል፤ “በፍርሀት” ወይም “ከፍርሀት የተነሣ” ማለት ነው። የዕብራይስጡ ቃል ሰዎችን (ምሳ 20፡2) ወይም እንስሳትን (ኢዮ 39፡20) ከመፍራት የሚመጣ ፍርሀትን ያመለክታል። “በዙሪያቸው ካሉት አሕዛብ” ማለት ቃል በቃል በምድሩ ከሚኖሩ ሰዎች ማለት ነው።

2. የዳስ በዓል (3፡4-6)

4 “የዳስ በዓል” የሚለው የመጀመሪያው የዕብራይስጥ ቃል ለዚሁ በዓል የሚሠሩ፤ “ጎጆዎችን” ያመለክታል፤ አንዳንዴ “በዓል” ወይም፤ “የጌታ በዓል” በመባል ይጠራል። መጀመሪያውን በደስታ የሚከበር የመ የመሽር በዓል ነበር (ዘፀ 23፡14-16፤ 34፡22-23፤ ዘሌ 23፡33-43፤ ዘኁ 29፡12-40፤ ዘዳ 16፡13-16፤ ከ1ሳሙ 1፡1-3፤ ከ1ነገ 12፡32 ጋር ያነጻ)።

በዛሬው ዘመን አይሁድ በዓሉን የሚያከብሩት ጣራው ክፍት በሆነ፤ በቅርንጫፎች በተሠራ ጎጆ ውስጥ ሲሆን፤ በተለያዩ ፍራፍሬዎችና አትክልቶች ያስጌጡታል። በዘሌ 23፡40 መሠረት አይሁድ በዘንባባ ዝንጣፊ፤ በለመለመ ዛፍ ቅርንጫፍ፤ በአኻያ ዛፍ ቅርንጫፍ ይጠቀሙ ነበር። በዓሉ ዘጠኝ ቀን ሙሉ ሲከበር “የለመለመ ዛፍ ቅርንጫፍ” በእጃቸው ይዘው በየአቅጣጫዎቹ ሁሉ ያወዛውዙ ነበር። የሚቃጠሉ መሥዋዕቶች በየማለዳውና (ዘሌ 1፡13) በየምሽቱ (ዘኁ 28፡3-4) እንዲያቀርቡ የታዘዙ መሥዋዕቶች ናቸው።

5-6 የወር መባቻ የወሩ መጀመሪያ ቀን ሲሆን ቅዱስ ቀን እንደ ሆነ ይታሰብ ነበር (ዘኁ 28፡11-15፤ ከቄላ 2፡16 ጋር ያነጻ)።

የተቀደሱ በዓላት፡- ፋሲካን፣ በዓለ ኅምሳን፣ የስርዮት ቀንን የመሳሰሉትን ሁሉ ያጠቃልላሉ (ዘሌ 23)። በበጎ ፈቃድ ለእግዚአብሔር የሚሰጠው መባ (ከ1፡4 ጋር ያነጻ)፣ በኤርምያስ 33፡10-11 ላይ የተሰጠው ተስፋ ፍጻሜ ነው። ከመቅደሱ መሠራት በፊት አገልግሎት ደግሞ መጀመሩን ልብ ይሏል።

3. ዳግም የቤተ መቅደሱ ሥራ መጀመር (3፡7-13)

7 እንደ መጀመሪያው መቅደስ ሁሉ ፊንቃውያን (የጢሮስና የሲዶና ሰዎች) የዝግባ ዕንጨቶችንና ሠራተኞችን በመላክ ተባብረዋል (1ኛ 5፡7-12)። ሠራተኞቹ የሚከፈላቸው “ገንዘብ” (ቃል በቃል “ብር”) በሰቅል ይመዘናል (በ2፡69 ያለውን ማብራሪያ ይመ)። ጥንታዊቷ ፊንቄ (የአሁኗ ሊባኖስ) በዝግባና በሌሎች ዕንጨት ዐይነቶቿ ትታወቅ ነበር። ሜሶፖታሚያውያንም ሆኑ ግብፃውያን በንግድ ወይም በወረራ የዝግባ ዕንጨቶችን ማግኘት ይፈልጉ ነበር። በብሉይ ኪዳን ሰባ አንድ ጊዜ የተጠቀሰው ዝግባ 120 ጫማዎች ከፍታ፣ ከ30 እስከ 40 ጫማ ውፍረት ነበረው። ጣፋጭ ሽታ ያለው ዕንጨታቸው በቀላሉ አይበሰብስም፤ ምሥጦችን የመቋቋም ኃይልም ነበረው። ዕንጨቷ በባሕር ላይ በሚንሳፈፍ ጣውላ ይጫንና ጃፋ ወደብ ሲደርስ ይራገፍ ነበር (1ኛ 5፡9፤ ከ2ዜና 2፡15-16 ጋር ያነጻ)።

ከዘመናዊቷ ቤይሩት ደቡብ ሃያ ስምንት ማይሎች ላይ የነበረችው ሲዶና ከፊንቃውያን ታላላቅ ከተሞች አንዷ ነበረች (ዘፍ 10፡19፤ 1ኛ 5፡6፤ 16፡31፤ 1ዜና 22፡4)። ከዐሥራ ሦስት ዓመት ከበባ በኋላ ናቡከደነፆር የጢሮስን ደሴት ሲይዝ፣ ሲዶና ታዋቂነትን አገኘች። በባሕር ንግድ የምትታወቀው (ሕዝ 26፡4-14) ጢሮስ በኋላ ላይ በታላቁ እስክንድር ደረጃዋ ከፍ ብሎ የባሕር ወሽመጥ ሆናለች።

8-9 ሁለተኛው ወር ኢያር (ሚያዝያ/ግንቦት) ሰሎሞን ቤተ መቅደሱን የጀመረበት ተመሳሳይ ወር ነበር (1ኛ 6፡1)። አይሁድ ወደ ፖለቲከና የተመለሱት በ537 ፀደይ ላይ ከሆነ ሁለተኛው ዓመት በ536 ፀደይ ላይ ይውላል ማለት ነው። ቀደም ባለው ጊዜ የሌዋውያን የዕድሜ ገደብ ሠላሳ (ዘኁ 4፡3) ወይም ሃያ ዐምስት ዓመት ነበር (ዘኁ 8፡24)። በኋላ ግን ወደ ሃያ ዓመት ዝቅ እንዲል ተደረገ (1ዜና 23፡24፤ 2ዜና 31፡17)፤ ይህም የሆነው ከነበረው የሌዋውያን ዕጥረት የተነሣ ሳይሆን አይቀርም። ዘሩባቤልና ኢያሱ የሁለተኛውን መቅደስ መሠረት በማኖር ተሳትፈዋል፤ 5፡16 ግን ሰላብሳርም መሠረት እንዳኖረ ይናገራል።

10 “መለክቶች” ከቅጥቅጥ ብሮች ይሠሩ ነበር (ዘኁ 10፡2)። ኢዩኦስ በነገሠ ጊዜ (2ኛ 11፡14፤ 2ዜና 23፡13) ከሆነው ውጪ ብዙውን ጊዜ መለክቶችን የሚነፋ ካህናት ነበሩ (ዘኁ 10፡8፤ 1ዜና 15፡24፤ 16፡6)። ብዙውን ጊዜ ጥቅም ላይ የሚውሉት እዚህ የኢየሩሳሌም ቅጥሮች እንደ ገና በተገነቡበት ጊዜ እንደምንመለከተው በአስደሳች ሁኔታዎች ወቅት ነበር (ነህ 12፡35፤ ከ2ዜና 5፡13፤ መዝ 98፡6 ጋር ያነጻ)። ካህናትና ሌዋውያን በጸናጽሎች ይጠቀሙ ነበር።

11 “ዘመሩ” ሲል መዘምራኑ በሁለት ቡድኖች ሆነው እየተቀበሉ በኅብረት ስለሚዘመሩ መዝሙሮች እየተናገረ ነው (ነህ 12፡8-9 ይመ)። “ፑር ነውና” የሚለው በቅዱሳት መጻሕፍት ውስጥ እንደ አዝማች የገባ ሲሆን (1ዜና 16፡34፤ 2ዜና 7፡3፤ መዝ 106፡1፤ 136፡1፤ ኤር 33፡10-11)፣ ቃል ኪዳንን ጠባቂ የሆነ አምላክን መልካምነት ያመለክታል፤ “ፍቅር” “ጽኑ ፍቅር” ማለት ነው።

12-13 በታላቅ ድምፅ መጮኻቸው ሕዝቡ የተሰማቸውን ታላቅ ደስታ ይገልጻል (ከ10፡12፤ ከኢያ 6፡5፤ 20፤ ከ1ሳሙ 4፡5፤ ከመዝ 95፡1-2 ጋር ያነጻ)። እንባና የደስታ ጩኸት ጥልቅ ስሜትን ይገልጻል። በተለምዶ አይሁድ ስሜታቸውን የሚገልጹት ድምዳሜውን ከፍ አድርገው በማልቀስ ነበር (ከ10፡1፤ ከነህ 1፡4፤ 8፡9 ጋር ያነጻ)። ሽማግሌዎቹ የሰሎሞን ቤተ መቅደስ ውበት ትዝ ብሎአቸው ሲያለቅሱ፣ ወጣቶቹ ግን ዐዲስ ቤተ መቅደስ የመሠራቱ ተስፋ ደስ ስላሰኛቸው ጮኹ። ከፋ ነገር እንዲደርስባቸው የፈረደ አምላክ አሁን ደግሞ እንደ ገና መልሶአቸዋል፤ ይህን ታላቅ ሥራ እንዲያጠናቅቁም ያስችላቸዋል።

መ. ቤተ መቅደሱ እንዳይሠራ ተቃውሞ መነሣቱ (4፡1-24)

1. በቂሮስ ዘመን የተነሣ ተቃውሞ (4፡1-5)

ይህ ምዕራፍ የአይሁድን ጥረት ለማጨናገፍ የተደረጉ መከራዎችን በዐጭሩ ያቀርባል። ከቀ. 1-5 በቂሮስ ዘመን (539-530 ዓቅክ)፣ በቀ. 6 በጠረክሲስ ዘመን (485-465)፣ ከቀ. 7-23 ደግሞ በቀዳማዊ አርጤክስስ ዘመን (464-424) ስለ ተደረጉ ሁኔታዎች ጸሐፊው ይገልጻል። ከዚያ በኋላ ደግሞ ቀ. 24 የቤተ መቅደሱ ሥራ ሲጠናቀቅ በቀዳማዊ ዳርዮስ ዘመን ወደ ነበረው ሁኔታ ይመለሳል (ከሐጌ 1-2 ጋር ያነጻ)። ከቀ. 8 እስከ 6፡18 ጸሐፊው በአረማይክ ቋንቋ ከተጻፉ ሰነዶች ይጠቅሳል፤ ከዚያ በኋላ በ7፡12-26 ደግሞ ከአረማይክ ጽሑፍ ሰፋ አድርጎ ይጠቅሳል።

1-2 አብዛኞቹ ምርኮኞች በይሁዳ ስለ ነበሩ፣ ትውልዶቻቸው አይሁድ ተብለው ይታወቃሉ። ዐሥሩ ሰሜናውያን ነገዶች ባመፁ ጊዜ ከይሁዳ በስተ ደቡብ የነበረው ትንሹ የብንያም ነገድ ብቻ ነበር ከይሁዳ ጋር ሆኖ ለሮብዓም ታማኝነቱን ያሳየው። የመጀመሪያው የእስራኤል ንጉሥ ሳኦል ከዚህ ነገድ ነበር፤ የጦርሴሱ ሳውልም ከዚህ ነገድ ነበር (ፊልጵ 3፡5)።

ምንም እንኳ እንደዚያ ተብሎ በግልጽ ባይነገርም፣ በሥራው ለመተባበር ፈቃደኝነታቸውን የገለጹት ሰዎች የሰማርያ አካባቢ ሰዎች ነበሩ። በ722 ዓቅክ ሰማርያ ከተያዘች በኋላ የአሦር ንጉሥ፣ “በአንድ በኩል እግዚአብሔርን የሚያመልኩ በሌላ በኩል ግን እንደየአገራቸው ልማድ የራሳቸውን አማልክት የሚያመልኩ” (2ኛ 17፡24-33) ሰዎች ከሚሰፖታሚያና ከሶሪያ አስመጥቶ ነበር። ዐዲስ መጨዎቹ ከዐሥረኛው ምእት ዓመት ጀምሮ ጌታን ከማምለክ ይልቅ ወደ ስሕተት እያመራ የነበረውን የሰሜንኞቹን ሃይማኖት ይበልጥ እንዳደከመው ጥርጥር የለውም።

ቤተ መቅደሱ ከተደመሰሰ በኋላ እንኳ ከሰሜን በኩል ከሲሎና ከሲኬም የመጡ ሰዎች የፈረሰው ቤተ መቅደስ በነበረበት ቦታ ላይ እህልና ዕጣን መሥዋዕት ያቀርቡ ነበር (ኤር 41፡5)። ከዚህም በላይ የሰንባለጥ ልጆች ለሆኑት ለዳላያና ለሰለሞን (“ያህ” የሚለው ያህዌን ወይም ይሆዋን ያመለክታል) ከተሰጠው ስም መመልከት እንደሚቻለው፣ ሰሜንኞች በእግዚአብሔር ማመናቸውን ሙሉ በሙሉ አልተወጡም ነበር። ይሁን እንጂ የእስራኤልን አምላክ የሚያመልኩት እንደ ብቸኛ አምላክ ሳይሆን ከብዙ አማልክት አንዱ አድርገው ነበር፤ የራሱ የሰንባለጥ ስም ለጨረቃ አምላክ ለሲን ክብርን የሚሰጥ ነበር።

3 የንጉሡን ትእዛዝ ሽፋን በማድረግ ከሰሜንኞቹ የቀረበላቸውን ርዳታ ላለመቀበል አይሁድ ሞክረው ነበር። ይሁን እንጂ ይህ ምላሻቸው ግልጽ ጥላቻና ተቃውሞ አስነሣባቸው።

4 “የአካባቢው ሰዎች” ማለት ቃል በቃል፣ (“የምድሪቱ ነዋሪዎች”) የይሁዳን ሕዝብ “ተስፋ ማስቈረጥ” (ቃል በቃል፣ “እጆቻቸውን ማድከም”)፤ ከኤር 38፡4 ጋር ያነጻ) ጀመሩ። “ማስፈራራት ጀመሩ” የሚለው ብዙውን ጊዜ የሚያሳየው በጦርነት ወቅት ያለውን ሁኔታ ነው (መሳ 20፡41፤ 2ሳሙ 4፡1፤ 2ዜና 32፡18፤ ዳን 11፡44፤ ዘክ 8፡10)።

5 መካሪዎችን በገንዘብ መግዛትን አስመልክቶ በሰዓም በገንዘብ ከተግዛበት ሁኔታ ጋር (ዘዳ 23፡4-5)፣ እንዲሁም ነህምያን ለማስፈራራት ሐሰተኛ ነቢያት ተገዝተው (ነህ 13፡2) ከነበረበት ሁኔታ ጋር ያነጻጽሩ። “ከፋርስ ንጉሥ እስከ ዳርዮስ ዘመነ መንግሥት ድረስ” የሚለው በ525 ዓቅክ ግብጽን የያዘውን የካምቢደስስ ዘመነ መንግሥትና በ522 ለሰባት ወሮች ሥልጣንን ነጥቆ የያዘውን የሲዶ ሲሜርዲስን ዘመን ሁሉ ይሸፍናል።

2. በጠረክሲስ ዘመን የተደረገ ተቃውሞ (4፡6)

6 “ጠረክሲስ” (ዕብ “አሳሽዊሮስ” ከዐመት ማስታወሻ ጋር ያነጻ፤ በመጽሐፈ አስቲር የተጠቀሰ ንጉሥ) የዳርዮስ ልጅ ነበር። በ486 መጨረሻ ላይ ዳርዮስ ሲሞት ግብጽ ዐመፀ፤ ጠረክሲስ ዐመፁን ለማስቆም ወደ ምዕራብ መንዝ ነበረበት። በመጨረሻም ፋርሶች በ483 ላይ መቈጣጠር ቻሉ። “ክስ” (ቃል በቃል “ጥላቻ”)

የሚለው ቃል የተጠቀሰው እዚህና የይስሐቅ እረኞችና የኔራራ እረኞች የተጣሉበትን ጉድጓድ ስም በተመለከተ በዘፍ 26:21 ላይ ነው።

3. በአርጤክስስ ዘመን የተደረገ ተቃውሞ (4፡7-23)

ሀ. ለንጉሡ የተላከ ደብዳቤ (4፡7-16)

7 “አርጤክስስ” በመባል የሚታወቁ ሦስት የፋርስ ነገሥታት ነበሩ፤ ቀዳማዊ አርጤክስስ (464-424)፤ ዳግማዊ አርጤክስስና (403-359)፤ ሣልሳዊ አርጤክስስ (358-337)። በዚህ ክፍል የተጠቀሰው ቀዳማዊ አርጤክስስ ነው፤ ደብዳቤውን የጻፈው ጣብኤል ሲሆን፤ የጻፈው በሚትራዳጡ ፈቃድ ነበር (ሚትራዳጡን በተመለከተ የ1፡8 ማብራሪያ ይመ)። “ጣብኤል” “እግዚአብሔር መልካም ነው” ማለት ነው (ከኢሳ 7፡6 ጋር ያነጻ)። የቅርብ ምሥራቅ ነገሥታት በተደራጁ ሰላዮችና ጠቋሚዎች ይጠቀሙ ነበር። ይሁን እንጂ የእግዚአብሔር ሕዝብ ከማንኛውም ንጉሥ የሰለላ መዋቅር ይልቅ ሁሉን የሚያውቅ የእግዚአብሔር ጥበብና አሠራር የበለጠ መሆኑን በመገንዘብ ተደላድለው ማለፍ ይችላሉ (ከ2ዜና 16፡9፤ ከዘካ 4፡10 ጋር ያነጻ)።

8 “ፊሁም” (“መሐሪ”) ከ“ቻንስለርነት” ወይም “ከኮሚሽነርነት” ጋር የሚመጣጠን ኅላፊነት ያለው ባለሥልጣን ነበር። “ሲምሳይ” “የእኔ ፀሐይ” ማለት ነው (ከሳምሶን ጋር ያነጻ)። ፊሁም እየነገረው ሲምሳይ ደብዳቤውን በአረማይክ ጻፈ። ስለዚህም ደብዳቤው በፋርስ ቋንቋ ተተርጉሞ ለንጉሡ መነበብ ነበረበት (ቍ 18)።

9 “ተባባሪዎቻቸው” የተባሉት በአንድ መሪ የሚታገዙና ብዙውን ጊዜ ከአንድ ወላጅ የተገኙ ሰዎች ነበሩ። በፋርሶች ሥልጣን መዋቅር መሠረት እያንዳንዱ ባለ ሥልጣን ኅላፊነቱን ለሥራ ባልደረበቹ ጭምር ማጋራት ነበረበት። “አርክ” ታላቋ የሱሜሪያውያን ከተማ ስትሆን (ዘፍ 10፡10)፤ የዝነኛው የጊልጋሜሽ ትውልድ ቦታ በመሆንም ትታወቃለች። በቦታው በተደረገው የቍፋሮ ምርምር ጥንታዊ ጽሑፍን በተመለከተ ምሳሌ ሊሆን የሚችል መረጃ ተገኝቶአል። ሱሳ በደቡባዊ ምዕራብ ኢራን የነበረችው የኤላም ዋና ከተማ ነበረች። ታላቁ የአሶር ንጉሥ (669-633 ዓቅክ) አሱርባናፖል ላይ በተደረገው ክፍተኛ ዐመፅ በመሳተፉ በ640 ከተማይቱ ክፉኛ ተደመሰሰች። አሦራውያን ሱሳ ላይ የፈጸሙት ውድመት በጣም ከባድ ከመሆኑ የተነሣ የቍፋሮ ተመራማሪዎች የነበረችበትን ትክክለኛ ቦታ እንኳ ማወቅ የቻሉት በቅርቡ ነበር።

10-11 አስናፈር በነነዌ በነበረው ትልቅ ቤተ መጻሕፍት ምክንያት ስመ ገናና ሆኖአል። በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ስሙ ሌላ ቦታ አልተጠቀሰም፤ ይሁን እንጂ ምናልባት ከምርኮ ነጻ ያደረገው ንጉሥ አርሱ ሊሆን አንደሚችል ይታሰባል (2ዜና 33፡11-13)። ምናልባትም በነገ 17፡24 መሠረት የሰማርያ ሰዎችን ያጋዝ በስም ያልተጠቀሰው የአሦር ንጉሥ አርሱ ሊሆን ይችላል። የእነዚህ ግዙቶች ዘሮች ከትውልድ አገራቸው የተነቀሉት ከሁለት መቶ ዓመት በፊት ቢሆንም እንኳ ሥር መሠረታቸውን በትክክል መናገር ችለው ነበር። ምናልባትም የእስራኤላዊው ንጉሥ የአሞን መገደል (640-642 ዓቅክ) ኢላምና ባቢሎን የቀሰቀሱት ፀረ አሦር ተቃውሞ ውጤት ሊሆን ይችላል። በዚህ ምክንያት አሦራውያን ዐመፀኛ የሰማርያ ሰዎችን በግዞት ወስደው፤ በእነርሱ ምትክ በአገራቸው ላይ ዐመፀኞችን ኤላማውያንና ባቢሎናውያንን አሰፈሩ።

11 “በኤፍራጥስ ወንዝ ማዶ” (ቃል በቃል፤ “ወንዙን ተሻግሮ”) የሚለው ሐረግ መጀመሪያ ጥቅም ላይ የዋለው በኤስራዶን ዘመነ መንግሥት ነበር። የፓለስቲና ሰዎች፤ ከወንዙ ማዶ ያለውን ምድር ሜሶፖታሚያ በማለት ይጠራታል (ኢያ 24፡2-3፤ 14፡15፤ 2ሳሙ 10፡16)። በሌላ በኩል ደግሞ ሜሶፖታሚያን፤ ሶርያን፤ ፊንቄንና ፓለስታይንን እንደሚያጠቃልል ነበር የሚያስቡት (1ነገ 4፡24)። በ539 ድርስ ባቢሎንን ድል ባደረገ ጊዜ ጉባሩ የተባለውን ሰው የባቢሎንና ከወንዙ ማዶ ያለ አገር ገዢ አድርጎ ሾመው። ይህም የዐምስተኛ ው ክፍል ገዦች ይፋ መጠሪያ ሆነ (5፡3፤ 6፡6፤ ነህ 2፡7 ወዘተ)።

12-13 “እንደ ገና በመሥራት” የሚለው የአረማይክ ሥርወ ቃል “ማደስ” ወይም “መጣል” ከሚለው የወጣ ሊሆን ይችላል። “ቀረጥ” ክፍለ ሀገሮቹ ወደ መንግሥት ግምጃ ቤት ገቢ የሚያደርጉት መደበኛ ዓመታዊ ክፍያ ነው። እጅ መንሻ በባቢሎን የኪራይ ቀረጥ ነው። የፋርስ ንጉሥ በየዓመቱ በግምት በሃያና በሠላሳ ዐምስት ሚሊዮን መካከል የሚገመት ብር ይሰበስብ እንደ ነበር ይታሰባል። ፓለስቲናን ጭምር የሚያካትተው የዐምስተኛው ክፍል ግዛት ከምዕራቡ ግዛቶች ዝቅተኛውን መጠን መክፈል ነበረት። ፋርሶች አብዛኛውን የወርቅና የብር ሳንቲም በመውሰድ እያቀለጡ ጥፍጥፋን በግምጃ ቤቶቻቸው ያኖሩ ነበር። በቀረጥ ወይም በግብር ከሚከፈለው ገንዘብ ውስጥ ክፍለ ሀገሮቹን ለመጥቀም የሚመለሰው ገንዘብ በጣም ጥቂቱ ነበር።

14 “አሁንም እኛ ስለ ቤተ መንግሥቱ ስለሚገደን” ማለት ቃል በቃል፤ የቤተ መንግሥቱን ጨው የምንበላ በመሆናችን ማለት ነው። ጨው የቃል ኪዳን ማረጋገጫ ተደርጎ ይታሰብ ነበር (ዘሌ 2፡13፤ ዘኁ 18፡19፤ 2ዜና 13፡5)። “ሳለ” የሚለው እንግሊዝኛ ቃል የተወሰደው ከላቲን ቃል ሲሆን፤ ለወታደሮቹ ደመወዝ እንዲሆን የሚሰጥ የጨው ድርጎን ያመለክታል። (ጨው ለመቀበል የበቃ አይደለም ከሚለው አባባል ጋር ያነጻ)።

15-16 “ቤተ መዛግብት” ሰነዶች ማለት ነው (ከ6፡1-2፤ ከአስ 2፡23፤ 6፡1 ጋር ያነጻ)። በዋና ዋና ከተሞች እንደነዚህ ያሉ ሰነዶች የሚቀመጡባቸው ሰፍራዎች ነበሩ።

ሐ. ከንጉሡ የተላከ ደብዳቤ (4፡17-23)

17-20 “ሰላም ለእናንተ ይሁን” የሚለው የአረማይክ አቻ ቃል ሺላም የሚለው ነው (ከዕብ ሻሎም፤ ጋር ያነጻ)። ንጉሡ ያልተማረ ሊሆን ስለሚችል ሌሎች ሰነዶችን ያነቡለታል (ከአስ 6፡1 ጋር ያነጻ)፤ በአረማይክ የተጻፉት ወደ ፋርስ ቋንቋ ይተረጎማሉ (ከ4፡8 ማብራሪያ፤ ከነህ 8፡8 ጋር ያነጻ)። እዚህ ላይ የቀረበው ክስ በመጠኑም ቢሆን እውነትነት አለው። በ701፤ 597 እና በ587 ዓቅክ ኢየሩሳሌም በአሦራውያንና ባቢሎናውያን ላይ ዐምፃ ነበር (2ነገ 18፡7-13፤ 24፡1 ወዘተ)። የ1ነገ 9፡18 የዕብራይስጡ ጽሑፍ እንደሚያመለክተው ንጉሥ ሰሎሞን አብዛኛውን የኤፍራጥስ ማዶ አካባቢ የምትቈጣጠረውንና ታድሞር የምትባለውን በሶርያ ምድረ በዳ ውሃ ገብ የነበረችውንና በጣም ጠቃሚ የሆነችውን ከተማ እንደ ገና ገንብቶ ነበር። ዓለም ዐቀፍ ክብርን አግኝቶ እንደ ነበር የፈርዖንን ልጅ ከማግባቱ አንጻር መገንዘብ ይቻላል (1ነገ 3፡1፤ 7፡8)።

21-23 የየአውራጃዎቹ ባለ ሥልጣኖች ጣልቃ ካገቡ በኋላ የፋርስ ንጉሥ የኢየሩሳሌምን ቅጥሮች ለመገንባት አይሁድ የሚያደርጉትን ሙከራ እንዲያቋርጡ አዘዘ (የነህ 1፡3 ማብራሪያ ይመ)። ከቀ 7-23 ያለው ጉዳይ የተከናወነው በ445 ዓቅክ እንደ ነበር አብዛኞቹ ምሁራን ይስማማሉ። በናቡከደነፆር ከተፈጸመው ጥፋት ይልቅ በቅርቡ የተጀመረው ቅጥር በግድ እንዲፈርስ መደረጉ ለነህምያ ለሚቀርብለት ዘገባ መሠረት ሆነ።

4. በዳርዮስ ዘመን ሥራው እንደ ገና መጀመሩ (4፡24)

24 ጸሐፊው የአይሁድን ሙከራ ለመግታት የተደረገውን ተቃውሞ ዝርዝር ሲያቀርብ ከቈደ በኋላ፤ እንደ ገና ስለ ዋናው ርእሰ ጉዳይ ማለት ስለ ቤተ መቅደሱ እንደ ገና መገንባት መጻፉን ይቀጥላል። (ቀ 1-3)። በፋርሶች አቈጣጠር መሠረት የቀዳማዊ ዳርዮስ ሁለተኛው ዓመት የጀመረው ኒሳን 1 (ሚያዝያ 3) 520 ዓቅክ ሲሆን እስከ የካቲት 21፤ 519 ድረስ ዘልቆ ነበር። በዚያው ዓመት በስድስተኛው ወር መጀመሪያ ቀን (ኅሐሴ 29) ቤተ መቅደሱን እንደ ገና መሥራት እንጂጀምር ነቢያ ሐጌ (ሐጌ 1፡1-5) ዘሩባቤልን አበረታታው። የመቅደሱ ሥራ መስከረም 21 በሃያ አራተኛው ቀን ተጀመረ (ሐጌ 1፡15)። ቀኑ የተለየ ፋይዳ ያለው ነበር። የቤሂስቱን ጽሑፍ በመባል የሚታወቀው በራሱ በንጉሡ ዝነኛ ጽሑፍ መሠረት በመጀመሪያዎቹ ሁለት ዓመታት ዳርዮስ ከዘጠኝ ዐመፀኞች ጋር የተለያዩ ውጊያዎቹን አደርጎ ነበር። እንግዲህ ቤተ መቅደሱን እንደ ገና የመሥራቱ ሥራ የተጀመረው የፋርስ መንግሥት ከተረጋጋ በኋላ ነበር።

ሠ. የመቅደሱ ሥራ መጠናቀቅ (5:1-6:22)

1. ሐጌና ዘካርያስ ያነሣሁት ዐዲስ ጅማሬ 5:1-2)

1 ከነሐሴ 29፤ 520 ዓቅክ (ሐጌ 1:1) ጀምሮ እስከ ታህሣሥ 8 (ሐጌ 2:1-9፤ 20-23) ድረስ ነቢዩ ሐጌ ሕዝቡ የቤተ መቅደሱን ሥራ እንዲጀምሩ ለመቀስቀስ ተከታታይ መልእክቶችን አቀረበ። ሐጌ የመጀመሪያውን ቅስቀሳ ማቅረብ ከጀመረ ከሁለት ወር በኋላ ዘካርያስም በቅስቀሳው ሥራ መተባበር ጀመረ (ዘካ 1:1)። ሐጌ 1:6 ስለ ነበረው አስከፊ ሁኔታ ማለት ስለ ቤቶች እጥረት፤ የእህል እጥረት፤ የልብስና የሥራ ዕጦት እንዲሁም ለሥራው ስለሚያስፈልጉ ሌሎች ነገሮች ችግር ይናገራል፤ ምናልባትም ይህ ሊሆን የቻለው በነበረው የዋጋ ግሽበት የተነሣ ሊሆን ይችላል (የነህ 5 ማብራሪያ ይመ)። ሐጌ ሕዝቡን ገሠጸ፤ የእግዚአብሔር ቤት ፈርሶ (ሐጌ 1:4:9) ባለበት ሁኔታ ጌታ በምድሩ ላይ ድርቅ (ሐጌ 1:11)፤ እንደሚያመጣ ተናገረ። ይህ የሚያሳየው የመጀመሪያው መሠረት ከተጣለ ዐሥራ ስድስት ዓመት ቢሆነውም እንኳ፤ ሥራው ይህን ያህል አለመግፋቱን ነው።

2 “ዘሩባቤል” “የባቢሎን ዘር” የሚለው ትርጉም ያለው የባቢሎናውያን ስም ሲሆን፤ ሰውየው በምርኮ ዘመን ምናልባትም ከ570 ዓቅክ በፊት መወለዱን ይመለከታል። እዚህና ዕዝ 3:2፤ ነህ 12:1 እና ሐጌ 1:1 ላይ የሰላትያል ልጅ ከመጨረሻው ንጉሥ በፊት የነበረው የይሁዳ ንጉሥ፤ የኢዮሴዴቅ ልጅ መሆኑን ያመለክታል (ዘካ 3:17)። ምንም እንኳ ኢዮሴዴቅ በሴዴቅያስ ቤተካም የመጨረሻው ሕጋዊ የይሁዳ ንጉሥ እንደ ሆነ ይታሰብ ነበር። ዘሩባቤል አገሪቱን በተቈጣጠሩ ኃይላት የፖለቲካ ሥልጣን የተሰጠው የመጨረሻው የዳዊት ዘር ነበር። ይሁን እንጂ 1 ዜና 3:19 ዘሩባቤል ሌላው የኢዮሴዴቅ ልጅ የሰላትያል ወንድም የነበረው የፈዳዩ ልጅ እንደ ነበር ያመለክታል። ምናልባትም በሥጋ ዘመዳምች መካከል ይደረግ በነበረው ጋብቻ መሠረት (ዘዳ 25:5-6) ፈዳዩ የሚች ወንድሙን የዘሩባቤልን ሚስት ሳያገባ አልቀረም። ስለ ኢዮሴና ኢዮሴዴቅ የ22 ማብራሪያ ይመልከቱ።

2. የአገረ ገዢው ተንትናይ ጣልቃ መግባት (5:3-5)

3-5 ሰኔ 5 502 ዓቅክ እንደ ተጻፈ የሚታሰብ አንድ ሰነድ “አገረ ገዢው” ተንትናይ የአቢርናሪ አገረ ገዢ ከነበረው ባለ ሥልጣን በታች እንደ ነበር ያመለክታል። ስተርቡናይ እንደ “አጣሪ” ወይም “መርማሪ” ያገለግል የነበረ የፋርስ ባለ ሥልጣን ነው። “ውቅር” የሚለው የቤተ መቅደሱ ዳግም ግንባታ ከፍተኛ ደረጃ ላይ መድረሱን ያመለክታል። ክሱ ሳይጣራ በሂደት ላይ እያለ የፋርስ ገዢ አይሁድ ሥራውን እንዲቀጥሉ አደረገ። “መሪዎች” ስለሚለው ቀ. 9፤6:7-8፤ 14፤ ኤር 29:1፤ ዕዝ 8:1፤ 14:1 ይመልከቱ።

3. ለዳርዮስ የተላከ ደብዳቤ (5:6-17)

6-7 እንዲህ ያለ ጥያቄ በቀጥታ ለንጉሡ መላኩ በፔርሴፓሊስ በተገኙ የኢላማውያን ጽሑፎች ጭምር ተረጋግጦአል፤ ይህ የተረጋገጠውም በ1933-34 በምሽጉ ቅጥር ውስጥ በተገኙ በሺዎች በሚቁጠሩ የጡብ ላይ ጽሑፎችና ቍርጥራጮች ላይ ነው። ዘመናቸው ዳርዮስ ነግሦ ከዐሥራ ሦስተኛው እስከ ሃያ ስምንተኛው ያለው ዓመት ሲሆን (509-494 ዓቅክ)፤ ስለ ምግብ ዝውውርና በምግብ መልክ ስለ መክፈል ይናገራሉ። በ1936-38 ደግሞ ከዳርዮስ ዐሥራ ሦስተኛ ዓመት እስከ አርጤክስስ ሰባተኛ ዓመት ድረስ (492-458 ዓቅክ) ያለውን ያካተቱ የኢላማውያን ሰነዶች ተገኝተዋል።

8 “ታላላቅ ድንጋዮች” የሚለው ሐረግ ምን ማለት እንደ ሆነ ርግጡን ማወቅ አይቻልም። ሰብዓ ሊቃናት ትርጉም ምርጥ ወይም ውብ ድንጋዮች ይላል (ከ1ነገ 7:9-11 ያነጻ)። “ታላላቅ” (ቃል በቃል “ተንከባላይ” ተብሎ የተተረጎመው የድንጋዮቹ መጠን በጣም ትልቅ በመሆኑ ለዚሁ ዐላማ በተሠራ ተንከባላይ ነገር ያመጧቸው ስለ ነበር ሊሆን ይችላል። “ቅጥሩንም በወፍራም ምሶሶዎች እየሠሩ” የሚለው በውስጥ በኩል ስለ ነበረው መወጣጫ (1ነገ 6:15-18) ወይም በጡብ ወይም

በድንጋይ ምትክ ቅጥሩ ውስጥ የሚገቡ ግንደችን ለማመልከት ሊሆን ይችላል (1ነገ 6:36)።

9-12 በነገ 6:1 መሠረት ስሎሞን ቤተ መቅደሱን መሥራት የጀመረው በነገሠ በአራተኛው ዓመት ማለትም በ966 ዓቅክ ነበር። ሥራው ሰባት ዓመት ወስዶአል (1ነገ 6:38)። የፋርስ ባለሥልጣኖች ለሰነዘሩባቸው ተቃውሞ ምላሽ ለመስጠት የአይሁድ መሪዎች የሰማይና የምድር አምላክ አገልጋዮች መሆናቸውንና ብሔራዊ ኩራታቸው ስለ ነበረው ስለ መጀመሪያው የሰሎሞን ቤተ መቅደስ ተናገሩ። በአባቶቻቸው ንጢአት ምክንያት ነቢዩ ኤርምያስ እንዳስጠነቀቀው፤ እግዚአብሔር አረማውያን ባቢሎናውያንን ይቀጧቸው ዘንድ ማስነሣቱንም አመኑ።

ከለዳውያን በሜሶፖታሚያ ደቡባዊ አካባቢ ይኖሩ ነበር፤ ዐዲሱን የባቢሎን መንግሥት የመሠረቱም እነርሱ ነበሩ (626-539 ዓቅክ)። አመጣጣቸው ከየት እንደ ነበር ግን ግልጽ አይደለም። ምንም እንኳ የአሦራውያን ሰነድ ከአራማውያን የተለዩ መሆናቸውን በአዝልቆት ቢያመለክትም፤ ምናልባት ከመጀመሪያው ከአራማውያን ጋር ዝምድና ሳይኖራቸው አይቀርም (ከ2ነገ 24:2፤ ከኤር 35:11 ጋር ያነጻ)። በሰባተኛው ምዕተ ዓመት ዓቅክ ማብቂያ አካባቢ ከለዳውያን ከሜዶናውያን ጋር ሆነው በናቡከደነፆር አባት በናቦፖላስር መሪነት አሦራውያንን አሸነፉ። በመጋቢት 16፤ 597 ኢዮሩሳሌም በጠላት እጅ ስለ መውደቋ በዚህ ዘመን ያሉ የከለዳውያን ዜና መዋዕል ጽሑፍ በዐጭሩ ሲያመለክት፤ “ከዚያ በኋላ ንጉሡን (ኢዮሴዴቅ) ያዘው፤ በራሱ ምርጫ መሠረት ሌላ ንጉሥ (ሴዴቅያስ) አነገሠ” ይላል (ከ2ነገ 24:17 ጋር ያነጻ)።

13 የባቢሎን ንጉሥ ስለሚለው ማዕረግ ነህ 13:6 ላይ ያለውን ማብራሪያ ይመልከቱ። በሜሶፖታሚያና ሶርያ ኩኒፎርም ውል መሠረት ዳርዮስም የባቢሎን ንጉሥ ተብሏል።

14-15 ቂርስ ሰሳብሳርን “አገረ ገዢ” አደረገው (ከ1:8 ጋር ያነጻ)። ሁለቱም ሰሳብሳርና ዘሩባቤል “አገረገዦች” ነበሩ (ሐጌ 1:1፤ 2:2)። ሁለቱም የመቅደሱን መሠረት በማኖሩ ተግባር ተሳትፈዋል ተብለዋል (ቀ. 16፤ 1:3፤ 3:2-8፤ ሐጌ 1:1፤ 14:15፤ 2:2-4፤ 18)። ሰሳብሳር በንምሣ ዐምስትና ስድሳ ዓመት የሚገመት አረጋዊ ሲሆን ዘሩባቤል፤ ግን በዚሁ ዘመን የነበረ አርባ ዓመት ገደማ ሰው ሳይሆን አይቀርም። ሰሳብሳር እንደ ፋርስ ሕጋዊ ባለ ሥልጣን ሲቁጠር፤ ዘሩባቤል ግን እንደ ሕዝባዊ መሪ ይቁጠር ነበር (3:8-11)። ለፋርስ ባለ ሥልጣኖች ሲናገሩ እዚህ ላይ አይሁድ ሰሳብሳርን ያነሡት በዚህ ምክንያት ሊሆን ይችላል። ሊቀ ካህናቱ ኢዮሴ ከዘሩባቤል ጋር ሲነሣ፤ ከሰሳብሳር ጋር በተያያዘ ግን አንድ ካህን እንኳ አልተጠቀሰም።

በእግዚአብሔር ዘንድ ሁሉም ነገር ይቻላል። ስለ መቅደሱና ንዋያተ ቅድሳቱ ዕጣ ፈንታ ዐስቡ። በናቡከደነፆር አማካይነት ኢዮሩሳሌም በተደመሰሰች ጊዜ፤ ቂርስ ባቢሎንን በተቈጣጠረ ምሽት በተደረገው ግብዣ ቤልሻዘር በቤተ መቅደሱ ንዋያተ ቅድሳት ወይን ጠጅ በጣጣ ጊዜ (ቀ. 5)፤ የአይሁድ ሁኔታ ምንኛ የሚያሳዝንና ተስፋ አስቈራጭ ሊሆን እንደሚችል ዐስቡ! ከዚያ በፊት በነበረው ሌሊት መፍረስ፤ ግዛትና ርኩሳት ነበር፤ ከዚያ ሌሊት በኋላ ግን እንደ ገና መሠራት፤ መመለስና ግንባታ ሆነ። በምድር ካሉት ተስፋ አስቈራጭ ሁኔታዎች ባሻገር ልባቸውን ወደ ሰማይ አምላክ ለሚያቀኑ ሰዎች ባቢሎን በፋርስ ከመያዝዋ ብዙ ዓመታት በፊት ቂርስ የሚላል እግዚአብሔር የቀባው ሰው እንደሚመጣ ተስፋ ተሰጥቶ ነበር (ኢሳ 44:28-45:1)። የወደፊቱን መተንበይ እንችላለን የሚሉ ሰዎች ሁኔታዎች በእንዲህ ያለ መልክ ሊለዋወጡ እንደሚችሉ መገመት ይችሉ ይሆን?

16-17 መቅደሱ “ቀድሞ በነበረበት ቦታ” መሠራቱ በጣም አስፈላጊ ነበር (ቀ. 15)። ምንም እንኳ ሰሳብሳር በ536 የቤተ መቅደሱን መሠረት የመጣል ሥርዐትን ቢያስፈጽምም፤ ሥራው ይህን ያህል ወደ ፊት አልገፋም ነበር፤ ስለዚህም ከዐሥራ ስድስት ዓመት በኋላ ዘሩባቤል ሁለተኛውን መሠረት ማኖር ነበረበት (ከ6:3 ጋር ያነጻ)። የሰሳብሳር መጨረሻ ምን እንደ ነበር ግልጽ አይደለም። ምናልባትም በዕድሜ ከመግፋቱ አንጻር ወደ ኢዮሩሳሌም ከተመለሰ ዐጭር ጊዜ በኋላ ሳይሞት አልቀረም።

6. የመቅደሱ ሥራ መጠናቀቅ (6:13-15)

13-14 ከምርኮ ተመላሾች በራሳቸው ቤቶች ጉዳይ (ሐጌ 1:2-3) ተይዘው ስለ ነበርና በተለያዩ ሁኔታ በተነሣባቸው ተቃውሞ ምክንያት የቤተ መቅደሱ ሥራ ይህን ያህል ወደ ፊት አልተራመደም ነበር። የራሳቸውን ፍላጎትና ፈቃድ በማስቀደማቸው እግዚአብሔር በድርቅ ቀጣቸው (ሐጌ 1:5-61፤ 10-11)። በሐጌና በዘካርያስ ስብከት ቀስቃሽነት፤ በዘሩባቤልና በኢያሱ መሪነት ዐዲስ ጥረት ተጀመረ (ሐጌ 1:12-15)። “አርጤክስ” የሚለው ያለ ቦታው የገባ ይመስላል፤ ምክንያቱም ለቤተ መቅደሱ መሠረት ምንም ያደረገው አስተዋፅኦ አልነበረም። ስሙ እዚህ ሊገባ የቻለው በኋላ ዘመን በዕዝራ ጊዜ ለቤተ መቅደሱ መሠራት ባደረገው አስተዋፅኦ ምክንያት ሊሆን ይችላል (7:21-26)።

15 “አዳር” የሚባለው የመጨረሻው የባቢሎናውያን ወር ሲሆን፤ በየካቲት - መጋቢት መሐል ይውላል። ቤተ መቅደሱ በተደመሰሰ በሰባኛው ዓመት ጥቂት ዐለፍ ብሎ መጋቢት 12፤ 515 ዓቅክ ሥራው ተጠናቀቀ። መስከረም 21፤ 520 የተጀመረው ዐዲስ የቤተ መቅደሱ ሥራ (ሐጌ 1:4-15) ለአራት ዓመት ያህል ያለ ማቋረጥ ቀጠለ። ሐጌ 2:3 እንደሚያመለክተው የሰሎሞንን ቤተ መቅደስ ክብር ማስታወስ የቻሉ ሽማግሌዎች ትንሹን የዘሩባቤል ቤተ መቅደስ ሲያዩ ዐዘነው ነበር (ከ3:12 ጋር ያነጻጽ)። ይሁን እንጂ የመጀመሪያውን ያህል ትልቅ ባይሆንም፤ ሁለተኛው ቤተ መቅደስ ከመጀመሪያው ይልቅ ረጅም ጊዜ ኖሮአል።

አጠቃላይ በሆነ ገጽታው ሲታይ፤ የሁለተኛው ቤተ መቅደስ ንድፍ የመጀመሪያውን ይመስል ነበር። ሆኖም ባቢሎናውያን ድል ባደረጉ ጊዜ ታቦቱ በመጥፋቱ “ቅድስት ቅዱሳን” ባዶ ነበር። በቅድስቱ ውስጥ ገጸ ጥበብ የሚቀመጥበት መንበር፤ የዕጣን መሠዊያና፤ እንደ ሰሎሞን ዘመን ዐሥር ሳይሆን አንድ የሻማ ማስቀመጫ ብቻ ነበረው።

7. የቤተ መቅደሱ ምረቃ (6:16-18)

16 የሰሎሞንን ቤተ መቅደስ ምረቃ በተመለከተ 1 ነገ 8 ይመልከቱ። ይህ ቊጥርና ቊጡ 19 ለቤተ መቅደሱ ሥራ መጠናቀቅ ከምርኮ ተመላሾች አመራር ከፍተኛ አስተዋፅኦ እንደ ነበረ አጽንዖት ይሰጣል። ይህ የቤተ መቅደሱ ሥራ መጠናቀቅ የትልቅ ደስታ ቀን ሆኗል። የንጹሐን ዘይት መገኘትና በመቃባውያን አማካይነት የተያዘውን መቅደስ የማንጸት ቀን ለማስታወስ በየዓመቱ ታኅሣሥ ወር የሚከበረው በዓል በዚህ ዘመን ባሉ አይሁድ ሐኪካ በመባል ይታወቃል።

17 በተመሳሳይ አገልግሎቶች ማለትም በሰሎሞን ዘመን (1ኛ 7 8:5-63) በሕዝቅያስና (2ዜና 30:24) በኢዮአስ ዘመን (2ዜና 35:7) ከቀረቡት በሺህ ቤት ከሚቆጠሩት የመሥዋዕት እንስሳት ጋር ሲነጻጸር፤ በዚህ ወቅት የቀረበው የመሥዋዕት እንስሳት መጠን በጣም ጥቂት ነበር። ይሁን እንጂ ከነበረው አዳጋች ሁኔታ አንጻር የቀረበው ስጦታ ከልብ የሆነ መሥዋዕት መቅረቡን ያመለክታል።

18 እዚህ ላይ በ4:8 የጀመረው የአረማይኩ ክፍል ያበቃል፤ በ7:12 ሌላ የአረማይክ ክፍል ይጀምራል። ካህናቱ በሃዶ አራት ምድብ ተከፍለዋል፤ እያንዳንዱ ምድብ ለአንድ ሳምንት በመቅደሱ ውስጥ ያገለግላል (ከሐቃ 1:5:8 ጋር ያነጻጽ)።

8. የፋሲካ በዓል መክበር (6:19-22)

19 ቀኑ ሚያዝያ 21፤ 515 ዓቅክ ሳይሆን አይቀርም። በ70 ዓ.ም ቤተ መቅደሱ ከተደመሰሰ ወዲህ አይሁድ ለፋሲካ በዓል በጎችን መውተው አያውቁም፤ ከዚህ ይልቅ ግን እንቁላሎችና የተጠበሰ ሥጋ በመመገብ በዓሉን ያክብሩ ነበር። ሳምራውያን ግን የተደመሰሰው ቤተ መቅደስ የእነርሱም ጭምር ቢሆንም፤ የማምሊኪያ ስፍራቸው የገረሃም ተራራ ስለ ሆነ (ከዮሐ 4:20 ጋር ያነጻጽ)፤ ዛሬም ቢሆን በቦታው የመሥዋዕት በጎችን ያርዳሉ።

20 “በሥርዐቱ መሠረት ነጽተው ነበር” የሚለው በብሉይ ኪዳን ዘመን በተለይ የካህናቱን ሃይማኖታዊና ግብረ ገባዊ ገጽሕና ለማመልከት የሚጠቀሙበት አባባል ነበር። ሃይማኖታዊ

ሥርዐቱን ለመፈጸም ካህናቱና ሌዋውያኑ መንጸት ነበረባቸው። በ2ዜና 29:34 መሠረት በሕዝቅያስ ዘመን የነበሩ ሌዋውያን ራሳቸውን በመቀደስ ረገድ ከካህናቱ ይልቅ ጠንቃቆች እንደ ነበሩ ተነግሮአል (2ዜና 30:17-19)።

21 ከምርኮ የተመለሱት እስራኤላውያን ማመቻመችን የማይፈቅዱ ገለልተኞች አልነበሩም፤ በአሦራውያን ወደ ክልሉ ከገባው ከባድ ደብልቅ ሃይማኖት ራሳቸውን ያገለሉትን ሁሉ ለመቀበል ዝግጁዎች ነበሩ። “ከርኩሶት” ማለት ቃል በቃል፤ “ንጹሕ ካልሆነ” “ከቂሻሻ” ማለት ነው። ጣዖት አምልኮ ምድሪቱን አርክሷል (ሐዝ 36:18፤ ከዘፍ 35:2 ጋር ያነጻጽ)፤ ከእርሱም የተነሣ እስራኤላውያን ረከሰዋል (ከሐዝ 22:4፤ 36:25 ጋር ያነጻጽ)።

22 እዚህ ላይ የምንመለከተው ደስታ ከፖለቲካ ደስታ ወይም ከምድራቸው የተፈናቀሉ ሰዎች ወደ ትውልድ ሀገራቸው ሲመለሱ ከሚሰማቸው ደስታ በጣም የተለየ ነበር። “እግዚአብሔር ደስ እንዲሰኝ ስለደረጋቸው” እዚህ ላይ የምንመለከተው ጥልቅ ሃይማኖታዊ ደስታ ነበር። “የአሦር ንጉሥ” የሚለው አጠራር ለፋርስ ንጉሥ ለዳርዮስ አስደንጋጭ ወይም አስገራሚ ነው። መጀመሪያ ላይ አሦር በላይኛው ጤግሮስ ወንዝ ዳርቻ ከሚሰጋጋው ሰሜናዊ ምሥራቅ አካባቢ ነበረች፤ ዋና ከተማዋ ነቁም በመካከሏ ነበረች። በ612 ዓቅክ ከተማዋ በጠላት እጅ ከወደቀች በኋላ ግን “አሦር” የሚለው ቃል ቀደም ሲል የተያዙ ክልሎችን ለማመልከት መዋል ጀመረ። “የባቢሎን ንጉሥ” የተሰኘውን ጨምሮ (ከ5:13፤ ከነህ 13:6 ጋር ያነጻጽ) የፋርስ ነገሥታት በተለያዩ መጠሪያዎች ይጠሩ ነበር። በነህ 9:32 ላይ “የአሦር ንጉሥ” የሚለው አሦርን ብቻ ሳይሆን የባቢሎንና የፋርስ ነገሥታትን የሚመለከት ሊሆን ይችላል። እዚህ ላይ የተነገረው ግን የፋርስ ነገሥታትን ለማመልከት ነው።

፪. የዕዝራ መመለስና የተደረገው ተሐድሶ (7:1-10:44)

ሀ. የዕዝራ ወደ ፓለስቲና መመለስ (7:1-8:36)

1. ዝግጅቱ (7:1-10)

1 “ከእነዚህ ነገሮች በኋላ” ሲል በ515 ዓቅክ የቤተ መቅደሱ ሥራ ከተጠናቀቀና ከተመረቀ በኋላ ማለት ነው (ከምዕ 6 ጋር ያነጻጽ)። እዚህ ላይ የተጠቀሰው አርጤክስ ማንነት አከራካሪ ነው። ብዙዎች እንደሚሰማሙበት እኛም ትክክል ነው ብለን እንደምናምነው ይህ ሰው ቀዳማዊ አርጤክስ ከሆነ፤ ዕዝራ ፓለስቲና የደረሰው በ458 አካባቢ ነበር ማለት ነው። ይህ አመለካከት በምዕራፍ 6 እና በምዕራፍ 7 በተፈጸሙ ሁኔታዎች መካከል የስድሳ ዓመት ክፍተት ያመጣል። በዚህ ክፍተት ወቅት የተፈጸመ በጽሑፍ የሰፈረ ድርጊት ቢኖር በጠረክሲስ ግዛት ላይ የተደረገ ተቃውሞ ብቻ ነው (485-465 ዓቅክ፤ ከ4:6 ጋር ያነጻጽ)።

በቊጡ 1-5 ላይ የዕዝራን ትውልድ ሐረግ የተለየ የሚያደርገው የትውልድ ሐረጉን እስከ ሙሴ ወንድም እስከ አሮን ድረስ መዘርዘሩ ነው። “ዕዝራ” “ዓዛርያስ” የተሰኘው ስም አንፅሮት ሲሆን ይህን ስም በትውልድ ዝርዝር ውስጥ ሁለት ጊዜ እናገኘዋለን። “ሠራዎ” (“እግዚአብሔር ልዑል ነው”) ዕዝራ እዚያ ከመድረሱ 129 ዓመታት በፊት በ587 ዓቅክ በናቡከደነፆር በተገደለው ሴዴቅያስ ዘመን ሊቀ ካህናት ነበር (2ኛ 25:18-21፤ ኤር 52:24)። “ዓዛርያስ” (“እግዚአብሔር ረድቷል”) ከዳንኤል ባልንጀሮች አንዱን ጨምሮ (ዳን 1:6-7) በብሉይ ኪዳን ውስጥ የሃያ ዓምስት ያህል ሰዎች ስም ነው። “ኤልቅያስ” (“እግዚአብሔር ዕጣዬ ነው”) በኢዮስያስ ዘመን ሊቀ ካህናት ነበር (2ኛ 22:4)።

2 “ለሎም” የሚለውን በተመለከተ የ2:42 ማብራሪያን ይመልከቱ። “ሳዶቅ” (“ጻድቅ”) በዳዊት ዘመን የኖረ ካህን ነበር፤ በኋላ ግን ሰሎሞን ዐመፀኛውን አዶንያስን በደገፈው በአብያታር ምሽት ሊቀ ካህናት አደረገው (1ኛ 1:7-8፤ 23:5)። ሳዶቃውያን ከማንኛውም አምልኮ ጣዖት የነጹ እንደ ነበሩ

ሕዝቅኤል ይናገራል (ሕዝ 44፡15-16)። ሳዱቃውያን እስከ 171 ዓቅክ ድረስ የሊቀ ካህናትነቱን ቦታ ይዘው ነበር። ሳዱቃውያን ስማቸውን ያገኙት ከእነርሱ ነበር፤ የኩምራን ማኅበረ ሰብም የሳዱቃውያንን የክህነት ሥርዐት እንደ ገና ለመመሥረት ይጠብቁ ነበር።

3-4 “አማርያ” “እግዚአብሔር ተናግሯል”፤ “ዘራኤ” “እግዚአብሔር አብርቷል”፤ “አዚ” “እግዚአብሔር ብርታት ነው”፤ “ቡቂ” “የእግዚአብሔር መሣሪያ” ማለት ነው።

5 “አቢሱ” (“አባቱ ደገንነት ነው”) የአሮን የልጅ ልጅ ልጅ ነበር (ዘካር 6፡4-5)፤ “ፊንሐስ” (“ኒብያዊው”)፤ የልጅ ልጅ ነበር።

“አልዓዛር” ማለት “እግዚአብሔር ረድቷል” ማለት ነው።

6 “መምህር” (ቃል በቃል “ጸሐፊ”) በኢየሱስ ዘመን እንደ ነበረው ሳፋን በጸሐፊነት የሚያገለግል ማለት ነው (2ኀገ 22፡3)። ኤርምያስ የነገረውን በጽሑፍ ያሰፍር እንደ ነበረው እንደ ባርክ (ኤር 36፡32)፤ የተነገራቸውን የሚጽፉ ሌሎች ሰዎችም ነበሩ። ከምርኮው ዘመን ጀምሮ ጸሐፍት ቅዱሳት መጻሕፍትን የሚያጠኑና የሚያስተምሩ ክፍተኛ ምሁራን ነበሩ። በዐዲስ ኪዳን ዘመን “ረቢ” በመባል ተጠርተዋል። የአምላኩ “የእግዚአብሔር እጅ በእርሱ ላይ ስለ ነበረች” አንድ ሰው በእግዚአብሔር ዘንድ ሞገስ ማግኘቱን የሚገልጽ ድንቅ አባባል ነው።

7-9 ብዙ ምሁራን እንደሚያስቡት የቀዳማዊ አርጤክስስ ሰባተኛ ዓመት መቄጠር ያለበት በፋርሶች ባህል መሠረት ማለት ዓመተ ንግሥን ከጸደይ እስከ ጸደይ በመቀጠር ነው (የአይሁድ ሃይማኖታዊ ቀን አቄጣጠርም እንዲሁ ከኒሳን እስከ ኒሳን ነው)። ስለዚህም ዕዝራ ጉዞ የጀመረው በኒሳን መጀመሪያ መር ላይ (ሚያዝያ 8፤ 458 (ሲሆን፤ ከዚያ የደረሰው በአብላ መጀመሪያ ቀን (ነሐሴ 4፤458) ነው። ጉዞው የወሰደው 119 ቀናት (የዐሥራ አንድ ቀን መዘግየትን ጨምሮ፤ ከ8፡31 ጋር ያነጻ) ወይም አራት ወሮች ነበር።

የጸደይ ወቅት ለእንዲህ ዐይነቱ ጉዞ የተመቸ ነበር፤ ብዙ የጥንት ወታደሮች ዘመቻ የሚሄዱት በዚህ ወቅት ነበር። ምንም እንኳን በባቢሎንና በኢየሩሳሌም መካከል ያለው ርቀት በቀጥታ ዐምስት መቶ ማይሎች ቢሆንም፤ ተጓዦች ግን የኤፍራጥስን ወንዝ ተከትለው ወደ ሰሜን ምዕራብ፤ ከዚያም ወደ ደቡብ በመሄድ ዘጠኝ መቶ ማይሎች መጓዝ ነበረባቸው። ጉዞው ይህን ያህል ጊዜ ሊወስድ የቻለው ከሕዝቡ ጋር ይጓዙ ከነበሩ ሕፃናትና በዕድሜ የገፉ ሰዎች የተነሣ ሊሆን ይችላል። “መልካሚቱ የእግዚአብሔር እጅ በእርሱ ላይ ስለ ነበረች” የሚለው ሙሉ ሐረግ እዚህና 8፡18-22 እና ነህ 2፡8-18 ላይ ይገኛል። ይህ ሐረግ ግለ ሰቦችም ሆኑ ማኅበረ ሰቡ ከእግዚአብሔር ዘንድ ዘላቂ ረድኤትና ጸጋ መቀበላቸውን ያመለክታል።

10 ዕዝራ የሙሴን ሕግ የተማረ (ቍ 6)፤ “የሰማይ አምላክ ሕግ መምህር” ነበር (ቍ 12)። ቅዱሳት መጻሕፍትን ማጥናት ብቻ ሳይሆን፤ ያስተምርና ይተረጉምም ነበር (ነህ 8)። የመጽሐፍ ቅዱስ ጥናት አእምሮአዊ ጉዳይ ብቻ ሳይሆን፤ ለግል ሕይወቱና ለሕዝቡ መመሪያ ለመስጠት እንዲያስችለው የሚያከናውነው ነበር።

2. አርጤክስስ ለዕዝራ የሰጠው ሥልጣን (7፡11-26)

11 ብዙ ምሁራን እንደሚያስቡት በ458 (ወይም በ457) ወደ ኢየሩሳሌም እንዲመለስ ቀዳማዊ አርጤክስስ ለዕዝራ የፈቀደለት ጊዜ የዳንኤል የመጀመሪያ 69 ሰዓቂ ወቅት ነበር (ዳን 9፡24-27)። እያንዳንዱ ሰዓቂ አንድ የፀሐይ ዓመትን የሚወክል ከሆነ፤ 69 ጊዜ ሰባት ዓመት 483 ዓመት ይሆናል፤ ይህ በ457 ዓቅክ ላይ ሲደመር ወደ 26 ዓመት ማለት ክርስቶስ አገልግሎቱን የጀመረበት ጊዜ ተብሎ በብዙዎች ዘንድ ወደሚታመንበት ጊዜ ያመጣናል ማለት ነው (ነህ 1፡1፤ 11፡2፤ 1-8)። ሌሎች ግን ይኸው ንጉሥ ለነህምያ ፈቃድ የሰጠበት 445 ዓቅክ መነሻ ነጥብ እንደ ሆነ ያስባሉ። እንግዲህ ከዚህ በመነሣት 360 ቀናት ባሉት የጨረቃ አቄጣጠር ስንቁጥር ቀደም ሲል ወደ ተመለከትነው 26 ዓ.ም ያመጣናል ማለት ነው።

12 ከቍ 12-26 ያለው ዐዋጅ ቅጂ በአረማይክ የተሰናዳ ነው። መንግሥታቸው ብዙ መንግሥታትን ያካተተ ስለ ነበር አሦራውያ ነገሥታት “ንጉሠ ነገሥት” የሚል ሐረግ ይጠቀሙ ነበር። እንደ ናክደነዖር ያሉ የዐዲሲቷ ባቢሎን ነገሥታትም ይህን አባባል ተቀብለውት ነበር (ሕዝ 26፡7፤ ዳን 2፡37-47)። የአይሁድ መምህራን (ረቢዎች)፤ እግዚአብሔርን፤ “የነገሥታት ንጉሥ” በማለት ይጠሩ ነበር።

13-14 ንጉሡ፤ “አይሁድ” ከማለት ይልቅ፤ “እስራኤላዊ” በሚል መጠሪያ ተጠቅሞአል። የዕዝራ ዐላማ የተመለሱ ወገኖችን አንድ በማድረግ የተባበረች እስራኤልን መመሥረት ነበር። “ሰባት አማካሪዎች” የሚለው ከታወቀው ከፋርሳውያን ትውፊት ጋር ይገጣጠማል። ብዙ ምሁራን እንደሚያምኑት ዕዝራ ይዞ የተመለሰው “ሕግ” አሁን የምናውቃቸው የተሟሉት ዐምስቱ የሙሴ መጻሕፍት ናቸው።

15-17 አንዳንድ ተከራካሪዎች የፋርስ ንጉሥ ይህን ያህል ደግ መሆን መቻሉን ጥያቄ ውስጥ ያስገባሉ። የፋርስ ግምጃ ቤት ሙሉ ነበር፤ ለጋስ ሆኖ መገኘትም የመንግሥታቸው መመሪያ ነበር። በመላው የሮም ግዛት የተበተኑት አይሁድ ስጦታን ወደ ኢየሩሳሌም የመላክ ልማድ፤ ሮማውያን ይህን አስተዋፅኦ ለጁፒተር ቤተ መቅደስ በማድረጋቸው የተነሣ እስከ ተነሣው የአይሁድና የሮማውያን ጦርነት ወቅት ድረስ እንደ ቀጠለ ነበር።

18-19 የ5፡17 እና የ6፡1 ማብራሪያዎችን ይመልከቱ።

20-21 ከፔሪስፖሊስ ሰነዶች ስለ ጉዞ የሚናገሩ ክምስት ሺህ በላይ ጽሑፎች ተገኝተዋል፤ እነዚህ ጽሑፎች ስለ ዕለት ተለት እንቅስቃሴዎችና የተሻሻሉ የመጓጓዣ መንገዶች እንዲሁም ማኅበረ ሰባዊ ግንኙነቶች ያመለክታሉ። ሌሎች የኤላማውያን ጽሑፎች ደግሞ ከፔሪስፖሊስ ግምጃ ቤት ውጪ ስለ ሆኑ ድንግማዎችና ስጦታዎች ምሳሌ የሚሆኑ ሰነዶችን ይዘዋል። ሐኒ 1፡8-11 የአይሁድ ማህበረ ሰብ ስጦታ ባለ ማድረጋቸው የተነሣ የቤተ መቅደሱ ሥራ እንደ ዘገየ ይገልጻል። እንዲህ ሊሆን የቻለውም የየወረዳዎቹ ባለ ሥልጣናት ከቤተ መንግሥት የተላለፈውን ትእዛዝ ለማስፈጸም ባለመተባበራቸውም ይሆናል።

22 በባቢሎናውያን ገንዘብ ምንዛሪ ተመን መሠረት እንደ “መክሊት” (ቃል በቃል “ዙሪያ”) 60 ምናን ይሆናል፤ አንድ ምናን ደግሞ 60 ሰቅል ይሆናል። አንድ መክሊት 75 ፓውንድ ያህል ይመዝናል። አንድ መቶ መክሊት ከፍ ያለ ገንዘብ ነው፤ 3¼ ቶን ብር ይሆናል። ፈርዖን ኒካው የወርቅ መክሊትን ጨምሮ ከዚህ ጋር የሚመጣጠን ግብር በይሁዳ ላይ ጥሎ ነበር (2ኀገ 23፡33)። ቆሮስ የአንድ አህያ ሽክም ሲሆን 6½ ባዶስ ይሆናል። 650 ቆሮስ ስንዴ መስብሰቡ በአንጻራዊ መልኩ ብዙ አልነበረም። እህሉ ለምግብ ቁርባን ይሆናል። “ባዶስ” የፈሳሽ ነገሮች መለኪያ ሲሆን 6 ጋሎን ያህል ይሆናል፤ የጠቅላላው ዘይት ጠጠን መጠን ጋሎን ይሆናል ማለት ነው። የሚያስፈልገውን ያህል ጨው ቃል በቃል፤ “ይህ ነው ተብሎ ሊነገር የማይቻል የጨው ብዛት” ማለት ነው የ4፡14፤ የ6፡9 ማብራሪያን ይመ)።

23 የፋርስ ንጉሥ ትእዛዙ አስቸኳይ መሆኑን ገለጸ። “መንግሥት ላይ ለምን ቍጣ ይወረድ?” የሚለው በ460 ዓቅክ ግብፃውያን በፋርሶች ላይ ባመፁ ጊዜ ስለ ሆነው ነገር ፍንጭ ይሰጣል፤ ለጊዜውም ቢሆን ግብፃውያን በ459 በአቴናውያን ረዳትነት ፋርሶችን አስወጥተዋቸው ነበር። በ458 (457) ዕዝራ ወደ ፓለስቲና በተመለሰ ጊዜ ፋርሶች ዐመፁን ለማስቆም እየተንቀሳቀሱ ነበር። ንጉሡ ምን ያህል “ልጆች” እንደ ነበሩት አናውቅም፤ ምናልባት በጠቅላላ ዐሥራ ስምንት ልጆች ሳይኖሩት እንዳልቀረ ይታስባል።

24 በጥንቱ ዓለም ካህናትና ሌሎች የመቅደስ ሠራተኞች ብዙውን ጊዜ ከሥራ ግዳጅ ወይም ከቀረጥ ነጻ ነበሩ።

25 በፋርስ ንጉሥ መንግሥት የነበሩ ዳኞች የዕድሜ ልክ ሥልጣን ነበራቸው፤ ይሁን እንጂ በሥልጣን ዘመናቸው በደል ፈጽመው ከተገኙ በሞት ይቀጡ ነበር። ዕዝራ ፍትሕን እንዲያስፈጽም የተነገረው በአይሁድ ሕግ መሠረት ነበር።

26 “የሞት ቅጣት ይፈጸምበት” የሚለው ለዕዝራ የተሰጠው ያልተገደበ ሥልጣን በጣም የሚያስገርም ነው። ምናልባትም እነዚህን ሕጎች ለማስፈጸም ዕዝራ በየቦታው ሳይጓዝ አልቀረም፤ በ458-445 መካከል ባሉት ዓመታት ዕዝራ ስላደረገው እንቅስቃሴ መጽሐፍ ቅዱስ በዝምታ ያለፈው በዚህ ምክንያት ሊሆን ይችላል። ሕዝባዊ ሥርዐትን የሚያሰናክውን የግብረ ገብና የሃይማኖት ሥልጣን ማበረታታት የፋርስ ፖሊሲ (መመሪያ) መሆኑን ሌሎች ለነዶች ያሳያሉ።

3. ዕዝራ ለእግዚአብሔር ያቀረበው ምስጋና (7፡27-28)

27-28 እዚህ ላይ ዕዝራ ለመጀመሪያ ጊዜ በአንደኛ መደብ የትረካ አቅጣጫ (እኔ እያለ) ሲናገር እንመልከታለን፤ ይህ “የዕዝራ ማስታወሻ” ዐይነተኛ ባሕርይ ሲሆን፤ በዚህ መልኩ እስከ ምዕ 9 መጨረሻ ድረስ ይዘልቃል። “ምስጋና፡” (ቃል በቃል “ቡሩክ” በዛሬውም ዘመን የአይሁድ ጸሎት መክፈቻ ነው፤ ጌታ አምላካችን ሆይ፤ አንተ ቡሩክ ነህ። በንጉሡ ዘንድ ሞገስ ግንኙን የቻለው ከእግዚአብሔር ለዐላዊ ጸጋ የተነሣ መሆኑን ዕዝራ በሚገባ ይገነዘባል (ከ6፡22 ጋር ያነጻ)። “እንዲከብር” ማለት “ከፍ ከፍ እንዲል” ማለት ነው። የሰው ልጆች ነገርን ማስዋብ ይችላሉ ይሆናል፤ እውነተኛ ክብር መስጠት የሚችል ግን እግዚአብሔር ብቻ ነው። በኋላ የምናያቸው ምንባቦች ዕዝራ የአስተዳደር ሰው ከመሆኑ ይልቅ በዋነኛነት ካህንና ምሁር እንደ ነበር ያሳያሉ። ሆኖም እግዚአብሔር እንደ ጠራውና በሮችን የከፈተለት እርሱ እንደ ሆነ ርግጠኛ ስለ ነበር ይህን ታላቅ ሥራ መወጣት እንዲችል ድፍረትና ብርታት ሰጥቶታል።

4. ከዕዝራ ጋር የተመለሱ ሰዎች (8፡1-14)

1 ከቊጥር 1-14 ያለው የ15 ግለሰቦች ትውልድ ሐረጎችን ጨምሮ ከዕዝራ ጋር ከሚሰጥታቸው የተመለሱ ሰዎችን ይዘረዝራል። በስም የተጠሩ ግለሰቦችን ጨምሮ የወንዶች አጠቃላይ ቊጥር 1496 ነበር። ብዙ ሴቶችና ሕፃናትም ነበሩ (ቊ 21)። በተጨማሪም 40 ሴቶች (ቊ 18-19) እና 220 “የመቅደሱ አገልጋዮችም” (ቊ 20) ዝርዝር ተሰጥቶታል።

2 “ፊንሐስ” ስለሚለው መጠሪያ 7፡5 ይመልከቱ። “ፊርሶን” (“መጸተኛው”) የሙሴና የሲፎራ የመጀመሪያ ልጅ ነበር (ዘፀ 2፡22)። “ኢታምር” (“የቴምር ደሴት”) የአሮን አራተኛ ልጅ ስም ነበር (ዘፀ 6፡23)።

3 “ሴኪንያ” - “እግዚአብሔር ማደሪያውን ያዘ” ማለት ነው። “ዘክርያስ” (“እግዚአብሔር ዐሰበ”) ነቢያንና የመጥምቁ የሐንስን አባት ጨምሮ (ሉቃ 1፡5-67) መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ወደ ሠላሳ የሚገመቱ ሰዎች በዚህ ስም ተጠርተዋል።

4-6 “የሕዘኤል” “እግዚአብሔር ይመልከተው!” ማለት ነው። “ጌቤድ” (ቃል በቃል፤ “ብረያ”) ማለት ሲሆን ምናልባት የአብድዩ (“የእግዚአብሔር ባሪያ”) አንፅሮት ሊሆን ይችላል። “የናታን” (“እግዚአብሔር ሰጠ”) ማለት ሲሆን በብሉይ ኪዳን ውስጥ የዐሥራ ስድስት ግለ ሰቦች ስም ነው።

7-9 “ኤላም” ስለሚለው 2፡7 ይመልከቱ። “የሻያና” “እግዚአብሔር አዳነ” ማለት ነው። ጎቶልያ (“እግዚአብሔር ከበረ”) ማለት ሲሆን፤ በተጨማሪ የዝነኛዋ ንግሥት የአክፃብና የኤልሳቤል ሴት ልጅ ስም ነው (2ነገ 11)። “ሰፋጥያስ” ስለሚለው 2፡4 ይመልከቱ። “ዘባድያ” “እግዚአብሔር ሰጠ” ማለት ነው። “ሚካኤል” (እንደ እግዚአብሔር ያለ ማነው?) ማለት ሲሆን፤ ሊቀ መላእክቱን ጨምሮ በብሉይ ኪዳን ለዐሥር ሰዎች የተሰጠ ስም ነው። ኢዮአብ እግዚአብሔር አባት ነው ማለት ነው፤ ይሁኤል እግዚአብሔር ህያው ይሁን ማለት ነው።

10-12 “ዮሴፍ” (“እግዚአብሔር ይጨምር!”) ማለት ሲሆን የምናገኘው እዚህ ላይ ብቻ ነው፤ ሆኖም ዮሴፍ ከሚለው ስም ጋር በእጅጉ የተዛመደ ነው። ዘካርያስ ስለሚለው ቊ 3 ይመልከቱ። ዓዝጋድ ስለሚለውም 2፡12 ይመጣ።

13-14 “የመጨረሻዎቹ” የሚለው ምናልባት ቀደም ሲል ከዘርባቤል ጋር የመጡ የቤተ ሰብ አባሎችን ለማመልከት ሊሆን ይችላል። “ኤሊፋላት” “አምላኬ ይታደግ” ማለት ነው። “ይዑኤል” እግዚአብሔር አከማችቷል ማለት ነው። ሸማያ (እግዚአብሔር ሰምቶአል) ማለት ሲሆን፤ በመጽሐፍ ቅዱስ ሃያ ስምንት ሰዎች በዚህ ስም ተጠርተዋል። “በጉዋይ” ስለሚለው 2፡2 ይመልከቱ።

5. ሴቶችን መፈለግ (8፡15-20)

15 “ወደ አኅዋ በሚፈሰው ወንዝ” ሲል ምናልባት ወደ ኢፍራጥስ ወይም ወደ ጤግርስ የሚፈስ ማለት ሊሆን ይችላል። ጉዛው የተጀመረው በዐሥራ ሁለተኛው ቀን (ከቊ 31 ጋር ያነጻ) እንደ መሆኑ መጠን፤ “ሦስት ቀን” ሲል ከኒሳን ዘጠኝ እስከ ዐሥራ ሁለት ማለት ነው። ብዙውን ጊዜ ዝቅተኛ ሥራ ይሰጣቸው የነበሩ ሴቶችን በምርኮ በነበሩበት አገር የተመቸ ሕይወትን መኖር ሳይለምዱ አልቀረም።

16 “አልዓዛር” “አምላኬ ረዳት ነው” ማለት ነው። “አርኤል” (“የእግዚአብሔር አንበሳ”) ማለት ሲሆን እንደ ግለ ሰብ መጠሪያ ስም የተጠቀሰው እዚህ ላይ ብቻ ነው (ከ2ሳሙ 23፡20፤ ከ1ዜና 11፡22 ጋር ያነጻ)፤ ሌላ ቦታ ግን የኢየሩሳሌም ምስጢራዊ ስም ሆኖ ይታያል (ኢሳ 29፡1፡2፡7)። “ሚሲላም” (“ሽልማት”) ማለት ሲሆን በብሉይ ኪዳን ውስጥ 19 ሰዎች በዚህ ስም ተጠርተዋል። ምናልባትም ጋብቻን በተመለከተ የተደረገውን ተሐድሶ የተቃወመ ይኸው ሰው ሳይሆን አይቀርም (10፡15)። “መራሕያን” ሲል ቃል በቃል፤ “ማስረዳት የሚችሉ ሰዎች” ማለት ነው (ከ1ዜና 25፡8፤ ከ2ዜና 35፡3፤ ከነህ 8፡7-9 ጋር ያነጻ)።

17-18 “አዶ” “ብርታት” ማለት ነው። “ሰራብያ” ምናልባት እግዚአብሔር ከባድ ቃጠሎ ላከ ማለት ሊሆን ይችላል። “አስተዋይ ሰው” ሲል “ዐርቆ ተመልካች” ማለት ነው። “ሞሐሊ” “ጮሌ” ማለት ነው።

19 “ሐሽብያ” (“እግዚአብሔር ተገንዝቦአል”) ማለት ሲሆን ብሉይ ኪዳን ውስጥ ዐሥራ አንድ ሰዎች በአመዛኙ ሴቶችን በዚህ ስም ተጠርተዋል። “ሚራሪ” “መራሪ” ማለት ነው። ከዕዝራ ጋር ለመጓዝ ፈቃደኞች የሆኑ ከሁለት ቤተ ሰቦች የተገኙ አርባ ሴቶች ብቻ ነበሩ። እግዚአብሔርን ማገልገል ሙሉ በሙሉ መስጠትን፤ አንዳንዶችም የተደላደለ ኑሮን መተውን ይጠይቃል።

20 “ከቤተ መቅደሱ አገልጋዮች” ስለሚለው የ2፡43 ማብራሪያን ይመልከቱ። በሰው አስተሳሰብ ሲታይ እነዚህ ሰዎች ራሳቸውን መስጠታቸው አስደናቂ ነው። በማንበረ ሰቡ ዘንድ እንደ ድብልቅ ሕዝብ የሚቈጠሩ ሲሆኑ፤ በአገልግሎታቸውም ከሴቶች ዝቅ ያሉ ነበሩ። ይሁን እንጂ የእግዚአብሔር መንፈስ ከሴቶችን በበለጠ ሁኔታ ምላሽ እንዲሰጡ አነሣሥቶአቸው ነበር።

6. ጸሎትና ጸም (8፡21-23)

21 ጸምና ራስን ዝቅ ማድረግ ስላላቸው ተያያዥነት መዝ 35፡13 ይመልከቱ። ዕዝራ በጉዛው ላይ መሰናክልና አደጋ እንዳያጋጥመው ጸልዮአል (ከቊ 31 ጋር ያነጻ)። “ልጆች” ሲል ከሃያ ዓመት በታች የሆኑትን ማለት ሲሆን አጽንዖት የተደረገው ከዚያ በታች በሆነ ዕድሜ ባሉት ላይ ነው። በጦርነት ጊዜ በበልጥ ለአደጋ የሚጋለጡ እንዲህ ያሉ ታናናሾች ናቸው (ከዘዳ 20፡14፤ ከመሳ 21፡10፤ ከሕዝ 9፡6 ጋር ያነጻ)። በሽክም ይዘውት የነበረ አያሌ ሀብት “ለንብረታችንም” ዘራፊዎችን ለዝርፊያ የሚጋብዝ ነበር።

22 ቅዱሳት መጻሕፍት ተገቢ ስላልሆነ ዕፍረትና (ኤር 48፡13፤ ሚክ 3፡7) ተገቢ ስለ ሆነ ዕፍረት ይናገራሉ። ዕዝራ ተገቢ የሆነ ዕፍረትን ለማስተናገድ ዝግጁ ነበር (ከ9፡6 ጋር ያነጻ)። እርሱንና ዐብረውት ያሉ ሰዎችን እግዚአብሔር በጉዛቸው መጠበቅ እንደሚችል ስላለው እምነት ለንጉሡ ተናግሮ ነበር። ይህን በማድረጉም በዚህ ጊዜ የሰው ጥበቃ እንደሚያሻው መጠየቅ አሳርፎታል። በሜሶፖታሚያና በፓለስቲና መካከል የሚጓዙ መንገዶች ብዙ ጊዜ ከባድ አደጋ ይገጥማቸው ነበር። ከዐሥራ

ሦስት ዓመት በኋላ ነህምያ በዚያ መንገድ የተጓዘው በታጠቀ ሰራዊት ታጅቦ ነበር። (የነህ 2፡9 ማብራሪያን ይመ)። “በሚፈልጉት ሁሉ” ለሚለው ሐረግ ዘከና 16፡10-11፤ 2ዜና 11፡16፤ መዝ 40፡16፤ 69፡6፤ 70፡4፤ 105፡3-4 ይመልከቱ።

23 ጸም ምግብ እስከ መተው የሚያደርስ አዳጋች ሁኔታ መኖሩን አመልካች ነው። ጸምና ጸሎት ስላላቸው ተያያዥነት ነህ 1፡4፤ ዳን 9፡3፤ ማቴ 17፡21 (የዐመት ግርጌ ማስታወሻ)፤ ሐሥ 14፡23 ይመልከቱ።

7. ንዋያተ ቅድሳቱን በጎሳፊነት መስጠት (8፡24-30)

24 ይህ ክፍል ሰራብያ፣ ሐሺቢያና ሌሎች ዐሥር ሰዎች ዐሥራ ሁለቱ ዋና ዋና ካህናት መሆናቸውን ይጠቁማል። በ18-19 መሠረት ግን በካሪፊያ የሌዋውያን መሪዎች ነበሩ። ይህን ጥቅስ፣ “ከሰራብያ፣ ከሐሺቢያና ከዐሥሩ ወንድሞቻቸው በተጨማሪ (አጽንዖቱ የእኔ ነው)፣ ዐሥራ ሁለቱን ዋና ዋና ካህናት ለየሁ” በሚል መልኩ ማስቀመጥ ይቻላል። በቁ. 30 መሠረት ካህናቱም ሆኑ ሌዋውያኑ ንዋያተ ቅድሳቱን በዐደራ ተቀብለዋል።

25 “መባ” ቃል በቃል “የተነሣ” የተለየ (ይኸውም “ተሰጠ” ወይም “ለአምልኮ ጉዳይ የተሰጠ” ማለት ነው፤ ከዘፀ 25፡2፤ 35፡5፤ ከዘሌ 7፡14፤ ከዘዳ 12፡6 ጋር ያነጻ)። ስጦታዎቹ የተገኙት ከአይሁድ ብቻ ሳይሆን ከንጉሡም ጭምር ነበር።

26-28 በንጽጽር ለማየት፣ “650 መክሊት”፣ 49,000 ፓውንድ ይሆናል ወይም ከ25 ቶን ብር ጋር ይቀራረባል (ከ7፡22 ጋር ያነጻ) አንድ መቶ መክሊት ማለት ሰባት ሺህ ዐምስት መቶ ፓውንድ ነው። በሚሊዮን ዶላር የሚገመት ብዛት ያለው ሀብት ነው። “ዳሪክ” 2፡69 ማብራሪያ ይመ (ከነህ 7፡70-72 ጋር ያነጻ)። “ከሚያብረቀርቅ ናስ” ሲል ደማቅ ብጫ መዳብ ድብልቅ ማለት ሊሆን ይችላል፤ ይህም በጥንት ዘመን ከፍ ያለ ዋጋ የሚሰጠው ነበር።

29-30 ሰዎቹም ሆኑ ንዋያተ ቅድሳቱ ለእግዚአብሔር የተለዩ፣ “የተቀደሱ” ናቸው። ዕዝራ ንዋያተ ቅድሳቱን በጥንቃቄ ከመዘነ በኋላ ለሌሎች ዐደራ ሰጠ። በዚህም የአገልግሎቱን ቅዱስነትና ለእያንዳንዱ ሰው የተሰጠው ጎሳፊነት የቱን ያህል ከባድ እንደ ሆነ አስገንዝቦ እያንዳንዱ ሰው የተረከበውን “መክሊት” በጥንቃቄ መጠበቅ ነበረበት። ዝርዝር ነገሮች በጥንቃቄ ተመዝግበዋል፤ በጉዛው ማብረያ ላይም የማረጋገጫ ቁጠራ ተካሂዷል (ቁ. 34)።

8. ጉዞውና ኢየሩሳሌም መድረሳቸው (8፡31-36)

31-32 “ተነሣን” ቃል በቃል “ድንኳን መንቀል” ማለት ነው። ከመጀመሪያው የሦስት ቀን ሰፈራ (ቁ. 15) በኋላ ሌዋውያኑ ከመንገደኞች ጋር እስኪሰበሰቡ ድረስ ተጨማሪ ስምንት ቀን ዐልፏል። ርግጠኛ ጉዞው የተጀመረው በዐሥራ ሁለተኛው ቀን ነበር። ጉዞው አራት ወሮች የሚወስድ ነበር (የ7፡9 ማብራሪያ ይመ)። ነህምያ ራሱ ፓለስቲናና ከደረሰ በኋላ የሦስት ቀን ዕረፍት አድርጓል (ነህ 2፡11)።

33 “ለአሪዮ ልጅ ... ለሚረሞት” የቅጥሩን ሁለት ክፍሎች ዐድሶአል (ነህ 3፡4-21)፤ ነህምያ ያዘጋጀውንም ውል ዐትሟል (ነህ 10፡5)። “አልዓዛር” “እግዚአብሔር ረድቷል” ማለት ነው። “የዛባት” “እግዚአብሔር ሰጥቷል”፤ “ናዓዲያ” “እግዚአብሔር ውሉን ጠብቋል” ማለት ነው።

34 በባቢሎናውያን ባህል መሠረት ግዢንና ጋብቻን ጨምሮ ማንኛውም ውል በጽሑፍ ይሰፍር ነበር። ምናልባትም ዕዝራ የተረከባቸው ዕቃዎች በትክክል ለመድረሳቸው ማረጋገጫ ደብዳቤ መላክ ይኖርበታል።

35-36 የእንስሳት መሥዋዕት ይቀርብ የነበረው እግዚአብሔር ስለደረገው ቸርነት ምስጋና ለማቅረብ ነው፤ እንደዚሁም ለዚህ ዐይነቱ ምሕረት ተገቢዎች አይደሉም በማለት የነጠሉት መሥዋዕት እንዲሆን ነበር። አያሌ ግዛቶች የተሳተፉበት (6፡17)፤ በዘርባቤል ሥር የነበሩት ተመላሾች ካቀረቡት መሥዋዕት ጋር ሲነጻጸር ለመሥዋዕትነት የቀረበው የተባዕት

ፍየሎች ቊጥር ተመሳሳይ ከመሆኑ በቀር፣ በዚህ ጊዜ የቀረበው መሥዋዕት በጣም አነስተኛ ነበር።

ለ. የዕዝራ ተሐድሶ (9፡1-10፡44)

1. የድብልቅ ጋብቻ አስከፊነት (9፡1-60)

1-2 ዕዝራ ኢየሩሳሌም የደረሰው በዐምስተኛው ወር መጀመሪያ ቀን ነበር (7፡9)። ድብልቅ ጋብቻ በፈጸሙት ላይ ስለሚወስደው ርምጃ የተነገረው በዘጠነኛው ወር ዐሥራ ሰባተኛ ቀን (10፡8ን፤ ከ10፡9 ጋር ያነጻ) ወይም ዕዝራ እዚያ በደረሰ በአራተኛው ወር ተኩል ነበር። ይህን ችግር ይዘው ወደ ዕዝራ የመጡት ምናልባት የማኅበረ ሰቡ ተራ አባሎች እንጂ የችግሩ ተዋናዮች የነበሩት መሪዎች አልነበሩም። ጎሳፊነት ላይ ያሉ ሰዎች ስሕተት ላይ ከወደቁ ሌሎችንም ወደ ስሕተት መምራታቸው አይቀርም። በሰው ደረጃ እንናገር ከተባለ እንዲህ ያለ ድብልቅ ጋብቻ ለመፈጸም ምክንያት ነበራቸው፤ ይኸውም ለተመለሱት ወንዶች የሚበቁ ብዛት ያላቸው አይሁዳውያት ሴቶች አለመኖራቸው ነው።

“ከጎረቤቶቻቸው” ሲል (ቃል በቃል፣ “በምድሪቱ ከነበሩ ሰዎች”)፤ አሦራውያን ወደ ሰማርያ ያመጧቸውና ወደ ደቡብ ዘልቀው የነበሩ አረማውያንን፤ በቀድሞው የይሁዳ ክልል ሁሉ የሰፍረው የነበሩ ኤዶማውያንና ሌሎችንም ሁሉ ይጨምራል። የተጠቀሱት ስምንት ሕዝቦች ዕብራውያን ምድሪቱን ከመያዛቸው በፊት የነበሩ የከነዓን የመጀመሪያ ኗሪዎችን ይወክላሉ (ዘፀ 3፡8፤ 17፤ 13፡5፤ 23፡23፤ 28፤ ዘዳ 7፡1፤ 20፡17፤ ኢያ 3፡10፤ 9፡1፤ 12፡8፤ መሳ 3፡5፤ 1፡7 9፡20)። ነገር ግን ከምርኮ በኋላ ኗሪዎች የነበሩት አሞናውያን፤ ሞዓባውያንና ግብፃውያን ብቻ ነበሩ (ከ2ዜና 8፡7፤ ከነህ 9፡8 ጋር ያነጻ)። “ፊርዛውያን” ምናልባት ለመንደሩ ኗሪዎች የተሰጠ ስያሜ ሊሆን ይችላል። “ኢያቡሳውያን” በኢየሩሳሌም ከተማ ይኖሩ ነበር (ኢያ 15፡8፤ 18፡16፤ 28)፤ ጃዊት ይህችን ከተማ ከመቁጣጠሩ በፊት ኢየሩሳሌም “ኢያቡስ” ተብላ ትጠራ ነበር። (መሳ 19፡10፤ 1ዜና 11፡4-5)።

“አሞናውያን” ሎጥ ከታናሺቱ ልጅ የወለዳቸው ዘሮቹ ሲሆኑ (ዘፍ 19፡38)፤ የራባት አሞንን ማለት በአሁኑ ዘመን ከዮርዳኖስ ማዶ ያለችው አሞን ያለችበትን አካባቢ ይዘው ነበር። “ሞዓባውያን” ሎጥ ከታላቂቱ ልጅ የወለዳቸው ዘሮቹ ሲሆኑ (ዘፍ 19፡37) ከሙት ባሕር ምሥራቅ ያለውን አካባቢ ይዘው ነበር። ሩት ሞዓባዊት ነበረች (ሩት 1፡4)። በሙሴ የሕግ መጻሕፍት መሠረት ከግብፃውያን ጋር መጋባት ሕጋዊ ነበር።

“የተቀደሰውን ዘር ከምድር ሕዝቦች ጋር ደባልቀዋል (ቃል በቃል፣ ቅዱስ ዘር)” ከመዝ 106፡35 ጋር ያነጻ። “ሹማምቱ” የተባሉት ቀረጥ በመስብሰብ የፋርስን መንግሥት ያገለግሉ የነበሩ ሊሆኑ ይችላሉ። እነዚህ ሰዎች ሕዝብን እየመሩ ሲሆንም፤ እየመሩ የነበረው በተሳሳተ አቅጣጫ ነበር (ከ10፡18፤ ከነህ 6፡18 ጋር ያነጻ)። በጌታ ያላመኑ ሰዎችን ማግባት፤ የእግዚአብሔር ሙሽራ ተብለው ለተጠሩት እስራኤል በእርሱ ፊት በደል መፈጸም ነው።

3 ዕዝራ በመጀመሪያ ምድብ መጻፉን በመቀጠል፤ “እኔም ይህን በሰማሁ ጊዜ፤ መጐናጸፊያዬንና ካባዬን ቀደድሁ” ይላል። መጐናጸፊያን ወይም ልብስን መቅደድ አንድ ሰው ከባድ ሐዘኑን የሚገልጥበት መንገድ እንደ ሆነ ይታሰብ ነበር (ከዘፍ 37፡29፤ 34፤ ከክስ 4፡1፤ ከኢያ 1፡20፤ ከኢሳ 36፡22፤ ከኤር 41፡5፤ ከማቴ 26፡65 ጋር ያነጻ)። ዕዝራ ጸሎቱን መንጨቱ ለመጽሐፍ ቅዱስ እንግዳ ነገር ነው፤ በሌሎች ምንባቦች የምንመለከተው ሰዎች የራስ ፀጉራቸውን መላጨታቸውን ነው (ኢያ 1፡20፤ ሕዝ 7፡18፤ አሞ 8፡10)። የነህምያ ሰብእና ከዕዝራ የተለየ ነበር፤ ድብልቅ ጋብቻ የፈጸሙ ሰዎች ችግር ሲያጋጥመው፤ የራሱን ሳይሆን የበደለኞቹን ጸም ይላጭ ነበር (ነህ 13፡25)። ዕዝራ ተሰሚነት ያገኘው በነበረው ሥልጣን ምክንያት ሳይሆን፤ ግብረ ገባዊ ችግር ሲያጋጥመው ባሳየው ቊጥር ነበር።

4 በተገቢው ሁኔታ የእግዚአብሔርን ቅድስና የተረዱ ሰዎች በቃሉ ይደነግጣሉ (ዕብ 12፡18-29፤ በተለይ ቁ. 21 ይመ)። የሠርክ መሥዋዕት የሚቀርበው ከቀኑ ዘጠኝ ሰዓት አካባቢ ነበር (ከዘፀ 12፡6፤ ከሐሥ 3፡1 ጋር ያነጻ)። ጉዳዩን ወደ ዕዝራ

ይዘው የመጡ ሰዎች ሰፋ ያለ ጊዜ ማግኘት እንዲችሉ በዚያ ቀን ማለዳ እቤቱ ሳይሄዱ አልቀረም። የወርክ መሥዋዕት የሚቀርብበት ጊዜ የጸሎትና የንስሐ ጊዜ ጭምር ነበር።

5-6U “በሐዘን ከተቀመጥሁበት” ማለት ራስን ዝቅ ማድረግ ማዋረድ ማለት ነው። “ወደ አምላኬ ወደ እግዚአብሔር እጆቼን በመዘርጋት” ማለት የእጄን መዳፎች ወደ ላይ መዘርጋት ማለት ነው (ከዘፀ 9፡29፤ ከነገሃ 8፡22፤ ከኢሳ 1፡15 ጋር ያነጻ)።

2. የዕዝራ ንስሐና ጸሎት (9፡6-15)

6 “ዕፈርሁ” ስለሚለው የ8፡22 ማብራሪያን ይመልከቱ። “ፈራሁ” ወይም “ደነገጥሁ” የሚለው ዕፍረትን ተክትሎ የሚመጣ ነገርን ያመለክታል። ስለ ሕዝቡ ንጢአት ዕዝራ በውስጥ በኩል በእግዚአብሔር ፊት፤ በውጭ በኩል ደግሞ ለሰዎች ሁሉ የሚታይ ዕፍረት ተሰምቶት ነበር።

7 “ከአባቶቻችን ዘመን ጀምሮ” በግል ሰባዊ ጉዳይ ትኩረት እንደሚሰጠው እንደዚህ ዘመን ክርስትና ሳይሆን፤ ዕብራውያን የሕዝባቸውን ንጢአት እንደ ራሳቸው ንጢአት ይቈጥሩ ነበር። ሕዝቅኤል 21፡16 የፍርዱ መሣሪያ በመሆን የጌታ “ሰይፍ” (ከነህ 4፡13A ጋር ያነጻ) እየሠራ መሆኑን በግልጽ ያመለክታል። ምንም እንኳን የባቢሎን ንጉሥ ሰይፉን ስሎ ቢመጣም፤ መለኮታዊ ፍርድ እየሰጠ የነበረው እግዚአብሔር ራሱ ነው። በ605 ዓቅክ አይሁድ በባቢሎን ድል ከተደረጉ በኋላ፤ በ165 በተደረገው በመቃወሙን ዐመፅ ካገኙት የአንድ መቶ ዓመት ነጻነት በቀር፤ በ63 ዓቅክ ፓምፔ ባልቃ ከገባበት ጊዜ አንገሥቶ፤ በ1948 ዓም እስራኤል መንግሥት ሆና እስከተቋቋመችበት ዘመን ድረስ አይሁድ ራሳቸውን በራሳቸው አስተዳድረው አያውቁም።

8 “ፑርነቱን አሳይቶናል” የሚለው ለሕዝቡ “ትሩፋን” ጌታ ያሳየውን ጸጋና ምሕረት ያመለክታል። “ጽኑ ስፍራ” ቃል በቃል፤ “ምስማር” ወይም “ካስማ” ማለት ግድግዳ ላይ እንደ ተመታ ምስማር (ከኢሳ 22፡23 ጋር ያነጻ) ወይም ምድር ላይ እንደ ተቸነከረ የድንኳን “ካስማ” ማለት ነው (ኢሳ 33፡20፤ 54፡2)። የብርሃን መጠን መጨመር ብርታትና ደስታ መብዛቱን ያመለክታል (1ሳሙ 14፡27፤ 29፤ ምሳ 15፡30፤ 29፡13)።

9 የፋርስ ነገሥታት ለአይሁድ መልካም ነገርን አድርገዋል፤ ለምሳሌ፤ ቂርስ (539-530 ዓቅክ) ወደ አገራቸው እንዲመለሱ ፈቅዶላቸዋል (ዕዝ 1)። ቀዳማዊ ዳርዮስ (522-486) ያንኑ ዐዋጅ አድሶታል (ዕዝ 6)። ልጁ ጢሪክሲስ (485-465) አይሁድ መብት እንዲኖራቸውና ጥበቃ እንዲደረግላቸው አድርጓል (አስ 8-10) ቀዳማዊ አርጤክስስ (464-424) ለዕዝራና (ዕዝ 7) ለነህምያ ሥልጣን ሰጥቷቸዋል (ነህ 1-2)።

“ዐዲስ ሕይወት” “ዕረፍት” ተብሎ ከተተረጎመው ቃል ጋር አንድ ነው (ቁ. 8)። የመከላከያ ቅጥር በበጎች ጉረኛ ዙሪያ የሚሠራ ዝቅ ያለ ዐጥር ነው (ዘኁ 32፡16)፤ ወይም በመንገድ ግራና ቀኝ የሚገኝ ዐጥርን (ዘኁ 22፡24) ያመለክታል። “በይሁዳና በአያሩሳሌም” የሚለው ገላጭ ሐረግ ጥበቃን አስመልክቶ ዘይቤያዊ ማጣቀሻን ያመለክታል።

10-11 እነዚህን ሁለት ቍጥሮች በተመለከተ ከዘሌ 18፡24-26፤ ዘዳ 7፡1-6፤ ከ2ነገ 17፤ 23፡8-16፤ ከሕዝ 5፡11፤ ከሮሜ 3፡19 ጋር ያወዳድሩ። “በርኩሶት ተበክላለች” የሚለው የከነዓናውያንን ጣታት አምልኮ ርኩሶትና ከዚሁ ጋር ተያያዥነት ያለውን ኢግብረ ገባዊ ልምድ ያመለክታል (ከ2ዜና 29፡5፤ ከሰቆ 1፡17፤ ከሕዝ 7፡20፤ 36፡17 ጋር ያነጻ)።

12 ከቍጥር 10-12 ያለው ክፍል ከአንድ ጥቅስ ብቻ ሳይሆን ከብዙ ምንባቦች የተወጣጣ ነው (ዘዳ 11፡8-9፤ ምሳ 10፡27፤ ኢሳ 1፡19፤ ሕዝ 37፡25)። የተሰያየ እምነት ባላቸው ሰዎች መካከል የሚደረግ ጋብቻ የሚያስከትለውን ችግር እንደ አይሁድ ሁሉ የዐዲስ ኪዳን ክርስቲያኖችም ተገንዝበውታል (2ቆሮ 6፡14)፤ መበለቶች ያሉ አማንያን ወንዶችን እንዲያገቡ በግልጽ ተነግሯቸዋል (1ቆሮ 7፡39)።

13-14 “ቍጣ” “አፍንጫ” እና “መቄጣት” ከሚሉት ከሁለቱም ቃሎች ጋር የተዛመደ ነው (ከሕዝ 38፡18 ጋር ያነጻ)።

እግዚአብሔር በእስራኤል ላይ የተቈጣው በቃል ኪዳን መሠረት ንሳፊነታቸውን ባለ መወጣታቸው ነበር (ከዘዳ 7፡4፤ 11፡17፤ 29፡25-28፤ ከኢያ 23፡16 ጋር ያነጻ)።

15 የእግዚአብሔርን ቅድስና ከተረዳን የራሳችንን ብቁ አለመሆን የምናይበት ብርሃን ይሆነናል (ከኢሳ 6፡1-5፤ ከሉቃ 5፡8 ጋር ያነጻ)። በብሔራዊ ደረጃ ሕዝቡ በንጢአታቸው ያዘኑበትንና የተጸጸቱበትን ሁኔታ የሚያመለክቱ ምንባቦችን ለማወዳደር መዝ 44፤ 60፤ 74፤ 79፤ 80፤ 83፤ ወዘተ ይመልከቱ።

3. የሕዝቡ ምላሽ (10፡1-4)

ቁ. 9 ሕዝቡ የተሰበሰቡት በመጀመሪያው ዓመት (ታኅሣሥ 19፤ 458)፤ በዘጠነኛው ወር (ካሴሉ)፤ በሃያኛው ቀን ነበር፤ የብርድና የዝናም ወቅት ነበር። ጉዳዩን የሚመረምሩ ተወካዮች ሥራቸውን የጀመሩት ከዐሥር ቀን በኋላ ነበር (ቁ. 16)። ተወካዮቹ ሥራቸውን የጨረሱት በሦስት ወር ውስጥ (ቁ. 17) መጋቢት 27፤ 457 ነበር።

1 ከዚህ በኋላ ዕዝራ የሚናገረው በሦስተኛ መደብ የትረካ አቅጣጫ ነው። “በሚያለቅስበት ጊዜ” ሲል በጸጥታ ሳይሆን ድምፁን ከፍ አድርጎ መሆኑን ያመለክታል (ከ3፡12፤ ከነህ 1፡4፤ ከኢዩል 1፡12-17 ጋር ያነጻ)። ሳቅ ወደ ሌሎች እንደሚተላለፍ ሁሉ ልቅሶም ይተላለፋል። ዕዝራ ሲያለቅስ የተመለከቱ ሰዎች ሁሉ “አምርረው አለቀሱ” (ቃል በቃል ከፉኛ አለቀሱ ማለት ነው) “በእግዚአብሔር ፊት ወድቆ” የሚለው ዕዝራ በተደጋጋሚ ራሱን መሬት ላይ መጣሉን ያመለክታል። ነቢያትና ሌሎችም መሪዎች የሕዝቡን ትኩረት ለመሳብ በተግባር በሚታዩ ነገሮች ያስተምሩ ነበር፤ አንዳንድ ጊዜ ደግሞ ግራ የሚያጋቡ ነገሮችን ያደርጉ ነበር (ኢሳ 7፡3፤ 8፡1-4፤ 18፤ ኤር 19፤ 27)። ሴቶችና ሕፃናትም ተጠቅሰዋል። ቤተ ሰቦች ሁሉ ተሳትፈዋል።

2 አስተዋዩ መምህር ዕዝራ ምን መደረግ እንዳለበት የተሰበሰበው ሕዝብ አንድ መደምደሚያ ላይ እስኪደርስ በትዕግሥት ጠበቀ። ሴኬንያ (8፡3 ላይ ከተጠቀሰው የተለየ ነው) ንግግሩን ከፈተ። አባቱ ይሒኤል ቁ. 21 እና 26 ላይ የተጠቀሰው ይሒኤል ሳይሆን አይቀርም፤ እርሱ ራሱ የኤላም ቤተ ሰብ ነበር (2፡7 ይመ)። ምናልባት ሴኬንያ አባቱ አይሁዳዊት ያልሆነች እናት በማግባቱ ዐዘኖአል። ከኤላም ቤተ ሰብ ስድስት አባሎች ከሌላ ዘር ጋር ተጋብተው ነበር (ቁ. 26)።

3 “ኪዳን” መግባት (ቃል በቃል፤ “ኪዳን መቍረጥ”) ማለት ሲሆን ሥርወ ቃሉ ለመሥዋዕት የቀረበ እንስሳን ከመቍረጥ (ከማረድ) ጋር የተያያዘ ሊሆን ይችላል። በቀድሞ ዘመን ቃል ኪዳንን ባፈረሰ ላይ እንደ እነዚህ እንስሳት ያድርገኝ የሚል መሐላ ለመፈጸም ግለ ሰቡ አካላቸው በተበለተ እንስሳት መካከል እንዲያልፍ ይደረግ ነበር (ዘፍ 15፡9-18)። “እነዚህ ሴቶችና ልጆቻቸው” የሚለው እንደ ዘመናችን ሁሉ በጥንት ዘመንም ትዳር ሲፈርስ ልጆችን የማሳደጉ ሥራ ለእናቶች ይሰጥ እንደ ነበር ይጠቁማል (ከዘፍ 21፡14 ጋር ያነጻ)። እንደ ጌታ ምክር ከማለት ይልቅ፤ “እንደ ጌታዬ ምክር” የሚለው የተሻለ ሳይሆን አይቀርም (ከመዝ 33፡11፤ ከምሳ 19፡21፤ ከኢሳ 19፡17፤ ከኤር 49፡20፤ 50፡45 ጋር ያነጻ)።

4 ሴኬንያ ለተግባር የሚያነግሣ ጥሪ አቀረበ። ማልቀስ ብቻ ሳይሆን የሚያምም ቢሆን እንኳ የድፍረት ርምጃ መውሰድ አስፈላጊ ሆኖ ተገኝቷል። ሕዝቡ ራሳቸው ምላሽ መስጠት ነበራቸው።

4. ሕዝባዊ ስብሰባ መጥራት (10፡5-15)።

5 በመጀመሪያ ዕዝራ የክህናቱን፤ የሌዋውያኑንና የሕዝቡን መሪዎች ከዘረዘረ በኋላ አስማላቸው። መሐላ ማለት ፈራጅ በሆነው በእግዚአብሔር ፊት ነገርን ማጽናት፤ ማንጸትና ቃል መግባት ማለት ነው። ነገርን የማጽናት መሐላ፤ የተባለው እውነት ለመሆኑ እግዚአብሔርን ምስክር በማድረግ ይጠራል (ነገሃ 18፡10፤ ሮሜ 1፡9፤ ፊል 1፡8)። የማንጸት መሐላ አንድ ሰው ከበደለል ነጻ መሆኑን ያረጋግጣል። እዚህ ላይ እንደምንመለከተው ያለ ቃል የመግባት መሐላ ደግሞ ወደ ፊት ከሚደረጉ ነገሮች ጋር የተያያዘ ነው። በመጽሐፍ ቅዱስ

መሠረት የተገባው ቃል ሳይፈጸም ቢቀር እንዲደርስ የሚጠበቀው መሐላ እንዲሁ በደፈናው፤ “... እግዚአብሔር ይፍረድብኝ፤ ከዚህም የከፋ ያድርግብኝ” ከማለት ያለፈ አይደለም (ሩት 1፡17፤ 2ሳሙ 3፡35፤ 1ነገ 2፡23)። ቃልን ባለ መጠበቅ የሚመጣ መሐላ ሰፋ ባለ መልኩ የተነገረው በጣም በጥቂቱ ነው (ዘኁ 5፡19-31፤ ኢዮ 31፤ መዝ 7፡4-5፤ 137፡5-6)።

6 ሙሴ ሁለት ጊዜ ሙሉ ጾም (ከእህል ከውሃ መቁጠብ፤ ከነህ 14 ጋር ያነጻ) ጸሞአል (ከዘፀ 34፡28፤ ከዘዳ 9፡18 ጋር ያነጻ፤ በተጨማሪም ከዮና 3፡7 ጋር ያነጻ)። ተራ ጾም የሚጠይቀው ግን አለመብሳትን ብቻ ነው። (1ሳሙ 1፡7፤ 2ሳሙ 3፡35)። “ያለቅስ ነበር” የሚለው ሊመጣ ያለውን ፍርድ የተገነዘበ ሰዎች የሚሰጡትን ምላሽ ያመለክታል (ዘፀ 33፡4፤ ዘኁ 14፡39፤ 1ሳሙ 15፡35፤ 16፡1)። “ክፍል” የሚለው በመቅደሱ ዙሪያ እንደ ዕቃ ቤት የሚያገለግል ቤትን የሚያመለክት ነው (8፡29፤ ነህ 13፡4-13)።

7 ዕዝራ እየጸመ፤ እየጸለየ ሳለ ሹማምቱና ሹማግሌዎቹ ከምርኮ የተመለሱት ሁሉ በኢየሩሳሌም እንዲሰበሰቡ አዘዙ። ምንም እንኳ ዕዝራ ከፍ ያለ ሥልጣን ያለው ሰው ቢሆንም (7፡25-26)፤ ሕዝቡን አይጫንም ነበር፤ ከዚህ ይልቅ ሰዎችን መማረክ የሚፈልገው በራሱ ሕይወት ምሳሌነት ነበር።

8 የይሁዳ ክልል በጣም እያነሰ በመምጣቱ በጣም ሩቅ የነበሩ ኗሪዎች ከኢየሩሳሌም ዐምሳ ማይሎች እንኳ አይርቁም ነበር። ማንኛውም ሰው፤ በሦስት ቀን ውስጥ ወደ ኢየሩሳሌም መድረስ ይችላል ነበር። “እንዲወገድ” የሚለው የረከሱ ነገሮች ከመጠቀም መራቅና ለጥፋት መዳረግ ማለት ነው (ለምሳሌ፤ ዘፀ 22፡20፤ ዘዳ 13፡13-17) ወይም ደግሞ ከዚህ ላይ እንደሚታየው ለቤተ መቅደስ አገልግሎት መዋልን የሚመለከት ነው (ከዘሌ 27፡28-29፤ ከኢያ 6፡18-19፤ 7፡1-26 ጋር ያነጻ)።

9 ብዙ ጊዜ የሚጠቀሰው ይሁዳ ብቻ ነው፤ ጥቂት ምንባቦች ግን በኢየሩሳሌም በስተ ሰሜን ከነበረው የብንደማውያን ክልል መጥተው ስለ ነበሩት ምርኮኞች ወይም እዚያው ይኖሩ ስለ ነበሩት ወገኖች ያመለክታል (1፡5፤ 4፡1)። የተሰበሰቡበት ቦታ በቤተ መቅደሱ ዐጥር ክልል ውስጥ ወይም በውሃው በር ያለው ገላጣ ቦታ ሊሆን ይችላል (ነህ 32፡6፤ 81)። ሕዝቡ የተጨነቁት በሁለት የተለያዩ ምክንያቶች ሳይሆን አይቀርም፡- ንጢአታቸውና ከባዱ የአየር ሁኔታ።

ዝናብ የሚለው ከባድ ዝናብን ያመለክታል። ዘጠነኛው የካሌሎ ወር (ኅዱታህ) የሚውለው በዝናባማ ወቅት መሐል ሲሆን፤ ጥቅምት ላይ ቀለል ባለ ካፍያ ይጀምርና እስከ ሚያዝያ አጋማሽ ይዘልቃል። ታኅሣሥና ጥር በኢየሩሳሌም የብርድ ወቅቶች ናቸው፤ የአየሩ ሁኔታ እስከ ነምሳ፤ አንዳንዴም እስከ አርባ ድረስ ዝቅ ይላል፤ አንዳንዴ በረዶ ሊጥል እንኳ ይችላል (2ሳሙ 23፡20፤ መዝ 147፡16-17፤ ምሳ 31፡21)። ባልተለመደ ሁኔታ ከባድ ዝናብ በመምጣቱ ሕዝቡ የመለኮታዊ ቊጣ ምልክት እንደ ሆነ ዐስበዋል (ከ1ሳሙ 12፡17-18፤ ከሕዝ 13፡11-13 ጋር ያነጻ)።

10 ዕዝራ ጸሐፊ ብቻ ሳይሆን (7፡11-12፡21) ካህንም ነበር። የሕዝቡ ንጢአትና በደል ብዙ ነበር፤ ያ ሁሉ ሳያንስ አረማውያን ሴቶችን በማግባት “በእስራኤል በደል ላይ በደል ጨምረዋል” (ከ2ዜና 28፡13 ጋር ያነጻ)።

11 ከዚህና ከኢያ 7፡19 በቀር “ኑዛዜ” ምን ጊዜም “ምስጋና” ማለት ነው። ባዕዳን ሴቶች ከማለት ይልቅ፤ “አረማውያን ሴቶች” ቢባል ብሔርን ብቻ ሳይሆን የተለየ ሃይማኖት ተከታይ መሆንንም ጭምር ማመልከት ይችላል ነበር።

12-13 እግዚአብሔር ንጢአታቸው እንዲሰማቸው በማድረግ፤ አድማጮቹ ዕዝራ የተናገረው እውነት መሆኑን አምነዋል፤ ባልተለመደ ሁኔታም ሁሉም በታላቅ ድምፅ (ከ3፡12፤ 2ዜና 15፡14፤ ከነህ 9፡4 ጋር ያነጻ) ምላሽ ሰጥተዋል፤ ሁኔታውን በተመለከተ አንድ ነገር ማድረግ እንዳለባቸውም ተረድተዋል። ሕዝቡን በመወከል የተናገረው ሰው፤ የነበረውን አየር ሁኔታ በማገናዘብ ተግባራዊ ምክር አቅርቦአል። “ንጢአት” ማድረግ፤

ዐመፅን ወይም እምቢተኝነትን ያመለክታል (ከ1ነገ 12፡19 ጋር ያነጻ)።

14 “ሹማግሌዎች” ማኅበረ ሰቡ ውስጥ ያሉ ጠና ያሉ ሰዎችን ያመለክታል፤ በአያንዳንዱ ከተማ ውስጥ አስተዳደራዊ ሽንጎ የሚመሠረተው በእነርሱ ነበር (ከ1ሳሙ 30፡26-31 ጋር ያነጻ)። በከተማው በር አጠገብ ያሉት ሰዎች ዳኛ በመሆን ያገለግሉ ነበር (ዘዳ 19፡12፤ 21፡3፡19፤ ሩት 4፡1-12)። ደግሞም “ዳኞች” ነበሩ (ከዘዳ 16፡18-20 ጋር ያነጻ)። “ብርቱ ቊጣ” የሚለው ሐረግ የሚናገረው ስለ እግዚአብሔር ቊጣ ብቻ ነው (ከ9፡14 ጋር ያነጻ፤ በተጨማሪም ከዘፀ 32፡12፤ ከዘኁ 25፡4፤ ከዘዳ 13፡17፤ ከኢያ 7፡26፤ ከነህ 13፡18 ወዘተ ጋር ያነጻ)።

15 በቀረበው ሐሳብ ላይ የተነሣውን ተቃውሞ እንኳ ማስፈሩ ትረካው እውነተኛ መሆኑን ያመለክታል። እነዚህ አራት ሰዎች የቀረበውን ሐሳብ ለምን እንደ ተቃወሙ ግልጽ አይደለም። ምናልባት ለራሳቸውና ለሌሎች ዘመዶቻቸው ለመከላከል ሊሆን ይችላል፤ ወይም መለየትን በተመለከተ የቀረበው ሐሳብ ሁኔታዎችን ያሳገነዘበ የጭካኔ ርምጃ መስሎ ስለ ታያቸው ሊሆን ይችላል። ሚስላምን በተመለከተ የ8፡16 ማብራሪያን ይመልከቱ። ቊ 29 ላይ የተጠቀሰው የባሕ ልጅ ከሆነ እርሱ ራሱ አረማዊት ሴት አግብቷል ማለት ነው።

5. በደለኞችን የማጣራት ሥራ (10፡16-17)

16-17 አጣሪው ወገን ሥራውን የጀመረው በዝናብ ውስጥ ከተሰበሰቡ ከዐሥር ቀን በኋላ ነበር። ከሦስት ወር በኋላ መጋቢት 27፤ 457 ሥራውን ፈጸመ። የማጣራቱን ተግባር ይሠሩ የነበሩ ሹማግሌዎችና ዳኞች በስፋትና በጥንቃቄ ንላፊነታቸውን ተወጥተዋል። ከመቶ ያላነሱ ባልና ሚስቶች ድብልቅ ጋብቻ መፈጸማቸውን ተረድተዋል።

6. የበደለኞቹ ዝርዝር (10፡18-43)

18-19 በደሉን ከፈጸሙት መሐል የሊቀ ካህናቱ የኢያሱ ዘሮች ይገኙበት ነበር (የ2፡2 ማብራሪያን ይመ)። እጅን መስጠት ወይም መጨባበጥ ስለሚያስተላልፈው ምሳሌያዊ መልእክት 2ነገ 10፡15፤ ሰቆ 5፡6፤ ሕዝ 17፡18 ይመልከቱ። በዘሌ 5፡14-19 መሠረት፤ “አውራ በግ” ሆነ ተብሎ ላልተደረገ ጥፋት የበደል መሥዋዕት ሆኖ ይቀርብ ነበር። ምንም እንኳ በደላቸው ምን ያህል ከባድ እንደ ሆነ ባይገነዘቡም፤ ጋብቻን በተመለከተ የእግዚአብሔርን መመሪያ ቅዱሳት መጻሕፍት ግልጽ አድርገው በማቅረባቸው ጥፋት ፈጻሚዎቹ የሚያመካኝባት የላቸውም።

20-24 ዝርዝር አረማውያን ሴቶችን ያገቡትን ሁሉ በመዘርዘር ይቀጥላል። በዚህ በደል የተሳተፉ አንድ ዘማሪና ሦስት በር ጠባቂ ብቻ ነበሩ። ናታኒምን (2፡43-54) ወይም የሰሎሞን አገልጋዮች ዘሮችን የሚወክል አንድም ሰው አልተገኘም (2፡55-57)። ከባዕዳን ሴቶች ጋር ያልተጋቡት ዝቅተኛ መደብ ውስጥ ያሉ ሰዎች ነበሩ፤ ምናልባትም አረማውያንን ሴቶች የሚማርክ ነገር ስላልነበራቸው ሊሆን ይችላል።

25-43 እዚህ ዝርዝር ውስጥ ያሉት ካህን ያልሆኑ ወይም ከማንኛውም ዐይነት የክህነት ሥራ ጋር ግንኙነት የሌላቸው ናቸው።

7. ድብልቅ ጋብቻ በፈጸሙት ላይ የተሳለፈ ውሳኔ (10፡44)

44 አንዳንዶቹ ከባዕዳን ሴቶች ልጆች ወልደው ነበር፤ ይህ ግን ውሳኔው ተግባራዊ እንዳይሆን አላገደውም። ዕዝራ የአጣሪውን ቡድን ውጤት ከተረዳ ስምንት ወር እንኳ አይሞላውም ነበር፤ ስለዚህ እዚህ ላይ የተጠቀሱ ልጆች የተወለዱት በሚሰፖታሚያ እያሉ በፈጸሙት ጋብቻ ወይም ቀደም ሲል ወደ ፖለስቲና የተመለሱ ሰዎች ከፈጸሙት ድብልቅ ጋብቻ ሊሆን ይችላል። በዚያ ማኅበረ ሰብ ይኖሩ ከነበሩት 30,000 ሰዎች መሐል ድብልቅ ጋብቻ ፈጽመው የተገኙት በመቶ ስሌት 0.4 ነበሩ (ይህም በሌዋውያን መሐል እስከ 8.1 በመቶኛ፤ በበር ጠባቂዎቹ መሐል እስከ 2.2 በመቶ፤ በተራ ሰዎች መሐል 0.3 በመቶ ይሆናል ማለት ነው)።

መጽሐፈ ነህምያ

መግቢያ

መጽሐፈ ነህምያን በተመለከተ ለተሰጡ ማብራሪያዎች የመጽሐፈ ዕዝራን መግቢያ ይመልከቱ።

ገለጻ

፩. የነህምያ የመጀመሪያ አስተዳደራዊ ሥራ

(1፡1-12፡47)

ሀ. በኢየሩሳሌም ለነበረው ሁኔታ የነህምያ ምላሽ (1፡1-11)

1 ከኢየሩሳሌም የመጣ የመከራ ዜና (ዕዝ 1፡1-4)

ናቡከደነፆር ያፈረሰው የኢየሩሳሌም ቅጥር (ዕዝ 4፡6-23) የዳግም ግንባታ መከራ ሳይሳካ ከአንድ መቶ ጎምሳ ላላነሱ ዓመታት ባለበት ሁኔታ ነበር። ይህ አስከፊ ሁኔታ ኢየሩሳሌምን ብዙ ለሆኑ ጠላቶች እንዲጋለጥ ግልጽ ነበር። ያም ሆኖ ግን በአንድ በኩል ከደንታ ቢሰነት፣ በሌላ በኩል ደግሞ ከፍርሀት የተነሣ አይሁድ ይህን በጉልህ የሚታይ ጉድለት ለማስተካከል ያደረጉት ጥረት አልነበረም። ነህምያን የመሰለ ተነሣሽነት ያለው መሪ መጥቶ ሕዝቡን ለሥራ ማነሣማት ነበረበት።

1 ከጥንት ጀምሮ መጽሐፈ ዕዝራና ነህምያ አንድ ላይ ተጠርዘው የነበሩ ቢሆንም “የ. . . ቃል” የሚለው የሚያመለክተው በተለያዩ ሰዎች መጻፋት ነው (ኤር1፡1፤ አሞ1፡1)። “ነህምያ” ማለት “የጌታ ማጽናናት” ወይም “ጌታ አጽናንቶአል” ማለት ነው። “ሐካልያ” የሚለው ደግሞ “ጌታን መጠበቅ” (ከዕፎ 3፡8 ጋር ያነጻ) የሚለው አገፅሮት ነው። በኢየሩሳሌም ስለ ነበረው የወላጆቹ መቃብር መናገሩ (2፡3፡5) ምናልባት ነህምያ ከታዋቂ ቤተ ሰብ መገኘቱን የሚያመለክት ሊሆን ይችላል።

“ሱሳ” በደቡባዊ ምዕራብ ኢራን የነበረችው አላም ዋና ከተማ ስትሆን፣ ከፋርስ ባሕረ ሰላጤ በስተ ሰሜን 150 ማይሎች ርቀት ላይ በነበረው ለም ሜዳ ላይ ትገኝ ነበር። በዚህ ጊዜ ነገሥታቱ ክረምቱን የሚያሳልፉበት ቤተ መንግሥት የነበረባት ብትሆንም፣ በበጋ ወቅት ደግሞ በጣም ትሞቅ ነበር። ዳንኤል በራእይ ራሱን በሱሳ አግኝቶታል (ዳን 8፡2)። በመጽሐፈ አስቴር የተጠቀሰው ታሪክ የተፈጸመው እዚሁ ነበር። መጽሐፈ ዕዝራ 4፡9-10 ወደ ሰማርያ ስለ ተወሰዱ የሱሳ ሰዎች ይናገራል።

2 አናኒ የነህምያ ወንድም ነው። “አይሁድ” የሚለው መጠሪያ የእስራኤል ሕዝብ መጠሪያ የሆነው ከምርኮው በኋላ ነው።

3 ከተማዋ ቅጥር የለሽ መሆን የሚያመለክተው ሕዝቡ ከጠላት ጥቃት የሚጠበቁበት መከላከያ እንዳልነበራቸው ነው። ነህምያን በጣም ያስጨነቀው ከእርሱ 140 ዓመታት በፊት የፈረሰው ቅጥር ያለበት ሁኔታ ብቻ ሳይሆን፣ በዕዝራ 4፡7-23 የቀረበው ነበር። በዚህ ክፍለ ምንባብ መሠረት አይሁድ በአርጤክስስ ቀዳማዊ ዘመነ መንግሥት ቅጥሩን ለመሥራት ሞክረው ነበር። ሆኖም ሬሁምና ሲምሳይ ተቃውሞ ካስነሡ በኋላ አይሁድ ሥራውን እንዲያቋርጡ ንጉሡ አዘዘካል።

4 ነህምያ “ተቀመጠ” (ከዕዝ 9፡3 ጋር ያነጻ)፤ “አለቀሰ” (ከዕዝ 10፡6፤ ከዳን 10፡12 ጋር ያነጻ) “ጸመ”። የኢየሩሳሌምን በጠላቶች መያዝና የጎደልያስን ሞት ለማስታወስ ከሚደረጉ ሕዝባው ያን ጸሞች (አስ 4፡16፤ ዳን 9፡3፤ 10፡3፤ ዘካ 7፡3-7) በተጨማሪ በምርኮው ዘመን ጸም የዕለት ተዕለት ጉዳይ ሆኖ

ነበር። “የሰማይ አምላክ” የሚለውን ቃል በተመለከተ፣ ዕዝ 1፡2 ላይ ያለውን ማብራሪያ ይመልከቱ።

2. የነህምያ ጸሎት (1፡5-11)

5 እግዚአብሔር የተፈራ አምላክ ነው (ከዘዳ 7፡21፣ ከዳን 9፡4 ጋር ያነጻ)። “የፍቅርህን ቃል ኪዳን የምትጠብቅ” የሚለው ቃል በቃል ሲወሰድ “ቃል ኪዳንህንና ጽኑ ፍቅርህን የምታከብር” ማለት ነው። በማንኛውም ውጣ ውረድ እግዚአብሔር ኪዳኑን የሚያብረው ከፍቅሩ የተነሣ ነው (ዕዝ 3፡11)።

6 ስለ ሕዝቡ ኅጢአት ንስሐ ሲያደርግ ነህምያ ራሱንም ሆነ ቤተ ሰቡን ገለልተኛ አላደረገም። ጥልቀት ባለው ሁኔታ የእግዚአብሔርን ቅድስና ከተረዳን፣ የእኛ ኅጢአተኝነትም በዚያው ልክ ግልጽ ይሆንልናል (ኢሳ 6፡1-5፤ ሉቃ 5፡8)።

7 “ትእዛዝ” የሚለው ቃል ትእዛዛት የሚለውን የተለመደ ቃል ገላጭ ሲሆን በዐሥሩ ትእዛዞች የቀረበው የእግዚአብሔር ሕግ ነው (ዘፀ 24፡12)። “ሥርዐት” ኢያሱ እንደ ደነገገውና (ኢያ 24፡25) ፋሲካን ለማክበር እንደ ተሰጠው ትእዛዝ ያለ አንድ ነገርን ያሳያል ነው (ዘፀ 12፡24)። “ሕግ” የሚለው የሚያመለክተው ሕጋዊ ውሳኔዎችን ወይም ፍርድን ነው (ዘካ 7፡9)።

8 “ዐስብ” የሚለው ቃል መጽሐፉ ውስጥ ደጋግመን የምንመለከተው ቊልፍ ቃል ነው (4፡14፤ 5፡19፤ 6፡14፤ 13፡14፤ 22፡29፤ 31) ባቢሎናውያን ካሸነፉቸው በኋላ አይሁድ ወደ ተለያዩ ሩቅ አገሮች ተበትነዋል። ዐዲስ ኪዳን በተጻፈበት ዘመን በፓለስቲና ከነበሩ አይሁድ ይልቅ፣ በተለያዩ አገሮች በስደት የነበሩት ቊጥር ይበልጥ ነበር (ዮሐ 7፡35፤ ሐሥ 2፡9-11፤ ያዕ 1፡1፤ 1ጴጥ 1፡1)።

9 “እስበስባቸዋለሁ” ደጋግሞ የምናገኘው ተስፋ ነው (ዘዳ 30፡1-5፤ ኢሳ 11፡12፤ ኤር 23፡3 ወዘተ)። “ለስሜም ማደሪያ” የሚለው ሐረግ ዘዳ 12፡5ን የሚያስታውስ ነው።

10 ምንም እንኳ ኅጢአት ቢያደርጉና እግዚአብሔርን ቢበድሉም፣ እርሱ ራሱ የዋጃቸው በመሆናቸው ባለበት ሁኔታም ቢሆን የእግዚአብሔር ምርጥ ሕዝብ ናቸው (ዘዳ 4፡34፤ 9፡29)።

11 “ጠጅ አሳላፊ” ማለት ቃል በቃል ሲወሰድ ለሰዎች “የሚጠጣ ነገር የሚያድል” ማለት ነው። እዚህ ላይ ቊጥርን ወስኖ አለመናገሩ ሌሎች እርሱን የመሳሰሉ ሰዎች ሊኖሩ እንደሚችሉ ጠቁሟል ነው። ብዙውን ጊዜ እነዚህ ሰዎች ሌሎች ተጨማሪ ሥራዎችም ይኖሩዋቸዋል።

ለ. የነህምያ ወደ ፓለስቲና መመለስ (2፡1-20)

1. የንጉሡ ምላሽ (2፡1-8)

1 በኒሳን የጊዜ መቊጠሪያ መሠረት “ሃያኛው ዓመት” ከሚያዝያ 13/445 እስከ ሚያዝያ 1/444 ያለው ነው። በዳንኤል ሰብዓ ሱባዔ ስሌት (ዳን 9፡25) መሠረት ይህ ዘመን ንጉሥ አርጤክስስ ቀዳማዊ ዐዋጅ ካስነገረበት ጊዜ እስከ ነህምያ ድረስ ያለውን ይሸፍናል። በዕዝ 7፡11 የተሰጠውን ማብራሪያ ይመልከቱ።

ካሌሉ በሚባለው ወር ለመጀመሪያ ጊዜ ነህምያ ወሬውን ከሰማበት ጊዜ አንሥቶ (1፡1)፣ በኒሳን ወር ጉዳዩን ለንጉሡ እስካቀረበበት ጊዜ ድረስ አራት ወሮች ተቈጥረዋል። ምንም እንኳ በንጉሡ ዘንድ የተወደደ ቢሆንም፣ ነህምያ ጥያቄውን በጥድፊ ማቅረብ አልፈለገም (ከዘፍ 40፡20፤ ከአስ 5፡6፤

ከማር 6፥21-25 ጋር ያነጻ። ምቹ ጊዜ እስኪያገኝ በንቃት ይጠብቅ ነበር፤ ተገቢውን አጋጣሚ እግዚአብሔር እንዲሰጠው ዘወትር ይጻልይ ነበር። “የወይን ጠጅ በመጣለት ጊዜ፣ የወይን ጠጅን አንጎሥቼ ለንጉሡ ሰጠሁት” የሚለው የወይን ጠጅ ቀድቶ ለንጉሡ የማቅረቡ ተራ የነህምያ እንደ ነበር ያመለክታል።

2 የቱንም ያህል የራሱ ግላዊ ችግር ቢኖረውም፣ ማንኛውም የንጉሡ አገልጋይ የውስጥ ስሜቱን መቁጣጠርና በንጉሡ ፊት ደስተኛ ሆኖ መታየት ነበረበት። ነህምያም እስከዚህ ጊዜ ድረስ ይህን ሲያደርግ ነበር፤ አሁን ግን ለኢየሩሳሌም ያለው ከባድ ሽክም ይህን መመሪያ እንዲተላለፍ አድርጎታል፤ ይህም ሽክም ከፊቱ ላይ ያስታውቅ ነበር። እስከዚህ ጊዜ ድረስ አርጤክስስ ነህምያን ያምነው ነበር። አሁንም ቢሆን እንዲጠራጠር የሚያደርገው ምክንያት ምንም አልነበረውም። የጠጅ አሳላፊውን እንዲህ ያሳዘነው ምን እንደ ሆነ ማወቅ ፈልጎአል። ነህምያን ንጉሡ የጠየቀው ጥያቄ ሳይሆን አይሁድ ቅጥሩን እንዳይሠሩ ትእዛዝ ያስተላለፈው ራሱ ንጉሡ መሆኑን በሚገባ ማወቁ (ዕዝ 4፥17-23) ቀጥሎ ምን ዐይነት ጥያቄ ሊጠይቅ እንደሚችል በማሰብ ሳያስጨንቀው አልቀረም።

3 “ንጉሡ ለዘላለም ይኑር” የሚለው በነገሥታት ፊት የሚቀርብ ማንኛውም ሰው የሚጠቀምበት አባባል ነበር (1ነገ1፥31፣ ዳን2፥4፤3፥9)። እዚህ ላይ ልብ ማለት ያለብን ነህምያ የኢየሩሳሌምን ስም አለማንግቱን ነው፤ ይህንንም ያደረገው መጀመሪያ ላይ ስለ ፈረሱት የአባቶቹ መቃብር በማንግቱ የንጉሡን ርኅራኄ ለማግኘት ነበር።

4 “ከዚያም ወደ ሰማይ አምላክ ጸለይሁ” የሚለው በቅዱሳት መጻሕፍት ላሉ ቅጽበታዊ ጸሎቶች ምሳሌ መሆን የሚችል ውብ አባባል ነው። ለንጉሡ መልስ ከመስጠቱ በፊት ነህምያ፣ ዐጭር ጸሎት ለእግዚአብሔር አቀረበ። ሁኔታው የቱንም ያህል የሚያግቅቅ ቢሆንም፣ በምድራዊ ንጉሥ ፊት ብቻ ሳይሆን፣ የሰማያት ንጉሥ በሆነው አምላክ ፊትም መሆኑን ነህምያ በሚገባ ተገንዝቦአል። በጣም ከሚያስገርሙት የነህምያ ባሕርያት አንዱ በጸሎት የሚታመን ሰው መሆኑ ነበር (ከ4፥4፡9፤ 5፥19፤ 6፡9፡14፤13፥14 ጋር ያነጻ)።

5 ወደ እግዚአብሔር ባቀረበው ጸሎት፣ እንዲሁም ባለፉት ዓመታት ሁሉ ለንጉሡ በሰጠው ቅን አገልግሎት ተማምኖ ነህምያ በድፍረት ጥያቄውን ለንጉሡ አቀረበ። አሁንም ቢሆን፣ «የይሁዳ ከተማ» በማለት እንጂ የኢየሩሳሌምን ስም አላነሳም።

6-7 “ንግሥት” የሚለው ዕቁባትንም ጭምር ለመግለጽ የሚጠቀሙበት ቃል ቢሆንም፣ ምናልባት እውነተኛዋ ንግሥት ወይም በዚያ ከነበሩት ሴቶች ዋናዋ ልትሆን ትችላለች። ዳን 5፥2 እንደምንመለከተው የቤተ መንግሥቱ ወይዘሽርት በጉባኤ የሚገኙበት ሁኔታም ነበር።

ከይለፍ ደብዳቤው በተጨማሪ ነህምያ ዐጭር የፈቃድ ጊዜ ሳይጠይቅ አልቀረም፤ ይህም እንደ ተሰጠው ጎላ ላይ እንመለከታለን። ነህምያ ይሁዳን በማስተዳደር የመጀመሪያውን ዐሥራ ሁለት ዓመት አጠናቅቆአል (5፥14)። ስለ ጉዞው ለንጉሡ ለመናገር ከተመለሰ በጎላ፣ሰሁላትኛ ጊዜ ወደ ይሁዳ ተመልሷል (13፥6)።

8 “አሳፍ” የተባለው ደን ጠባቂ ስም ትርጉም “እግዚአብሔር ሰብስቦአል” ማለት ነው። ለበሮቹ የሚሆን ዕንጨት እንዲሰጠው ነህምያ የጠየቀው ከየትኛው የንጉሡ ደን እንደ ሆነ ግልጽ አይደለም፤ ወይም ደኑ የነበረበት ቦታ አይታወቅም። አንዳንዶች በዝግባ አቅርቦቱ ከሚታወቀው ሊባኖስ ዱር ውስጥ ሳይሆን እንዳልቀረ ያስባሉ (ከ1ነገ 5፥6፡9፤ ከ2ዜና 2፥8-9፡16፤ ከዕዝ 3፥7 ጋር ያነጻ)፤ ሌሎች ደግሞ ከኢየሩሳሌም በስተ ደቡብ ስድስት ማይሎች ርቆ የሚገኘውና ጥራት ባላቸው ዛፎቹ የሚታወቀው በኤታም ያለው የሰሎሞን አትክልት ስፍራ (ከ2ነገ 25፥4፤ ከመክ 2፥5-9፤ ከኤር 39፥4፤ 52፥7 ጋር ያነጻ) ሊሆን እንደሚችል ይገምታሉ። ምናልባት ይኸው ይበልጥ ተቀባይነት ሊኖረው እንደሚችል ይታሰባል። የከተማዬቱን በሮች ለመሥሪያ ዝግባን የመሳሰሉ ውድ ዕንጨቶች ከሊባኖስ ከማስመጣት ይልቅ ዋርካን፣ ግራርን ወይም ሞሬ ከሚባሉ

የሀገር ውስጥ ዛፎች መጠቀሙ የተሻለ ሊሆን ይችላል (ዘፍ 12፥6፤ ኢያ 19፥33፤ መሳ 4፥11፤ ሆሴ 4፥13)።

2. ወደ ፓለስቲና መጓዙ (2፥9-10)

9 ነህምያ ወዲያውኑ ጉዞ ሳይጀምር አልቀረም። ከዕዝራ በተለየ መልኩ (ዕዝ 8፥22) መሣሪያ የያዙ ሰዎችም ዐብረውት ነበሩ፤ እንዲህ የሆነው ግን ከዕዝራ ያነሰ እምነት ስለ ነበረው አይደለም። ይልቁንም የይሁዳ አገረ ገዢ እንደ መሆኑ መጠን ከአጃቢ ጋር መሄዱ ተገቢ ስለ ነበርና ለደረጃው የሚመጥን ደንብ በመሆኑ ነው።

10 የሰንባላጥን ማንነት ለማሳየት የቀረበው “ሐርናዊው” የሚለው ቃል የሚያመለክተው ይህ ሰው ከላይኛው ወይም ከታችኛው ቤት ሐሮን የመጣ ሳይሆን እንዳልቀረ ነው፤ ሁለቱም የሚገኙት ከኢየሩሳሌም ሰሜናዊ ምዕራብ ዐሥራ ሁለት ማይሎች ርቀው ነበር (ኢያ 10፥10፤ 16፥3፡5)። ሰንባላጥ ዋነኛ የነህምያ ተቃዋሚ ነበር (ሉ 19፤ 4፥1፡7፤ 6፥1-2፡5፡12፡14፤ 13፥28)። ምንም እንኳን ገዢ በሚለው ቃል ባይጠራም፤ በሰማርያ ክፍተኛ ባለ ሥልጣን ነበር (ከ4፥2 ጋር ያነጻ)።

“ጦብያ” “እግዚአብሔር መልካም ነው” ማለት ነው። ይህ ሰው አይሁዳዊነትን የተቀበለ አሞናዊ ሳይሆን አልቀረም፤ ከዚህ ይበልጥ ግን የራሱም ሆነ የሆሐናን የተሰኘው የልጁ ስም እንደሚያመለክተው (6፥18) የአይሁድን እምነት የተቀበለ ነበር ቢባል ይበልጥ ትክክል ይሆናል። “ሹም” የሚለው “ባረያ” ወይም “አገልጋይ” ለማለት ሊሆን ይችላል። (ከሉ 19፤ 13፥1-3 ጋር ያነጻ)። በዚያ ዘመን ታላላቅ ባለ ሥልጣናችም ሳይቀሩ ብዙውን ጊዜ በዚህ መጠሪያ ይታወቁ ነበር (ከ2ነገ 22፥12፤ ከኤር 36፥24፤ ከሰቆ 5፥8 ጋር ያነጻ)። ጦብያ የሴኬንያን ልጅ አግብቶ ነበር (ከ3፥29፤ 6፥18 ጋር ያነጻ)። ልጁ የሆሐናን ደግሞ የበራክያን ልጅ የሚሉላምን ልጅ አግብቶ ነበር፤ በራክያ ቅጥሩን እያደሰ የነበረ አንድ ቡድን መሪ ነበር (ከ3፥4፡30፤ 6፥18 ጋር ያነጻ)። ጦብያ ከካህኑ ኤልያሴብ ጋር የጠበቀ ግንኙነት ነበረው (13፥4-7)። ይህ ሰው በፋርስ መንግሥት ሥር ሆኖ አሞንን ወይም ከዮርዳኖስ ማዶ የነበረውን አካባቢ በማስተዳደር ላይ እንደ ነበር አያጠራጥርም። ሰንባላጥና ጦብያ “እጅግ የተበላጩበት” ምክንያት በዋነኛነት ደረጃ ፖለቲካዊ እንጂ ሃይማኖታዊ ጉዳይ አልነበረም። በተለይ ደግሞ የሰማርያ ገዢ የነበረው ሰው በነህምያ መምጣት ሥጋት ገብቶታል።

3. ነህምያ በሌሊት ቅጥሮቹን ተዘዋውሮ መመልከቱ (2፥11-16)

11-12 ከረጅሙ ጉዞ በኋላ የሦስት ቀን ዕረፍት ማድረጉ አስፈላጊ ነበር (ከዕዝ 8፥32 ጋር ያነጻ)። መጀመሪያ ላይ ነህምያ በጣም የሚያምናቸው ጥቂት ሰዎችን ብቻ ይዞ ነበር የወጣው። የሚያደርገውን ሁሉ በጥንቃቄ ያደርግ ነበር፤ ሁኔታውን እርሱ ራሱ ማየት እንዲችል፣ በሌሊት ምናልባትም ጨረቃ ባለችበት ሌሊት ይንቀሳቀስ ነበር።

13 ሳይፈርስ የቀረውን ለማየት ሲል ነህምያ ደቡባዊውን ክልል ብቻ እንጂ ቅጥሩን በሙሉ አልዞረም። ብዙውን ጊዜ ኢየሩሳሌም ስትጠቃ የኖረችው በጣም በተጋለጠችበት ማለት በስተ ሰሜን በኩል ነበር፤ ስለዚህም በዚያ በኩል ያለው ሳይፈርስ የቀረ ቅጥር በጣም ጥቂት ሊሆን ይችላል። በ2ዜና 26፥9 መሠረት ንጉሥ ያዝያን በታደርፓን ሸለቆ በኩል ያለውን የቅጥሩን ምዕራባዊ ወገን ምሽግ ሠርቶበት ነበር። “የዘንዶው የውሃ ጉድጓድ” የተባለው ኢየሩሳሌም ውሃ የምታገኝበት ዋናው ምንጭ ሳይሆን አይቀርም፤ ይህን ስም ያገኘው ወደ ሰሊሆም ኩራ በሚያደርገው ጉዞ እንደ እባብ እየተጥመለመለ ስለሚሄድ ሊሆን ይችላል። “የቂሻሻ መድፊያ በር” (ከ3፥13-14፤ 12፥31፤ ከ2ነገ 23፥10 ጋር ያነጻ) የሚገኘው በሸለቆው በር አጠገብ ሲሆን፣ የቂሻሻ ማጠራቀሚያ ወደ ነበረው የሄናም ሸለቆ የሚያደርስ ነበር (ከ3፥13 ጋር ያነጻ)።

14 “የውሃ ምንጭ በር” የሚገኘው በደቡባዊ ምሥራቅ በኩል ወደ ዐይን ሮጌል አቅጣጫ ሊሆን ይችላል። በ2ነገ 20፥20 መሠረት (2ዜና 32፥30) የቤተ መንግሥቱን አትክልት ስፍራ

እንዲያጠጣ ሕዝቅያስ የሰሊሆምን ውሃ በመስኖ ጠልፎ አምጥቶት ነበር (2ነገ 25፥4)።

15-16 ነሐምያ በሄደበት መንገድ ተመልሶ በስተ ምዕራብ በሚገኘው የጾፌል ቊልቊላት በሸለቆው በር ወደምትገኘው ከተማ ገባ። «ሹማምቱ ወይም መኳንንቱ» የተባሉት የሕዝቡን ማኅበራዊ ጉዳይ የሚጻፉ ባለ ሥልጣናት ናቸው።

4. ቅጥሮችን እንዲያድሱ ነሐምያ ያቀረበው የማበረታቻ ጥሪ (2፥17-18)።

17 ምንም እንኳ እንደ ገና ለመሥራት ተደጋጋሚ መከራ ቢደረግም፣ ከ140 ዓመታት በፊት ናቡከደነፆር ካፈረሳቸው ጀምሮ የኢየሩሳሌም ቅጥሮችና በሮች ባሉበት ሁኔታ ነበሩ። መሪዎቹም ሆኑ ሕዝቡ ይህን ሁኔታ ተቀብለው እየኖሩ እንደ ነበር መረዳት አያገባቸውም። ሁኔታውን ለማጤን ሕዝቡንም በዐዲስ ጉልበት ለማነሣሣት ከውጪ የመጣ ሰው እንዲቀሰቅሳቸው አስፈልጎ ነበር።

18 እግዚአብሔር ሕያው እንደ ሆነና እርሱን በተመለከተ ማንኛውንም ነገር በቅልታ እንደማይመለከት ነሐምያ በግል ሕይወቱ አረጋግጦአል። ከዚህም በላይ የመጣው በንጉሡ ፊቃድና ሥልጣን መሠረት ነበር። ወቅቱ የሚጠይቀውና ነሐምያ የተነሣለት ዐላማ የአንድ መሪ ጥርት ያለ ራዕይና ቈራጥ አመራር የሚያሻቸው ነበሩ። በርግጥም፣ ነሐምያ ሌሎችን መቀስቀስ፣ ማነሣሣትና ለሥራ ማስታጠቅ የቻለ ሰው መሆኑ ግልጽ ነበር።

5. የሰንበላጥ፣ የጣቢያና የጌሳም ተቃውሞ (2፥19-20)

19 ከአሥራውያን ዘመን አንሥቶ ፋርሶች እስከ ተነሡበት ዘመን ድረስ ከዮርዳኖስ ማዶ ባለው አካባቢ ዐረቦች የበላይነት እንደ ነበራቸው የተለያዩ ሰነዶች ያመለክታሉ (ከዘፍ 25፥13፤ ከኢሳ 60፥7፤ ከኤር 49፥28-33 ጋር ያነጻ።) በፋርስ ባለሥልጣናትም ዘንድ ሞገስ አግኝተው ይኖሩ ነበር። “አፌዘብን” ማለት “እያደረግን የነበረውን በንቀት አዩብን” ማለት ነው (ከ2ሳሙ 6፥16፤ ከ2ነገ 19፥21፤ ከአስ 3፥6 ጋር ያነጻ)።

20 በኢየሩሳሌም ጉዳይ ላይ ሳምራውያን፣ አሞናውያንና ዐረባውያን መሪዎች የሚያደርጉትን ጣልቃ ገብነት ለመቃወም ነሐምያ ታሪክን እንደ መከላከያ ያቀርባል። ነገሩን እንደሚያከናውንለት በእግዚአብሔር ታምኖና በእርሱም ተደግፎ ሕዝቡና መሪዎቹ ከዕቅዳቸው በላይ እንደ ሆነ ቢያስቡ እንኳ፣ ነሐምያ ለሥራ ሲያበረታታቸው እንመለከታለን።

ሐ. ቅጥሩን እየሠሩ የነበሩ ግንቦችን ስም ዝርዝር (3፥1-32)።

የኢየሩሳሌምን አቀማመጥ በመወሰን ረገድ ይህ ምዕራፍ በብሉይ ኪዳን ውስጥ በጣም ጠቃሚ ነው። አንዳንድ ቦታዎች የታወቁ ቢሆኑም፣ ሌሎቹ ግን ግልጽ አይደሉም። ቅጥሩ በአሁኑ ዘመን “የጽዮን ተራራ” በመባል የሚታወቀውን በስተ ደቡብ ምዕራብ ያለውን ኩረብታ ያጠቃልል እንደ ሆነ፣ ወይም ደግሞ የሚያጠቃልለው የመቅደሱን ቦታ ጨምሮ መጀመሪያ የሰፈሩበትን በጾፌል ደቡባዊ ምሥራቅ ያለውን ኩረብታ ብቻ ለመሆኑ የተለያዩ ሐሳቦች ቀርበዋል።

ምናልባት መቅደሱ ውስጥ ተጠብቆ ይኖር እንደ ነበር የሚታሰበው ዝርዝር ስለ ቅጥሩ የሚያመለክተው ከቀኝ ወደ ግራ አቅጣጫ ይዞ መንዘቡን ነው። በቅጥሩ የአርባ ሁለት ክፍሎች ሥራ የተሳተፉ በአርባ አንድ ምድብ የተደራጁ ሰዎች ስም ተዘርዝረዋል። የእነዚህ ሰዎች መኖሪያ ቦታ እንደ ሆነ የተጠቀሱ ቤቶች ምናልባት በዚያ ዘመን ይሁዳ የነበራት የተለያዩ አስተዳደራዊ ክልሎችን የሚያመለክቱ ሳይሆኑ አይቀሩም። በጠቅላላው ዐሥር በሮች ተዘርዝረዋል። እንደ ገና የመገንባቱ ሥራ የበለጠውን ትኩረት የሰጠው ለበሮቹ ነበር። ምክንያቱም ብዙውን ጊዜ ከጠላት በኩል ጥቃት የሚሰነዘረው በእነርሱ በኩል ስለ ነበር ነው። መረዳት እንደሚቻለው ሁሉም የቅጥሩ ክፍሎች ወይም በኢየሩሳሌም የነበሩ ሕንጻዎች የደረሰባቸው ውድመት አንድ ዐይነት አልነበረም።

1. ሰሜናዊው ክፍል (3፥1-7)

1 “ሊቀ ካህናቱ ኤልያሴብ” የኢዮአቂም ልጅ ነበር (12፥10፤ ዕዝ 10፥6 ይመ)። ቤቱ የት እንደ ነበር በቊጥር 20-21 ተጠቅሶአል። ሊቀ ካህናት ምሳሌ ሆኖ መገኘቱ ተገቢ ነበር። “የበጎች በር” (ከቀ 32፤ 12፥39 ጋር ያነጻ) የሚገኘው በቅጥሩ ሰሜን ምሥራቃዊ ክፍል በበራህ ምሽግ አጠገብ ለመሆኑ አጠራጣሪ አይደለም፤ ዮሐ 5፥2 ደግሞ ይህ ቦታ በቤተ ሰይዳ ኩራ አጠገብ እንደ ነበር ያመለክታል። “የመቶዎቹ ማማ ግንብ” (ከ12፥39 ጋር ያነጻ) የሚለው ምን ለማለት እንደ ሆነ ግልጽ አይደለም፤ ምናልባት ከፍታው (አንድ መቶ ክንድ) መሆኑን፣ ወይም አንድ መቶ ርምጃዎች ወይም ወታደራዊ መስኪያ ሊሆን ይችላል (ከዘፍ 1፥15 ጋር ያነጻ)። “የሐናንኤል ማማ” የተባለው (ኤር 31፥38፤ ዘክ 14፥10 ይመ) የከተማው ሰሜናዊ ጫፍ ነበር። ማማዎቹ ከተማዬቱ ለጠላት በምትጋለጥበት በስተ ሰሜን በኩል የተሠራው “በቤተ መቅደሱ አጠገብ” (2፥8) የነበረው ግንብ ይሰጠው እንደ ነበር ያለ አገልግሎት ይሰጠው ነበር።

2 ዘክር (የ“ዘካርያስ” አንፅሮት) ሌዋዊ ሲሆን፣ በኋላ ላይ የውል ስምምነት ካደረጉት አንዱ ነበር (10፥12)።

3 “የዓሣ በር” (ከ12፥39 ጋር ያነጻ) የመጀመሪያው መቅደስ በነበረበት ዘመን (ዘክ1፥10) ወደ ኢየሩሳሌም ከሚያስገቡ ሞና ሞና በሮች አንዱ እንደ ነበር ይታወቃል (2ዜና 33፥14)። ምናልባትም ከኢየሩሳሌም ወደ ሰሜን የሚወስድ ጥርጊያ መንገድ እንደ ሆነና በኋላም በቤት ሐሮን በኩል ወደ ሜዳማው የባሕር ዳርቻ የሚያደርሰው የኤፍሬም በር በመባል ይታወቅ የነበረው ይኸው በር ሳይሆን አይቀርም፤ ይህ በር ምናልባትም በአሁኑ ዘመን ደማስቅ በር አጠገብ ሳይሆን እንዳልቀረ ይታሰባል። የዓሣ በር ተብሎ የተጠራው ከጢሮስ ወይም ከገሊላ ባሕር ነጋዴዎች ዓሣ ለገበያ የሚያቀርቡት በዚያ በኩል ስለ ነበር ነው (13፥16)።

4 ሜሪሞት ሁለተኛውን ክፍል ዐደሰ (ቀ 21) በኋላም የውል ስምምነት አድርጎአል (10፥5)። ሜሪሞም እንዲሁ አደረገ (ቀ 30፤ 10፥20)። ሴት ልጁን ለጠብያ ልጅ በመዳሩ ነሐምያ ቅር ብሎታል (6፥18)። ምናልባትም ይህ ሰው ዕዝራን ያጅቡ ከነበሩት አንዱ ሳይሆን አይቀርም (ዕዝ 8፥16)።

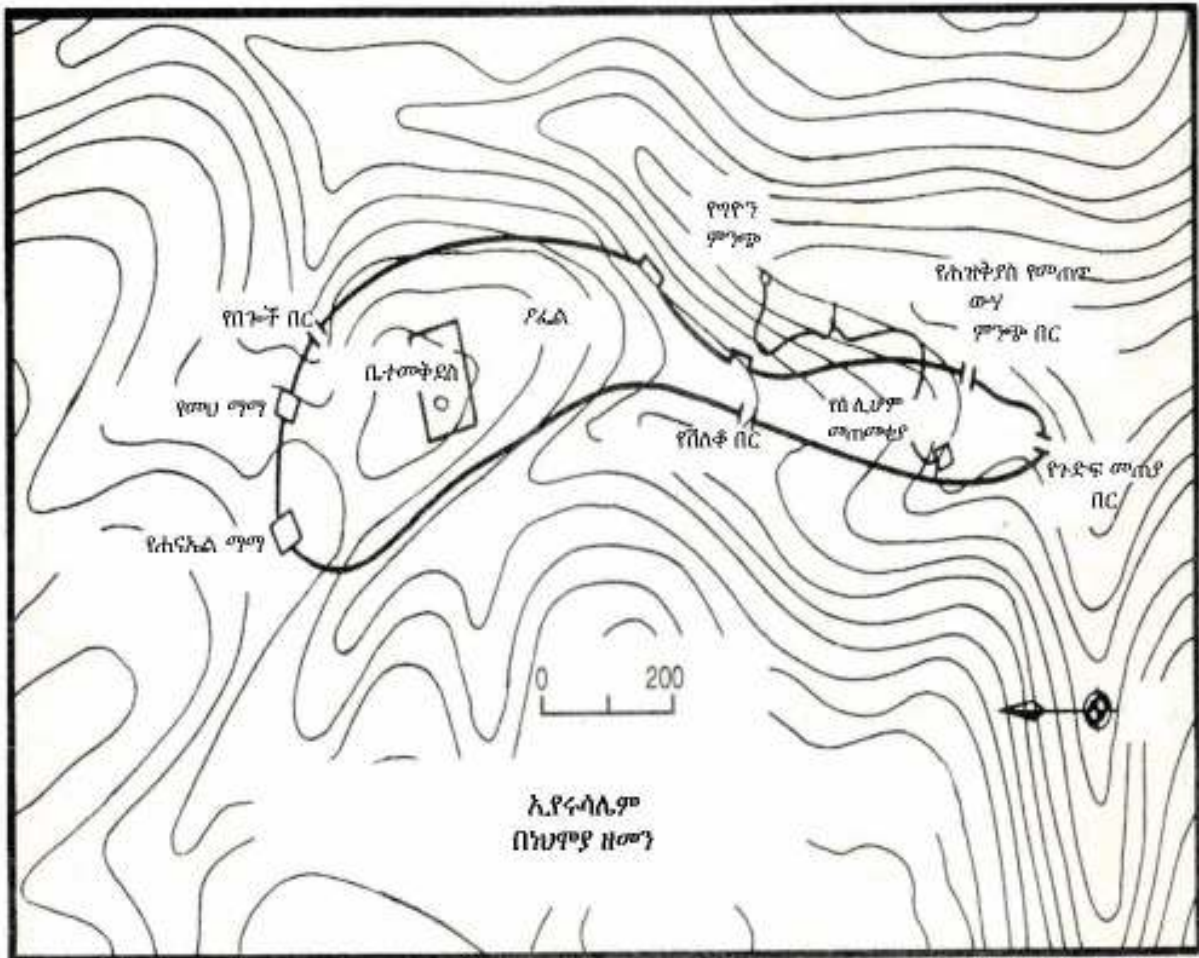
5 “ቴቂሐ” ከቤተ ልሔም በስተ ደቡብ ዐምስት ማይሎች ርቃ የምትገኝ አነስተኛ ከተማ ነበረች፤ የነቢዩ አሞጽ የትውልድ ቦታ በመሆኗ ታዋቂነትን አግኝታለች (አሞ1፥1)። ከዘሩባቤል ጋር የተመለሱ ሰዎች በቀረቡበት ዝርዝር ውስጥ ቴቂሐ አልተጠቀሰችም (ዕዝ 2፥21-35)። “መኳንንቱ” (የቃሉ ትርጉም ክቡራን ማለት ነው) የተባሉት በዘመኑ የነበሩት ባላባቶች ናቸው፤ እነዚህ ሰዎች ለጉልበት ሥራ ንቀት ነበራቸው፤ “አሠሪዎቻቸው ሥር ሆነው በሥራው መጠመድ አልፈሉትም”።

6 “የዩሻናን በር” ወይም “አሮጌው በር” የሚገኘው በሰሜናዊው ምዕራብ ማእዘን ላይ ሲሆን፣ በ2ነገ 14፥13፤ እና በኤር 31፥38 ከተጠቀሰው ማእዘን ጋር አንድ ነው። ምናልባትም የኢየሩሳሌም ከተማ የተስፋፋችው በዚህ በር በኩል ሳይሆን እንዳልቀረ ይታሰባል (ሶፎ 1፥10)።

7 “ምጽጳ” (“የሩቅ መመልከቻ መድረክ”) ቴል ኢን-ናሴብ በመባል የምትታወቀው ናት። ይህች ከተማ ከገባዎን ጋር ከኤፍራጥስ ማዶ በነበሩ ገዢዎች ትተዳደር ነበር።

2. ምዕራባዊው ክፍል (3፥8-13)

8 “ከወርቅ አንጥረኞች አንዱ” ማለት የወርቅ አንጥረኞች ማኅበር አባል የሆነ ሰው ማለት ነው። የወርቅ አንጥረኞቹና የሽቱ ቀማሚዎቹ መሥሪያ ቦታ ከቅጥሩ ውጪ ሳይሆን እንዳልቀረ ይታሰባል (ቀ 31-32 ጋር ያነጻ)። “ሰፊው ቅጥር” ሲባል ወርዱ ሰፋ ያለ ማለት ነው። እንዲህ ያለ ቅጥር ወይም ግንብ ኢ.ኤ.አ በ1971 ተገኝቶአል።

9-10 “ረፍ” ከዐምስቱ የይሁዳ አውራጃዎች አንዱን በከፊል ያስተዳድር ነበር። ሐርማፍም ሆነ ሌሎች በቤታቸው አጠገብ የነበረውን ቅጥር ማደሳቸው ተገቢ ነበር።

11 “አሱብ” “ሐሲቢያ” የሚለው አካፅሮት ሲሆን፣ እርሱም የውሉን ስምምነት ከፈረሙት አንዱ ነበር (10፥23)። “ሌላው ክፍል” የሚለው የሚያመለክተው ያለን ዝርዝር በከፊል መሆኑን ነው፤ ምክንያቱም ስለዚያኛው ክፍል የተጠቀሰ ነገር ባለ መኖሩ ነው። “የጸቶን ግንብ” የተጠቀሰው እዚህ ላይ ብቻ ሲሆን፣ የሚገኘው በቅጥሩ ምዕራባዊ አቅጣጫ ነበር፤ ንጉሥ ፆገዝያ የማንዚኑን በር የሠራው (2ዜና 26፥9) እዚሁ ቦታ ላይ ሳይሆን አልቀረም። ይህ እቶን በእንጀራ ጋጋሪዎቹ ሰፈር የነበረ እቶን ሊሆን ይችላል (ኤር 37፥21)።

12 “አሱኤስ” መጠሪያ ስም ሳይሆን፤ መተታኛ ሰው አብዝ ላይ ከሚደግመው ድግምት ጋር ይመሳሰላል፤ (መዝ 58፥5፤ መክ 10፥11) ትርጉሙ “አሾካሲኪው” ማለት ነው። “ከሴት ልጆቿ ጋር በመሆን” የሚሰማው ሴቶች በግንባላት ሥራ ላይ የመሳተፋቸውን የተለየ ሁኔታ የሚያመለክት ነው።

13 “አንድ ሺህ ክንድ” ከ1,720 ጫማ ጋር የሚመጣጠን ሲሆን፣ በጣም ረጅም ርቀት መሆኑን መረዳት ይቻላል፡፡ ምናልባትም አብዛኛው ክፍሉ ከባድ ጉዳት ያልደረሰበት ሊሆን ይችላል፡፡ “የቂሻሻ መጣያ ብር” ስለተባለውን የተባራራያ ይፈልኩበት ለ2፣ 13

3. ደቡባዊው ክፍል (3÷14)

14 ራክብ የቀጥብነት ሕይወትን ይመራ ለነበርና ራክባውያን በመባል ለሚታወቅ ማኅበረ ሰብ አባት ነበር (ኤር 35)። “ቤት ሐካሪም” የአደጋ ማስጠንቀቂያ ቦታ እንደ ሆነ በኤር 6፥1 ተጠቅሶአል።

4. ምሥራቃዊው ክፍል (3÷15-32)::

15 “የፋፋቴው በር” የሚለውን “የምንጭ በር” በማለት መተርጎም ይችላል። ምናልባትም ከዓይን ርኅል ምንጭ ፊት ለፊት ወይም አንጻር የነበረ ምንጭ ሳይሆን አይቀርም (ለ2፥13 የተሰጠውን ማብ ይመ)። «ኮልሐዜ» (ቃል በቃል ሲወሰድ «ሁሉም ተመልካች» ወይም ባለ ራዕይ ነው ማለት ነው)። ቤተ ሰቡ ምዋርት የሚለማመድ ሳይሆን አይቀርም። “የሹላን መዋኛ ግንብ” የተባለው የውሃ መተላለፊያ ሊሆን ይችላል (ከዮሐ 9፥7 ጋር ያነጻ) ከትጥሩ ውጪ የነበረው፤ “የንጉሥ አትክልት ቦታ” የሚገኘው የቂድሮንና የዩናም ሸለቆ በሚጋጠሙበት ቦታ ነበር (2ገ/ 25፥4)።

16 “ቤት ጽር” ከኢየሩሳሌም በስተ ደቡብ ሃያ ማይሎች ርቃ የምትገኝ የወረዳ ከተማ ነበረች። የዳዊት መቃብርን በተመለከተ 1ኛ 2፡10፤ 2ዘና 21፡20፤ 32፡33፤ ሐሥ 2፡29 ይመልከቱ። “የጀግኖች ቤት” የዳዊት ኃያላን ቤት ሳይሆን አይቀርም፤ በኋላ ላይ ይህ ቦታ የወታደሮች ካምፕ ወይም መሣሪያ ግምጃ ቤት ሊሆን ይችላል።

17-19 “ቅዱላ” ከኢየሩሳሌም በስተ ደቡብ፣ ከኬብሮን ደግሞ በስተ ሰሜን ምዕራብ ስምንት ማይሎች ርቃ በፍልስጥኤም

ድንበር አጠገብ የነበረች ከተማ ናት። ቀደም ባለው የዳዊት ሕይወት ታሪክ ሁነኛ ስፍራ ነበራት (1ሳሙ23፥1)።

20 “ባርክ” የሚለው ቃል በቁሙ ሲተረጎም፡- “የተባረከ” ማለት ነው። እዚህ ላይ “በትጋት” የሚለው “እየነደደ” ወይም “እየተቃጠለ” ማለት ሲሆን ብዙውን ጊዜ ቃሉ ቊጣን የሚያመለክት ቢሆንም፣ ቅንዓትን የሚያመለክትበት ሁኔታም ይኖራል።

21 የሊቀ ካህናቱና የሥራ ባልደረቦቹ መኖሪያ የከተማዋ ምሥራቃዊ ቅጥር በነበረበት ሲሆን፣ ይህ ቦታ ከቂድሮን ሸለቆ በላይ ከነበረው ከቤተ መቅደሱ ቅጥር ጋር የተያያዘ ነበር።

22-24 “አሱብ” የተሰኘውን ስም ቊ 11 ላይ ተመልክተናል፤ ይህም በዚህ ስም የሚጠሩ ሁለት የተለያዩ ሰዎች ነበሩ ማለት ነው። አለዚያ ያው የመጀመሪያው ሰው ሁለት የተለያዩ ክፍሎች ላይ ተጠቅሷል ማለት ነው።

25 “የላይኛው ቤተ መንግሥት” የተባለው ምናልባት የቀድሞው የዳዊት ቤተ መንግሥት ሳይሆን አይቀርም። እንደ ሰሎሞን ቤተ መንግሥት ሁሉ፣ የዘብ መጠበቂያ ነበረው (ኤር 32፥2)። “መጠበቂያው ግንብ” (12፥39) የሚገኘው በዚያው አካባቢ ሊሆን ይችላል።

26 “ዖፌል” (“ማበጥ” ወይም (“መነፋት”) ማለት ሲሆን፣ ስለዚህ ከራብታ የሚለው ቅጽል ተስጥቶታል። ይህ ቦታ ከአየሩሳሌም ደቡባዊ ምሥራቅ የነበረው ከራብታ ሰሜናዊ ክፍል ሲሆን፣ የቀድሞው የዳዊት ከተማ የነበረውም እዚሁ ነበር፤ ይህም ከቤተ መቅደሱ አካባቢ በስተ ደቡብ መሆኑ ነው (2ዜና 27፥3፤ 33፥14)። “የውሃ በር” የተባለው የከተማው በር ሳይሆን፣ መቅደሱና ቤተ መንግሥቱ የነበሩበት አካባቢ በር ነው። ስያሜውን ያገኘው ወደ ዋናው ውሃ መገኛ ወይም ግዮን ምንጭ የሚወስድ ስለ ነበር ነው። የአገሩ ሕዝብ ሁሉ ወጥቶ ሕጉ ሲነበብ የሰማው እዚህ ቦታ ስለ ነበር (8፥13፡16፤ 12፥37) በጣም ሰፊ ቦታ ሳይሆን አልቀረም። የቤተ መንግሥቱና ቤተ መቅደሱ ሌላው በር የምሥራቅ በር (ቊ 29)፣ የመቁጣጠሪያው በር (ቊ 31) እና የዘበኞቹ በር (12፥39) የሚባሉት ነበሩ። የመመልቻውም ማማ በዖፌል ከራብታ ጫፍ ነበር።

27 በቱቂሔ የነበሩ ተራ ሰዎች ዕጥፍ ሲሠሩ፣ መኳንንቶቹ ግን ጎላፊነታቸውን አልተወጡም (ቊ 5 ይመ)።

28-30 ጎቶልያ የገባችው በቤተ መንግሥቱ ግቢ የፈረስ መግቢያ በር በተባለው (2ዜና 23፥15) ቦታ ሲሆን፣ የተገደለችውም እዚያው ነበር። ከከተማዬቱ ራቅ ብሎ በስተ ምሥራቅ በኩል በነበረው በር ወደ ቂድሮን ሸለቆ የሚወስድ መንገድ ነበር (ኤር 31፥40 ይመ)። “የምሥራቁ በር” (ማብራሪያውን ከቊ 26 ይመልከቱ)፣ በአሁኑ ጊዜ “ወርቃማው በር” የሚባለው ሳይሆን አይቀርም።

31 ከወርቅ አንጥረኞቹ አንዳንዶቹ ከቤተ መቅደሱ ቅጥር በስተ ምሥራቅ ሲኖሩ ሌሎች ግን በስተ ምዕራብ በነበረው ክፍል እየሠሩ ነበር (ከላይ ቊ 8 ይመ)። “የመቁጣጠሪያው በር” የነበረው ከመቅደሱ በስተ ሰሜን ነው (ለቊ 26 የተሰጠውን ማብራሪያ ይመ)።

32 ይህ ቊጥር ከአየሩሳሌም ሰሜናዊ ምሥራቅ ወደ ነበረው ማእዘን፣ በበጎቹ በር አጠገብ ወደ ነበረው መለያያ ቦታ ያመጣናል (ቊ 1)። በይሁዳ ማኅበረ ሰብ መካከል ከፍተኛ የኢኮኖሚ ልዩነት እንደ ነበር ከምዕራፍ 5 መረዳት እንችላለን። በቱቂሔ ከነበሩ መኳንንት በቀር (ቊ 5) ሊቀ ካህናቱን (ቊ 1)፣ ወርቅ አንጥረኞቹንና ሽቱ ቀማሚዎቹን (ቊ 8፡31)፣ ሴቶችንም ሳይቀር ጨምሮ (ቊ 12) ሰዎች ሁሉ ለሥራው ያዋጡ ነበር። በቱቂሔ የነበሩ ድኾች ከድርሻቸው በላይ ይሠሩ ነበር (ቊ 27)። ይህ ምሳሌ የእግዚብሔር ሕዝብ በብርቱ አመራር ከተመራ ሊፈጽም የሚችለውን ታላቅ ተግባር ያሳየናል።

መ. የቅጥሩ ሥራ የገጠመው ተቃውሞ (4፥1-23)

1. የጦቢያና የሰንበላጥ ፌዝ 4፥1-5

1 ሰንበላጥ (2፥10 ይመልከቱ) “ተቈጣ”፡- “ተናደደ”፤ በአየሩሳሌም እየተደረገ የነበረውን ሲያይ በአይሁድ ላይ ተሣለቀ። (መጀመሪያ ላይ ያሳየውን ሁኔታ ከ2፥19 ጋር ያነጻ)።

2 በተቀናቃኝ የፋርስ ባለ ሥልጣኖች መካከል ሽኩቻ መደረጉ በጣም የተለመደ ነበር። አይሁድን ለማስደንገጥና ከተግባራቸውም ለማስቆም በማሰብ ሰንበላጥ ዐምስት ንቀት ያለባቸው ጥያቄዎችን ሰነዘረ። በተለይ መጨረሻ ላይ ከተናገረው መመልከት እንደሚቻለው ድንጋጆቹ (ምናልባት በኝ ድንጋይ ወይም ኖራ ሊሆኑ ይችላሉ)፣ በእሳት ተቃጥለው ነበር፤ ይህም መሰነጣጠቅ እንዲፈጠርና በኋላም እንዲፈርስ ምክንያት ሆኖአል።

3 “ቀበሮ” የሚለው “ተኩላ” ተብሎ ተተርጉሞአል (ከመዝ 63፥10፤ ከሰቆ 5፥18፤ ከሕዝ 13፥4 ጋር ያነጻ)። አብዛኛውን ጊዜ ተኩላዎች ጥቃት የሚያደርሱት በኅብረት ሆነው ነው፤ ቀበሮዎች ግን ሌሊት ሌሊት የሚንቀሳቀሱ ሲሆን፣ አብዛኛውን ጊዜ ለአደን የሚወጡት በተናጠል ነው። ከዐውደ ምንባቡ እንደምንለከተው ግን ሆነ ተብሎ የተመረጠው “ቀበሮ” የሚለው ቃል ነው፤ ይህም የሚያስተላልፈው መልእክት አይሁዳውያን እየሠሩ የነበረው ቅጥር ሌላው ቀርቶ አንድ ብቻውን ያለ ቀበሮ ቢወጣበት እንኳ ይፈርሳል የሚለውን ነው፤ ከዚህም የንቀታቸው ልክ ምን ያህል እንደ ነበር መመልከት ይቻላል።

4-5 እግዚአብሔር ራሱ እንዲበቀልለት ጠየቀ እንጂ ነህምያ በራሱ ተቃዋሚዎቹ ላይ ርምጃ አልወሰደም። በጸሎቱ የተጠቀመባቸው ቃላት ኤርምያስ ከተጠቀመባቸው ጋር ተመሳሳይ ናቸው (ኤር 12፥3፤ 17፥18፤ 18፥21-23)።

2. የጥቃት ዛቻ (4፥6-15)

6 ምንም እንኳ ተቃዋሚዎቻቸው ቢያፈዙባቸውም ሕዝቡ በትጋት ቅጥሩን እየሠሩ ነበር።

7 ዐረቦችን በተመለከተ በ2፥19 ያለውን፣ አሞናውያንን በተመለከተ ዕዝ 9፥1 ያለውን ማብራሪያ ይመልከቱ። አሽዶድ ከዐምስቱ የፍልስጥኤማውያን ትልልቅ ከተሞች አንዷ ነበረች (ኢያ 11፥22፤ 13፥3)፣ 8ኛው ምክት ዓቅክ በአሦራውያን ትግዝ ነበር (ኢሳ 20፥1)። የአየሩሳሌምን ቅጥር የማይሱ ሥራ እየተቀላጠፈ መሆኑን ሲሰሙ፣ ብዙዎቹ የአይሁድ ጠላቶች ይበልጥ ተቈጡ (በቊ 1 ላይ የተሰጠውን ማብ ይመ)።

8-9 የአይሁድ ጠላቶች ንቀት አሁን ውጊያ ወደ ማስነሣት ዐድማ ተለውጦአል። ለዚህ ዐድማ በመዘጋጀት ረገድ ነህምያ በጸሎትና ሰዎችን በተጠንቀቅ በማቆም መካከል ያሳየውን ሚዛናዊነት ማስተዋል ይቻላል።

10 “እየደከመ ነው” (ቃል በቃል እየተንገዳገደ ነው)፣ የሚለው ከሸክሙ ከባድነት የተነሣ ሠራተኞቹ በትንሽ ዕንቅፋት ለመውደቅ እስከሚችሉ እየተንገዳገዱ እንደ ነበር ያመለክታል። አባባሉ የራሳቸውን የሠራተኞቹን ብሶት ጭምር የሚያንጸባርቅ በግንባታ ጊዜ የዘመሩት መዝሙር ሊሆን ይችላል።

11-12 ነህምያ ስለሚደረገው ሢራ ወሬ የሚያገኝበት ጥሩ የመረጃ ምንጭ ሳይኖረው አልቀረም። የነህምያና ዐብረውት የነበሩ አይሁድ ንቃት ሊመጣ ለሚችለው ከባድ ጥቃት ከወዲሁ መዘጋጀታቸውን ያመለክታል። “ዐሥር ጊዜ” ማለት “ደጋግመው” ለማለት የተጠቀመበት ፈሊጣዊ አባባል ነው (ዘፍ 31፥41)።

13 ነህምያ ሥጋት ባለባቸውና ከቅጥሩ ለጥቃት በተጋለጡ “ግልጽ ቦታዎች ላይ” በትጋት የሚጠብቁ ሰዎችን መደብ። “ሰይፍ” ብሎይ ኪዳን ውስጥ በተደጋጋሚ የተጠቀሰ የጦር መሣሪያ ነው (ዕዝ 9፥7 ይመ)።

14-15 ፍርሀትን ለማስወገድ ወይም ደግሞ “አትፍሯቸው” በማለት ሕዝብን ለማደፋፈር ከሁሉም የተሻለው መንገድ (ከዘፃ 3፥22፤ 20፥3፤ 31፥6 ጋር ያነጻ) መፈራት ያለበትን ጌታ እግዚአብሔርን ብቻ መፍራት ነው።

3. የቅጥሮች ተመልሶ መገንባት (4፥16-23)

16 “ጦር” የሚለው ቃል ከጫፋ ስለት ያለው ለመውጊያ መሣሪያን የሚያመለክት ነው። (ዘኁ 25፥7-8፤ 1ነገ 18፥28)። “ጋሻ” በቀላሉ መንደድ የሚችል ክብ እና ትንሽ ከዕንጨት ወይም ከቀርከሐ ስፊት የሚሠራ ነገር ነው (ሕዝ 39፥9)። ከ2ኛ ዜና 18፥33 መረዳት እንደሚቻለው ጥርር ከብረት የሚሠራና በመከላከያ ልብስነት የሚያገለግል ሲሆን እርስ በርስ የሚገጣጠም ነገር ነው። አንዳንዴ ከቁጽም ይሠራል (ከ1ሳሙ 17፥38፤ ከ1ነገ 22፥34፤ ከ2ዜና 26፥14 ጋር ያነጻ)።

17 እያንዳንዱ ሰው ለግንባታ ሥራው የሚሆነውን ነገር በአንድ እጁ፣ በሌላ እጁ ደግሞ “መሣሪያ” ተሽክሞ ይመጣ ነበር።

18-20 “ሰይፍ” በሰገባ ወይም ለዚሁ ተብሎ በተዘጋጀ መያዣ ውስጥ የሚቀመጥ (1ሳሙ 17፥51)፤ በወገብ ላይ የሚታጠቁት መሣሪያ ነው (1ሳሙ 17፥39፤ 18፥4፤ 25፥13፤ መዝ 45፥3)። መለከት (ሾፋር) ከበግ ቀንድ የሚሠራ (ኢያ 6፥4-6፡8-13) ሲሆን ለማስጠንቀቂያ እንዲሆን ጦርነት ወይም አንድ አደጋ ሲኖር ይነፋል (ዘኁ 10፥5-10)። ከነህምያ አጠገብ መለከት ነፊ አይለይም ነበር፤ ሌሎች ምንጮች ግን መለከት ነፊዎች በተለያዩ ስፍራ ይመደቡ እንደ ነበር ያመለክታሉ። እግዚአብሔር ለሕዝቡ የሚዋጋበትን “ቅዱስ ጦርነት” ፅንሰ ሐሳብ በተመለከተ ኢያ 10፥14-42፤ መሳ 4፥14፤ 20፥35፤ 2ሳሙ 5፥24 ይመልከቱ።

21 በመደበኛ ደረጃ ሥራ የሚያበቃው ፀሐይ ስትጠልቅ ነበር (ዘፃ 24፥15፤ ማቴ 20፥1-12)። “ከዋክብት እስኪወጡ ድረስ” መሥራት (ከኢያ 9፥9 ጋር ያነጻ) የሚያመለክተው የሕዝቡን ቅንነት የተሞላበት የሥራ ተሳትፎ ነው።

22 እያንዳንዱ ግንበኛ “ረዳት” ቃል በቃል (“ልጅ እግር አገልጋይ”) ነበረው፤ እነዚህ ሰዎች የግንበኞቹ የግል አገልጋዮች ሳይሆኑ በረዳትነት እንዲያገዙ የተመደቡ ወጣቶች ሊሆኑ ይችላሉ። ሌላው ቀርቶ ከአየሩሳሌም ወጪ ከሚኖሩት አንዳንዶቹ ሊሉትን ሁሉ በጥበቃ ሥራ በከተማዬ ተመሳሳይ ይቆዩ ነበር።

23 ለውሃ እንኳ በምንሄድበት ጊዜ እያንዳንዱ ሰው የጦር መሣሪያውን እንደ ያዘ ነበር የሚሉት የዚህ ጥቅስ የመጨረሻዎቹ ሦስት ቃላት ጌዴዎን ሰዎቹን ከመረጠበት ሁኔታ ጋር የሚመሳሰልበት መልክ አለው፤ ጌዴዎን ሰዎቹን የመረጠው በአንድ እጃቸው መሣሪያ ይዘው በሌላ እጃቸው ግን ውሃ ሲጠጡ በማየቱና ይህም ትጋታቸውን የሚያመለክት ነው ብሎ በማሰቡ ነበር። ምንም እንኳ ትክክለኛ ትርጉሙን መረዳት ቢያዳግትም፤ የሚያስተላልፈው አንድምታ መመሪያቸው ምን ጊዜም ጠንቃቃ ሆኖ የመገኘትን አስፈላጊነት ያካተተ መሆኑን ነው።

ሠ. ማኅበራዊና ኤኮኖሚያዊ ችግሮች (5፥1-19)

1. የድኸቹ አቤቱታ (5፥1-5)

የኢየሩሳሌምን ቅጥሮች እንደ ገና ለመሥራት ነህምያ በተነሣ ጊዜ መሐል ላይ የገጠመው የኤኮኖሚ ቀውስ በምዕ 5 ተገልጿል። የቅጥሩ ግንባታ የወሰደው ጊዜ ዐምሳ ሁለት ቀኖች ብቻ እንደ መሆኑ መጠን፤ (6፥15) በእንዲህ ያለ ከባድ ውጥረት ውስጥ እያለ ታላቅ ስብሰባ መጥራቱ ለነህምያ ተገቢ መስሎ የታየው አይመስልም (ቍ 7)። መለስ ብለን ቍጥር 14ን ግምት ውስጥ በማስገባት ስንመለከተው ግን ነህምያ ስብሰባ መጥራት የሚችለው የቅጥሩ ሥራ ከተጠናቀቀ በኋላ ብቻ ነበር ቢባል፤ ግምታችን ይበልጥ አግባብነት ይኖረዋል። በሌላ በኩል ደግሞ የመልሶ ግንባታው ሥራ የፈጠረው ኤኮኖሚያዊ ጫና፤ ከረጅም ጊዜ በፊት ሲብላላ የነበረውን ችግር ይፋ አውጥቶታል ማለት ይቻላል፤ ስለዚህ ሥራው እንዲቀጥል ከተፈለገ ይህ ችግር መፈታት ነበረበት።

የኤኮኖሚ ቀውሱ በጣም የጉዳው፡- (1) የሚያርሱት መሬት የሌላቸውንና በዚህም ሳቢያ የምግብ ዕጥረት የገጠማቸውን (ቍ 2)፤ (2) የራሳቸው ርስት የነበራቸውንና በገጠማቸው ችግር ምክንያት ንብረታቸውን ያስያዙትን (ቍ 3)፤ (3) ጭቁና ለበዛበት ግብር የሚከፍሉትን ለማግኘት ሲሉ በከፍተኛ ወለድ ገዝብ የተበደሩትን (ቍ 4)፤ (4) ልጆቻቸውን ለባርነት ለመሸጥ የተገደዱ ወላጆችን ነበር (ቍ 5)።

1 የችግሩ ክብደት ምን ያህል እንደ ነበር መረዳት የሚቻለው ቤተ ሰቦቻቸውን የሚመግቡት በማጣታቸው፤ ወንዶቹ ባለሙት ተቃውሞ ሚስቶችም ተባባሪ መሆናቸውን ስናይ ነው። ተቃውሞው ባዕድ ባለ ሥልጣናት ላይ ሳይሆን፤ ከጉናቸው ሆነው ለአገራቸው መከላከል ሲገባቸው አጋጣሚውን ተጠቅመው ድኸትን በሚበዘብዙ የገዛ ወገኖቻቸው ላይ ነበር። የድኸቹ ጩኸት ፍትሕ ፍልጋ ወደ እግዚአብሔር የቀረበ ጩኸት ነበር (ከዘፀ 3፥7፤ 22፥22-23፤ ከመዝ 9፥12፤ ከኢሳ 5፥7 ጋር ያነጻ)።

2-3 ከኤኮኖሚ ጫናው የተነሣ ሌላው ቀርቶ ሀብታሞቹ እንኳ በጣም ባለ ጸጋ ለነበሩ ጥቂቶች የበለጠ መበልጸጊያ ንብረታቸውን ማስያዝ ግድ ሆኖባቸው ነበር (ከኢሳ 5፥8 ጋር ያነጻ)። ሀብታሞቹ የበለጠ ሀብት እያካበቱ፤ ድኸቹ የበለጠ እየደኸዩ ይሄዱ ነበር። በዚህ ላይ ደግሞ በወቅቱ የተከሠተው ድርቅ የኤኮኖሚውን ድቀት አባብሶታል። እንደነዚህ ያሉ ከባድ ችግሮች የእግዚአብሔር ፍርድ መገለጫዎች እንደ ሆኑ ይታሰብ ነበር (ኢሳ 51፥19፤ ኤር 14፥13-18፤ አሞ 4፥6)። ከባድ ችግር በሚኖርበት ጊዜ፤ ባለ ጸንቼ ለራሳቸው የሚሆን የእህል ክምችት ይኖራቸዋል። ዕጥረቱ ከሚፈጥረው የዋጋ ውድነት የተነሣ የሚጉዱት ድኸቹ ናቸው።

4 ግብርን በተመለከተ ሕዝ 4፥13-20፤ 6፥8፤ 7፥24 ይመልከቱ። የፋርስ ንጉሥ ወደ ሃያ ሚሊዮን የሚገመት ብር በየዓመቱ በግብር መልክ ይሰበሰብ እንደ ነበር ይገመታል። ከዚህ ውስጥ ወደየአውራጃዎቹ የሚመለሰው በጣም ጥቂቱ ነበር። ከዚህ ይልቅ ወርቅና ብርን ካቀለጡ በኋላ ማስረዎቹ ውስጥ ይጨምሩትና በኋላም ማስረዎቹን ይሰበሯቸዋል፤ ተደባለሱም የወጣውን ወርቅ ወይም ብር ያከማቹታል። ታላቁ እስክንድር በሱሳ ብቻ በዚህ መልክ የተጠራቀሙ ዘጠኝ ሺህ የወርቅ ሳንቲሞች፤ (ወደ 270 ቶን የሚገመት)፤ አርባ ሺህ የወርቅ ታሌንት (ወደ 1200 ቶን የሚገመት)፤ አግኝቶ ነበር። የሳንቲም ገዝበች ዝውውር ዕጥረት ስለ ነበር በዚያው መጠን የዋጋ ግሽበት ተፈጥሮ ነበር። አብዛኛው መሬት በፋርሶች በመያዝና ምርት የማይሰጥ በመሆኑ በእህል ምርት ላይ 50 በመቶ ጭማሪ አንዲኖር አድርጎ ነበር።

5 በአንዲህ ያለ ከባድ ኤኮኖሚያዊ ችግር ውስጥ የነበሩ ሰዎች ከቤተ ሰቦቻቸው አንዳንዶቹን እያስያዙ ገዝብ ተበድረው ነበር። ተበድረው ገዝቡን ከነዐራጣው በወቅቱ ካልከፈለ ሴቶች ልጆቹ፤ ወንዶች ልጆቹ፤ ሚስቱ ወይም ደግሞ እርሱ ራሱ ለባርነት ይሸጥ ነበር። ዕዳ ያለበት አይሁድ ለአብዳሪው “የቅጥር ሠራተኛ” መሆን ነበረበት (ዘሌ 25፥39-40)። በዝግ ራሱ ፈቃድ በዚያው ለመዝለቅ ካልፈለገ በቀር በሰባተኛው ዓመት ከባርነት ነጻ እንዲወጣ ይደረግ ነበር (ዘፃ 15፥12-18)። በምርቡው ምድር ያለው አሳዛኙ ምፀት በሚሰጋታሚያ ቢያንስ ቤተ ሰቦች በአንድነት መኖራቸው ነበር። አሁን ግን ከገጠማቸው ከባድ ኤኮኖሚያዊ ችግር የተነሣ ልጆቻቸው ለባርነት እየተሸጡ ነው።

2. የዕዳ ስረዛው (5፥6-13)

6 ነህምያ “እጅግ ተቈጣ”። በማኅበረ ሰቡ ውስጥ የምንመለከተውን የፍትሕ መንደል አስመልክቶ የተቃውሞ ድምጻችንን የምናሰማበት ጊዜ ሊኖር ይገባል (ከማቴ 21፥18-19፤ ከማር 11፥12-18፤ ከሉቃ 19፥45-48፤ ከሌፌ4፥26 ጋር ያነጻ)።

7 ችግሩን በተመለከተ በጥልቀት ካሰበ በኋላ ነህምያ “መኳንንቱንና ሹማምቱን” ለስብሰባ ጠራ። “ዐራጣ” ማለት አንድ ሰው የተበደረውን ነገር ከነወለዱ እንዲከፍል የሚደረግበት ጫና ማለት ነው። ገዝቡን በወለድ ማበደርን የሚከለክሉ እንዳንድ የብሉይ ኪዳን ክፍሎች (ዘፀ 22፥25-27፤ ዘሌ25፥35-37፤ ዘፃ 23፥19-20፤ 24፥10-13) ዋና ዕለማ ንግድ ነኝ ወለዶችን መከልከል ሳይሆን፤ ከድኸቶችና ከደካሞች ጥቅም

ለማግኘት ሲባል ከእነርሱ ዐራጣ መብላት ትክክል አለመሆኑን ለማመልከት ነበር።

8 አንድ ሰው ድኻ ወገኑን በአሽከርነት ሊቀጥረው ቢችልም፣ እንደ ባረያ መሸጥ ግን የለበትም (ዘሌ 25፥39-42)። አይሁዳዊ ወንድምን ለአሕዛብ እንደ ባረያ መሸጥ በጣም ከባድ ወንጀል ስለ ነበር በሕግ ተከልክሎአል (ዘፀ 21፥8)፤ ይሁን እንጂ፣ ዐልፎ ዐልፎ ሲደረግ ይታይ ነበር (ኢዩል 3፥6 ይመ)። የባለ ሥልጣኖቹ ወንጀል በጣም ግልጽ ስለ ነበር “ዝም አሉ”፤ የሚመልሱት ወይም እንደ ምክንያት የሚያቀርቡት ነገር አልነበራቸውም።

9 ሌሎችን በተለይም የእምነት ወገኖቻችንን በተመለከተ ርኅራኄ የለሽ መሆን በፈጣሪያችን ፊት የስድብ ያህል ከመሆኑም በላይ የሕይወት ምስክርነታችንን ያጎድፋል (ከምሳ 14፥31፤ ከ1ኤጥ 2፥12-15 ያነጻ)።

10 ብድር መስጠት ወይም መጠነኛ ጥቅም መቀበል አልተከለከለም። ሆኖም ብሉይ ኪዳን በሌሎች ኪሳራ ገንዘብ መሰብሰብንና ስግግራቸውን ማውገዝ ግልጽ ነው (መዝ 119፥36፤ ኢሳ 56፥9-12፤ 57፥17፤ ኤር 6፥13፤ 8፥10፤ 22፥13-19፤ ሐዘ 22፥12-14፤ 33፥31)። ከችግሩ ከባድነት አንጻር አበዳሪዎች ዋናውን ገንዘብ ከዐራጣው ጋር የመቀበል መብታቸውን እንዲያነሡ ነህምያ አሳስቦ።

11 የዐራጣው ክፍያ “አንድ መቶኛ” ማለት በየወሩ ከመቶ አንድ ነበር።

12-13 “አሜን” ማለት “ማመን ወይም መታመን” ማለት ነው። ለእግዚአብሔር የቀረበ ምስጋናን (ለምሳሌ፣ ዘኤና 16፥36፤ ነህ 8፥6፤ ከ1ቆሮ 14፥16 ጋር ያነጻ)፣ ወይም ውዳሴን (ለምሳሌ፣ ነህ ዘ። 41፤ 72፤ 89፤ 106)፣ መሐላንና መርገምን አስመልክቶ መስማማትን ለማመልከት ጥቅም ላይ ውሎአል (ዘኁ 5፥22፤ ዘዳ 27፥15-26)።

3. የነህምያ ራስን ያለመውደድ ምሳሌነት (5፥14-19)

14 እንደ ገና ወደ ንጉሡ ከመመለሱ በፊት (13፥6) ነህምያ የመጀመሪያውን ዙር የዐሥራ ሁለት ዓመት የአገረገዢነት ኅላፊነቱን አከናውኖአል፤ በመጀመሪያ ከተመለሰ በኋላም ለሁለተኛ ጊዜ ላልተወሰነ ዘመን በአገረ ገዢነት እየሠራ ነበር። አገረ ገዢዎቹ ከሕዝቡ “ለአንድ አገር ገዢ” የተመደበውን የመጠየቅ መብት ነበራቸው። ይሁን እንጂ ለሕዝቡ ምሳሌ ለመሆን ሲል ነህምያ ለአገረ ገዢ የተመደበውን ቀለብ አልተቀበለም (ከ1ቆሮ 9፤ ከ2ተሰ 3፥8 ጋር ያነጻ)።

15 “ገዢዎች” የሚለው ቃል ስለ ሰሳብሳር (ዕዝ 5፥14)፣ ስለ ዘርባቤልና (ሐጌ 1፥1-14፤ 2፥2) ስለ ተለያዩ የፋርስ ባለ ሥልጣኖች ለመናገር የተጠቀመበት የብዙት ቃል ቢሆንም፣ (ዕዝ 5፥3-6፤ 6፥6-7፤ 13፤ እና ሌሎችም ይመ) እዚህ ላይ ነህምያ እየተናገረ ያለው ስለ ዕዝራ ወይም ስለ ዘርባቤል አለመሆኑ ግልጽ ነው። ብዙውን ጊዜ የፋርስ ባለ ሥልጣኖች የመቅደስ ባለ ሥልጣኖችን ከማገኛውም ዐይነት ግብር፣ ቀረጥና እጅ መንሻ ነጻ ያደርጓቸው ነበር (ዕዝ 7፥24)፤ ስለዚህም ሽክመ-የሚከብዳቸው ተራ ምእመናኑን ነበር ማለት ነው። አገረ ገዢዎቹ ይህን ያህል ጫና ማድረጋቸው ሳያንስ “ረዳቶቻቸው” ደግሞ ከእነርሱ በከፋ መልኩ አስጨናቂዎች ነበሩ (ከማቴ 18፥21-35፤ 20፥25-28 ጋር ያነጻ)።

16 እንደ አገረ ገዢ ነህምያ ያሳየው ምግባር፣ የአገልጋይነት መርሕ እንጂ በጥንቱ ዓለም ይታይ እንደ ነበረው ጥቅም ማሳደድን አልነበረም፤ ይህም በጥንቱ ዓለም ያልተለመደ ነበር።

17-18 ስሎሞን በነገሠ ጊዜ 22,000 በሬዎችንና 120,000 በጎችን መሥዋዕት አቅርቧል፤ ለጉባኤውም ሰባት ቀን ሙሉ ግብዣ አድርጎ ነበር (1ኳገ 4፥22-23፤ 8፥62-65)። እንደ ማኅበራዊ ኅላፊቱም አንድ አገረ ገዢ ወይም ባለ ሥልጣን በዝፈቃዱ ትልልቅ ግብዣዎችንም እንዲያደርግ ይጠበቅበት ነበር። የአይሁድ ሕዝብ ከነህምያ በፊት ለነበሩ ባለ ሥልጣኖች አካል ስንኩል በግ መስጠት በጣም ቢፈሩም፣ እንዲህ ያለውን እንስሳ ለእግዚአብሔር መሥዋዕት ማቅረብ ግን ምንም

አይመስላቸውም ነበር (ሚል 1፥8)። እዚህ ላይ የተዘረዘረው የሥጋ የምግብ መጠን ቊጥር 17 ላይ የተጠቀሱ 150 አይሁድና ባለ ሥልጣናትን ጨምሮ ምናልባት ለ800 ሰዎች አንድ ጊዜ ገብታ የሚቀርብ ነበር።

19 አንዳንዶች የነህምያ ማስታወሻ መታሰቢያ ይሆን ዘንድ መቅደሱ ውስጥ ተቀርጾ እንደ ነበር ያመለክታሉ (ከ13፥14፤ 22፥31 ጋር ያነጻ)።

ፈ. ከተቃውሞው ባሻገር የቅጥሩ ሥራ መጠናቀቁ (6፥1-9)

1. ነህምያን ለማጥመድ የተደረገ መከራ (6፥1-9)

1-4 “አኖ” ከኢዩጴ ደቡብ ምሥራቅ ሰባት ማይሎች ርቃ ሎድ አጠገብ ትገኝ ነበር። ምዕራባዊው ጫፍ አካባቢ ስትሆን ከምርኮ የተመለሱ አይሁድ የሰፈሩት እዚህ ነበር (ዕዝ2፥33፤ ነህ 7፥37፤ 11፥35)። ምናልባትም ይህች ቦታ ነጻ መሬት ልትሆን ትችላለች፤ ነህምያ ግን ወደዚያ እንዲሄድ የቀረበለትን ጥሪ እርሱን ለማጥመድ እንደ ታቀደ ነበር የቁጠረው (ከኤር 41፥1-3 ጋር ያነጻ)። እሽታን የሚያስገኝ ለሚመስል ለዚህ ጥሪ ነህምያ የሰጠው ጠንክር ያለ ምላሽ ምናልባት እንደ ትዕቢት ሊቁጠር ይችላል ይሆናል፤ ይሁን እንጂ የጠላቶቹን ሴራና ተንኮል በሚገባ አውቆት ነበር። ከምንም ይልቅ ቅድሚያ የሰጠው ለቅጥሩ ግንባታ ነበር። ኀይልና ብርታቱ በጥቃቅን ጉዳዮች እንዲከፋፈሉበት አልፈለገም። የነህምያ ተቃዋሚዎች ደጋግመው ጥሪ አቀረቡ፤ ሆኖም፣ ነህምያም በዚያው መጠን መምጣት እንደማይፈልግ ደጋግሞ ነግሮአቸዋል።

5-7 በዚያ ዘመን ደብዳቤ የሚላከው ከፓፒረስ በሚሠራ ወረቀት ወይም በብራና ነበር፤ ደብዳቤው ከተጻፈ በኋላ ይጠቀሳልና በክር መሳይ ነገር ታስሮ ከሸክላ በተሠራ ማኅተም ይታሸጋል። ማኅተሙ የሚደረገው ደብዳቤውን ለማሸግና የጸሐፊውን ማንነት ለማመልከት ነበር። ሰንባላጥ እንዲህ ያደረገው የደብዳቤው ይዘት ምን እንደ ሆነ፣ ሌላው ቀርቶ ተራው ሕዝብ እንኳ እንዲያውቅ በማሰብ መሆኑ ግልጽ ነው። የፋርስ ነገሥታት የንጉሥነት ሥልጣናቸውን የሚቀናቀንባቸውን ሰው በዋዛ አያልፉትም። ኢዮርብዓምን (1ኳገ 11፥29-31)፣ እና ኢዩን የመሳሰሉ ተቀናቃኞች (2ኳገ 9፥1-3) ሐሰተኛ ነቢያትን እስከ መቅጠር ድረስው ነበር። እንዲህ ያሉ የቅጥር ነቢያትን አሞጽ በጽኑ አውግዝአል (አሞ 7፥10-17)።

8-9 ነህምያ የሰጠው ምላሽ የተላለሰ አልነበረም። ይልቁንም እርሱን በተመለከተ የተባለው ሁሉ ሐሰት መሆኑን ተናገረ። ምናልባትም ታማኝነቱን ለማስረገጥ የራሱን መልእክተኛ ወደ ንጉሡ ሳይልክ አልቀረም ማለት ይቻላል። “እጃቸው መሥራት እስኪሳኑ ድረስ ይዝላል” የሚለው የዕብራይስጥ ፈሊጣዊ አስጋርጦ፣ የሠራተኞችን ወኔ መስለብ የሚል አንድምታ አለው (ከዕዝ 4፥4 ጋር ያነጻ)። ኤርምያስም “ሕዝቡን ሁሉ ተስፋ ያስቈርጣል” የሚል ክስ ቀርቦበት ነበር (ኤር 38፥4)።

2. የሐሰት ነቢያት መቀጠራቸው (6፥10-14)

10 ሽማግሌ በፈቀደው ጊዜ ወደ መቅደስ የመግባትና የመውጣት መብት ስለ ነበረው ምናልባት ካህን ሳይሆን አልቀረም፤ ይልቁንም ከጡብያ ጥብቅ ወዳጆች አንዱ ሊሆን ይችላል። በቤተ መቅደሱ ውስጥ እያለ እንዲዘጋበት የተደረገው ሕይወቱ አደጋ ላይ መሆኑን፣ ወይም ደግሞ እርሱም በነ ነህምያ ወደ መቅደሱ መሸሽ እንደሚኖርባቸው ትዕምርታዊ ሆነ መልኩ ለማመልከት ነበር ማለት ይቻላል። ሆኖም የሽማግሌ ቃል ሐሰት ነበር፤ ሕይወቱ አደጋ ላይ መሆኑንና ነህምያ በቤተ መቅደሱ ውስጥ እንዲደበቅ የተናገረውም ሲያስመስል ነበር። ነህምያ በቤተ መቅደሱ አካባቢ በነበረው መሠዊያ አጠገብ እንዲሸሸግ ሽማግሌ ያቀረበው ሐሳብ የሕግ ድጋፍ ነበረው (ዘፀ 21፥13፤ 1ኳገ 1፥50-53፤ 2፥28-34፤ 8፥64፤ 2ኳገ 16፥14)፤ ይሁን እንጂ እርሱ “በእግዚአብሔር ቤት” ማለት በቤተ መቅደሱ ሕንጻ ውስጥ መሸሸግ አይችልም።

11-13 ምንም እንኳ ነህምያ ሕይወቱ አደጋ ላይ ቢወድቅም፣ ወደ ቤተ መቅደሱ ሄዶ እስኪደበቅ ድረስ ፈሪ አልነበረም።

ሕይወቱን ለማዳን ሲል ሕጉን መተላለፍ አይፈልግም፡፡ የነህነት አገልግሎት አልነበረውምና ወደ ቤተ መቅደሱ ውስጠኛ ክፍል መግባት አይፈቀድለትም (ዘፀ 29፥33፤ 33፥20፤ ዘኁ 18፥7) ሽማፍ ያቀረበው ሐሳብ ከእግዚአብሔር ቃል ጋር የሚቃረን መሆኑ የሚያመለክተው ሐሰተኛ ነቢይ መሆኑን ነው (ማቴ 24፥3-10)፡፡ ማስፈራሪያውን ሰምቶ ነሐምያ ከአቋሙ ቢናወጥ ኖሮ፣የመሪነት ሥልጣኑ ጥያቄ ውስጥ ይወድቅ ነበር፤ የሕዝቡ ተነሣሽነትም ይዳከም ነበር፡፡

14 ብሉይ ኪዳን ውስጥ የተጠቀሱ ሌሎች ሴት ነቢያት ሦስት ብቻ ሲሆኑ እነርሱም፡- ማርያም (ዘፀ 15፥20)፤ ዲቦራ (መሳ 4፥4)፤ እና ሕልዳና ናቸው (2ነገ 22፥14፤ 2ዜና 34፥22)፡፡ ሴቶቹና ወንዶቹ ነቢያት ተመሳሳሉ መኖርን መመሪያ በማድረግ የነሐምያን ሥራ መከፋፈል ይፈጥራል በማለት ይቃወሙ የነበሩ ሊሆኑ ይችላሉ (ከኢሳ 9፥15፤ 28፥7፤ ከኤር 2፥26፤ 27፥9-10 ወዘተ ጋር ያነጻ)፡፡

3. የቅጥሩ ግንባታ መጠናቀቅ (6፥15-19)፡፡

15 የኢየሩሳሌም ቅጥር ግንባታ የተጠናቀቀው ጥቅምት 27 ቀን 445 ዓክልበ ዘመን ይበልጥ ትክክል ይሆናል፡፡ ምንም እንኳን ቅጥሩ ከፈረሰ አንድ መቶ ዐምሳ ዓመት ቢያልፈውም፤ በነሐምያ መሪነት ከሁለት ወር ባነሰ ጊዜ ውስጥ በሚገርም ሁኔታ መጠናቀቅ ችሏል፡፡ የቅጥሩ ሥራ እንደ ተጠናቀቀ ወዲያውኑ የምረቃ ሥነ ሥርዐት እንደሚደረግ ብንጠብቅ ስሕተት አይሆንም፤ ይሁን እንጂ ስለዚህ ጉዳይ የምንመለከተው ወደ 12፥27 ስንደርስ ነው፡፡

16 በዚያ ሁሉ ከባድ ተቃውሞ መካከል ቅጥሩ እንዲህ በዐጭር ጊዜ መጠናቀቁ ሥራው የተከናወነው በእግዚአብሔር ርዳታ ስለ ነበር ነው ማለት ይቻላል፡፡ ይህን መገንዘባቸው ግን የነሐምያን ጠላቶች ይበልጥ ምቹት ነሥቶአቸዋል (ከ1ዜና 14፥17 ጋር ያነጻ)፡፡

17-18 ጦቢያ በይሁዳ ከነበሩ ታላላቅ ቤተ ሰቦች ጋር ግንኙነት እንደ ነበረው በሁለት መልኩ ተገልጿል፡፡ ያገባው የሴኬንያን ልጅ ነበር፤ ልጁ የሆሐናን ደግሞ የኢየሩሳሌምን ቅጥር በመገንባቱ ሥራ እያገዘ የነበረውን የሜሱሳምን ልጅ አግብቶ ነበር (3፥4:30)፡፡

19 የጦቢያ ወዳጆችና ዘመዶች በውስጥ ዐርበኝነት እያገለገሉ ነበር፡፡ በአንድ በኩል ስለ ጦቢያ መልካም ሰውነት ወሬ እያስፋፉ፤ በሌላ በኩል ደግሞ ስለላ ይሠሩለት ነበር፡፡ ከዚህም በላይ ጦቢያ ነሐምያን ለማስፈራራት ይሞክር ነበር፡፡

ሰ. የምርኮኞቹ ዝርዝር (7፥1-73ሀ)፡፡

1. ለኢየሩሳሌም ቅጥር የተደረገ ጥበቃ (7፥1-3)

1 በተለመደው መንገድ ቢሆን ኖሮ በር ጠባቂዎቹ መጠበቅ የነበረባቸው የመቅደሱን በሮች ነበር (1ዜና 9፥17-19፤ 26፥12-19)፤ ይሁን እንጂ ከተማዬቱ ከነበረችበት ሥጋት የተነሣ ከመዘምራትና ሌዋውያኑ ጋር በመሆን የከተማዬቱን በሮችንም መጠበቅ ነበረባቸው (ለዕዝራ 2፥40-42 የተሰጠውን ማብ ይመ)፡፡

2 አናኒ የተሰኘው የነሐምያ ወንድም ስም (ከ1፥2 ጋር ያነ) የሐናንያ አንፅሮት ነው፡፡ ይህ ሰው በኢየሩሳሌም ላይ ኅላፊነት ተሰጥቶት ነበር፤ ለምሳሌ ያህል በከተማዬቱ የተለያዩ ክፍሎች ላይ ማለትም በረፋያምና በሰሎም ላይ ኅላፊነት ነበረው (3፥9:12)፡፡ እዚህ ላይ የተጠቀሰው “ሐናንያ” ሌላ ግል ስብ ሊሆን ይችላል፡፡ “ግንቡ” (1፥1 ይመ)፤ በኢየሩሳሌም ሰሜናዊ ምዕራብ የነበረ ምሽግ ነበር፡፡ በመመሪያ ደረጃ ልዩ ጥበቃ ዓይነትን የሚቈጣጠረው ንጉሡ ነበር፤ የአለቆቻቸውም ስም በንጉሡ መዝገብ እንዲሰፍር ይደረግ ነበር፡፡ ይሁን እንጂ፤ በተግባር ደረጃ ነሐምያን የመሳሰሉ አገረ ገዦች የራሳቸውን ሰዎች መመደብ ይችላሉ፡፡

3 በተለመደ መልኩ በሮች መከፈት የነበረባቸው ንጋት ላይ ነበር፤ ይሁን እንጂ ከዚህ እንደምንመለከተው ፀሐይ ሞቅ እስክትል ድረስ በሮቹ አይከፈቱም ነበር (ዘፍ 18፥1፤ ዘፀ

16፥21፤ 1ሳሙ 11፥9)፡፡ ብሉይ ኪዳን ፀሐይን ከከዋክብት የሚለያት በብርሃኗ ንይለኝነት ሳይሆን በሙቀቷ ነበር (ዘፀ 16፥21፤ 1ሳሙ 11፥9፤ መዝ 121፥6፤ ኢሳ 49፥10)፡፡ የቅርብ ምሥራቅ አገር ሰዎች ከረር ያለ የፀሐይ ሙቀት የሚለማቸው በበጋ ነበር (መዝ 32፥4)፡፡ ጠባቂዎቹ ከስፍራቸው ከመነሣታቸው በፊት በሮቹ በተዘጋጁ መወርወሪያዎች መዘጋት ነበረባቸው፡፡

2. ነሐምያ መዝገቡን ማግኘቱ (7፥4-5)፡፡

4 የኢየሩሳሌም ከተማ ዙሪያ ገባዋን ስትለካ “ታላቅና ሰፊ ነበረች” ይህም ማለት (“የሁለት እጆችን መዘርጋት ያህል” እንደ ማለት ሲሆን በግራና በቀኝ በኩል ስፋት ያለው ነገርን ለማመልከት የሚጠቀሙበት ምሳሌያዊ ገለጻ ነበር)፡፡ በከተማዬቱ ዙሪያ ያለው ቅጥር ከቀድሞው ይልቅ የጠበበ መሆኑ ቢታወቅም፤ ይህ የሚናገረው የፈረሱ ቤቶች እንደ ገና ከተጠገኑ በኋላ በእነዚያ ቤቶች መኖር የጀመሩ ነዋሪዎችን ብዛት ነበር፡፡

5 “በየቤተ ሰቡ ይመዘገቡ ዘንድ” የሚለውን ከቀ. 64 ጋር ያወዳድሩ፤ ዕዝ 2፥62 እና 8፥1፤ 3 ይመልከቱ፡፡

3. ከምርኮ የተመለሱ ሰዎች ስም ዝርዝር (7፥6-69)

ሀ. ቤተ ሰቦቻቸው (7፥6-25)

6-25 ተከታዩ የስም ዝርዝር በመሠረታዊ ይዘቱ ዕዝ 2፥1-70 ላይ ካለው ጋር ተመሳሳይ ነው፡፡ በተጨማሪም የዝርዝሩን አቀማመጥ፤ የአንዳንድ ስሞችን መለያየትና የቀጥር አለመጣጣምን በተመለከተ ማብራሪያውን ይመልከቱ፡፡ “ረዓምያ” (ቀ. 7) “እግዚአብሔር አንጉዳጉደ” ማለት ነው (ዕዝ 2፥2 ግን ይህንኑ ሰው “ረዕላም” ይለዋል)፡፡ “ነሐማኒ” ነሐምያ ለሚለው ስም ተለዋጭ አጠራር ሲሆን፤ በዕዝ 2፥2 ባለው ዝርዝር ውስጥ አናገኘውም፡፡ “ነሐም” ምናልባት ፊሁም የሚለው ስም የተሳሳተ አጠራር ሲሆን፤ በዕዝራ የስም ዝርዝር ውስጥ አናገኘዋለን፡፡ “ግባዖን” የሚለውን (ቀ. 25) ዕዝ 2፥20 “ጋቢር” ይለዋል፤ ምናልባትም ገባዖን ለማለት የተፈጠረ ስሕተት ሊሆን ይችላል፡፡

ለ. ከተሞቻቸው (7፥26-38)

26-38 በዚህና በዕዝ 2፥21-35 ላይ ባለው ዝርዝር መካከል የቀጥር ልዩነቶች ይታያሉ፡፡

ሐ. ካህናቱ (7፥39-42)

39-42 ስሞቻቸውና ቀጥራቸው በዕዝ 2፥36-69 ካለው ተጓዳኝ ምንባብ ጋር አንድ ናቸው፡፡ ምናልባትም ከተራ ሰዎቹ ይልቅ የካህናቱ ስም ዝርዝር በጥንቃቄ ስለ ተጠበቀ ሊሆን ይችላል፡፡

መ. ሌዋውያኑ (7፥43)

43 ከምርኮ የተመለሱ ሌዋውያን ዝርዝር ይህን ያህል ማጠሩ በጣም የሚገርም ነው፡፡ ዕዝራ ከሜሶፖታሚያ ሊወጣ በተዘጋጀበት ጊዜ ዐብረውት ከነበሩት መካከል የሚከተለው አንድ ሌዋዊ እንኳ አልተገኘም፤ ስለዚህም ጥቂት ሌዋውያንን እስኪያስባስብ ድረስ ጉዞውን ማዘግየት ነበረበት (ዕዝ 8፥15-20)፡፡

ሠ. የመቅደሱ አገልጋዮች (7፥44-60)

44-60 እንደገና በዚህ ክፍልና በዕዝ 2፥41-58 ባለው መካከል የስሞችና የቀጥሮች ልዩነቶች ተደርገዋል፡፡ ዕዝራ 2፥50 “አስና” የሚባል ስም ጠቅሶአል፤ ቀ. 52 ላይ ግን አልተጠቀሰም፡፡ “ፍሩዳ” ከማለት ይልቅ (ቀ. 57) ዕዝራ 2፥55 ሰፊሬት ፍሩዳ ይላል፡፡

ረ. የትውልድ ሐረጎችውን ማስረዳት ያልቻሉ ግለሰቦች (7፥61-65)

61-65 ቍ 61 ላይ ያሉትን ከተሞች በተመለከተ ዕዝ 2፥59 ይመ::

ሰ. አጠቃላይ (7፥66-69)::

66-69 በተጨማሪ ዕዝ 2፥64-67 ይመልከቱ:: ዕዝ 2፥65 የ245 ሳይሆን የ200 ወንዶችና ሴቶች መዘምራት ስም ዝርዝር ያቀርባል::

4. ለሥራው የተደረገ መዋጮ (7፥70-72)

70 “ዳሪክ” የአንድ አውንስ ሶስት ዐሥረኛ የሚመዝን የግሪክ ሳንቲም ነው “1,000 የወርቅ ዳሪክ” 19 ፓውንድ ያህል ይመዝናል:: 1,000 የወርቅ ዳሪክ 8.5 ኪግ ያህል ነው (ዐዲሱ መደበኛ ትርጉም ከማጥኛ ጽሑፍ ጋር ገጽ 705):: ነህ 7፥70 አብዛኛውን ጊዜ ዳሪክ የብር ሳንቲም ሲሆን የዕብራይስጡ ቃል የሚያመለክተው የፋርሶችን ዳሪክ ሊሆን ይችላል (የዕዝ 2፥69 ማብ ይመ)::

71-72 “20,000 ዳሪክ” 375 ፓውንድ ያህል ይመዝናል:: “2,200 ምናን” 2,550 ፓውንድ ያህል ይመዝናል:: “2,000 ምናን” 2,500 ፓውንድ ያህል ይመዝናል::

5. ከምርኮ ተመላሾች አስፋፈር (7፥73ሀ)

73ሀ አብዛኞቹ ከምርኮ ተመላሾች ባቢሎናውያን በሕዝቦቿ ላይ ከፍተኛ ጥቃት እንዳደረሱባት ከማይጠረጠረው ከኢየሩሳሌም አልነበሩም:: ስለዚህም እነዚህ ሰዎች ዝቅተኛ የሕዝብ ጭጥር የነበራት ኢየሩሳሌምን ትተው ወደየራሳቸው ትውልድ ቦታ መመለስን መርጠዋል (ከ11፥1-24 ጋር ያነጻ)::

ሸ. የዕዝራ ስብከትና መንፈሳዊ መነቃቃት መጀመሩ (7፥73ለ-10፥39)

1. ቅዱሳት መጻሕፍት በአደባባይ መነበባቸው (7፥73ለ-8፥12)

ከምዕራፍ 8-11 ያለው ነህምያ ቤተ መቅደሱን እየሠራ እንደ ነበር በቀረበው ትረካ መካከል ጣልቃ የገባ ይመስላል:: ትውፊታዊው አመለካከት ዕዝራ ቅዱሳት መጻሕፍትን ማንበቡን የሚያቀርበው በ458 ዓቅክ ከመጣ ከዐሥራ ሦስት ዓመት በኋላ ለመጀመሪያ ጊዜ ስለ እርሱ የተነገረ አድርጎ ነው:: የዕዝራ መደበኛ ሥራ ሕጉን ማስተማር እንደ መሆኑ መጠን (ዕዝ 7፥14: 25-26)፣ ዕዝራ ይህን ዐዋጅ ለመናገር እንዲህ ያለ ረጅም ጊዜ መቆየቱ እንግዳ ነገር ነው::

7፥73ለ-8፥1 ሕዝቡ ሁሉ “እንደ አንድ ሰው ተሰበሰቡ” የሚለው ሐረግ በዓመቱ ሰባተኛ ወር ላይ ተጠርቶ ስለ ነበረው ሕዝባዊ ስብሰባ ከሚያመለክተው ዕዝ 3፥1 ጋር አንድ ዐይነት ነው:: ይሁን እንጂ የዚያ ስብሰባ ዐላማ የሚቃጠል መሥዋዕት የሚቀርብበትን መሠዊያ ማደስና የአምልኮ መሥዋዕቱ እንዲጀምር ማድረግ ነበር:: ምናልባትም ዕዝራ በየሰባተኛው ማለት ትሽረ ወር ላይ ሕዝባዊው ዓመት በሚጀመርበት ጊዜ እንዲህ ያለ ስብሰባ መጥራትን ደንብ ሳያደርገው አልቀረም::

ወደ ግዮን ምንጭ የሚያደርሰው “ከውሃ በር ፊት ለፊት የሚገኘው አደባባይ” በእግዚአብሔር ቤት ፊት ለፊት ከነበረው ሰፊ ቦታ (ዕዝ 10፥9) ጋር አንድ ሊሆን ይችላል:: ስብሰባዎች የሚደረጉት በከተማው በሮች ነበር (መሳ19፥15፣ 2ዜና 32፥6):: “የሙሴ ሕግ መጽሐፍ” የተባለው ዐምስቱ የሙሴ መጻሕፍት መሆናቸው ግልጽ ነው:: ምናልባትም ዕዝራ ከምርኮ ሲመለስ ቶራን ወይም የሙሴን ሕግ መጽሐፍ ይዞ ሳይመለስ አልቀረም::

2-3 “የሰባተኛው ወር መጀመሪያ ቀን” በሕዝባዊው ቀን መቀጠሪያ መሠረት ዐዲሱ ዓመት የሚጀመርበት ቀን ነበር (ዘሌ 23፥23-25፣ ዙኑ 29፥1-6)፤ ከማንኛውም ዐይነት ሥራ በመታቀብ የተቀደሰ ጉባኤ የሚጠራበትና መለክት የሚነፋበት

ቀን የሚከበረው በዚህ ጊዜ ነበር:: “ሴቶች” መደበኛ ተራ ስብሰባዎች ላይ መሳተፋቸው የተለመደ አልነበረም:: በእንዲህ ዐይነቱ የተለየ ስብሰባ ግን ከልጆች ጋር ተገኝተዋል (ዘዳ 31፥12፣ ኢያ 8፥35፣ 2ነገ 23፥2):: በቅዱሳት መጻሕፍት ላይ የሚሰጠውን ማብራሪያ ሕዝቡ ዐምስት ሰዓት ያህል ቆመው በትጋት ማድመጣቸውን መረዳት ይቻላል::

4 “መድረክ” የተባለው ዕዝራና ሌሎች ዐሥራ ሦስት ሰዎችን የያዘ መድረክ ነበር:: “ሸማዕ” የሸማያ አንፅሮት ነው (ዕዝ 8፥13 ይመ):: “ዓናያ” “ጌታ አድምጦአል” ማለት ሲሆን የውሉን ሰነድ ከፈረሙ ሰዎች አንዱ ነበር (10፥22):: “ሚሳኤል” “እንደ እግዚአብሔር የሆነ ማነው?” ማለት ሲሆን ከዳንኤል የቅርብ ወዳጆች አንዱ ነበር (ዳን 1፥6) ::

5 “መጽሐፍ” የተባለው ጥቅልል ብራና እንጂ ዝርግ ወረቀት ወይም ዛሬ እንደ ምናውቀው ያለ መጽሐፍ አልነበረም:: እንዲህ ያሉት ክርስትና እስከ ተጀመረበት የመጀመሪያዎቹ ምእት ዓመታት ድረስ አይታወቁም ነበር:: “ሕዝቡ ሁሉ ቆሙ” የሚለውን ምክንያት በማድረግ የአይሁድ መምህራን የሙሴ መጻሕፍት ሲነበቡ ሕዝቡ ሁሉ ቆሞ መስማት አለበት የሚል መደምደሚያ ላይ ደርሰዋል::

6 “እግዚአብሔርን አመሰግን” በሌላ አነጋገር “እግዚአብሔርን ባረክ” ማለት ነው:: በአይሁድ ምክራብ ደንብ በራኬ የሚሰጠው እያንዳንዱ የቅዱሳት መጻሕፍት ክፍል ከመነበቡ በፊት ነበር:: “ታላቁን አምላክ” የሚለውን ከ9፥32፣ ከዘዳ 10፥17፣ ከኤር 32፥18፣ ከዳን 9፥4 ጋር ያነጻጽሩ:: በአይሁድ ባህል ሰዎች “እጃቸውን በማንጣት” እግዚአብሔርን ያመልኩ ነበር (ከዕዝ 9፥5፣ መዝ 28፥2፣ 1ጢጥ 2፥8 ጋር ያነጻ):: “አሜን! አሜን!” የሚለው ተደጋጋሚ ቃል የተነገረውን በማጽናት ረገድ ያላቸውን ጥልቅ ስሜት ያመለክታል (2ነገ 11፥14፣ ሉቃ 23፥21):: በጉባኤ አምልኮ ጊዜ ሕዝቡ አሜን በማለት ምላሽ መስጠቱ እየተለመደ የመጣው ከዳዊት ዘመን ጀምሮ ነበር (ከ1ዜና 16፥36 ጋር ያነጻ):: በኋላም በየምክራቡና በየቤተ ክርስቲያኑ ይዘወተር ጀመር (1ቆሮ 14፥16)::

ምንጊዜም “ሰገዱ” የሚለው “አመለኩ” የሚለውን ግስ ተከትሎ የሚመጣ ሲሆን ምናልባት “መንበርክክን” የሚያመለክት ሊሆን ይችላል:: መጀመሪያ ላይ ማምለክ የሚለው ቃል ፊትን ወደ መሬት ደፍቶ መነጠፍን የሚያመለክት ነበር:: የግለሰብ አምልኮን በተመለከተ ግሉ ሲጠቀስ የምንመለከተው አንጻራዊ በሆነ መልኩ ዐልፎ ዐልፎ ነው (ዘፍ 22፥5፣ 24፥26:48):: በግለሰብ ደረጃ እንዲህ ማድረግ የሐብርሃም አገልጋይ (ዘፍ 24፥52)፣ ሙሴ (ዘፀ 34፥8)፣ ኢያሱ (ኢያ 5፥14) እና ኢዮብ (ኢዮ 1፥20)፣ እንዳደረጉት ሁሉ “መሬት ላይ” መደፋትን ያመለክታል:: በዘፀአት ሕዝቡ ሦስት ጊዜ ለአስቸኳይ አምልኮ መጠራቱን እንመለከታለን (ዘፀ 4፥31፣ 12፥27፣ 33፥10):: ከ2 ዜና 20፥18 ደግሞ የድል ተስፋ በተሰጣቸው ጊዜ ኢየሳፍጥን ከሕዝቡ ጋር “መሬት ላይ በግንባሩ” መደፋቱን እንመለከታለን::

7-8 “ሌዋውያንን” ለሚለው ዕዝ 2፥40 ላይ ያለውን ማብ ይመ:: “ይተረጉሙላቸው ነበር” ቃል በቃል ሲተረጉም “እንዲያስተውሉ ያግዟቸው ነበር” ማለት ነው:: በጥንት ዘመን ድምፅን ከፍ አድርጎ እያሰሙ ማንበብ የተለመደ ነበር (ከዘፀ 24፥7፣ ዘዳ 17፥19፣ 2ነገ 5፥7፣ ሐሥ 8፥28 ጋር ያነጻ):: “መተንተን” ማለት ከዕብራይስጥ ወደ አረማይስጥ መተርጉምን የሚያመለክት መሆኑ ከረቢዎቹ ዘመን አንሥቶ ግንዛቤ የተሰጠው ጉዳይ ነበር (ከዐመት ማስታወሻ ጋር ያነጻ):: ሕዝቡ በትክክል የእግዚአብሔርን ቃል የተረዱ ስለ መሆናቸው ዕዝራ ርግጠኛ መሆን ፈልጓል::

9 የእግዚአብሔር ቃል በንይልና በሥልጣን ሲገለጽ ሰዎች በንጢአታቸው ይወቀሃሉ:: ይሁን እንጂ እውነተኛ ንስሐ ግለ ሰብን ጸጸት ላይ ከመጣል ዐልፎ የእግዚአብሔርን መልካምነትና ይቅር ባይነት ወደ ማወቅ ደስታ ሊመራ ይገባል (ከ2ቆሮ 2፥5-11 ጋር ያነጻ)::

10-11 “ጥሩ ምግብ”፣ ሥብ ከበዛበት ሥጋ የሚዘጋጅ የድግስ ምግብ ለማለት ነው:: ለመሥዋዕት የሚቀርበው እንስሳ ሥብ

ጣፋጭ ሽታ እንዲሆን፤ በሚቃጠል መሥዋዕት (ዘሌ 1፥8-12)፤ በኅብረት መሥዋዕት (ዘሌ 3፥8-10)፤ እና በበደል መሥዋዕት ጊዜ (ዘሌ 7፥3-4)፤ ለእግዚአብሔር ይቀርብ ነበር። “ምንም የተዘጋጀ ነገር ለሌላቸውም ካላችሁ ላይ ከፍላችሁ ላኩላቸው” የሚለው አይሁድ በደስታቸው ጊዜ የእነርሱን ያህል ያልታደሉ ሰዎችን የማስታወስ ባህላቸውን ያመለክታል (2ሳሙ 6፥19፤ አስ 9፥22)። ይህም ስለ አይሁድ ማኅበራዊ ሕይወትና ለሌሎች ስለ ማሰብ ምሳሌ ሊሆን ይችላል (ዘፀ 23፥11፤ ዘሌ 19፥10፤ 23፥22፤ ዘዳ 14፥28-29፤ 26፥12-13 እና ሌላም ቦታ)። “የእግዚአብሔር ደስታ” (በመብላት በመጠጣታቸው እንዲሁም በጌታ ደስ በመሰኘታቸው) አጽንዖ የሚያቆም ብርታት ይሆንላቸዋል።

12 በዚህ ዘመንም ቢሆን ከሱኮት በዓል (የዳስ በዓል) በኋላ አይሁድ ሲማት ቶራ (“በሕጉ ደስ መሰኘት”) የሚባል በዓል ያከብራሉ፤ በዚህ ጊዜ የተለያዩ ሰዎች በአንድነት በመሆን እጅ ለእጅ ተያይዘውና ሕጉ የተጻፈበትን ጥቅልል ይዘው ሰባት ወይም ስምንት ጊዜ ምክራቡ ውስጥ ይዘራሉ። በዚህ ዙረት ሕፃናት የእግዚአብሔር ቃል የተጻፈባቸውን ባንዲራዎች ያውለበልባሉ።

2. የዳስ በዓል (8፥13-18)

13-14 በዚህ መንፈሳዊ መነቃቃት ውስጥ የነበሩ ሰዎች ይበልጥ የእግዚአብሔርን ቃል የመማር ጽኑ ፍላጎት ዐድርባቸው ነበር። “ዳስ” ከተለያዩ ቅርንጫፎች የሚሠራ መጠለያ ነው። ይህ በዓል በትሽረ ወር ዐሥራ ዐምስተኛ ቀን (መስከረም-ጥቅምት) ሰባት ቀን ሙሉ የሚከበር በዓል (ዘሌ 23፥39-43) ሲሆን፤ ከሦስቱ ታላላቅ በዓሎች (ፋሲካና በዓል ንምሳን ጨምሮ) አንደኛው ነው። በዚህ ወቅት አይሁዳዊ ወንድ ሁሉ በኢየሩሳሌም መገኘት ይኖርበታል። የአዝመራ ወቅት መጠናቀቁን በማስመልከት የሚከበር ክፍላገር ጋር የተያያዘ በዓል ነው (ዘፀ 23፥16፤ ዘዳ 16፥13፤ ዕዝ 3፥4 ይመ፤ ዮሐ 7 ላይ የተጠቀሰው ምናልባት የዳስ በዓል ሳይሆን እንደማይቀር ይታሰባል)።

15 ከዘንባባና ብዙ ቅጠል ከነበራቸው ዛፎች በቀር እዚህ ላይ የተጠቀሱ ዛፎች በዘሌ 23፥40 ከታዘዙት ጋር አንድ ዐይነት አይደሉም። “የወይራ” ዛፍ በሜዲትራኒያን አገሮች በብዛት የሚገኝ ዛፍ ነው። በዘዳ 8፥8 መሠረት ከድሉ በፊት በከነዓን ይበቅል ነበር። አንድ የወይራ ዛፍ አድኅ ፍራ ለመስጠት ሠላሳ ዓመት ይወስዳል፤ ስለዚህም ዛፉን ለማሳደግ የተረጋጋ ሁኔታ ይጠይቃል ማለት ነው። “የበረሃ ወይራ” (ቃል በቃል “የዘይት ዛፍ”) በብዙ መልኩ እንደ ሙጫ ዛፍ ዐይነት ነው። “ባርሰነት” ዘወትር ለምልጥ የሚገኝ ጣፋጭ ሽታ ያለው ቊጥቋጦ ነው። “ዘንባባ” የቴምር ዛፍ ነው፤ ይህ ዛፍ በኢየሪኮ አካባቢ በጣም የተለመደ ነበር (ዘዳ 34፥3፤ 2ዘና 28፥15)። “ለምለም ዛፎች” ማለት ቃል በቃል “ቅጠላቸው የበዛ ዛፎች” ማለት ነው። የዳስ በዓል በዚህ ዘመን ስለሚከበርበት ሁኔታ ዕዝ 3፥4 ላይ የተሰጠውን ማብራሪያ ይመልከቱ።

16 የፓለስቲና ቤቶች “ጣራ” ጠፍጣፋ ስለ ነበር፤ ሰዎች ሊመላለሱባቸው ይችሉ ነበር (ኢያ 2፥6፤ 1ሳሙ 9፥25-26፤ ወዘተ)። የቅርብ ምሥራቅ ቤቶች የሚሠሩት በአደባባይ ዙሪያ ነበር። “የኤፍሬም በር አደባባይ” በጣም ጥንታዊ የኢየሩሳሌም መከላከያ ግንብ ሲሆን፤ ከማእዘኑ በር አራት መቶ ከቢትስ ያህል ወደ ምሥራቅ ርቆ ይገኝ ነበር (2ነገ 14፥13፤ 2ዘና 25፥23) በኋላ ግን ነህምያ ዐድሶታል (12፥39)።

17 “ከነዊ ልጅ ከኢያሱ ዘመን ጀምሮ” የሚለው አረፍተ ነገር፤ ከዚያ ጊዜ ወዲህ የዳስ በዓል ተከብሮ አያውቅም ማለት ሊሆን አይችልም፤ ምክንያቱም የሰሎሞን ቤተ መቅደስ በተመረቀ ጊዜ (1ነገ 8፥65፤ 2ዘና 7፥9)፤ ምርኮኞቹ በተመለሱ ጊዜ (ዕዝ 3፥4) እንደነዚህ ያሉ በዓላት መደረጋቸው ተጠቅሶአል። በዓል ከዚህ በፊት በእንዲህ ያለ ደስታ በጥንቃቄና ድምቀት ተከብሮ አያውቅም የሚል መልእክትን ለማስተላለፍ ነው በባል ትክክል ይሆናል። በዚህ ወቅት የነበረው ታላቅ ደስታ በሕዝቅያስ ዘመን የፋሲካ በዓል አከባበር ሲታደስ ከነበረው ደስታ ጋር (2ዘና 30፥26) እንዲሁም በኢየሱያስ ዘመን ከነበረው

መንፈሳዊ መነቃቃት ጋር (2ነገ 23፥22፤ 2ዘና 35፥18) የሚወዳደር ነበር።

18 “ጉባኤ” ማለት “የተቀደሰ ስብሰባ ወይም ሕዝባዊ ክብረ በዓል” እንደ ማለት ነው (ከዘሌ 23፥26፤ ከዘኁ 29፥35፤ ከዘዳ 16፥8፤ ከ2ነገ 10፥20፤ ከኢዩል 1፥14 ጋር ያነጻ)።

3. የጸም፣ የኑዛዜና የጸሎት ቀን (9፥1-5ሀ)

በጣም በሚገርም መልኩ የመጽሐፈ ዕዝራ፤ ነህምያና የትንቢተ ጽንሴል ዘጠነኛ ምዕራፎች በሙሉ የእግዚአብሔርን ጸጋ ለመስመን በተደረገ ብሔራዊ ኑዛዜና ጸሎት ላይ ያተኩራሉ።

1 በደስታ በዓል ማግሥት የንስሐ ቀን መደረጉ ለብዙ የመጽሐፍ ቅዱስ ምሁራን ያልተለመደ ጉዳይ ሆኖባቸው ኖሮአል። ስለዚህም በዚህ ምዕራፍ የተፈጸሙ ሁኔታዎች መጀመሪያ ላይ የዕዝ 10 ቀጣይ ድርጊቶች ሳይሆኑ አልቀሩም በማለት እንዲያስቡ አድርጎአቸዋል። እንዲህ ከሆነ ደግሞ በዕዝ 10፥17 እና በነህ 9፥1 መካከል የሦስት ሳምንቶች ክፍተት ሊኖር ነው። ይሁን እንጂ አሁን እያየን ያለነው ክፍል የሚናገረው፤ በትሽረ ወር 15-22 የሚውለው የዳስ በዓል ከተከበረ ሁለት ቀኖች በኋላ ስለ ተፈጸመ ጉዳይ ነው። ይህ በዓል ከተጀመረ ዐምስት ቀን በኋላ ደግሞ እያንዳንዱ ሰው የራሱን ልብ የሚመረምርበት የዮም ኪፑር ቀን ይውላል (ዘሌ 16፥29)። ምንም እንኳን የሚውለው በዐሥረኛው ቀን ባይሆንም፤ ይህ የንስሐ ቀን የስርዮት ቀን መንፈስን ያንጸባርቃል። የትሽረ ወር ለየት ባለ ሁኔታ “የጸም ወር” እንዲሆን ተመድቦአል (ዘካ 7፥5)። “ማቅ” ከፍየል ፀጉር የሚሠራ ልብስ ሲሆን፤ ሐዘን ወይም ንስሐ ላይ ያለ ሰው ከወገቡ በታች ያለ ዕርቃኑን ይሸፍንበት ነበር። ራሱ ላይ “ዐመድ” መነስነስ የሚወክለው “ትብያን” ሲሆን አንድ ሰው ምን ያህል ማዘኑን ያመለክታል። በኢያ 7፥6፤ በሰቆ 2፥10 እና በሕዝ 27፥30 ላይ ይህን እውነት በሚያረጋግጥ መልኩ ተጠቅሶአል (በተጨማሪ ከ2ሳሙ 13፥19፤ ከኢዩ 2፥12 ጋር ያነጻ)።

2-3 “የእስራኤል ዘር የሆኑት” ሲል (ዕዝ 9፥2) ቃል በቃል “እስራኤላውያን” ማለቱ ነው። “ራሳቸውን ከባዕዳን ሁሉ ለዩ” ለሚለው ዕዝ 9፥1፤ 10፥8፤ 11፥ 16 የተሰጠውን ማብራሪያ ይመልከቱ። “ተናዘዙ” ለሚለው 1፥6 ላይ የተሰጠውን ማብራሪያ ይመልከቱ። ሕዝቡ ሦስት ሰዓት ያህል ቅዱሳት መጻሕፍትን በማጥናት፤ ሦስት ሰዓት ያህል ደግሞ ጌታን በማምለክ አሳልፈዋል (8፥6 ይመ)።

4 “ደረጃዎች” በ8፥4 ላይ ወደ ተጠቀሰው መድረክ መወጣጫዎች ሊሆኑ ይችላሉ። “በታላቅ ድምፅ” ለሚለው ዕዝ 10፥12 የተሰጠውን ማብራሪያ ይመልከቱ።

5ሀ ከስምንቱ ስሞች ዐምስቱ ቀደም ሲል በነበረው ቊጥር ከተጠቀሱት ዐምስት ስሞች ጋር አንድ ዐይነት ናቸው። “ተነሥታችሁ ቁሙ እግዚአብሔርን ወድሱ” ወይም ቃል በቃል “ባርኩ”። አይሁድ ጸሎታቸውን እግዚአብሔርን “በመባረክ” ይጀምራሉ፤ ቆመውም ቡራኬ ይቀበላሉ።

4. እግዚአብሔር ከእስራኤል ጋር የነበረው ግንኙነት ሲዘከር (9፥5ሐ-31)

5ሐ “ክቡር ስምህ” ቃል በቃል “የክብርህ ስም” ማለት ነው። “ክብር” ለሚለው ቃል የዕብራይስጡ ሥርወ ቃል “ከባድ” ከሚለው የሚመጣ ሲሆን፤ ዘርዘር ባለ መልኩ ደግሞ “ክቡር” የሚለውን ያስገኛል። ጸሎቱ በፍጥረት ሥራው (ቊ 6)፤ በግብፅና በቀይ ባሕር (ቊ 9-11)፤ በምድረ በዳ፤ እንዲሁም በሲና ተራራ (ቊ 12-21)፤ በከነዓን ድል መሆን (ቊ 22-25)፤ በመሳፍንት አማካይነት (ቊ 26-28)፤ በነቢያትም (ቊ 29-31) የተፈጸመውንና እና በአሁኑ ወቅት እየተፈጸመ ያለውን (ቊ 32-37) የእግዚአብሔር ንይልና ጸጋ ይዘክራል። የዕዝራ ጸሎት በቅዱሳት መጻሕፍት ውስጥ እንደ ክቡር ቅርስ የሚታይ ነው ማለት ይቻላል።

6 ምንም እንኳ ዘዳ 6÷4 ላይ ካለው (እስራኤል ሆይ ስማ) ጋር ቃል በቃል አንድ ዐይነት ባይሆንም፤ ዕዝራ እሱን የሚጀምረው ታላቅ እውነትን በማረጋገጥ “አንተ ብቻ እግዚአብሔር ነህ በማለት” ሲሆን፤ ይህም ለእስራኤል በአንድ አምላክ ማመን መሠረት ነው። “የሰማይ ሰራዊት” (ቃል በቃል “ጦር” ወይም “ጦረኞች”) ሲል፤ ክዋክብትን ማለቱ ሊሆን ቢችልም፤ ይበልጥ ግን መላእክትን ማመልከቱ ሊሆን ይችላል (ከ17፡22÷19፤ ከመዝ 103፡20-21፤ 148፡2 ጋር ያነጻ)። ሰዎች ብቻ ሳይሆኑ “የሰማይ ሰራዊት ሁሉ” በእግዚአብሔር ፊት ይሰማሉ። ይህም ነባሩ ትርጉም “የአምላክ ልጆች” (መዝ 29፡1-2) የሚላቸውን ይጨምራል፤ የአምላክ ልጆች የተባሉት ምናልባት መላእክት ሊሆኑ ይችላሉ (ከመዝ 89፡6 ጋር ያነጻ)። በመዝ 97፡7 መሠረት “አማልክት ሁሉ” እንኳ በፊቱ ይሰማሉ።

7 “ከከለዳውያን ዑር” የሚለው የሚገኘው እዚህና ዘፍ 11፡28፡31፤ 15፡7 ላይ ብቻ ነው። ብዙውን ጊዜ ዑር በደቡብ ሜሶፖታሚያ ከነበረችው ታዋቂ የሱሜሪያውያን ከተማ ጋር አንድ እንደ ሆነች ይታሰባል፤ ይህች ከተማ በመጀመሪያው ምእት ዓመት በከለዳውያን ተይዛለች። በዘፍ 17፡4-5 መሠረት “አብራም” የተሰኘው (“ላቅ ያለው አባት”) ስሙ ተለውጦ “አብርሃም”፤ (“የብዙዎች አባት”) ተብሎአል።

8 ግለ ሰቦችን በተመለከተ “የታመነ” የሚል ቃል ጥቅም ላይ የዋለው ጥቂት ጊዜ ብቻ ነው (ለምሳሌ፤ በዘኁ 12፡7 ሙሴ)። ጸሐፊው ማመልከት የፈለገው ልጅ እንደሚሰጠው እግዚአብሔር ቃል በግባሉ ጊዜ አብርሃም ያሳየውን እምነት ይሁን (ዘፍ 15፡6) ወይም ይስሐቅን መሥዋዕት አድርጎ እስከ ማቅረብ ድረስ ያሳየውን እምነት (ዘፍ 22) ግልጽ አይደለም። የተለያዩ ሕዝቦችን በተመለከተ ቍ 24 እና ዕዝ 9፡1 ይመልከቱ፤ የኋለኛው ጥቅስ አሞናውያንን፤ ሞዳባውያንን ግብፃውያንን ጨምሮ በአካባቢው የነበሩትን ሁሉ ይዘረዝራል። «ጌርጌሳውያን» በነገድ ከነዓናውያን ሲሆኑ፤ በብሉይ ኪዳን ውስጥ ሰባት ጊዜ ተጠቅሰዋል፤ ይሁን እንጂ ማንነታቸውን በትክክል ማወቅ አልተቻለም። «ጸድቅ ስለ ሆነህ» ስለሚለው ዕዝ 9፡15፤ መዝ 119፡137፤ ሰቆ 1፡18 ላይ የተሰጠውን ማብ ይመ።

9 “ቀይ ባሕር” (“የደንገል ባሕር” ወይም) (“ባሕረ ኤርትራ”) ምናልባት በአሁኑ ዘመን ስዊዝ ካናል አቋርጦ ከሚያልፍባቸው መራራ ሐይቆች አንዱ ሳይሆን አይቀርም።

10 ብዙውን ጊዜ “ተአምራዊ ምልክቶች” ከ“ድንቆች” ጋር በተለይ ደግሞ በዘፀአት ከተጠቀሱት መቅሠፍቶች ጋር በተያያዘ ሁኔታ ቀርቦአል (ዘፀ 7፡3፤ ዘዳ 4፡34፤ 6፡22፤ 7፡19)። “ስም ለራሱ እንዲኖርህ አደረግህ” የሚለውን ከቍ 5 እንዲሁም ከ1፡9፡11፤ ከኢሳ 63፡12፡14፤ ጋር ያወዳድሩ።

11 “በደረቅ ምድር እንዲሻገሩ . . . ባሕሩን በፊታቸው ከፈለህ” ስለሚለው ዘፀ 14፡21-29፤ መዝ 78፡13፤ 1ቆሮ 10፡1-2፤ ዕብ 11፡29 ይመ። “ያሰደጃቸውን ግን ወደ ጥልቁ ውስጥ ወረወርሃቸው” ስለሚለው ዘፀ 15፡4 ኢሳ 43፡16-17 ይመልከቱ።

12-13 “በደመና ዐምድ መራሃቸው” ስለሚለው ቍ 19 ይመልከቱ (ከዘፀ 13፡21-22፤ ዘኁ 14፡14፤ ከዘዳ 1፡33፤ ወዘተ ጋር ያነጻ)። ደንቦችንና ሕጎችን በተመለከተ 1፡7 ላይ ያለውን ማብራሪያ ይመልከቱ።

14-16 “የተቀደሰች ሰንበትህን”፤ የሚለውን ከዘፀ 20፡8-11፤ 31፡13-17፤ ከዘዳ 5፡15፤ ከሕዝ 20፡12 ጋር ያወዳድሩ። “ከሰማይ መና ሰጠሃቸው” (ዘፀ 16፡4፡10-35፤ መዝ 78፡24፤ 105፡40፤ ዮሐ 6፡32፡51፡58)፤ “ከዐለት ውሃ አፈለቅህላቸው”፤ (ዘፀ 17፡6፤ ዘኁ 20፡8፤ መዝ 105፡41) እና “እንዲወርሱ አዘዝሃቸው” (ቍ 23፤ ዘዳ 11፡31፤ ኢያ 1፡11 ይመ) የሚሉት ሁሉ ከቀደመው የእስራኤል ተመክሮ አንዳንድ ዋነኛ ነገሮችን ያነሣሉ። “ትምክሕተኞችና ዐንገተ ደንዳኖች ሆኑ” የሚለው የገበሬውን ትእዛዝ የማይቀበል ዐባያ በሬ ግትርነትን ለመግለጽ ከሚውል አባባል የተወሰደ ነው።

17-18 አባቶቻችን “ለመስማት አልፈለጉም” (ከ1ኛሙ 8፡19፤ ከኤር 11፡10 ጋር ያነጻ)፤ እና “ያደረግሃቸውን ተአምራት ማስታወስ አልቻሉም” (ከማር 6፡52 ጋር ያነጻ)። ዘኁልቍ 14፡4 “መሪዎችን” የሾሙት እንዴት እንደ ነበር ያመለክታል። እግዚአብሔር “ቸር” (ቍ 31)፤ እና “መሐረ” አምላክ ነው (ከመዝ 130፡4፤ ከዳን 9፡9 ጋር ያነጻ)። “የጥጃ ምስል” በዘፀ 32፡4-8 እና በዘዳ 9፡16 የሆነውን ያስታውሳል።

19-21 በጽንሰ ሐሳብ ደረጃ “ርሳራጌ” ከ“ማሕፀን” ጋር የተያያዘ ትርጉም ሲኖረው፤ በጣም ለምንወዳቸው ወይም የእኛ ርዳታ ለሚያሻቸው መራራትንና መንሰፍሰፍን ያመለክታል። “ቸር መንፈስ” እና “መና” በዘኁ 11 የተነገረውን እንድናስታውስ ያደርጋል። “በተጠሙ ጊዜ” ስለሚለው ቍ 15 ይመ። በምድረ በዳ ጉዞአቸው ሕዝቡ “ምንም” ያጡት አልነበረም” (ከዘዳ 2፡7፤ 8፡4 ጋር ያነጻ)። “ልብሳቸው አላለቀም” (ከዘዳ 29፡5 ጋር ያነጻ)። አንዳንድ ተፈጥሮአውያን ነገሮች አለመሟላታቸው ልዩ የሆነውን የእግዚአብሔር ምሕረትና ጥበቃ ለማየት ምክንያት ሆኖአል።

22 “በሩቅ የሚገኙትን” የሚለው ምናልባት ከዮርዳኖስ ማዶ የነበሩትን ሊሆን ይችላል። “ሴዎን” ከዮርዳኖስ ማዶ በያቦቅና በአርኖን መካከል የነበረ ሲሆን እስራኤላውያን በአገሩ በኩል እንዳያልፉ ከልክሎ ነበር (ዘኁ 21፡21-33፤ ዘዳ 2-3፤ መሳ 11፡19-21)። “ዐግ” ስድሳ ስድስት አገሮችን ያስተዳድር የነበረ አሞራዊ የባላን ንጉሥ ነው (ዘዳ 3፡3-5፤ ኢያ 13፡12)። የእርሱ መሸነፍ እስራኤላውያን ካገኙት የትኛውም ድል ይልቅ ታላቅ ነበር (ኢያ 9፡10)። “ባሳን” ከዮርዳኖስ ማዶ ከገለጻድ በስተ ሰሜን የነበረ ለም አካባቢ ነው።

23-24 እግዚአብሔር ለአብርሃም ስለ ሰጠው ተስፋ ዘፍ 22፡17፡26÷4 ወዘተ ይመልከቱ። “ወንዶች ልጆቻቸው ገቡባት፤ ወረሷትም” የሚለው ዘፍ 22፡17፤ 26፡4፤ ዘፀ 32፡13፤ ዘዳ 1፡8፤ 10፡22 ያስታውሳል። “ከነዓናውያንን በፊታቸው አንበረክክህ” ስለሚለው ቍ 8፤ ዘዳ 9፡3፤ መሳ 1፡4 ይመልከቱ። “ከነንጉሦቻቸውና ከምድሪቱ ሕዝቦች ጋር አሳልፈህ ሰጠሃቸው” ስለሚለው ዘዳ 7፡24፤ ኢያ 11፡12፡17 ይመልከቱ።

25 የአገሮቹ፤ የከተሞቹ፤ የቤቶቹ ወዘተ ዝርዝር በሲና ኪዳን ከተደረገው ኪዳን እንዲሁም ኪዳኑ በታደሰ ጊዜ ከቀረበው ዝርዝር ጋር ይመሳሰላል (ዘዳ 6፡10-11፤ ኢያ 24፡13)። “የተመሸጉ ከተሞቻቸው” የሚለው ኢያሪካን፤ ለኪሶንና ሐጸርን ስለ መሳሰሉ ከተሞች የሚገልጽ ነው። አብዛኛው የዓመቱ ክፍል በቂ ዝናብ ስላልነበረው፤ እያንዳንዱ ቤተ ሰብ በዝናቡ ወቅት ውሃ የሚያጠራቅምበት ጉድጓድ ወይም ማቄሪያ እንዲኖረው አስፈላጊ ነበር (2ነገ 18፡31፤ ምሳ 5፡15)። በ12,000 ዓቅብ ላይ በተሻሻለ መልክ ውሃ የማቄሩ ጥበብ እየተለመደ በመምጣቱ አብዛኛው የማእከላዊ ይሁዳ ከረብታሞች አካባቢ ተጠቃሚ መሆን ችለዋል። በፓለስቲና የሚበቅሉ ዋና ዋናዎቹ የዛፍ ዐይነቶች ወይራ፤ በለስ፤ ፖም፤ ለውዝ፤ ዋልነት፤ እንጆሪ፤ ዋርካ መሆይ ዛፍ እና ሮማን ናቸው (ዘዳ 8፡8፤ 2ነገ 18፡32) የተምር ዛፍ በዮርዳኖስ ሽለቆ ያድጋል (8፡15 ላይ የተሰጠውን ማብ ይመ)። ወደ ከነዓን ሲገቡ ማንኛውንም የፍራፍሬ ዛፍ እንዳያጠፉ እግዚአብሔር ሕዝቡን አስጠንቅቆ ነበር (ዘዳ 20፡20)። እስራኤል የሚያስፈልጋቸው ሁሉ ነበራቸው፤ ደስተኛ ሕይወትም ይኖሩ ነበር።

26-27 አባቶች “ሕግህን አሸቀንጥረው ጣሉ”። “ነቢያትህን ገደሉ” (1ነገ 18፡4፤ 19፡10፡14፤ 2ዜና 24፡20-22፤ ኤር 26፡20-23 ይመ)፤ ስለዚህም ድርጊታቸው በእግዚአብሔር ላይ “አስጸያፊ የስድብ ቃል” የመናገር ያህል ሆኖባቸዋል። እግዚአብሔር ለጠላቶቻቸው አሳልፎ በሰጣቸው ጊዜ፤ ወደ እርሱ ጮኹ (ከመሳ 4፡3፤ ከመዝ 107፡6፡28 ጋር ያነጻ)። “አንተም ከሰማይ ሰማሃቸው” (2ዜና 6፡21፡23፡25፡30፡33 ይመ)። የሚያድናቸው “ታዳጊዎችን” ሰጣቸው፤ እንደ ምሳሌ ታላላቅ የጦር መሪ የነበሩትን ጌዲዎንንና ሳምሶንን መጥቀስ ይቻላል።

28 የ“መሳፍንቱ” ታሪክ፣ የመታደግ፣ የውድቀት፣ እንደ ገና የመታደግ ድግግሞሽ የበዛበት ታሪክ ነበር (መሳ 3፥7፡12፤ 4፥1፤ 6፥1፤ 8፥33-34፤ ወዘተ)።

29-31 የእግዚአብሔር ሕጎች “አንድ ሰው ቢፈጽማቸው በሕይወት የሚኖርባቸው” ናቸው። ሕዝቡ ግን “እንቢተኞች ሆነው . . . ጀርባቸውን አዘፉ”፤ (ቃል በቃል- “ትከሻቸውን አሳበጡ”)። “በመንፈሱ” (ከዘካርያ 12 ጋር ያነጻ)፤ “በነቢያቱ” በኩል እግዚአብሔር ሕዝቡን አስጠነቀቀ፤ እነርሱ ግን “አላዳመጡም”። ስለዚህም “አሳልፎ ሰጣቸው” ያም ሆኖ ግን፤ ስሕተት ላይ የወደቁ ሕዝቡን ፈጽሞ አላጠፋቸውም (ኤር 4፥27፤ 30፥11፤ 46፥28 ይመ)። የእስራኤልን ታሪክ አስመልክቶ ነሐምያ ያቀረበው ረጅም ትሪክ ይህን ያህል ፋይዳ ባለው መልኩ የሳኦልን፣ የዳዊትንና የሰለሞንን ዘመን ሁኔታ አስማንግቶ የሚገርም ነው።

5. የኅጢአት ኑዛዜ (9፥32-37)

32 “አሁንም” የሚለው ቃል ቀደም ሲል ሲያቀርብ የነበረውን ታሪካዊ ዳሳ፣ አሁን ላለው ሁኔታ ተግባራዊ ማድረግ ስለሚቻልበት መንገድ ለማመልከት ሽግግር ማድረጉን ያሳያል። እግዚአብሔር “ኃያል” ነው፤ “ኪዳንን ይጠብቃል” (1፥5፤ ዘዳ 7፥9፤ 1ገገ 8፥23፤ 2ዜና 6፥14 ይመ)። ሕዝቡ “መከራ” ደርሶባቸዋል (ከዘፀ 18፥8፤ ከዘኁ 20፥14፤ ከሰቆ 3፥5 ጋር ያነጻ)።

እስራኤል ላይ መከራ ካደረሱ “የአሦር ነገሥታት” የመጀመሪያው ስልምናሶር ሳልሣዊ ነበር (ከ858-824 ዓቅክ ስሙ ብሉይ ኪዳን ውስጥ አልተጠቀሰም)። በ853 ኳርኳር ላይ በተደረገ ወሳኝ ውጊያ ንጉሥ አክሳክን ማሸነፉን አመልክቶአል። በሌላ ስሙ ፑል በመባል የሚታወቀው ታላቁ ቴልጌል ቴልፌልሶር ሳልሣዊ የአሦራውያን ግዛት እስከ ሜዲትራኒያን ድረስ መስፋፋቱን ገልጾአል። በ763 ፊንቄን፣ በ734 ፍልስጥኤምን፣ በ732 ደማስቆን አጥቅቶ ነበር። ቀደም ባለው የግዛት ዘመኑ (752-742) የእስራኤል ንጉሥ ምናሑም ገብርኤል ነበር (2ገገ 15፥19-20)። ደማስቆ ላይ ባደረገው ዘመቻ ፑል ገለጻድንና ገሊላን ወርሮአል፤ ሐጸርንና መጊዶንም ደምስሶአል (2ገገ 15፥29)። ንጉሥ ስልምናሶር ዐምስተኛ (727-722) የሰማርያን ከተማ ከብሶ ነበር፤ ዐላማውን ከፍጻሜ ያደረሰው ግን ሳርጎን ሁለተኛ ነበር (721-705)። የሳርጎን ጦር አዝማች አሸዶድን አጠቃ (ኢሳ 20፥1)። ስናክሬም (704-681) አያሩሳሌምን ለመያዝ በ701 ያደረገው ሙከራ አልተሳካለትም (2ገገ 18፥13-17) ሆኖም፤ ለኪስ የምትባለውን ከተማ መያዝ ችሎአል። ኢስራይን (681-669) ግብፅን ድል አደረገ፤ የይሁዳ ንጉሥ ምናሴን አስገበረ (2ገገ 19፥37፤ ኢሳ 37፥38፤ ዕዝ 4፥2)። ነጻ ያወጣውና ወደ አሻንጉሊት ንጉሥነት የመለሰው ንጉሥ አሱርባኒፓል (669-633) ሳይሆን እንዳልቀረ ይታሰባል (2ዜና 33፥13፤ ዕዝ 4፥9)።

33-34 በሆነው ነገር ሁሉ፣ እግዚአብሔር “ጻድቅ” ነበር፤ ሕዝቡ ግን አሁንም “አልሰሙም”

35-37 “በጎነት” እግዚአብሔር በኪዳን ታማኝ መሆኑን የሚያሳይ ባሕርይ ነው። ከዚሁ በጎነቱ የተነሣ “ሰፊ” (7፥4 ይመ፤ ከዘፀ 3፥8፤ ከመሳ 18፥10፤ ከ1ዜና 4፥40 ጋር ያነጻ) እና “ለም ምድር” ሰጣቸው (ቍ 25 ይመ)፤ ይህ ሁሉ ሆኖ ግን ሕዝቡ ከክፉ መንገዳቸው አልተመለሱም። እግዚአብሔር ለአባቶቻቸው በሰጠው ለም ምድር (10፥35፤ 37 ይመ) “ባረያዎች” ሆኑ (ዕዝ 9፥9፤ ነህ 5፥5 ይመ)። የፋርስ ገዢዎች ድል ያደረጓቸውን ለወታደርነት ይመለምሉባቸው ነበር።

6. ግዴታ የሚገባበት የውል ስምምነት (9፥38)

38 “እናደርጋለን” የሚለው ቃል በቃል ሲወሰድ “ቍርጥ እናደርጋለን” ማለት ነው፤ የዕዝ 10፥3 ማብራሪያ ይመልከቱ። እዚህ ላይ “ግዴታ የምንገባበት የውል ስምምነት” የተባለው 11፥23 “የንጉሥ ትእዛዝ” ተብሎአል፤ “አሜን” ከተሰኘው ቃል ጋር የተያያዘ ሲሆን፤ ሥርወ ቃሉ ቀጣይነትን የማመልከት ድምፁን አለው። “ኪዳን” የሚለውን በጣም የተለመደ ቃል

(ቤራት) ከ1፥5፤ 9፥8፡32፤ 13፥29 እና ከዕዝ 10፥3 ላይ መመልከት ይቻላል።

ሀ. የውል ስምምነቱን ያደረጉ ሰዎች ስም ዝርዝር (10፥1-29)

1-8 ይህ የሰማንያ ሁለት ሰዎችን ስም ዝርዝር የያዘ ሕጋዊ ማሳተም ያረፈበት ሰነድ ሲሆን፤ የሰዎቹ ዝርዝር በሚከተለው መልኩ ተመድቦአል፤ መሪዎች፣ ካህናት፣ ሌዋውያንና ተራ ሰዎች። ከቍጥር 2-8 ያለው የሃያ አራት ሰዎችን ዝርዝር ይዞአል፤ ከእነዚህ አብዛኞቹ በ12፥1-7 በድጋሚ ቀርበዋል። ዕዝ 2፥36-39 ላይ አራት የካህናት ቤተ ሰቦች ተዘርዝረዋል። በ1ዜና 24፥7-18 በክህነት አገልግሎት ተራቸው መሠረት የተቀመጡ 24 ምድቦች ዝርዝር ሰፍሮአል (ሉቃ 1፥8)።

9-13 ከሌዋውኑ የዐሥራ ሰባቱ ስም ዝርዝር ተጠቅሶአል። ቃል በቃል ሲወሰድ “ወንድሞቻቸው” የሚለው “ረዳቶቻቸው” ማለት ነው።

14-27 እዚህ ከተጠቀሱት የሕዝብ መሪዎች ሃያ ያህሉ በዕዝ 2ኛና በነህ 7 ባለው ዝርዝር ውስጥም ይገኛሉ። “ዓናቶች”- “ዓናት” ከተሰኘው የከነዓናውያን ጣየት ስም የተወሰደ ሲሆን፤ ነቢዩ ኤርምያስ የነበረበት ከተማ በመሆንም ይታወቃል (ኤር 1፥1)። በተጸውያ ስምነት የተጠቀሰው እዚህና 1ዜና 7፥8 ላይ ብቻ ነው። “ኤዚር” “ዐሣማ” ማለት ነው ከ1ዜና 24፥15 ጋር ያነጻ፤ በእንስሳት ስም ስለ ተጠሩ ሰዎች የዕዝ 2፥3 ማብ ይመ)።

28-29 ሌዋውያንን፣ በር ጠባቂዎችን፣ መዘምራንና የመቅደስ አገልጋዮችን በተመለከተ የዕዝ 2፥40-43 ማብራሪያ ይመልከቱ። ሚስቶችንና ልጆችን በተመለከተ ነህ 8፥2-3 ያለውን ማብራሪያ ይመልከቱ። ቍ 29 ዘዳ 27-29 ያለውን ማብራሪያ ያስታውሳል (5፥13፤ ዕዝ 10፥5 ማብ ይመ)። “ርግማን” ቀደም ሲል ያደረጉትን መሐላ ካፈረሱ በኋላ የሚከተለውን አስከፊ ቅጣት ለመቀበል ዝግጁ መሆንን የሚያመለክት አንድምታ አለው።

ለ. ስምምነት የተደረገባቸው ጉዳዮች (10፥30-39)

30 የመጀመሪያው ስምምነት ማንኛውንም ዐይነት ድብልቅ ጋብቻ አለመፈጸም ነበር (ዕዝ 9-10 ይመ)።

31ሀ ቍ 31-34 ላይ ያሉት ስምምነቶች ምዕ 13 (በተለይ ከቍ 15-22) ላይ የተዘረዘረውን ሕግን የመተላለፍ ተግባር ለማስተካከል ነሐምያ ያቀረባቸው ደንቦች ሊሆኑ ይችላሉ። ምንም እንኳ ስለ ሰንበት የወጣው ሕግ (ዘፀ 20፥8-11፤ ዘዳ 5፥12-15) በሰንበት መገቢያየትን ባይከለክልም፤ እንደዚያ መሆን እንዲለበት ከኤር 17፥19-27 እና ከአሞ 8፥5 በግልጽ ተመልክቶአል።

31ለ በሙሴ ሥርዐት መሠረት (ዘፀ 23፥10-11፤ ዘሌ 25፥2-7)፣ በየሰባት ዓመቱ መሬት መታረስ አልነበረበትም፤ ማንኛውም ብድር በምሕረት መታለፍ ነበረበት (ዘዳ 15፥1-3)።

32 የተቀረው የውሉ ክፍል የሚመለከተው ለመቅደሱና ለአገልጋዮቹ የሚቀርቡ መባዎችን ነው። በዘፀ 30፥13-14 መሠረት ማንኛውም ሃያ ዓመት የሞላውና ከዚያ በላይ የሆነ ሰው ለቤዛ የሚሆነውን “ማማሽ ሰቅል” ለእግዚአብሔር ማቅረብ አለበት። በኋላም ንጉሥ ኢዮአስ ይህንን ዓመታዊ መዋጮ ቤተ መቅደሱን ለማደስ አውሎታል (2ዜና 24፥4-14)። ዐዲስ ኪዳን በተጻፈበትም ዘመን በየአገሩ ያለ ማንኛውም አይሁዳዊ ወንድ ለመሥዋዕት የሚሆን ማማሽ ሰቅል (ወይም ተመጣጣኙን) በኢየሩሳሌም ወደ ነበረው መቅደስ መላክ ነበረበት (ማቴ 17፥24)። በኋላ ላይ ግን “ማማሽ ሰቅል” መክፈል ሲገባ፣ ለምን የሰቅል አንድ ሦስተኛ መክፈል እንደ ተጀመረ የሚቀርበው ገለጻ የሰቅል ደረጃው ከፍ በማለቱና አንድ ሦስተኛው ከግማሽ ጋር እኩል በመሆኑ ነው የሚል ነበር።

33 “ጠረጴዛው ላይ ለሚቀርበው ገጸ ጎብስት”፣ የተባለው ከንጹሕ ዱቄት የሚጋገሩትና በየሰንበቱ በሁለት መደዳ ስድስት ስድስት ሆነው የሚቀርቡ ዐሥራ ሁለት ቂጣዎችን የሚመለከት

ነው (ዘሌ 24፥6-7)። “ዘወትር ለሚቀርበው የእህል ቊርባን” ስለሚለው ዘፀ 29፥38-41፤ ዘኁ 28፥3-8 ይመልከቱ። “የሚቃጠል መሥዋዕት” የሚለውን ክስ 8፥35 ጋር ያወዳድሩ። “በሰንበት፣በወር መባቻና በተደነገጉ በዓላት” የሚለው ዘኁ 28፥9-16 ላይ ያለውን ያስታውሳል። “ስርየት”፣ “መሸፈን” ወይም የአንድን ሰው ንጢአት “መጥረግ” ማለት ሲሆን ለበደል የሚቀርብ መሥዋዕት ማለት ነው (ዘሌ 4፥20፤ ዘኁ 5፥8)።

34 “ዕጣ” በሚከተሉት ጉዳዮች የእግዚአብሔርን ፈቃድ ለይቶ በማወቅ ረገድ የእግዚአብሔር ሕዝብ ሲጠቀሙበት የነበረ ነው። (1) በነገዶች መካከል ርስትን ለማከፋፈል (ዘኁ 26፥55፤ ኢያ 14፥2፤ 18፥10)፣ (2) በደለኛውን ሰው ለይቶ ለማውጣት (ኢያ 7፥14፤ 1ፋሙ 14፥42፤ ዮና 1፥7)፣ (3) የመጀመሪያውን ንጉሥ ሳኦልን ለመምረጥ (1ፋሙ 10፥19-21)፣ (4) ለመግት እልባት ለመስጠት (ምሳ 18፥18)፣ (5) የካህናቱን የመዘምራትንና የበር ጠባቂዎችን አገልግሎት ተራ ለመወሰን (ዘክ 24፥5፤ 25፥8፤ 26፥13፤ ሉቃ 1፥9)፣ (6) በኢየሩሳሌም የሚኖሩትን ለመወሰን (ነህ 11፥1)፣ (7) በአስቆሮቱ ይሁዳ ስፍራ የሚተካውን ሰው ለመምረጥ (ሐሥ 1፥26)። ምንም እንኳን ለመሥዋዕት የሚሆን ዕንጨትን ስለ ማቅረብ በሙሴ ሕግ የተሰጠ ትእዛዝ ባይሆንም፤ ዘወትር እሳት ከመሠዊያው መጥፋት የለበትም ነበር፤ በዚህም ምክንያት “በእግዚአብሔር መሠዊያ ላይ የሚነደውን ዕንጨት እያንዳንዱ ቤተ ሰብ መቼ ወደ አምላካችን ቤት ማምጣት እንዳለበት ለመወሰን ዕጣ ተጣጣልን ” የሚለው ከዚህ የተነሣ ነበር (ከ13፥31፤ ከዘሌ 6፥12-13 ጋር ያነጻ)።

35 “የዛፍ ፍሬ በኩራት” ወደ መቅደሱ የሚመጣው ለካህናቱና ለሌዋውያኑ እንዲሆን ነበር (ዘፀ 23፥19፤ 34፥26፤ ዘሌ 19፥23-24፤ ዘኁ 18፥13፤ ዘዳ 26፥1-11)። በመሠረቱ የዛፍ ፍሬ በኩራት እንዲሆኑ ሕጉ የሚያዝዘው ሰባት የፍሬ ዐይነቶችን ብቻ ነበር። “የእያንዳንዱን” ዛፍ ፍሬ በኩራት ለማቅረብ የገቡት ቃል የሚያመለክተው ጥበቅ ሃይማኖተኝነታቸውን ነው።

36 የሰው፣ የእንስሳ፣ የዕርሻና የአትክልት የመጀመሪያ ፍሬ (ዘሌ 19፥23-25) ሁሉ ለእግዚአብሔር መስጠት ነበረበት። ከዚህ ለተለየ አገልግሎት መዋል የሚችሉት የተዋጁ እንደ ሆነ ብቻ ነበር (ዘፀ 13፥13 15፤ 34፥20፤ ዘሌ 27፥26-33፤ ዘኁ 3፥44-51፤ 18፥15-17፤ ዘዳ 14፥23-26)።

37 “ዕቃ ቤቶች” ስለሚለው የዕዝ 8፥29፤10፥6 ማብ ይመልከቱ። “ቊርባን” ስለሚለው ዕዝ 8፥25፤ ነህ 10፥39፤ 12፥44፤ 13፥5 ይመጣ። እነዚህ ስጦታዎች ካህናቱን ለመደገፍ የሚውሉ ነበሩ። “ዐዲሱ የወይን ጠጅ”፣ በቅርቡ የተጨመቀ ወይንን ሊያመለክት ይችላል (ኢሳ 65፥8፤ ሚክ 6፥15)፤ ነገር ግን የማስከር ኃይል ሊኖረው የሚችል ወይን ነው (ሆሴ 4፥11)። “የሰብላችንን ዐሥራት” ቃል በቃል “የርስታችንን ዐሥራት” ማለት ነው። ዐሥራትን ማውጣት ወይም ከዐሥር አንድ መስጠት ከጥንት ጀምሮ ሥራ ላይ ሲውል የነበረ ነው (ዘክ 14፥20፤ 28፥22)። የማንኛውም ዕርሻ ምርትም ሆነ የዛፍ ፍሬ አንድ ዐሥረኛ ለእግዚአብሔር የተቀደሰ ወይም የተለየ እንዲሆን ሕጉ ያዛል (ዘሌ 27፥30፤ ዘኁ 18፥23-32)። እዚህ ላይ (ዘሌ 27፥32-33 እንደሚለው) የቀንድ ከብቶችን ዐሥራት ስለ ማውጣት የተነገረ የለም። ዐሥራት ሌዋውያንን ለመደገፍ የሚውል ነበር (13፥10-12፤ ዘኁ 18፥21-32)። “በምንሠራባቸው ከተሞች” የሚለው ምናልባት ዕርሻ የነበረባቸውን መኖሪያ ሰፈሮች ሊሆን ይችላል።

38-39 ሌዋውያንም እንዲሁ በተራቸው ከሚቀበሉት ሁሉ “የዐሥራቱን አንድ ዐሥረኛ” መስጠት ነበረባቸው (ዘኁ 18፥25-32)። በመቅደሱ ውጫዊ አደባባይ ላይ የነበሩ ክፍሎች፣ ወርቅ፣ ብርና ሌላም ንብረት የሚቀመጥባቸው ዕቃ ቤቶች ነበሩ። “የአምላካችንን ቤት ቸል አንልም” በማለት ሕዝቡ ቃል ገቡ። የእግዚአብሔርን ቤት ቸል በማለታቸው ነቢዩ ሐጌ ሕዝቡን መገሠጹ ይታወቃል (1፥4-9)።

1. የይሁዳና የኢየሩሳሌም ዐዲስ ኗሪዎች (11፥1-36)

1. ዐዲሶቹ ኗሪዎች መመረጣቸው (11፥1-2)

1 “ዕጣዎች” (10፥34 ላይ ያለውን ማብራሪያ ይመ) ከትንንሽ ድንጋዮች ወይም ዕንጨት ቊርባኖች ይሠራሉ። ይነቀነቃሉ (ምሳ 16፥33) ከዚያም፣ መሬት ላይ ይጣላሉ (አብ 11፤ ናሆ 3፥10)፤ (ዘክ 24፥31፤ ሕዝ 24፥6፤ ዮና 1፥7)። “በቅድስቲቱ ከተማ” (ከቊር 18 ጋር ያነጻ) የሚለው ሐረግ በታሪክ ነክ ጽሑፎች ውስጥ ጥቅም ላይ ውሎ የሚታየው በጣም በጥቂቱ ሲሆን፣ ቃሉ ተደጋግሞ የተጠቀሰው በነቢያት መጻሕፍት ነው (አምሳይ፤ ኢሳ 48፥2፤ 52፥1፤ ዳን 9፥24፤ ኢዩል 3፥17፤ ሰማቴ 4፥5፤ 27፥53፤ ክራሕ 11፥2 ጋር ያነጻ)። ብዙውን ጊዜ ድጋሚ የመሬት ድልድይ የሚደረገው ከአስገዳጅ ሁኔታዎች የተነሣ ሕዝቡ ከገጠር ወደ ከተማ ሲዛወር ነበር።

2 በዕጣ ከተመረጡት በተጨማሪ አንዳንድ ንላፊነት የሚሰማቸው ሰዎች በፈቃዳቸው በኢየሩሳሌም መኖርን መርጠዋል። እንደ እውነቱ ቢሆን ኖሮ ግን አብዛኞቹ በየከተሞቻቸው መኖርን መምረጥ ይኖርባቸው ነበር (ከዕዝ 2፥1 ጋር ያነጻ)። “አመስገኑ” (ቃል በቃል- “ባረኩ”) ብዙውን ጊዜ እግዚአብሔርን በተመለከተ ጥቅም ላይ የሚውል ቃል ቢሆንም፣አንዳንዴ ለሰዎችም ይውላል (ከዘክ 16፥2፤ ከ2ዜና 6፥3፤ 30፥27 ጋር ያነጻ)።

2. አውራጃ መሪዎቹ (11፥3-24)።

ሀ. ወቅታዊ ቃል (11፥3-4ሀ)

3-4ሀ እነዚህ ጥቅሶች ቊርባኖች ቊር 4ሀ-36 ላይ በዝርዝር ተነሥተው የነበሩ ጉዳዮችን ዕጥር ምጥን ባለ መልኩ በድጋሚ ያቀርባሉ። ቊር 3-19 ያለው የስጦታዎች ዝርዝር የያዘ ሲሆን፣ ከባቢሎን ምርኮ ከተመለሱ በኋላ መጀመሪያ በኢየሩሳሌም መኖር ስለ ጀመሩ ሰዎች ስም ዝርዝር ከሚያቀርበው ከ1ዜና 9፥2-21 ጋር ማወዳደር ይቻላል።

ለ. ከይሁዳ (11፥4ለ-6)

4ለ-6 “ሴሎ” ለሚለው ዕብራይስጡ «ሴሎናዊ» ይላል፤ ይህም በሴሎ የሚኖር፣ ከይሁዳ ሳይሆን ከሰሜናዊው መንግሥት የሆነ ሰው ማለት ነው። ምናልባትም ቃሉ የይሁዳ ሦስተኛ ልጅ የነበረው የሴሎም ወገን ማለት ሊሆን ይችላል (ዘኁ 26፥20)። “አቤል ሜን” ወይም “ብርቱ ሰዎች” ጀግኖችና ነጻ ሰዎች ሲሆኑ በኋላ ላይ ዝርያዎቻቸው በጣም ሀብታሚና በሰራዊቱ ውስጥ የሚያገለግሉ ሆነዋል (ከቊር 14፤ 2፥9፤ 4፥2፤ ከ2ነገ15፥20፤ ከዕዝ 8፥22 ጋር ያነጻ)።

ሐ. ከብንያም (11፥7-9)።

7-9 ከምርኮ በመመለስ ረገድ “ብንያም” ስለ ነበረው ድርሻ የዕዝ 4፥1 ማብራሪያ ይመልከቱ። ለኢየሩሳሌም በመከላከል በኩል ብንያም፣ (928) ከይሁዳ ይልቅ (468) ዕጥፍ የሚሆኑ ሰዎችን አቅርቦአል። “ሁለተኛ አውራጃ” የተባለው ከመቅደሱ በስተ ምዕራብ በኩል ከከተማ ውጪ ያለ ዐዲስ ሰፈር ነው።

መ. ከካህናቱ ወገን (11፥10-14)

10-14 “ሠራያ” ናቡከደነፆር በእስር የወሰደው ሊቀ ካህናት ዝርያ ነበር (2ነገ 25፥18-21)። “አለቃ” በካህናቱ መካከል ዋና ወይም መሪ ማለት ነው።

ሠ. ከሌዋውያን ወገን (11፥15-18)

15-18 “የውጪ ሥራ” የሚለው ከመቅደሱ ውጪ የነበረ ሥራን ለማመልከት ነው (ከ1ዜና 26፥29 ጋር ያነጻ)። አሳፍና ኤዶታም መቅደሱ ውስጥ ያገለገሉ ከነበሩ ሦስት የመዘምራት ቡድን መሪዎች ሁለቱ ነበሩ (ከ1ዜና 16፥42፤ 25፥1-2፤ ከመዝ 39፤ 50፤ 73-83 ጋር ያነጻ)። ከካህናቱ ቊርባኖች ጋር ሲወዳደር (በቊር 12-13 መሠረት በጠቅላላው 1,192)፣ የሌዋውያኑ ቊርባኖች ይህን ያህል ማነሱ (284) በጣም የሚገርም ነው።

ፈ. ከመቅደሱ አገልጋዮች (11÷19-24)

19-24 “በር ጠባቂዎች” የሚለውን በተመለከተ ዕዝ 2÷42 ላይ የተሰጠውን ማብ ይመልከቱ። “በየርስታቸው” የሚለው ርስትን፣ ቤትንና ማንኛውንም ተንቀሳቃሽ ንብረት ጨምሮ ከትውልድ ወደ ትውልድ የተላለፈ በውርስ ወይም በምርኮ የተገኘ ሀብትን የሚያመለክት ነው(ዘፍ 31÷14፤ ዘኁ 18÷21፤ 27÷7፤ 34÷2፤ 1ነገ 21÷3-4)። በብሉይ ኪዳን መሠረት እያንዳንዱ ነገድና ቤተ ሰብ የያዘውን ንብረት ሁሉ ጨምሮ ምድረ ከነዓን የእግዚአብሔርና የእስራኤል ርስት መሆንዋ ተገልጿል። እስራኤል ራስዋ የእግዚአብሔር ርስት ናት (ዘፍ 4÷20፤ 9÷26፤ 29፤ 1ነገ 8÷51-53)። “የቤተ መቅደሱ አገልጋዮች” ለሚለው ዕዝ 2÷43 ላይ የተሰጠውን ማብራሪያ ይመልከቱ። “የፌል” ለሚለው ነህ 3÷26 ላይ የተሰጠውን ማብራሪያ ይመልከቱ። “መዘምራን” ለሚለው ዕዝ2÷41 ላይ የተሰጠውን ማብራሪያ ይመልከቱ። የመዘምራኑን ጨምሮ የሌዋውያኑን የመቅደስ አገልግሎት ሥርዐት ያስያዘ ዳዊት ነበር (1ዜና 25)።

3. ከይሁዳ ወገን የሆኑት የሰፈሩባቸው ቦታዎች (11÷25-30)

ይህ በጣም ጠቃሚ ዝርዝር ሲሆን፣ ቀደም ሲል ከቀረበው የይሁዳ ከተሞች ዝርዝር ጋር ይመሳሰላል። ከዲዮን፣ ከኢያሱና ከምኮና በቀር እነዚህ ስምች ኢያሱ 15 ላይ ተጠቅሰዋል። ይሁን እንጂ ዝርዝሩ ዕዝ 2÷20-34 እና ነህ 3 ላይ ያሉ አንዳንድ ከተሞችን አልጠቀሰም። ከባቢሎን መልስ በኋላ የይሁዳ ወገን በኢየሩሳሌም የሰፈረው በተወሰነ ደረጃ እንደ ነበር በአርኪዎሎጂ ማስረጃዎች ሳይቀር ተረጋግጦአል። ለይሁዳ ከተቀረጹ ሳንቲሞች አንዱ እንኳ በእነዚህ ቍጥሮች ከተጠቀሱት ከተሞች ውጪ ተገኝተው አያውቁም።

25 “ቂርያት አርባቅ” (የአራቱ [ግዙፎች] ከተማ) የኩብሮን ጥንታዊ ስም ሲሆን (ዘፍ 23÷2፤ መሳ1÷20)፤ ከኢየሩሳሌም ደቡብ ሃያ ማይሎች ርቀት ላይ የምትገኝ በጣም አስፈላጊ ከተማ ነበረች። ትውፊት እንደሚለው ኩብሮን፣ አብርሃም፣ ሣራ እና አበው የተቀበሩባት ከተማ ናት። ቃል በቃል ሲወሰድ “መኖሪያዎቿ” የሚለው “ሴት ልጆቿ” ማለው ነው (ከዘኁ 21÷25፤32፤ 32÷42፤ ኢያ 15÷45፤47፤ ከ1ዜና 2÷23፤ ከ2ዜና 13÷19 ጋር ያነጻ)።

26-27 “ኢያሱ” “ሞላዳ” “ቤትጳሌጥ” ሁሉ የሚገኙት በቤርሳቤህ አካባቢ ነበር (ከኢያ 15÷26 ጋር ያነጻ)። ይህች ከተማ ከኢየሩሳሌም ደቡብ ምዕራብ አርባ ማይል ርቃ የምትገኝ በጣም አስፈላጊ ከተማ ነበረች። “ቤርሳቤህ” ማለት “የሰባቱ ጉድጓድ” ወይም “የመሐላው ጉድጓድ” (ዘፍ 21÷25-31) ማለት ነው። ይህች ከተማ ከእስራኤል ደቡባዊ ጫፍ ላይ የነበሩትን ኗሪዎች ትወክላለች (ከመሳ 20÷1፤ 1ዜና 21÷2 ጋር ያነጻ)።

28-29 “ጸግላግ” የጌት ንጉሥ አንኩስ ለዳዊት የሰጠው ከተማ መሆኗ ይታወቃል (1ሳሙ 27÷6)፤ በኋላም በአማሌቃውያን ተወስዳ ነበር (1ሳሙ 30÷1)። “ዓይንሪሞን” ምናልባት በስተ ሰሜንና በስተ ሰሜን ምሥራቅ በኩል ዘጠኝ ማይሎች ያህል ከቤርሳቤህ ርቃ የምትገኝ ከተማ ሳትሆን አልቀረችም (ከኢያ 15÷32፤ 19÷7፤ ከ1ዜና 4÷32 ጋር ያነጻ)። “ጸርዓ” የሳምሶን አባት ማኮሔ ትውልድ ቦታ ነበረች (መሳ 13÷2)። “የርሙት” የኢያሱን ወረራ ለመግታት መከራ አድርጋ የነበረች በስተ ደቡብ የምትገኝ ከዐምስቱ የከነዓናውያን ከተሞች አንዷ ነበረች (ኢያ 10÷3-5)።

30 “ዛኖዋ” በቬፌላ ወረዳ በይሁዳና በፍልስጥኤም መካከል ረባዳ ቦታ ላይ የነበረች መንደር ናት (ኢያ 15÷34)። የዚህች መንደር ስሞች የሸለቆውን በር ዐድሰዋል (ነህ 3÷13)። “ዓይላም” በኢየሩሳሌምና በለኪስ መካከል የነበረች መንደር ስትሆን፣ ሳኦል ከዳዊት ሽሽቶ የተደበቀው እዚህች መንደር በነበረ ዋሻ ውስጥ ነበር (1ሳሙ22÷1)። “ለኪሶ” በኢየሩሳሌምና በጋዛ መካከል ግማሽ መንገድ ላይ ያለች ትልቅ የይሁዳ ከተማ ናት። በ701 ዓቅክ አሦራዊው ንጉሥ ሰናክሬም ኢየሩሳሌምን ለመያዝ ሞክሮ ባይሳካለትም፣ ለኪሶን ግን ተቈጣጥሯት ነበር።

በኋላም ናቡከደነፆር ከተማዋን ይዞአል (ኤር 34÷7)፤ በነህምያ ዘመን እንደ ገና መኖሪያ ሆናለች። “ሄኖም”፣ ከኢየሩሳሌም ደቡብ ምዕራብ የነበረ ሸለቆአማ ቦታ ነው።

4. ከብንያም ወገን የሆኑት የሰፈሩበት ቦታ (11÷31-35)

31 “ጌባ” ከኢየሩሳሌም ደቡብ ምሥራቅ ስድስት ማይሎች ርቀት ላይ ነበረች (ከኢያ 18÷24፤ ከዕዝ 2÷26፤ ከነህ 7÷30 ጋር ያነጻ)። በባህላዊ አስተሳሰብ መሠረት በሰሜናዊ ይሁዳ ዳርቻ ላይ እንደ ነበረች ይታሰባል (2ነገ 23÷8፤ ዘካ 14÷10)፤ ጌባ ንጉሥ አሣ ምሽግ ሠርቶባታል (1ነገ 15÷22)። “ማክማስ” በስተ ሰሜን ምሥራቅ በኩል ከኢየሩሳሌም ሰባት ማይሎች ርቃ ትገኝ ነበር፤ (ከዕዝ 2÷27፤ ከነህ 7÷31 ጋር ያነጻ) ወደ ዮርዳኖስ ሸለቆ ለማለፍ ስልታዊ ቦታ ስትሆን፣ ሳኦልና ዮናታን ከፍልስጥኤማውያን ጋር የተዋጉት እዚህ ነበር (1ሳሙ 13-14)። “ጋያ” ምናልባትም “የጋይ” አማራጭ ስም ሲሆን፣ ከቤቴል በስተ ደቡብ ምሥራቅ ሦስት ማይሎች ርቃ ትገኝ ነበር (ከኢያ 7-8 ጋር ያነጻ)። “ቤቴል” (“የእግዚአብሔር ቤት”) እዚህ ላይ የብንያም ርስት እንደ ነበረ የተነገረለት ሰሜን ጫፍ ላይ የነበረ ከተማ ብትሆንም፣ የኢየሩሳሌምን ቅጥር ያደሱ ሰዎች ዝርዝር ውስጥ አልተጠቀሱትም።

32 “ዓናቶት” ከኢየሩሳሌም በስተ ሰሜን ሦስት ማይሎች ርቀት ላይ ስትገኝ፣ የኤርምያስ ትውልድ ስፍራ እንደ ነበረችም ይታወቃል (ኤር 1÷1)። በሴሎ የነበረው ማምለኪያ ቦታ ከፈረስ በኋላ ከደብረ ዘይት በስተ ሰሜን በነበረችው በ“ኖብ” መቅደስ ሳይሠራ አልቀረም (ኤር 7÷14)። “ሐናንያ” ምናልባት ከኢየሩሳሌም ምሥራቅ ሁለት ማይሎች ርቀት ላይ የምትገኘው ቢታንያ ሳትሆን አትቀርም።

33-35 “ሐዲድ” ከልዳ ሰሜን ምስራቅ ከሦስት እስከ አራት ማይሎች ርቀት ላይ በክላሎን ሸለቆ መግቢያ አጠገብ ትገኝ ነበር (ከዕዝ 2÷33፤ ከነህ 7÷37 ጋር ያነጻ)። “ሰባይም” ከልዳ በስተ ሰሜን፣ “ንበላት” ደግሞ በስተ ምሥራቅ ይገኙ ነበር። ልዳ (እዚህ ላይ “ሎድ”) በአሁኑ ጊዜ የእስራኤል ዓለም ዐቀፍ አውሮፕላን ማረፊያ የተሠራባት ቦታ ስትሆን የምትገኘው ከባሕሩ ዳርቻ ዐሥር ማይሎች ርቀት ላይ ነበር (ከዕዝ 2÷33፤ ከነህ 7÷37 ጋር ያነጻ)። ጴጥሮስ ኤንዶን የፈወሰው በዚህ ቦታ ነበር (ሐሥ 9÷32-38)። “አኖ” ከልዳ ሰሜን ምሥራቅ ዐምስት ማይሎች ተኩል ያህል ርቃ ትገኛለች። የነህምያ ተቃዋሚዎች ወደዚህ ቦታ ለስብሰባ እንዲመጣ ሊያግባቡት ሞክረው ነበር (ከነህ 6÷2፤ ከዕዝ 2÷33፤ ከነህ 7÷37 ጋር ያነጻ)። “የእጅ ጥበብ ባለሙያዎች ሸለቆ” የተባለው ምናልባት በሎድና በኦኖ መካከል ያለው ሰፊ ሸለቆ ሳይሆን አይቀርም። አጠገቡ በነበረው የሣርን ሜዳማ ስፍራ የነበሩ ዋርካ ዛፎች ከዕንጨትም ሆነ ከብረት ለሚሠራ ዕቃ ምርት በማቅረብ ረገድ ከፍተኛ ጥቅም ማስገኘታቸው አያጠራጥርም።

5. ሌዋውያኑ ከይሁዳ ወደ ብንያም ምድር መሄዳቸው (11÷36)

36 በይሁዳ በነበሩት ሌዋውያን መካከል ከተፈጠረው አለ መግባባት የተነሣ አንዳንዶቹ ይህንኑ ችግር ለማስተካከል ወደ ብንያም ምድር ሄደው ተቀምጠዋል። ምናልባት ችግሩ ሊፈጠር የቻለው ነህምያ ባደረገው የሕዝብ ቈጠራ አንዳንድ ችግሮች ይፋ በመውጣታቸው ሊሆን ይችላል።

በ. የካህናቱ ስም ዝርዝርና የቅጥሩ ምረቃ በዓል (12÷1-47)።

1. ከመጀመሪያዎቹ ተመላሾች ጋር የነበሩ ካህናትና ሌዋውያን (12÷1-9)።

1-6 በዚህ ቍጥርና በዕዝ 3÷2-8፤ በሐጌ 1÷1 መሠረት “ሰላትያል” የዘሩባቤል አባት ነው፤ 1ዜና 3÷17-19 ያለው ግን አጎቱ መሆኑን ያመለክታል (ዕዝ 5÷2 ይመ)። “ኢያሱ” ከ560-490 ዓቅክ ሊቀ ካህናት ነበር (ከዕዝ 2÷2፤ ከነህ7÷7፤ 12÷10፤26 ጋር ያነጻ)። “ሠራያ” (ከ11÷11፤ 12÷12 ጋር ያነጻ)

በዚህ 9÷11 አዛርያ ተብሎ ተጠርቶአል (የዕዝ 2÷2 ማብ ይመ)። ቍ 1 ላይ የተጠቀሰው “ዕዝራ” ከሰማንያ ዓመት በኋላ የተመለሰው ዕዝራ ሊሆን እንደማይችል ግልጽ ነው።

7 ሃያ አራቱ የካህናት ቤተ ሰቦች በፈረቃ እንዲያገለግሉ ደንብ የወጣው በዳዊት ዘመን ሳይሆን አይቀርም። ከቍ 1-7 ባሉት ሃያ ሁለት የካህናት ምድብ አለቆች ተዘርዝረዋል። በቅዱሳት መጻሕፍት የተዘረዘሩ ሃያ አራት የካህናት ምድቦች በመላው ፓለስቲና በነበሩ በመቶ የሚቆጠሩ ምክራቦች ውስጥ የሚያገለግሉ መሆናቸውን መገመት ይቻላል።

8-9 ዝምሬው በማስተዛዘል (ቅብብሎሽ) የሚከናወን ሲሆን፣ ይህንንም የሚደርጉት ግራና ቀኙን በሁለት ምድብ ትይዩ ሆነው በመቆም ነበር (ከቍ 24፤ 2ዜና 7÷6፤ ዕዝ 3÷11 ጋር ያነጻ)።

2. ከኢዮአቂም ዘመን ጀምሮ የነበሩ ሊቃነ ካህናትና ሌዋውያን (12÷10-26)።

10-21 ከቍ 1-7 ባለው ከተዘረዘሩት ሃያ ሁለት ካህናት ቤተ ሰቦች ከአንዱ በቀር የቀሩት በሙሉ በኋላ በምንመለከተው በኢዮአቂም ዘመን በነበረ ዝርዝር ውስጥ ድጋሚ ተዘርዝረዋል፤ ኢዮአቂም ዓቅክ በዐምስተኛው ክፍለ ዘመን ማብቂያና ስድስተኛው ክፍለ ዘመን መግቢያ ላይ የነበረ ሊቀ ካህናት ነበር።

22 “ፋርሳዊው ዳርዮስ” የተባለው ዳርዮስ ዳግማዊ (423-404 ዓቅክ) ወይም ታላቁ እስክንድር ድል ያደረገው ዳርዮስ ሳልሣዊ (335-331 ዓቅክ) ሊሆን ይችላል።

23 “የአናን መጽሐፍ” የተባለው (ከነህ 7÷5 ጋር ያነጻ) የተለያዩ ዝርዝሮችንና ጠቃሚ ሰነዶችን የያዘ የመቅደስ ዜና መዋዕል ወይም መዝገብ ሊሆን ይችላል። የፋርስ ነገሥታት ዜና መዛግብትን (ዕዝ 4÷15፤ አስ 2÷23፤ 6÷1፤ 10÷12)፣ እና በ1 እና 2 ነገ ዐሥራ ስምንት ጊዜ የተጠቀሱትን “የእስራኤል ነገሥታት መዛግብት” እና በ1እና በ2 ነገ ዐሥራ ዐምስት ጊዜ የተጠቀሱትን “የይሁዳ ነገሥታት መዛግብት” ያወዳድሩ።

24-26 “ፊት ለፊት ሆነው” ስለሚለው ቍ 9 ማብ ይመልከቱ። “ዳዊት በሰጠው መመሪያ መሠረት” ስለሚለው 1 ዜና 16÷4፤ 23÷27-31፤ 2ዜና 8÷14 ማብራሪያ ይመልከቱ። ምዕ 11÷17 በተመለከትን ጊዜ፣ መታንያና በቅበቃር ቍ 24 ከተጠቀሱ መዘምራን መካከል እንጂ ቍ 25 ላይ ከተጠቀሱት በር ጠባቂዎች ምድብ ውስጥ እንደማይሆኑ ገምተን ሊሆን ይችላል። “በር ጠባቂዎች” ስለሚለው የዕዝ 2÷42 ማብራሪያ ይመልከቱ (ከነህ 3÷1 ጋር ያነጻ)።

3. የኢዮሩሳሌም ቅጥር ምረቃ በዓል (12÷27-43)

27 ቀደም ባሉት ዘመኖች ስለሞን የሠራውን ቤተ መቅደስ እንዳስመረቀ ሁሉ (ነገ 8)፣ ዘሩባቤልም እንዲሁ ቤተ መቅደሱን አስመርቆ ነበር (ዕዝ 6÷16)። የምረቃው ሥርዐት ከነህምያ ጋር የነበሩ ሰዎች ድካም ወደ አንድ መደምደሚያ መድረሱን የሚያመለክት ነበር። ምናልባትም በደስታ ጩኸትና በሙዚቃ ቃና በታጀብ ክፍ፣ ባለ ስሜት የሚከበር በዓል ሳይሆን እንዳልቀረ ማሰብ ይቻላል። እንደ “በገና” ሁሉ (1ሳሙ 10÷5፤ 2ሳሙ 6÷5፤ 1ዜና 15÷16:20:28፤ መዝ 150÷30) “ጸናጽል”ም ለሃይማኖታዊ ጉዳይ አገልግሎት ላይ የሚውል መሣሪያ ነበር (2ሳሙ 6÷5፤ 1ዜና 16÷42፤ 25÷1፤ 2ዜና 5÷12፤ 29÷25፤ ዕዝ 3÷10)። በገና የተለያየ መጠን ባላቸው ገመዶች የሚሠራ መሣሪያ ነው። “መስንቆ” ተመሳሳይ ርዝመት ባላቸው አውታር የሚሠራ ሲሆን መጠኑና ድምፁ ግን የተለየ ነው።

28-29 “ነጠፋውያን” ቤተ ልሔም አካባቢ ከነበረ ነጠፋ ከሚባል ቦታ የመጡ ናቸው (1ዜና 2÷54፤ 9÷16፤ ዕዝ 2÷22፤ ነህ 7÷26)። “ቤት ጌልጌላ” ምናልባት በኢያሪኮ አጠገብ የነበረው ጌልጌላ ሊሆን ይችላል (ኢያ 4÷19-20)። ወይም ደግሞ ከቤቴል በስተ ሰሜን ሰባት ማይሎች ርቀት ላይ ኤልያስ የነበረባት ጌልጌላ (2ነገ 2÷1) ልትሆን ትችላለች።

ሰፊ የሆነ በመሬት ውስጥ የተቀበሩ የታሪክ ቅርሶች ጥናታዊ ቁረርዎች በዳዊት ከተማ ላይ (የዛሬዋ ኢዮሩሳሌም ከፍል አካል በሆነች) ቀጥሏል። በዚህ ሥዕል፣ ግድግዳው “1” የሚል ምልክት የተደረገበት በነህምያ ጊዜ የተሠራ ነው።

30 “በሥርዐቱ መሠረት ራሳቸውን ያነጹ” የሚለው (ከ13÷9:22:30፤ ከዕዝ 6÷20 ጋር ያነጻ)፣ ሃይማኖታዊ ሥርዐትን ለመፈጸም ብቁ ሆነው እንዲገኙ ቀደም ሲል ከነበሩበት ርኩሳት ራስን ማንጸትን የሚመለከት መሆኑ ብዙ ጊዜ ተጠቅሶአል (ዘሌ 22÷4-7)። መንፈሳዊ መነቃቃት በታየበት ዘመን ሌዋውያኑ መቅደሱ ውስጥ የነበረውን ዕቃ በሙሉ (1ዜና 23÷28) እና መቅደሱን ራሱን እንዳነጹ (2ዜና 29÷15) ተነግሮአል። የማንጸቱ ሥርዐት የእግዚአብሔርን ቅድስናና ግብረገባዊ ንጽሕና ለማመልከት የታለመ ነው (ዘሌ 16÷30)።

31 ከቅጥሩ ምዕራባዊ ክፍል ከነበረው ማዕከላዊ ስፍራ ከነበረው ሽለቆ በር (2÷13:15፤ 3÷13) የሚነሡ ሁለት ታላላቅ ዑደቶች ሳይደረጉ አልቀረም። በዕዝራ (ቍ 36) እና ሆሻያ (ቍ 32) የሚመራው የመጀመሪያው ዑደት በቅጥሩ ዙሪያ በስተ ቀኝ በኩል ሲያልፍ፣ በነህምያ የሚመራው ሁለተኛው የመዘምራን ቡድን በቅጥሩ በስተ ግራ በኩል ዞረ። ሁለቱ የመዘምራን ቡድኖች በእስር ቤቱ በርና በውሃው በር መካከል በነበረ ቦታ ተገናኝተው በአንድነት ወደ መቅደሱ ክልል ገቡ። (ከመዝ 48÷12-12 ጋር ያነጻ)። “በስተ ቀኝ በኩል” የሚለውን ቃል በቃል መውሰዱ የተሳሳተ ትርጉም ሊሰጥ ይችላል፤ ምክንያቱም ዑደቱ ያመራው በግራ በኩል ወደ ደቡብ በመሆኑ ነው። ሴማውያን ነገዶች ከፊት ለፊታቸው ያለው ምሥራቅ መሆኑን ነው የሚገነዘቡት፤ ስለዚህም ብዙውን ጊዜ ቀኝ እጃቸው በደቡብ አቅጣጫ ይውላል ማለት ነው።

32-37 ቍ 33 ላይ የተጠቀሰው “ዕዝራ” ጸሐፊው ዕዝራ አይደለም (ቍ 36)። እያንዳንዱ የመዘምራን ቡድን ቀንደ “መለከት” የሚነፋ ሰባት ካህናትን ያካተተ ነበር (የዕዝራ 3÷10 ማብ ይመ)። ሌዋውያንም በሌሎች የሙዚቃ መሣሪያዎች ያገለግሉ ነበር። “አሳፍ” የዘሊዋውያን መዘምራን ምድብን ከመሠረቱት ሦስት ሰዎች አንዱ ነበር (1ዜና 25÷1-2)። “የምንጭ በር” ስለሚለው 3÷15 ላይ ያለውን ማብራሪያ ይመልከቱ፤ ውሃ በር” ስለሚለው 3÷26 ላይ ያለውን ማብራሪያ ይመልከቱ። ዑደቱ የተደረገው በስተ ደቡብ ባለው ቅጥር ዙሪያና ከዚያ በኋላ ወደ ሰሜን በመታጠፍ በቅጥሩ ምሥራቅ በኩል ወዳለው “የውሃ በር” በማቅናት ነበር።

38 በነህምያ የተመራው ሁለተኛው የመዘምራን ቡድን በዕዝራ ከሚመራው የመዘምራን ቡድን በተቃራኒ አቅጣጫ ማለት ነው። የነህ 12÷31 ማብ ይመ)። የዑደቱ ጉዞ በቅጥሩ ሰሜናዊ ምዕራብ ዙሪያ ከግራ ወደ ቀኝ ነበር። “የዕዳኑ ግንብ” ለሚለው የ3÷11 ማብራሪያ ይመ፤ “ሰፊው ቅጥር” ለሚለው የ3÷8 ማብራሪያ ይመልከቱ።

39 “የኤፍሬም በር” ለሚለው የ8÷16 ማብራሪያ ይመልከቱ። ይህ ቅጥር መታደስ የሚያስፈልገው ስለ መሆኑ ምዕራፍ 3 ላይ አልተጠቀሰም። “ጄሻና” (አሮጌው በር) ለሚለው የ3÷6 ማብራሪያ ይመልከቱ፤ “የዓሣ በር” ለሚለው የ3÷3 ማብራሪያ

ይመልከቱ። “የሐናንኤል ግንብ” እና “የመቶዎቹ ግንብ” ለሚሉት የ3÷1 ማብራሪያና “የዘበኞቹ በር” ለሚለው ደግሞ የ3÷31 ማብራሪያን ይመልከቱ።

40-43 “መዘምራት ዘመሩ” ቃል በቃል “መዘምራት ድምዳሜውን አሰው” ማለት ነው። “እግዚአብሔር ታላቅ ደስታ ስለ ሰጣቸው” ሕዝቡ “ብዙ መሥዋዕት አቀረቡ” ከዚህ 29÷9፤ ዮና4÷6 ጋር ያነጻ። “ሴቶቹ” ለሚለው (የ8÷2፤ 10÷28 ማብ ይመ)። “እስከ ሩቅ ድረስ ይሰማ ነበር” (ዕዝ 3÷13 ይመ፤ ከ17 1÷40፤ ከ27 11÷13 ጋር ያነጻ)።

የስጦታውና የመቅደሱ አገልግሎት ደንብ (12÷44-47)

44-45 “ዕቃ ቤት” እና “ስጦታው” ለሚሉት የ10÷37-39 ማብራሪያን ይመልከቱ። ለክህናቱና ለሌዋውያን የሚሆን ስጦታን በማቅረባቸው የይሁዳ ሰዎች “ደስ ተሰኝተው ነበር” (ከ2ቆር9÷7 ጋር ያነጻ)።

46-47 ከሦስቱ የመዘምራት ቡድኖች የአንዱ መሥራች የነበረው “አሳና” ከጌርሳም ወገን የሆነ ሊዋዊ ሲሆን መቅደስ ውስጥ በዝማሬ የማገልገል ኅላፊነትን የሰጠው ዳዊት ነበር (ከዚህ 6÷39፤ ከ2ዘ 29÷30፤ 35÷15፤ ከመዝ 50፤ 73-78 ጋር ያነጻ)። “ዘሩባቤል” ለሚለው ዕዝ 2÷2፤ 3÷2-8፤ 4÷2-3፤ ነህ 7÷7፤ 12÷1 ይመልከቱ። “የየዕለቱን ድርሻ ይሰጡ ነበር” ሳይቋርጡ ይሰጡ ነበር ሊባል ይችላል። “ሌዋውያኑ ድርሻቸውን ያስቀምጡላቸው ነበር” ለሚለው 10÷38-39 ማብራሪያን ይመልከቱ።

፪. ነሐምያ ዳግመኛ አስተዳዳሪ መሆኑ (13÷1-31)

ሀ. እርሱ በሄደ ጊዜ የተፈጠረ ችግር (13÷1-5)

1. ድብልቅ ጋብቻ (13÷1-3)

1 “የሙሴ መጽሐፍ” ሲል በተለይ ዘዳ 23÷3-6 ያለውን ማመልከቱ ነው (ከዘኁ 22-24 ጋር ያነጻ)። ከአሞናውያንና የሞዳባውያን ጋር የጋብቻ ግንኙነት መመሥረትን በተመለከተ የዕዝ 9÷1 ማብራሪያን ይመልከቱ።

2 “በለዓም” እስራኤልን እንዲረግም የሞዳባ ንጉሥ ባላቅ ያስጠራው የሐሰት ነቢይ ነበር (ዘኁ 22-24)። የመጣው በሰሜናዊ ምዕራብ ሜሶፖታሚያ ከነበረችው ፋቱራ ነበር (ዘኁ 22÷5)። ከዮርዳኖስ ማዶ ከነበረችው ዴር አላ የተገኘ የአረማይክ ቋንቋ ፍልፍል ጽሑፍ በለዓምን ያነሣል። የተጠራው እስራኤላውያንን እንዲረግም ቢሆንም፤ ጌታ ስላዘዘው ከመርገም ይልቅ ባርኮአቸዋል። ይሁን እንጂ የኋላ ኋላ እስራኤል የሞዳባውያንን ጣዖት ፌኅርን እንዲያመልኩ አድርጎአል (ዘኁ 25÷1-3፤ 31÷16፤ ከራእ 2÷14 ጋር ያነጻ)። በዐዲስ ኪዳን የዚህ ሰው ስም ከገንዘብ ወዳድነት ጋር በተያያዘ መልኩ ተነሥቶአል (2ጴጥ 2÷15፤ ይሁዳ 11)። ርግማን የራሱ ንይል አለው፤ አንዱ ከተላለፈ መዘዙ በቀላሉ አይመለስም። ይሁን እንጂ የርግማን ንይል በበረከት ንይል ይደመሰሳል (ከመሳ 17÷1-2 ጋር ያነጻ)።

3 “የባዕድ አገር ወገን” የሚለው አገላለጽ በዘፀ 12÷38 (“ድብልቅ ሕዝብ”) በሚል መልኩ ተጠቅሶአል። ሆኖም እዚያ ላይ የተነሣው ድብልቅ ሕዝብ እግዚአብሔርን ለማምለክ በእስራኤል ዘንድ ተቀባይነትን አግኝቶአል፤ እዚህ ላይ የምንመለከተው ግን በዚህ መልኩ አይደለም።

2 ጦቢያ መቅደሱ ውስጥ መኖር መጀመሩ (13÷4-5)

4 አንዳንድ ምሁራን “ኤልያሴብ” በዚህ ስም ከሚታወቀው ሊቀ ካህናቱ “ኤልያሴብ” ጋር አንድ እንደ ሆነ ያስባሉ (ከ3÷1-20፤ 13÷28 ጋር ያነጻ)። ሌሎች ደግሞ ሊቀ ካህናት የዕቃ ቤቶች ኅላፊ መሆኑ የተለመደ አይደለምና በፍጹም እርሱ ሊሆን አይችልም ይላሉ። “የጠበቀ ወዳጅነት” የሚለው በዲዝ ከሩትና ከኑጋሚን ጋር የነበረውን ግንኙነት ለማመልከት በመጽሐፈ ሩት 2÷20 ተጠቅሶአል። ጦቢያ ከኤልያሴብ ጋር የነበረው ግንኙነት

በምን መልኩ እንደ ነበር (ከ2÷10 ጋር ያነጻ) በትክክል አናውቅም።

5 ነሐምያ ወደ ፋርስ ንጉሥ በተመለሰ ጊዜ፤ የእርሱን አለመኖር ያወቀው ጦቢያ ለዐሥራትና በኩራት ማስቀመጫ እንዲሆን ተወስኖ በነበረው ዕቃ ቤት ውስጥ መኖሪያውን እንዲያደርግ የነበረውን ተሰሚነት ተጠቅሞ ኤልያሴብ ላይ ጫና አድርጎ ነበር (ዘኁ 18÷21-32፤ ዘዳ 14÷28-29፤ 26÷12-15)። እነዚህ ክፍሎች የሚገኙት በመቅደሱ ውስጠኛ አደባባይ እንደ ነበር ግልጽ ነው (በ10÷38-39 እና በዘካ 3÷7 የተጠቀሰው የውጫዊው አደባባይ ክፍሎች ናቸው)። እንደ ክርቤ ሁሉ ዕጣንም መጫነት ያለው ነገር ሲሆን እነዚህ ነገሮች የሚገኙባቸው ዛፎች የሚበቅሉት በሶማሊያና በዐረቢያ ብቻ ነበር።

ለ. የነሐምያ መመለስ (13÷6-7)

6-7 ሠላሳ ሁለተኛው የቀዳማዊ አርጤክስስ በዓለ ንግሥ የሆነው ቅ.ል.ክ ከሚያዝያ 1፤ 433 - ሚያዝያ 19፤ 432 በነበረው ውስጥ ነበር። ይህ ጥቅስና 5÷14 የመጀመሪያው የነሐምያ አገልግሎት ዘመን እስከ 433/432 ድረስ 12 ዓመት ገደማ እንደ ነበር መረዳት ይቻላል። ሁለተኛው የአገልግሎት ዘመኑ ምን ያህል እንደ ነበር በትክክል ማወቅ ባንችልም፤ ያበቃው ቅ.ል.ክ ከ407 በፊት ሳይሆን አልቀረም። ከሌላ ምንጭ መረዳት እንደ ተቻለው ከዚያ በኋላ የይሁዳ አገረ ገዢ የሆነው ቢግሻይ ነበር።

ሐ. ነሐምያ ጦቢያን ማስወጣቱ (13÷8-9)

8-9 ነሐምያ ወዲያው ቊጣው የሚገነፍልበት ሰው ሲሆን፤ ቊጣውን የሚገልጸው ቅጽበታዊ ርምጃ በመውሰድ ነበር (ቊ 25-28፤ ከ5÷6-13፤ ከዕዝ 9÷3 ጋር ያወዳድሩ)። “ማንጸት” ስለሚለው የ12÷30 ማብራሪያ ይመልከቱ። (ከዘሌ 12፤ 14÷4-32፤ 17÷15-16 ጋር ያነጻ)። ቀደም ሲል የተጠቀሰው ጦቢያ የያዘው አንድ ክፍል ብቻ ቢሆንም (ቊ 5፤ 7-8)፤ እዚህ ላይ “ክፍሎቹ” የሚለው ሌሎች ክፍሎችንም ሳይጨምር እንዳልቀረ ያመለክታል።

መ. እንደ ገና ማደራጀትና ተሐድሶ (13÷10-31)

1. ለመቅደሱ አገልጋዮች የተመደበው ድርሻ (13÷10-14)

10 ነሐምያ ረዘም ላለ ጊዜ ቈይቶ የነበረ ችግርን እያስተካከለ ይመስላል። ምንም እንኳ አንዳንዶቹ የግላቸው ገቢ ምንጭ እንደ ነበራቸው ቢታወቅም (ዘዳ 18÷8)፤ በመሠረታዊ ደረጃ ሌዋውያን የራሳቸው የሆነ ርስት አልነበራቸውም። (ዘኁ 18÷20፤ 23-24፤ ዘዳ 14÷29፤ 18÷1)። ስለ ሆነም ሌዋውያን የሚደገፉት ሕዝቡ በታማኝነት በሚያደርጉላቸው መዋጮ ነበር ማለት ነው። ስለዚህም ብዙ ሌዋውያን ከምርኮ ወደ አገራቸው መመለስ ያልፈለጉት ምናልባት በዚህ ምክንያት ሳይሆን አይቀርም ማለት ያስችላል (ለዕዝ 8÷15 የተሰጠውን ማብራሪያ ይመ)።

11-12 እዚህ ላይ ነሐምያ ሹማምቱን መገሠጹ፤ ቀደም ሲል ገንዘባቸውን ለድህነት በአራጣ ያበድሩ የነበሩ አንዳንድ ስግብግብ ሀብታሞችን መገሠጹን እንድናስታውስ ያደርጋል። “ዐሥራት” ለሚለው የ12÷44 ማብራሪያን ይመልከቱ።

13 የ“ጸሐፊ” ሥራ ምን ዓይነት እንደ ነበር ለዕዝ 7÷6 ከተሰጠው ማብራሪያ ይመልከቱ። “በዕቃ ቤቶች” ላይ ኅላፊነት ከተሰጣቸው መካከል አንዱ ካህን፤ ሌላው ሌዋዊ፤ ሌላው ጸሐፊ ሲሆን፤ አራተኛው ደግሞ ተራ ሰው ነበር። አስፈላጊውን ቀላብ በማከፋፈል ረገድ “ታማኝነት” ከሁሉም የሚጠበቅ ነበር። (“የታመነ”) የሚለውን ከ9÷8 ጋር ያነጻ። ይህ የሚያመለክተው ማንኛውም አቅርቦት እኩል መከፋፈል እንደ ነበረበት ነው።

14 እግዚአብሔር “እንዲያስበው” (ቊ 31፤ ከ5÷19 ጋር ያነጻ)፤ ለሕዝቡ “በታማኝነት” የፈጸመውን (ከ1÷5 ጋር ያነጻ) ማንኛውንም መልካም ሥራ እንዳያጠፋበት ወይም እንዳይደመ

ስዕስት (ዘፀ 17፥14፤ 32፥32 ይመ)፤ ነህምያ የነበረውን ፍላጎት ገልጾልኛል።

2. ሰንበትን ማርከስ (13፥15-22)

15 ወይን የሚጨመቀው በእግር በመርገጥ ቢሆንም፣ ይህ ግን በሰንበት መደረግ አልነበረበትም። ብዙውን ጊዜ ነጋዴዎች የሰንበት ዕረፍትን የመተላለፍ ፈተና ይገጥማቸዋል። (ከኢሳ 58፥13፤ ከሕዝ 20፥13፤ 22፥8፤ 26፤ 23፥38 ጋር ያነጻ)፤ በተለይ ደግሞ ፈተናው አይሁዳዊ ባልሆኑ ነጋዴዎች ላይ ይበረታል። ይሁን እንጂ ለሰንበት የነበራቸው አመለካከት ምን ያህል እንደ ነበር ለልጆቻቸው ሽባታይ የሚል ስም ማውጣታቸው ምስክር ሊሆን ይችላል (ከዕዝ 10፥15፤ ከነህ 8፥7፤ 11፥6 ጋር ያነጻ)።

16 “ጢሮስ” (የዕዝ 3፥7 ማብ ይመ) ከእስራኤልና ከሊባኖስ ድንበር ዐሥራ ሁለት ማይሎች ርቀት ላይ ትገኛለች። ቤተ መቅደሱ እንደ ገና በተሠራ ጊዜ ጢሮሳውያን ታዋቂ የዝግባ ዕንጨቶቻቸውን ሰጥተው ነበር (ዕዝ 3፥7)። ጢሮስ በረጅም ርቀት የባሕር ላይ ንግዷ (ሕዝ 26፥5-14)፣ እንዲሁም በዓሣ ምርት አቅርቦቷ ትታወቅ ነበር (ሕዝ 26፥4-14)። አብዛኞቹ ዓሣዎች የደረቁ፣ በጭስ የታጠኑና ጨው የተደረገባቸው ነበሩ። ዓሣ አስፈላጊ የምግብ ዐይነት ነበር። የዓሣ በር በመባል በሚታወቀው ገበያ ቦታ ለሽያጭ ይቀርብ ነበር (2ዜና 33፥14፤ ነህ 3፥3፤ 12፥39)።

17-18 ነህምያ በተለይ የገሠጸው በመሪነት ላይ የነበሩ ሹማምትን ነበር (ከቀ. 11፥25፤ ከ5፥7 ጋር ያነጻ)። “ማርከስ” የተቀደሰውን ነገር ለተራ ጉዳይ ማዋል ማለት ነው።

19 “የምሽት ጥላ ማረፍ” ሲጀምር ገና ፀሐይ ከመጥለቅ በፊት ሰንበት ስለሚጀምር በሮቹ ይዘጋል። እስራኤላውያን ቀኖችን የሚቈጥሩት ከፀሐይ መጥለቅ እስከ ፀሐይ መጥለቅ ድረስ ነበር። ሰንበት የሚገባበት ትክክለኛ ጊዜ ሲደርስ ካህኑ በሚነፋው ቀንደ መለከት ይታወጃል።

20-21 በሰንበት ዋዜማ በሮቹ ቢዘገም፣ ከክፋ ተግባራቸው የማይታቀቡት ነጋዴዎች ነህምያ እስኪያውቅባቸው ድረስ ለሁለት ሰንበት ያህል ከቅጥሩ ውጪ እያደሩ ይገበያዩ ነበር። ነህምያ የቃላት ሰው ብቻ አልነበረም። የሚናገረውን ክልቡ ያምንበታል፤ ቃላቱን በተግባር ከመደገፍም ወደኋላ አይልም (ቀ. 25)።

22 ሰንበት የተቀደሰ ዕለት የሆነው አሉታዊ በሆነ መልኩ ሥራን በማቋረጥ ሳይሆን፣ ያ ቀን ሕዝቡ ደስ ብሎት በአንድነት የሚሰባሰቡበት ቀን በመሆኑም ጭምር ነው። የሰንበት ቀን የጸምና የንስሐ ቀን አይሆንም ነበር። እዚህም ላይ ነህምያ ዐጠር ያለ ጸሎት ሲያቀርብ እንመለከታለን።

3. ድብልቅ ጋብቻ (13፥23-29)።

23-24 ከሠላሳ ዓመት በፊት ዕዝራ ድብልቅ ጋብቻን አስመልክቶ ለተነሣ ችግር መፍትሔ ሰጥቶ ነበር። “አሽዶድን” በተመለከተ የ4፥7 ማብራሪያን ይመልከቱ። አሞን ከዮርዳኖስ ወንዝ ባሻገር የነበረ አገር ነበር (ለዕዝ 9፥1 የተሰጠውን ማብራሪያ ይመ)። የነህምያ ተቃዋሚ ጦቢያ በዚህ አካባቢ ተሰሚነት ነበረው (የነህ 2፥10 ማብራሪያ ይመ)። አሞናውያን ሕፃናትን እሳት ላይ በመሠዋት ሞሎክ የተባለ ጣዖትን ያመልኩ ነበር (ዘሌ 18፥21፤ 2ነገ 23፥10፤ 13)። ሞግባውያን ካሞሽ የተባለ ጣዖትን ያመልኩ ነበር፤ ልጆቻቸውን መሥዋዕት አድርገው ያቀርቡለት ነበር (ዘኁ 21፥29፤ 2ነገ 3፥27)። አይሁዳውያን ሰዎችን የሌላ አገር ሰዎች የሚሉት ቋንቋቸው ከነርሱ ቋንቋ ጋር ሳይገጥም የቀረ እንደ ሆነ ነበር (ከዘፀ 21፥8፤ ከዘዳ 3፥9፤ ከመሳ 12፥6፤ ከመዝ 114፥1፤ ከኢሳ 33፥4-19፤ ከሕዝ 3፥5-6 ጋር ያነጻ)።

25 ነህምያ ሌሎችን ስለ መገሠጹ ቀ. 11፥17 ይመልከቱ (ዕዝራንና ነህምያን ለማገጸጸር ለዕዝ 9፥3 የተሰጠውን ማብራሪያ ይመ)። ከአንድ ሰው ጸም ፀጉር መንጨት የሚያመክተው ቁጣጥን ስድብንና ሰውየውን ማላገጫ ለማድረግ ማሰብን ነው (2ሳሙ 10፥4፤ ኢሳ 50፥6)። ነህምያ እንደዚህ

ያደረገው ወደፊት እንዲህ ያለ ጋብቻ እንዳያደርጉ ለማስጠንቀቅ ሲሆን፣ ዕዝራ ግን የተጋቡትን እስከ ማፋታት ድረስ ርቆ ሄዶአል።

26-27 በብልጽግናውና ባስመዘገበው ፖለቲካዊ ስኬት ሰሎሞን ተደናቂ የእስራኤል ንጉሥ ነበር (1ነገ 3፥12-13፤ 2ዜና 1-12)። አርባ ዓመት ገዝቶአል (1ነገ 11፥42)፤ አስደናቂ ቤተ መቅደስ ሠርቶአል (1ነገ 6፥1-38)፤ አስደናቂ ቤተ መንግሥት ለራሱ ሠርቶአል (1ነገ 7፥1)። ዝናው በጣም በመስፋፋቱ በደቡብ ምዕራብ ዐረቢያ የነበረችው ንግሥተ ሳባ አንድ ሺህ አራት መቶ ማይሎች አቋርጣ ሲነገር የሰማችውን ጥበብ ለመፈተን ሄዳለች (1ነገ 10፥1-3)። ሚስቱ እንድትሆን ፈርዖን ሴት ልጁን መስጠቱ የሚያሳየው ሰሎሞን የነበረውን ዓለም ዐቀፍ ታዋቂነት ነው (1ነገ 3፥1፤ 7፥8፤ 9፥16፤ 24፤ 11፥1፤ 2ዜና 8፥11)።

በ1ነገ 11፥1-3 መሠረት ሰሎሞን ሰባት መቶ ሚስቶችና ሦስት መቶ ዕቁባቶች ነበሩት፤ ከእነዚህም መካከል ሞግባውያን፣ አሞናውያን፣ ኤዶማውያን፣ ሲዶናውያንና ኬጤያውያን ሴቶች ይገኙ ነበር። የንግሥና ዘመኑን የጀመረው ትሑት ሆኖ ከእግዚአብሔር ጥበብን በመለመን ነበር (1ነገ 3፥3-15) ይሁን እንጂ በኋለኛው ዘመኑ ባዕዳን ሚስቶቹ ሌሎች አማልክትን እንደሚያመልኩ አሳስተውታል፤ ከዚህም የተነሣ በደብረ ዘይት ላይ ለሞግባውያን አምላክ ካሞሽ ማምለኪያ ቦታ እስከ መሥራት ድርሰአል (1ነገ 11፥7)። “ታላቅ በደል” የሚለውን ሐረግ ከ2ሳሙ 13፥6፤ ከኤር 26፥19 ጋር ያወዳድሩ።

28 “ከሊቀ ካህናቱ ከኤልያሴብ ልጅ ከዮአዳ ልጆች አንዱ” የተባለው ማን እንደ ሆነ በርግጠኛነት አናውቅም። “ሊቀ ካህናት” የሚለው ሐረግ ከዮአዳ ወይም ከኤልያሴብ አንዱ ሊሆን ቢችልም ዮአዳ ነው ለማለት ግን የሚያዋጣ ይመስላል (ከ12፥10 ጋር ያነጻ)። እንዲህ ከሆነ ደግሞ በደል ፈጻሚው ልጅ በሊቀ ካህናትነት ዮአዳን የተካው የዮሐናን ወንድም ነበር ማለት ነው (12፥22-23)። ይህ ሰው የሰንባላጥን ልጅ አግብቶ ነበር።

በዘሌ 21፥14 መሠረት ሊቀ ካህናት የባዕድ አገር ሴት ማግባት አልነበረበትም። የዮአዳ ልጅ መባረር ይህን የተለየ እገዳ ወይም ደግሞ ድብልቅ ጋብቻን በተመለከተ ማሳበረ ሰቡ የነበረውን እምነት መሠረት ያደረገ ነበር ማለት ይቻላል። እንዲህ ያለው ጋብቻ ነህምያን በጣም ያናደደው ከሰንባላጥ ጠላትነት አንጻር ነበር ማለት ይቻላል (የ2፥10 ማብ ይመ)።

29 ነህምያ “አስባቸው” በማለት ያቀረበው ጸሎት እንደ ሥራቸው መጠን እግዚአብሔር እንዲፈርድባቸው መጸለዩን (ከ6፥14 ጋር ያነጻ) የሚያመለክት ነው።

4. የማገዶ ዕንጨትና በኩራት አቅርቦት (13፥30-31)።

30 “ተግባር” (ቃል በቃል “የሥራ ክፍፍል”) የሚያመለክተው ካህናቱና ሰዎቹ በፈረቃ ማከናወን የነበረባቸውን ሥራ ነው።

31 ስለ ዕንጨት መዋጮና ስለበኩራት የ10፥34-35 ማብራሪያን ይመልከቱ። “አምላኬ ሆይ በቸርነትህ አስበኝ” በማለት ያቀረበው ጸሎት ከመጨረሻው ምዕራፍ ጀምሮ (ቀ. 14፥22) ሲያነሣው ለነበረ ተደጋጋሚ ሐሳብ እንደ መቋጫ ነበር ማለት ይቻላል። የአገልግሎቱ ዋናው ዐላማ እግዚአብሔርን ደስ ማሰኘትና ለሉዓላዊነቱ መገዛት ነበር። በቅዱሳት መጻሕፍት ውስጥ ነህምያ ምሳሌ ሊሆኑ የሚችሉ የመሪነት ባሕርያትን ካንጸባረቁ ሰዎች አንዱ ነበር።

1 የንጉሡ ጠጅ አሳላፊ ከመሆን ሥራው አንጻር መረዳት እንደሚቻለው ነህምያ ከፍ ያለ ኅላፊነት የነበረው ሰው ነው።

2 የእግዚአብሔርን ማንነትና በአገልጋዮቹ በኩል ማድረግ የሚችለውን በሚገባ የተገነዘበ የራእይ ሰው ነበር። ይሁን እንጂ፣ ዕቅድ የሚያወጣና ያወጣውን ዕቅድ በተግባር የሚተረጎም እንጂ ዐጉል ሕልመኛ አልነበረም።

3 ዘወትር የሚጸልይና ሌላው ቀርቶ በንጉሡ ፊት እያለ እንኳ ድንገተኛና ዐጭር ጸሎትን ማቅረብ የቻለ ነበር (2፥4-5)።

4 ምን ማድረግ እንዳለበት በሚገባ የተረዳ፣ ሐሳቡን ለሌሎች መግለጽ የቻለና የሌሎችን ድጋፍ የማነሣሣት ዐቅም ያለው የሥራና የሰዎችን ትብብር ማነሣሣት የቻለ ነበር። ምንም እንኳን ሁለቱ የተለያዩ ባሕርይ የነበራቸው ቢሆንም፣ ካህን ያልነበረው ነሐምያ ካህንና ጸሐፊ ከነበረው ዕዝራ ጋር ተባብሮ መሥራት ችሎአል።

5 ድኾች የነበሩበትን አስከፊ ሁኔታ በማየቱ የሀብታሞችን ራስ ወዳድነት ያወገዘ፣ (5፥8) ሌላው ቀርቶ የነበረውን የግል መብትና ጥቅም እንኳ መተው የቻለ (5፥18) ርኅሩኅ ሰው ነበር።

6 የሚነሣበትን ተቃውሞ ሁሉ ማሸነፍ የቻለ ሰው ነበር። ተቃዋሚዎቹ ሊዘባበቱበት ሞክረዋል። (4፥3)፤ እርሱን መጉዳት ዐስበው ነበር (6፥4-7)፤ የሐሰት ወሬ አስወርተውበታል (6፥10-14)። ይሁን እንጂ፤ በእግዚአብሔር ቸርነት ነሐምያ የተነሡበትን ችግሮች ሁሉ ማሸነፍ ችሎአል።

ብሉይ ኪዳን በዐዲስ ኪዳን

የብሉይ ኪዳን ክፍል	የዐዲስ ኪዳን ክፍል	ርእስ ጉዳይ
ነህ 9፥15	ዮሐ 6፥31	ሰማያዊ እንጀራ

መጽሐፈ አስቴር

መግቢያ

1. ዳራ

በዕብራይስጡ መጽሐፍ ቅዱስ ሦስተኛ ክፍል የሚገኙት ዐምስት መጻሕፍት (ማሕልየ መሐልይ፣ መጽሐፈ ሩት፣ ሰቄቃው ኤርምያስ፣ መጽሐፈ መክብብና መጽሐፈ አስቴር) በጥቅሉ ዐምስቱ ሚኒሎት (ጥቅልሎች) ይባላሉ። መጽሐፈ አስቴር ከእነዚህ ዐምስት መጻሕፍት የመጨረሻው ነው፤ ለዚህ ምክንያቱ መጽሐፉ የሚነበበው በአይሁድ የቀን መቀጠሪያ በዓመቱ የመጨረሻው በሆነው በፑሪም በዓል በመሆኑ ሳይሆን አይቀርም። በእንግሊዝኛና በአማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ከዕዝራና ከነህምያ ቀጥሎ የሚገኝ ሲሆን፣ ይህም የሆነው ፋርስ በሦስቱ መጻሕፍት ውስጥ ዐቢይ ሚና ስላላት ይመስላል።

መጽሐፈ አስቴር አወዛጋቢ ሆኖ ቁይቷል። የመጽሐፉ ትረካዎች በአንባቢዎች ልብ የሚቀስቅሳቸው ምላሾች የተለያዩ ሲሆኑ፣ ለገሚሰኙ አይሁድ ጠላቶቻቸውን ድል በመንግታቸው ምክንያት ታላቅ ሐሄት የሚሰጥ ሲሆን፣ በአንጻሩም ሌሎች ተገቢነት የሌለው በሚመስለው ምግባራዊ አካሄድና የእግዚአብሔር ስም ባለመጠቀሱ ምክንያት በብርቱ እንዲጠሉትና እንዲቃወሙት አድርጓቸዋል።

መጽሐፈ አስቴር በሴት ስም ከተሰየመች ሁለት የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት አንዱና (ለላው መጽሐፈ ሩት ነው) በዐዲስ ኪዳን ካልተጠቀሱት የተወሰኑ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት አንዱ ነው። እንደ ማሕልየ መሐልይ ሁሉ የእግዚአብሔር ስም ያልተጠቀሰበት ሲሆን፣ እንደ ኦሪት ዘፀአት ትረካው በተለይ የሚያተኩረው በአይሁድ ሕዝብ ስደት ላይ ነው።

መጽሐፈ አስቴር በሙሴ ሕግ ያልተደነገገውንና የአይሁድ ሕዝብ ከምርኮ ከተመለሱ በኋላ ማክበር ከጀመሯቸው ሁለት በዓላት አንዱ የሆነውን የፑሪም በዓል የትመጣ (አጀማመር) ታሪክ ይነግረናል፤ ሁለተኛው በዓል ሐኪካ ሲሆን በመቃብያን ዘመን (በብሉይ ኪዳንና በዐዲስ ኪዳን ዘመን መካከል) የተጀመረ በዓል ነው። በመጽሐፈ አስቴር የተመዘገቡ ሁነቶች የተከናወኑት በሰላ ሲሆን፣ ጊዜውም የፋርስ ንጉሥ በነበረውና (486-465 ዓቅክ) ከሕንድ እስከ ኢትዮጵያ ያለውን ክልል ተቈጥጥሮ የነበረው የአርጢክስኮስ የግዛት ዘመን ነው። መጽሐፈ አስቴር መላው ትረካ በፋርስ ምድር የተከናወነበት ብቸኛው የብሉይ ኪዳን መጽሐፍ ነው።

አይሁድ ምእት ዓመታት ያስቆጠሩ ስደቶች የተቀበሉ ከመሆናቸው አንጻር፣ ፑሪም ለእነርሱ የተወደደ በዓል እንደ ሆነ ልንገነዘብ እንችላለን። ከምድር ገጽ ሊያስወግዱአቸው የፈለጉት ጠላቶቻቸው፣ ሴራቸው ተቀልብሶ የራሳቸውን መቃብር የማሰቡትን አጋጣሚ የሚያስታውሱበት በዓል ነው። ዛሬ ፑሪም የሚከበረው ጭፈራ በተቀላቀለበትና በጨኽትና በፈንጠዝያ ሁኔታ ነው። የመጽሐፈ አስቴር ታሪክ ምክራብ ውስጥ በድራማ መልክ ይቀርባል፤ ታዳሚዎችም ሐማን እያንጋጠሙ ለመርዳክዮስ የጨበጡበት።

ይህ መጽሐፍ አይሁድ እስከ ዛሬ ድረስ የቀጠለውን ብርቱ ፀረ ሲማዊነት በተጋፈጠበት ጊዜ እንደ ሕዝብ ራሳቸውን ለማቆየት ባደረጉት ጥረት የግድ አስፈላጊ የሆነውን ቁራጥ ተቃውሞ በተመለከተ የተነገረ ጥልቅ መልእክት ነው።

2. ጸሐፊውና የተጻፈበት ጊዜ

መጽሐፈ አስቴር በየትኛውም ክፍል ስለ ጸሐፊውም ሆነ ስለ ተጻፈበት ጊዜ አይነግረንም። የመጽሐፉ ደራሲ መርዳክዮስ እንደ ሆነ ይታሰባል። ይሁን እንጂ በ10፥3 ላይ እንደሚናገረው፣ ስለመርዳክዮስ የቀረበው መወደስ በራሱ የተጻፈ ነው ብሎ ማሰብ ይቻላል። ቅዱስ አውግስጢኖስ የመጽሐፉ ደራሲ

ዕዝራ እንደ ሆነ ተናግሯል። ሆኖም ጸሐፊውን በተመለከተ ልንናገር የምንችለው፣ ማንነቱ በርግጠኝነት አለመታወቁን ነው።

በዚህም ምክንያት የተጻፈበትን ጊዜ ሙሉ በሙሉ ርግጠኛ ሆኖ መናገር አልተቻለም። በርግጠኝነት መናገር የምንችለው፣ በ10፥2 አርጤክስኮስ የግዛቱ ዘመን ማብቃቱ የተጻፈው ከንጉሡ ሞት (465 ዓቅክ) በፊት ሊሆን አይችልም። የተጻፈበትን ዘመን በተመለከተ ሁለት ዋና ዋና ጊዜያት ቀርቦዋል፤ እነዚህም ፊተኛው ዘመን (450-300 ዓቅክ) እና ኋለኛው ዘመን (175-100 ዓቅክ) ናቸው።

በፊተኛው ዘመን ለመጻፉ ከሚቀርቡት የመከራከሪያ ነጥቦች አንዱ፣ መጽሐፉ በርካታ የፋርስ ስሞችና የተውሶ ቃላት ማካተቱ ነው። በኋለኛው የግሪክ ዘመን በተጻፈ ድርሰት ውስጥ በርካታ የዚህ ዐይነት ቃላት ያለምንም ለውጥ ገብተው የመገኘታቸው አጋጣሚ በጣም ጠባብ ነው። ሁለተኛው የመከራከሪያ ነጥብ ጸሐፊው የፋርስን ባህል፣ የሱላን መልክአ ምድርና የፋርስን ነገሥታት ቤተ መንግሥታት በቅርብ የሚያውቅ መሆኑ ነው። ጸሐፊው የፋርስን ሕይወት እንደዚህ ባለ ቅርብ ማወቁ መጽሐፉ በፋርስ ዘመን ምናልባትም ከአርጤክስኮስ የአገዛዝ ዘመን ፍጻሜ በኋላ ብዙም ሳይቆይ ለመጻፉ አመላካች ይሆናል፤ ምክንያቱም ጸሐፊው ስለ ፋርስ ያለው ዕውቀት እስከ መቃባውያን ዘመን መቆየት መቻሉ አጠራጣሪ ስለ ሆነ ነው። በፊተኛው ዘመን ተጻፈ ካልን፣ ጸሐፊው ምናልባት ፋርሳዊ አይሁድ ሊሆን ይችላል። በሁለተኛው ምእት አመት ከተጻፈ ደግሞ ፍልስጥማዊ አይሁድ ሊሆን ይችላል።

3. የተጻፈበት ዐላማ

ብዙ የመጽሐፍ ቅዱስ ተርጓሚዎች የአስቴር መጽሐፍ የተጻፈበት ዐላማ የፑሪም በዓልን አመጣጥ ለማብራራት፣ የመክበርን ተገቢነት ለማጽደቅና ቶራ (በሕገ ኦሪት) ባለመጠቀሱ የአካባቢር ደንቦችን ለመደንገግ እንደ ሆነ ይገልጻሉ። አንዳንዶች የመጽሐፉ ዐላማ የአይሁድ ሕዝብ በታሪካቸው ወሳኝ ወቅት ሊያጠፉአቸው ከፈለጉ ሕዝቦች የተረፉበትን አስደናቂ ትድግና ለመዘገብና ይህንን የፑሪምን በዓል በየዓመቱ በማክበር ለመዘከር በዚህም መንገድ የብሔራዊ ስሜታቸውን ለማቀጣጠል እንደ ሆነ ይናገራሉ። መጽሐፉ የተጻፈበት ወቅታዊ (ለዚያ ዘመን የሚሆን) ዐላማ ደግሞ ከምርኮ በኋላ ወደ ምድራቸው ላልተመለሱት አይሁድ የእግዚአብሔር ፍቅር ከእነርሱ እንዳልተለየና በግፍ ከሚጨቁኑአቸው ጠላቶቻቸው ከላላ እንደሚሆናቸው ዋስትና ለመስጠት ነበር።

በርካታ የመጽሐፍ ቅዱስ ተርጓሚዎች የዚህ መጽሐፍ ዋነኛ መልእክት የሆነውን ጉዳይ ማለትም እግዚአብሔር ለሕዝቡ ያለውን መግባታዊ ክብካቤ ይዘነጋሉ (“ነገር መስኮታዊ ፋይዳዎች” የሚለውን)። በርግጥ ይህ ዝንጋኤ ያለምክንያት የተከሰተ አይደለም፤ ምክንያቱም የመግባት አስተምህሮት በመጽሐፈ አስቴር ውስጥ የቀረበው በውስጡ ወይራ (በስውር) ነው፤ ሌላው ይቅርና የእግዚአብሔር ስም እንኳ አልተጠቀሰም። ልዩ ችግሮች በሚለው በሚከተለው ክፍል ሌላ ዐላማ ሊኖረው እንደሚችልም ተጠቅሟል፤ ይህም የእግዚአብሔር በሕዝቡ አለመደሰት በዝምታው ሊገለጥ መቻሉ ነው።

4. ልዩ ችግሮች

በመጽሐፈ አስቴር ውስጥ በተለይ ጉልተው የሚታዩ ሦስት ችግሮች አሉ፤ እነዚህም፡- በመጽሐፉ ውስጥ የእግዚአብሔር ስም አንዴም ቢሆን አለመጠቀሱ፣ የመርዳክዮስና የአስቴር ሊመሰገኑ የማይችሉ ምግባራዊ አካሄዶችና የተወሰኑ የታሪክ ሕጻጽ ያሉባቸው የሚመስሉ ዘገባዎች ናቸው።

ሀ. የእግዚአብሔር ስም አለመጠቀስ

በመጽሐፈ አስቲር የእግዚአብሔር ስም አለመጠቀስ ገላዳዊ እውነታ ነው። የዚህ ምክንያት በእግዚአብሔር መግባትና ራሱን በመስወር ሊታይ ይችላል (“ነገረ መለኮታዊ ፋይዳዎች” የሚለውን ይመ)። ብዙዎች አስቲር ስለጸም ስትናገር፤ እምነቷ ቀጥተኛ ባልሆነ መንገድ ተጠቅሟል ብለው ያምናሉ (4፥16፤ ከ4፥3 እና ከ9፥31 ጋር ያነጻ። እንደዚሁም ርዳታና ትድግና “ከሌላ ስፍራ” ይመጣላቸዋል (4፥14) የሚለው ቃል የእግዚአብሔርን ርዳታ ዕውቅና ከመስጠት ጋር በጣም የሚቀራረብ ነው፤ እኛም ቃሉን መረዳት ያለብን በዚህ መልኩ ነው።

ለ. ግብረ ገባዊና ሥነ ምግባራዊ አካሄዶች

በመጽሐፈ አስቲር የሰፈነው ሕዝባዊና በቀለኛ መንፈስ በቀደሙት አይሁድና ክርስቲያን አንባቢዎች ዘንድ በርካታ መታወክ የፈጠረ ሲሆን አሁንም ድረስ ችግር ሆኖ ቀጥሏል። የመጽሐፉ ዋና ባሕርያት ገጽ በወጥነት (በአዝልቆት) የከበረና የላቀ ምግባር የሚያሳይ አይደለም። አርጤክስስ ጨካኝ፤ ለስሜቱ ዐዳሪና ተለዋዋጭ ባሕርይ አለው። አስቲር ንግሥት ለመሆን ስትል ማንነቷን ለመሸግ ከመፍቀዷ ባሻገር፤ የአሕዛብ ወገን የሆነ ሰውን ለማግባት አላንገራታቸው። መርዶክዩስም ንግሥት ትሆን ዘንድ እውነተኛ ማንነቷን እንዳትገልጽ ይመክራታል። አስቲር፤ ሐማ ሕይወቱን እንድታተርፍ ሲማጸናት፤ ምሕረት ማሳየት ሲገባት ጭራሽ ወንድ ልጆቿም ጭምር እንዲሰቀሉ አዘዘች። እርሷና መርዶክዩስ የሕዝባቸው ትድግና ሳይበቃቸው በንጉሡ ፈቃድ ጠላቶቻቸውን እንዲገድሉና እንዲዘርፉ ዐዋጅ አወጡ። መርዶክዩስም ባልተገባ ድፍረት ሐማን እጅ ለመንግት አሻፈረች አለ።

ጸሐፊው የአስቲርንም ሆነ የመርዶክዩስን ሥነ ምግባራዊ ሕጻኖች ከቶውም ቅልጽ አድርጎ አይኩንንም፤ ይልቁንም ድላቸውን በአድናቆት ይገልጻል። አሳዳጆችን ድል በመንግት የሚፈጠረውን ያልተገደበ ፈንጠዘያ የግድ ማጽደቅ ሳያስፈልግ ለመንዝብና ለመረዳት የሚችል ሰው ምናልባት በብርቱ ስደት ውስጥ ያለፈ ብቻ ሳይሆን አይቀርም።

ለመጽሐፈ አስቲር ግብረገባዊ ችግሮች ልንሰጥ የሚገባው ምላሽ ጭፍን ጥበቅና ወይም ጥቅል ኩነት መሆን የለበትም። በቅድመ ምርኮ ዘመን በእስራኤላውያን ዘንድ ኢግብረ ገባዊ ልምዶች (የጣዖት አምልኮ፤ ማመንዝር፤ መዋሽት ወዘተ) ይገኙ ከነበረ፤ በድኅረ ምርኮ ዘመን የእግዚአብሔርን ሕግ የሚባረሩ ሌሎች ልምዶች ቢኖሩ መደነቅ አይኖርብንም። የእግዚአብሔር ስም አለመጠቀስና የመጽሐፉ ግብረ ገባዊ ችግሮችን (እንደዚሁም በሁለቱ መካከል ያለውን ትስስር የሚገልጽ) የሚፈታ ማብራሪያ አለ። ምናልባት መላውን መጽሐፍ መመልከት ያለብን፤ የእግዚአብሔር ሕዝብ አንዳንድ ጊዜ የእርሱን ፈቃድና ምክር ሳይጠይቁ የተግባር ርምጃ በመውሰድ፤ ከፈቃዱ ተባራሪ የሆኑ ነገሮችን እንደሚያደርጉና እርሱም ቊጣውን በዝምታ እንደሚገልጽ የሚያስታውሰን በስወር (በውስጡ ወይራ) ሆኖም በንግል የተነገረ መልእክት አድርገን መሆን አለብን። የአስቲርና የመርዶክዩስ ግብረ ገባነት የጉደለውና የሚረብሽ አካሄድ የአይሁድ ሕዝብን ከአስከፊ ጭፍጨፋ እንዲተርፉ ቢያስችልም፤ ስኬታቸው በምንም መልኩ ለእግዚአብሔር ደስ የሚያስኝ መሆኑን አያመለክትም። በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ታላላቅ የእግዚአብሔር ሰዎች ኢግብረ ገባዊ ድርጊቶችን እንደ ፈጸሙ የሚነግሩን በርካታ ምሳሌዎች አሉ (ለምሳሌ፤ ዘፍ 12፥10-20፤ 19፥8፤ 30-38፤ 2ሳሙ 11)።

በእነዚህ ምሳሌዎች እግዚአብሔር እነዚህን አጥፊዎች ዝም ሲላቸው እንጂ በግልጽ ሲገሥጸቸው አንመለከትም። ይሁን እንጂ የእግዚአብሔር ዝምታ ወይም በጣም ሩቅ የመሆኑ ስሜት በነቢያቱ ከሚያስተላልፈው ግልጽ ተግሣጽ ባልተናነሰ መልኩ አለመደሰቱን ብርቱ በሆነ መንገድ ሊያመለክት ይችላል። ብዙ ጊዜ የእግዚአብሔር መግባት ሕዝቡን ለመታደግና ለመርዳት በፀጥታ፤ ግን ደግሞ በውጤታማነት እንደሚሠራ የምንገነዘበው የእግዚአብሔር ዝምታ ሕዝቡ እርሱን ሳያማክሩ በራሳቸው መንገድ እየተጓዙ መሆናቸውን የሚያመለክት ማስረጃ ተደርጎ መወሰድ ይኖርበት እንደ ሆነ ዳግመኛ መፈተሽና መመርመር ይኖርበታል። የአይሁድ ሕዝብ ከአስቲር ክንውኖች በኋላ እግዚአብሔር ቢመራቸው ኖሮ፤ ሊከተላቸው ይችላል የነበረ በረከት እንደ ወረደላቸው ወይም ወደ ምልክት

ዘመን መግባታቸውን የሚጠቁም ምንም ማስረጃ አናገኝም፤ ታዘውት ቢሆን ኖሮ፤ እንደሚባረኩ በማያሻማ መንገድ ቃል ገብቶላቸዋል (ዘፍ 28)። የመርዶክዩስ ከፍ፤ ከፍ፤ ማለት (10፥3) እግዚአብሔር በነገሩ መደሰቱን የሚያጸና ማሕተም ሳይሆን፤ ይልቁንም ከአቀድነው ግብ ለመድረስ ሰዋዊ ዘዴዎችን ብንጠቀም፤ ሰዋዊ ውጤቶችን እንደምንቀበል የሚያመለክት ሊሆን ይችላል (ከማቴ 6፥5 ጋር ያነጻ)።

ስለዚህ የመጽሐፈ አስቲር እውነተኛ መልእክት፤ እግዚአብሔር የሰው ርዳታ ሳያስፈልገው፤ ያውም ደግሞ ከችግር ለመውጣት ሲባል ኢግብረ ገባዊ ስልቶችን መጠቀም ሳያስፈልገው ምክሩን ተግባራዊ ያደርጋል በሚል እምነት በድፍረት ከመውጣት ይልቅ፤ የእግዚአብሔር ሕዝብ ዐላማቸውን ለማሳካት ንጢአተኞች የሚከተሏቸውን መንገዶች የመከተል ዝንባሌ እንዳላቸው ማመልከት ሊሆን ይችላል።

ሐ. አሉ የሚባሉ ታሪካዊ ግድፈቶች

በመጽሐፈ አስቲር የተገለጹት ሁነቶች ታሪካዊነት (በእውነት ተከሥተው ስለ መሆናቸው) ምሁራንን ለረዥም ንመታት ሲያወዛግብ የቁየ ጉዳይ ነው። ሆኖም የሁለቱን ጉራ መግት ነጥቦች በሚዛናዊ ልቡና ስንምረምር በመጽሐፉ ውስጥ የሚገኙትን ሰዎችም ይሁን ክሥተቶች ታሪካዊነት (በእውነት ሕይወት መኖራቸው) አሌ ማለት የሚያስችል ጠንካራ ማስረጃ እንደሌለ ወደሚጠቁም ድምዳሜ ይመራናል። ርግጥ ነው የአስጢን ወይም አስቲር ህልውናና ሥራዎች በሌሎች ታሪካዊ መረጃዎች አብነት ባይረጋገጡም፤ እስከ አሁን ሁሉም መረጃዎች ተመርምረው አሳቡቁ። በመጽሐፉ መካሄድ ጥርጥር ውስጥ የገባ ሁኔታ የለም።

5. ነገረ መለኮታዊ ፋይዳዎች

የእግዚአብሔር ስም አለመጠቀስ የመጽሐፈ አስቲርን ነገረ መለኮታዊ ፋይዳ ከንቱ አያደርገውም። ይልቁንም እግዚአብሔር ዐላማውን ከግብ የሚያደርሰው ራሱን በመስወር መሆኑን ሊያመለክት ይችላል። ራሱን መስወር አንዳንድ ጊዜ የአለመደሰቱ ምልክት ተደርጎ ሊወሰድ ይችላል፤ ይህም በርካታ ክርስቲያናዊ ሐታቲዎች ለሚጨነቁባቸው ሥነ ምግባራዊ ችግሮች ቊልፍ ጉዳይ ሊሆን ይችላል። በብሉይ ኪዳን እግዚአብሔር አንዳንድ ጊዜ በሕዝቡ ንጢአት ሲቁጣ በግልጽ ይነግራቸው ነበር (ለምሳሌ፤ ኢሳ 1፥15፤ ኤር 17፥1፤ አሞ 6፥8)፤ አንዳንድ ጊዜ ደግሞ ቊጣውን ራሱን በማግለልና በዝምታ ይገልጻል ነበር (ለምሳሌ፤ ሕዝ 11፥23)። በአስቲር ዘመን የነበሩት አይሁድ የእግዚአብሔር ሞገስ የሚገባቸው አልነበሩም (ለነገሩ ማንም ሞገሱ የሚገባው የለም)። መርዶክዩስና አስቲርም ሕጻኖ አልባ አልነበሩም።

መጽሐፈ አስቲር በውስጡ ታዋቂነት እግዚአብሔር ለሕዝቡ ያለውን መግባታዊ ክብካቤ ያስተምራል። አስጢን ከመንበሯ ተነሥታ በምትኳ አስቲር መመረቧ፤ መርዶክዩስ በንጉሡ ላይ የተጉነጉነውን ሤራ ደርሶበት መናገሩና የማታ ማታ ለዚህ ሞገስ ማግኘትና መሸለሙ፤ እግዚአብሔር ሕዝቡን ከአሳዳጆቻቸው የሚታደግባቸው መንገዶች ተደርገው መወሰድ ከሚችሉ በርካታ “አጋጣሚዎች” ጥቂቶቹ ናቸው። የእግዚአብሔር ሕዝብ ከእርሱ ሲርቁና ሳይታዘዙት ሲቀሩ እንኳ፤ ክብካቤና ፍቅሩ እንደማይለያቸውና በእነርሱ በኩልም ዐላማውን እንደሚያሳካ መጽሐፉ ይጠቁመናል (4፥14)። በተጨማሪም አንድ ሰው እግዚአብሔር የሰጠውን ንላፊነት መወጣት ባይችል፤ በሌላ ሰው እንደሚጠቀም ያስታውሰናል። በእነዚህ የታሪክ ሁኔታዎች የእግዚአብሔር ልዕልና በውስጡ ታዋቂነት ተመልክቷል። አርጤክስስና ሐማ የሚቆጣጠሯቸው የሚመስሉት ፈጣን የሁነት ሽግግሮች፤ የማታ ማታ እግዚአብሔር የሕዝቡን ትድግና እውን ለማድረግ ያደረጋቸው እንደ ሆኑ ታይተዋል። ሌላው ይቅርና አይሁድ እንዲጨፈጨፉ ማድረግ ይችላል የነበረው የሜዶንና የፋርስ ሕግ ተሸሯል።

መጽሐፈ አስቲር (1) ሐማ ራሱ ባዘጋጀው ግንድ መስቀሉ ንጢአት ብድራትን እንደሚቀበል፤ (2) የታማኝነት ብድራትን (ዋጋ) እና (3) አደገኛ በሆነ ሁኔታ ውስጥ ቢሆንም እንኳ በየዙጡ አቋም የመጽናትን አስፈላጊነትን ያስተምራል።

ትንተና

1. አስቴር የፋርስ ንግሥት የመሆንን ክብር ተቀዳጀች (1፥1-2፥23)

ሀ. የአርጤክስስ ታላላቅ ግብዣዎች (1፥1-9)

1 የአስቴር ታሪክ የፋርስ ንጉሥ በነበረው በአርጤክስስ አገዛዝ ዘመን እንደ ተከናወነ ይነገራል። በዚህ መጽሐፍ ውስጥ የገባው የዕብራይስጥ ቃል “አህሱዊረስ” ተብሎ ተተርጉሟል (በቁጥር 2 ላይ የዐመትን ማስታወሻ ይመስላል)። ይህ የአርጤክስስ ስም ተለዋጭ ነው። የታላቁ ቂሮስ (550-530 ዓቅክ) የልጅ ልጅና የቂሮስ ሴት የአቶሳ ልጅ የነበረው አርጤክስስ፣ ከምሥራቅ እስከ ምዕራብ፣ ከሕንድ (ምናልባት ይህ የኢንዱስ ወንዝን ስሜን ምሥራቅ ክፍል የሚያመለክት ይሆናል) እስከ ኩሽ (ኢትዮጵያ ማለትም የላይኛው አባይ ክልል) የሚዘልቀውን ግዛት ከአባቱ ከዳርዮስ ቀዳማዊ (520-486) ወርሶ ይገዛ ነበር። አርጤክስስ በ480-479 ዓቅክ ግሪክን ድል ለመንግት ከንቱ ሙከራ ያደረገና በዚህም ለታላቅ ውድቀት የተዳረገ የፋርስ ንጉሥ ነው። በቀሪው የግዛት ዘመኑ ጉልበቱን የፈጀው በሱሳና በፐርሲፓሊስ ታላቅ ግንብ ለማሠራት በመሞከር ነበር። ማኒስትር (ሹም) የነበረው አርጤክስስ ንጉሡን ከገደለው በኋላ በምትኩ አርጤክስስስ ቀዳማዊን በዙፋን አስቀመጠ (ከዕዝ 7፥1፤ ከነህ 2፥1 ጋር ያነጻ)።

ለአስተዳደር አመቺነት ሲባል፣ የአርጤክስስ ግዛት በ127 አውራጃዎች (ሔሮድቶስ እንደሚነግረን) በ20 ወይም (ሌሎች ምንጮች እንደሚነግሩን) በ31 ሳትራፒዎች (ጠቅላይ ግዛቶች) የተከፋፈለ ነበር። “አውራጃዎች” የሳትራፒዎች ንዑስ ፓለቲካዊ ክፍሎች ናቸው (ከ3፥12 ጋር ያነጻ)።

2 “በአርጤክስስ ዘመነ መንግሥት” የሚለው ሐረግ ግዛቱ የጀመረበትን ጊዜ የሚጠቁም ይመስላል፤ ሆኖም ቁጥር ሦስት ይህ በሦስተኛው ዓመት እንደ ሆነ ይነግረናል። ምናልባት አርጤክስስ የነገሥታቱ የክረምት መኖሪያና የጥንታዊት ኤላም ዋና ከተማ በነበረችው በሱሳ መኖር እንደ ጀመረ እያመለከተ ይሆናል። በበጋ ወቅት ሱሳ ከመጠን በላይ ሞቃታማ ነበረች። ከተማዬቱና በከተማዬቱ ሌላ ክፍል የነበረው ንጉሣዊ ምሽግ ወይም ግንብ ሁለቱም ሱሳ በሚል ስም ይጠሩ ነበር። እነዚህ ንጉሣዊ ግንቦች በአርጤክስስስስ ቀዳማዊ ዘመን (465-424 ዓቅክ) በእሳት ተቃጥለው ቢወድሙም፣ በአርጤክስስስስ ዳግማዊ (404-358) ዘመን ዳግመኛ ተገንብተዋል። ሱሳ ወደ ፐርሲፓሊስ፣ ወደ ሳርዲስና ኤክባታና በሚወስዱት መንገዶች መካከል ላይ ትገኝ ነበረ።

3 አርጤክስስ በነገሠ በሦስተኛ ዓመቱ ብልጥግናውንና ክብሩን ለማሳየት ትልቅ ግብዣ አዘጋጀ። ዐላማው በግሪክ ላይ ለሚያደርገው ዘመቻ ዕቅድ ለመንደፍ ሊሆን ይችላል። ሹማምቱ ሁሉና የፋርስና የሚዶን ወታደራዊና ፖለቲካዊ መሪዎች በግብዣው ተገኝተዋል። ታሪካዊ ምንጮች እንደሚያረጋግጡት የፋርስ ነገሥታት ያዘጋጁአቸው በነበሩ ግብዣዎች በጣም ብዙ ቁጥር ያላቸው ሰዎች (እስከ 69,547 ያህል) ይታደሙ ነበር።

4 ለ180 ቀናት (ስድስት ወራት) ያህል አርጤክስስ የብልጥግናውንና የመንግሥቱን ክብርና ትልቅነት ለእንግዶቹ አሳያቸው። እንግዶቹ የአስተዳደር ሥራቸውን ሳያስታጉሉ 180 ቀናቱን ሁሉ በግብዣው ተገኝተዋል ወይም ሁሉም በንጉሡ ግብዣ ታዳሚ ለመሆን ተራ በተራ መጥተው ይሆናል የሚል ጥያቄ ተነሥቷል። ምናልባት ንጉሡ ለ180 ቀናት ያህል ብልጥግናውን ካሳየ በኋላ ሰባት ቀናት የቈዩ ግብዣ አዘጋጅቶ ይሆናል።

5 ዐውዱ እንደሚያመለክተው የሰባት ቀናቱ ግብዣ የተዘጋጀው በሱሳ ግንብ ለነበሩ ከትንሽ እስከ ትልቅ ላለው ሕዝብ (ማለትም ሹማምቱም ሆነ ተራ ሰዎች) ነው። ግብዣው የተዘጋጀው በቅጥር በተከለለው የንጉሡ የአትክልት አደባባይ ነበር። የፋርስ አብያተ መንግሥታት ብዙ ጊዜ በአትክልት አደባባይ ውስጥ የቆሙ ሲሆኑ በተመሸገ ቅጥር የተከበቡ ናቸው።

6 ጸሐፊው በስፍራው ተገኝቶ ያየ ሰው ሊገልጽ በሚችለው ትክክለኝነት በዕብነ በረድ ምስሶዎች ላይ ተንጠልጥለው

የነበሩትን ከነጭና ከሰማያዊ በፍታ የተሠሩትን ሠረገላዎች ይሥልልናል። በቀለም ባሽበረቀው ወለል ላይ ያሉትን ከዕብነ በረድ፣ ከሉል፣ ቀስተ ደመና ከሚመስሉ ቀለሞችና ከሌሎች የከበሩ ድንጋዮች የተሠሩ የወርቅና የብር ድንክ ዐልጋዎችን ይገልጻል። የአርጤክስስስስ ቤተ መንግሥት ፍርስራሾች ያገኙ የሥነ ጥንት ምሁራን በዚህ ጥቅስ የተገለጸው ብልጥግና ትክክለኛ እንደ ሆነ አረጋግጠዋል።

7 የወይን ጠጅ ይቀርብ የነበረው አንዱ ከሌላው በማይመሳሰል የወርቅ ዋንጫ ነበር። የንጉሡ “ልግስና” ለእንግዶቹ ሁሉ በቂና እንዲያውም የተትረፈረፈ ወይን ጠጅ እንዲኖር አስችሎ ነበር።

8 እያንዳንዱ ተጋባዥ የሚስተናገደው በፋርስ ሕግ መሠረት ነበር፤ “አዝዝ” ተብሎ የተተረጎመው ቃል ለዚህ ግብዣ ልዩ የሆነ ሥርዐት መደንገጉን ሊጠቁም ይችላል። ታጋባዥ እንዲጠጣ ግዳጅ ባይጣልበትም፣ ባንጻሩ ከዚህ አትለፍ የሚል ገደብም አልተቀመጠበትም ነበር። የንጉሡ የወይን ጠጅ አሳላፊዎች ለእያንዳንዱ ሰው የሚፈልገውን ያህል (ምንም ያህል ብዙ ወይም ትንሽ ቢሆንም) እንዲያቀርቡለት ታዘው ነበር።

9 ወንዶቹ በንጉሡ ግብዣ ይበሉ ይጠጡ በነበረበት ወቅት ምንም እንኳን የፋርስ ልማድ ወንዶችና ሴቶች ተለያይተው በግብዣ እንዲታደሙ ግድ ባይልም፣ ንግሥት አስጢን በበኩሏ በቤተ መንግሥት ለሴቶች ግብዣ አዘጋጅታ ነበር። በታሪክ የምትታወቀው የአርጤክስስ ሚስት ጨካኛና አብረተኛዋ አሜስፐሪስ በመሆኗ አስጢን መባሏ በመጽሐፉ ታሪካዊ ትክክለኝነት ላይ ጥያቄ አስነሥቷል።

ለ. የአስጢን ከክብሯ መውረድ (1፥10-22)

1. አስጢን ንጉሡን ለመታዘዝ አሻፈረች ማለቷ (1፥10-12)

10-11 በሰባተኛውና በመጨረሻው የግብዣ ቀን፣ ንጉሡ ከወይን ጠጁ የተነሣ ደስ ተሰኝቶ ነበርና፤ የንግሥቲቱ ውበት ለተሰበሰቡት እንግዶች ይታይ ዘንድ ዘውዷን ጭና በፊቱ እንዲያመጧት ሰባት ጃንደሮቹን (ሰባት ለዕብራውያን እንደ ነበረ ሁሉ፣ ለፋርሳውያንም የተቀደሰ ቁጥር ነበር) አዘዘ። የጃንደሮቹ ስሞች በሙሉ የፋርስ ቋንቋ ስያሜዎች ናቸው። ጃንደሮች ባብዛኛው የንጉሥ ሴቶች ጠባቂዎች ቢሆኑም፣ በተጨማሪም በበርካታ ፖለቲካዊና አስተዳደራዊ ጉዳዮች ዐቢይ ሚና ነበራቸው (ከኤር 29፥2፤ ከዳን 1፥9፤ ከሐሥ 8፥27 ጋር ያነጻ)።

ይህ ፎቶ የሚያመለክተው በፐርሲፓሊስ የነበረውን የንጉሥ አርጤክስስስስ ቤተ መንግሥት ፍርስራሽ ነው። የፎቶው ባለመብት የዩኒቨርሲቲ የፔክካን የዩኒቨርሲቲ ምሥራቃዊ ጥናት ተቋም ነው።

12 ንግሥቲቱ ጥሪውን ለማክበር ባልፈቀደች ጊዜ፣ ንጉሡ በጣም ተቈጣ። ይህ ለወንድነት እኔነቱ የአደባባይ ፅርፈት (ዘለፋ) ነበር። እምቢ ያለችበት ምክንያት ባይገለጽም፣ ያልሄደችው ራሷን በንጉሡ የሰከሩ እንግዶች ፊት ማዋረድ ባለመፈለግ ሳይሆን አይቀርም።

2. የጠቢባት ምክር (1÷13-22)

13-14 በአስጢን አለመታዘዝ የተቆጣው ንጉሥ ንግሥቲቱ ምን ዓይነት ቅጣት መቀበል እንዳለባት ለመወሰን፤ “ስለ ዘመናት ሁኔታ ዕውቀት” ያላቸውን ጠቢባን ምክር ጠየቀ። እነዚህ ጠቢባን እንደ ባቢሎናውያን አቻቸውን፤ የከዋክብትን ሁኔታ በማስተዋል ምክር የሚሰጡ ኮከብ ቁጣሪዎችና አስማተኞች ነበሩ። ንጉሡ በምንም ጉዳይ ላይ የተግባር ርምጃ ከመውሰዱ በፊትና ሕግንና ፍትሕን በተመለከተም የእነዚህን ሰዎች ምክር መጠየቅ ልማዱ ነበር። እነዚህ ሰባት ጠቢባን “ሰባቱ የፋርስና የሜዶን መኪንንት” (በዕዝ 7÷14 የሰባቱ ጉባኤ ከተባለት ጋር ያነጻ) ተብለው የሚጠሩ ሲሆኑ፤ ሁሉም የፋርስ ስያሜ ያላቸው ናቸው። ከፍተኛ ቦታ ያላቸው ስለ ነበሩ በንጉሡ ፊት ለመቅረብ ልዩ መብት ነበራቸው።

15 ንግሥቲቱ ትእዛዙን በማቃላት ንጉሡ በሕጉ መሠረት ምን ሊደረግላት እንደሚገባ ለማወቅ ፈለገ። ዐመፀኛ ሚስቱን ልክ ለማስገባት የሌሎችን ምክር መጠየቅ መገደዱ እንግዳ ሊመስል ይችላል፤ ሆኖም ንጉሡ ውል እንዳለውና በእርሷ ላይ እንዳይሠለጥንበት ሕጉ ከላይ ይሰጣት የነበር ይመስላል።

16 ሰባቱ መኪንንት በጉዳዩ ከመከራበት በኋላ፤ ከመካከላቸው አንዱና ምናልባትም ተወካይ ተናጋሪያቸው የነበረው ምሙካ፤ ንግሥቲቱ “የበደለችው” ንጉሡን ብቻ ሳይሆን፤ መኪንንቱን ሁሉና በመላው የንጉሥ አርጤክስስ አውራጃዎች የሚኖሩትን ሕዝቦች ጭምር እንደ ሆነ ተናገረ።

17-18 ጉዳዩ ንግሥቲቱ ንጉሡን በመዝለፏ ብቻ የተወሰነ አልነበረም። ምሙካ በአስተዋይነት እንደ ተገነዘበው ንግሥቲቱ ቅጣት ሳትቀበል የቀረች እንደ ሆነ፤ በባሏ ላይ ያሳየችው ንቀት በግዛቱ የነበሩት ሴቶች ሁሉ ምሳሌዋን ተከትለው ባሎቻቸውን እንዲንቀዳ ያደርጋቸዋል። ጉዳዩ “ሳይቃጠል በቅጠል” መፍትሔ ካልተበጀለት፤ መኪንንቶቹ በራሳቸው ጓዳም ማብቂያ የሌለው አለመታዘዝ፤ መናናቅና ጠብ እንደሚፈጠር ተገነዘበ።

19-20 ምሙካ ይህ ያልተገባ ሁኔታ ፈጣንና የማይታወቅ መላ ሊዘየድለት እንደሚገባ በመግለጽ ምክር ሰጠ። ንግሥቲቱ ከእንግዲህ ወዲህ ወደ ንጉሡ ዘንድ እንዳትገባ ንጉሣዊ ዐዋጅ እንዲያወጣና ይህም የማይሻር ሆኖ በፋርስና በሚዶን ሕጎች እንዲካተት የእቴጌነቷም ክብር ከእርሷ ለተሻለች ሴት እንዲሰጥ ለንጉሥ አርጤክስስ ተናገረ። የንጉሡ አማካሪዎች ወደ ክብሯ የተመለሰች እንደ ሆነ እንዳትበቀላቸው በመሥጋት ዳግመኛ ከቶም ቢሆን ወደ ንጉሡ ሞገስ እንደማትመለስ ርግጠኛ መሆን ፈለገ። ምሙካ ጨምሮም ንጉሡ በመንግሥቱ ያሉ ሴቶች ሁሉ፤ ከትንሿ እስከ ትልቁ ባሎቻቸውን እንዲያከብሩ ዐዋጁን በግዛቱ ሁሉ እንዲያስነግር መከረው።

21-22 የምሙካ ምክር ንጉሡንና ሌሎቹን መኪንንት ሁሉ ደስ አለኝ። አርጤክስስ በግዛቱ ለሚገኝ ለእያንዳንዱ ሕዝብ በየራሱ ቋንቋ ተጽፎ መልእክቱ እንዲበተን አዘዘ። በግዛቱ ሥር ያሉት ሕዝብ ሁሉ ዐዋጁን በትክክል እንዲረዱ ግልጽ አድርጎ አስነገረ። መልእክቱ እያንዳንዱ ሰው በራሱ ቤተ ሰብ ላይ ገዢ እንዲሆን የሚያውቅ ነበር።

ሐ. አዲስ ንግሥት መረጣ (2÷1-23)

1. ንግሥቲቱን ፍለጋ (2÷1-4)

1 አርጤክስስ ቊጣው ሲበርድለት አስጢን ያደረገችውንና ከእቴጌነቷ እንድትወርድ ያደረገበትን ዐዋጅ ዐሰበ። በችኩላ በሰበነው ውሳኔ ተጽጽቶ ወደ ክብሯ ሊመልሳት ሲፈልግ በዐዋጁ አይሻራነት ከሐሳቡ ይከልከል (ከዳን 6÷14-15 ጋር ያነጻ) ወይም ተተኪ ንግሥት በመፈለግ ላይ ያተኩር ርግጠኛ መሆን አልተቻለም። ንጉሡ አስጢንን የፈታት በነገሠ በሦስተኛው ዓመቱ ሲሆን (1÷3)፤ እስከ ሰባተኛው ዓመት ድረስ አስቲርን አላገባትም (2÷16)። በ1÷3 እና በ2÷16 መካከል ባለው ወቅት አርጤክስስ ለውድቀት የዳረገውን የግሪክ ዘመቻ አካሄደ። በ480 በሰላሚስ ከተከናወነው የመርከብ ዘመቻ ሽንፈትና በ479 በፕላቲክ ከገጠመው የሚያዋርድ ሽንፈት በኋላ፤ ልቡን ወደ ሁለተኛ ጋብቻ በመመለስ፤ በዚህ መጽናናትን ለማግኘት ተስፋ አደረገ።

2 የንጉሡ የቅርብ አገልጋዮች ንጉሡ በግዛቱ ከሚገኙት ቁንጃጅት ልጃገረዶች ሚስት የምትሆነውን እንዲመርጥ ሐሳብ አቀረቡለት። እነዚህ አገልጋዮች አስጢንን ማስወገዱ የፈጠረበትን ሐዘን ከሌሎች በቀረበ ሁኔታ የተመለከቱና የተሰማቸው መሆናቸውን መገመት እንችላለን።

3-4 በአውራጃው ሁሉ የሚገኙ ባለሥልጣናት ቁንጃጅቱ ልጃገረዶች የሚገኙበትን በመጠቁም በሰላ ግንብ ወደሚገኘው የሴቶች መኖሪያ እንዲያመጧቸውና በንጉሡ ጃንደረባ በሄኔ ጎሳፊነት ሥር እንዲሆኑ ተወሰነ። ደናግሉ ልዩ ልዩ ዐይነት ሽቶዎችና የፊት ቀለም እየተቀቡ፤ ለዐሥራ ሁለት ወራት ያህል የውበት ክብካቤ እየተደረገላቸው (ከቊ 12 ጋር ያነጻ) በንጉሡ ፊት ለመቅረብ ራሳቸውን ያዘጋጁ። ንጉሡን ደስ የምታሰኘው ልጃገረድ በአስጢን ፈንታ ንግሥት ትሆናለች፤ መኪንንቱ ያቀረቡት ሐሳብ ንጉሡን ደስ ስላሰኘው ፍለጋው እንዲጀመር አዘዘ። ይህ ክፍል እንደሚነግረን ንጉሡ በራሱ ዕጩዎች የሚሆኑትን ሴቶች መኪንንቱ እንዲፈልጉ ትእዛዝ በመስጠቱ፤ አባቶች በፈቃዳቸው ሴት ልጆቻቸውን እንዳላቀረቡ እንረዳለን።

2. አስቲር ዕጩ ሆና ቀረበች (2÷5-11)

5-6 በትረካው ላይ የመርዶክዮስ ስም ለመጀመሪያ ጊዜ ይጠቀሳል። መርዶክዮስ የሚለው ስም የባቢሎናውያን አምላክ የሆነው የማርዱክ ዕብራዊ ስም ነው። ለሃይማኖታዊ አይሁዳውያን የጣዖታት ስሞች የመስጠት ልማድ የመጣው፤ በአሕዛብ አገሮች ተበትነው የነበሩ አይሁድ ለአንድ ሰው ሁለት ማለትም ባቢሎናዊና ዕብራዊ ስሞች ይሰጡ ስለ ነበር ነው (ከዳን 1÷6-7 ጋር ያነጻ)። መርዶክዮስ አይሁዳዊ እንደ ሆነ ተገልጿል፤ ይህ ስያሜ የተገኘው አስራኤላውያን ከምርኮ ዘመን ጀምሮ ይጠሩበት ከነበረው ይሁዳ ከሚለው ቃል ነው። መርዶክዮስ ጃንደረባ ሳይሆን አይቀርም። እንደዚህ ለመገመት የሚያበቃን ምክንያት፤ አንድም ሚስትም ሆነ ቤተ ሰብ እንዳለው ስላልተገለጸ (ቊ 7)፤ በሴቶች መጠበቂያ አደባባይ የመመላለስ መብትም ስለ ነበረው ነው (ቊጥር 11)። አባቱ፤ አያቱና ቅድመ አያቱ ቂስ ከብንያም ነገድ እንደ ሆነ ተመልክቷል።

ቊጥር 6 እንዲህ ሲል ይጀምራል፤ “ከኢኮንያን ጋር . . . ከኢየሩሳሌም በምርኮ ከተወሰዱት አንዱ ነበር”። ከተወሰዱት አንዱ የሚለው ሐረግ ቂስን የሚያመለክት ከሆነ፤ ይህ ሰው በ579 ዓቅክ ከንጉሥ ኢኮንያን ጋር በምርኮ የተወሰደ ነው።

7 የአጎቱ ልጅ የነበረችውን ይህችን ልጃገረድ ያሳደጋት መርዶክዮስ እንደነበርና (ሌሎች ምንጮች መርዶክዮስ የአስቲር አጎት እንደ ነበረ ይናገራሉ) በዕብራዊ ስሟ ሀደሳ (“ባርስነት”) ተብላ ተጠራ እንደ ነበር ተገልጿል። የበለጠ የምትታወቀው አስቲር በሚለው ስሟ ነው፤ ይህ ስም የመጣው ከፋርስ ቋንቋ ሲሆን፤ ትርጉሙ “ኮከብ” ማለት ነው። ወይም ኢሽታር (በዕብራይስጥ አስታሮት) ከምትባለው የባቢሎናውያን ሴት ጣዖት የተገኘ እንደ ሆነም ይገመታል። በስንት ዓመቷ ወላጆቿ እንደ ሆኑ የታዩ ባይገለጽም፤ መርዶክዮስ ልጅ አደርጎ አሳደጋት፤ የጉዲፈቻ ልጁ ያደረጋት ይመስላል። ጸሐፊው ልጃገረዱ “በትክለ ሰውነቷም ሆነ በመልኳ እጅግ ውብ” እንደ ነበረች ይናገራል።

8 የንጉሡ ዐዋጅ ከተነገረ በኋላ በግዛቱ ያሉ ልጃገረዶች ሁሉ አስቲርን ጨምሮ ወደ ሱላ መጡ። በጠባቂው በሄኔ ጎሳፊነት ሥር ሆኑ።

9 አስቲር ንጉሡን ደስ የሚያሰኝ መስህብ እንዳላት ሄኔ ማየቱን “በእርሱም ዘንድ መወደድን አተረፈች” ከሚለው አባባል እንገነዘባለን። እርሱም ወዲያውኑ የውበት መንከባከቢያዋንና የተለየ ምግብ ሰጣት። ይህም የዐሥራ ሁለቱ ወር የዝግጅት ጊዜ ሳይዘገይ እንዲጠናቀቅ ነው። አስቲር የአይሁድን የአመጋገብ ሕገጋት ላለመጣስ እምቢ ስለ ማለቷ የተነገረ ነገር የለም። ሄኔ ከቤተ መንግሥት ሰባት ደገገ ጡሮች ለእርሷ በመመደብ፤ እርሷንና ደገገ ጡሮቿን ምርጥ ወደ ሆነው የሴቶች መጠበቂያ አዛውራቸው።

10 መርዶክዮስ አስቲር አይሁዳዊነቷን እንድትሰውር አዚት ነበርና እንዳላት አደረገች። ፋርሳዊት እንዳልሆነች ከታወቀ፤ ለንግሥትነት የመመረጥ ዕድሏ የመነመነ እንደሚሆን መቼም

ግልጽ ነው፤ ግን መርዶክዮስ የአሕዛብ ሰው እንድታገባ የፈቀደላት ለምንድን ነው? የዚህ ዐይነቱ ጋብቻ የአይሁድን ሕገጋት የሚጥስ ነው (ከዕዝ 9፥1-4፡ 14፥ 10፥3፡ 11፥ 18-44፤ ከነህ 10፥30፤ 13፥23-27 ጋር ያነጻ)። በተጨማሪም ማንነቷን መሰውሯ ተገቢ ነው እንዳይባል፤ በወቅቱ የሐማ ሢራም ሆነ ጉልቶ የወጣ ፀረ አይሁድ ጥላቻ አልተከሰተም ነበር። መርዶክዮስ ይህን ያደረገው፤ የአገሪቱ ልጅ ለንግሥትነት ብትበቃ፤ በእርሷ አማካኝነት ይመኘው የነበረውን የሥልጣን እርካብ ለመርገጥ እንደ ሆነ የሚናገሩ አሉ። ጸሐፊው ይህን ዘወርዋራ የሆነ አካሄድ ስለ መተቸት የተነገረ ነገር የለም።

11 መርዶክዮስ አስቴርን በቅርብ ይከታተላት ነበር። በየቀኑ ወደ ሴቶች መጠበቂያ አደባባይ በመሄድ፤ ስለ እርሷ መረጃ ለማግኘት ይሞክር ነበር።

3. የተለመደው አሠራር (2፥12-14)

12 ዕጩዎቹ ይደረግላቸው ስለ ነበረው የውበት ክብካቤ ተጨማሪ መረጃ ተሰጥቷል። ልጃገረዳቹ በንጉሡ ፊት ከመቅረባቸው በፊት፤ ለዐሥራ ሁለት ወራት ይህ የውበት ክብካቤ እየተደረገላቸው መቁየት ነበረባቸው። ለስድስት ወር በከርቤ ዘይት፤ ለተጨማሪ ስድስት ወር ደግሞ የተለያዩ የፊት ቀለሞችን እየተቀባች ቁየች።

13 ልጃገረዳቹ ወደ ንጉሡ ፊት ለመቅረብ ጊዜአቸው በደረሰ ጊዜ፤ ከሴቶች መጠበቂያ ወደ ንጉሡ ቤተ መንግሥት ስትሄድ፤ መውሰድ የምትፈልገው ማናቸውም ነገር (ለምሳሌ ጌጣጌጦች፤ ልብስ ወዘተ) ይሰጣት ነበር።

14 የተመረጠችው ልጃገረድ ምሽት ላይ ወደ ንጉሡ በመቅረብ ሌሊቱን ከእርሱ ጋር ታሳልፋለች። በማግሥቱ የንጉሡ ዕቁባቶች ጎሳፊ በሆነው በጀንደረባው በሻኸጋዝ ጥበቃ ሥር ወደ ሆነው ወደ ሌላው የሴቶች መጠበቂያ ትመለሳለች። ንጉሡ ደስ ካልተሰኘባትና በስሟ ካልጠራት፤ ዳግም ወደ ንጉሡ ዘንድ አትገባም። በንጉሡ ዘንድ ሞገስ ያላገኙት፤ ቀሪ ዘመናቸውን ባላቸው እንደ ሞተባቸው ሴቶች ሆነው ይኖራሉ (ከ2ሳሙ 20፥3 ጋር ያነጻ)።

4. አስቴር ለእቴጌነት ተመረጠች (2፥15-18)

15 አስቴር ወደ ንጉሡ የምትወሰድበት ተራዋ ሲደርስ፤ ውበቷን ለማድመቅ የተለመዱትን መዋቢያዎች ወይም የፊት ቀለሞች እንዲሰጧት አልጠየቀችም። የንጉሡ ጃንደረባ ሄኔ የነገራትን እንጂ ሌላ ምንም ነገር እንዲሰጣት አልጠየቀችም። ንጉሡን ምን እንደሚያስደስተው በማወቁ ትተማመንበት ነበር። ትሕትናዋና ጨዋነቷ በሚያዩአት ሁሉ ዘንድ ሞገስ አስገኘላት። የአባቷ ስም አቢካሌል እንደ ሆነ በዚህ ጥቅስ ተመልክቷል። ይህ ስም በብሉይ ኪዳን ሁለት ጊዜ የሴት ስም ሆኖ ተጠቅሷል (1ዜና 2፥29፤ 2ዜና 11፥18)።

16 አስቴር ወደ ንጉሡ የተወሰደችው አርጤክስ በነገሠ በሰባተኛው ዓመት በዐሥረኛው ወር ነበር፤ ይህም ማለት አስጢን ከእቴጌነት ከተነሣች ከአራት ዓመት በኋላ ነው (ከ1፥3 ጋር ያነጻ፤ በ2፥1 ላይ የተሰጠውን ሐተታ ይመ)።

17 ከዚያ ቀደም ወደ ንጉሡ የቀረቡት ዕጩ ልጃገረዳች ለሚስትነት የሚያስመርጥ ሞገስ በፊቱ አላገኘም ነበር፤ አስቴርን ግን ገና መጀመሪያ ሲያያት ስለ ወደዳት የእቴጌነት ዘውድ በራሷ ላይ ጫነላት፤ በአስጢንም ፈንታ ንግሥት ሆነች። ንጉሡ አስቴርን ካያት በኋላ ንግሥት የመፈለጉን ሥራ ወዳደው አቋረጠ።

18 ንጉሡ ለመኳንንቱና ለሹማምቱ ታላቅ ግብዣ አደረገ። ቀኑንም ለማክበር በዓል እንዲሆንና ሰዎች ሁሉ ሥራ ሳይሠሩ እንዲያከብሩት ዐዋጅ አወጣ። የንጉሥነት ክብሩ በሚጠይቀው መሠረት የልግስና “ስጦታ” አደረገ።

5. ንጉሡን ለመግደል የተወጠነው ሢራ ተቀሰበሰ (2፥19-23)

19-20 ደናግሉ ሁሉ ለሁለተኛ ጊዜ ተሰበሰበ። በዚህ ወቅት መርዶክዮስ በንጉሡ በር ተቀምጦ ነበር። ደናግሉ የተሰበሰቡበት

ምክንያት አልተገለጸም። አስቴር መርዶክዮስ እንዳዘዛት ማንነቷንና ወገኗን ምስጢር አድርጋ ይዛለች። ለእርሱ በዐደራ ከተሰጠችበት ጊዜ ጀምሮ፤ ንግሥት ከሆነችም በኋላ ትታዘዘውና የሚላትን ሁሉ ታደርግ ነበር። መርዶክዮስን ያለማቋረጥ መታዘዝ ለታሪኩ ሢራ ወሳኝ ነው። በንጉሡ በር መቀመጡ “ሥራ ፊት” ሆኖ ሳይሆን አንድ ዐይነት የሥልጣን ጎሳፊነት ስለ ነበረው ነው። አስቴር ወደ ቤተ መንግሥት አደባባይ አስጠርታው ይሆናል። “በር ላይ የሚቀመጡ” ሰዎች ብዙ ጊዜ የተጣሉ ሰዎች ወደ እነርሱ ሲመጡ የሚያስታርቁ የተከበሩና ሌሎችን የሚመሩ የአገር ሽማግሌዎች ነበሩ።

21-22 መርዶክዮስ በንጉሡ በር ይቀመጥ በነበረ ጊዜ አርጤክስን ለመግደል ሁለቱ የጦር አለቆች ማለትም ገበታና ታራ ስለ ወጡ (ከቀ. 6፥2 ጋር ያነጻ) ሢራቸው አንድም ጀርድ ውስጥ ጥልቅ ብሎ አንድም የሚያውቅ ሰው ሹክ ብለውት ሊደርስበት ቻለ። እነዚህ ሰዎች የንጉሡን በር የሚጠብቁ ማለትም የንጉሡን የግል መኖሪያ የሚጠብቁ ጃንደረቦች በአርጤክስ ላይ ተቈጡ። መርዶክዮስ የእነዚህን ሰዎች ሢራ ለአስቴር ሲነግራት እርሷም ይህን ነገር ለንጉሡ አሳውቀች። መርዶክዮስ ዘመዱ እንደ ሆነ ሳትገልጽለት ወሬውን ያገኘችው ከእርሱ እንደ ሆነ ተናገረች። በፋርስ ነገሥታት ላይ ሢራዎችን መደለት ያልተለመደ ነገር አልነበረም። እንዲያውም አርጤክስ ለጎልፈተ ሕይወት የበቃው በ465 በተመሳሳይ ሁኔታ ሹም በነበረው በአርጠላኖስ በተቀነባበረ ሢራ መኝታ ቤቱ ውስጥ ተገድሎ ነበር።

23 መርዶክዮስ ያመጣው ወሬ ተመርምሮ እውነትነቱ ሲረጋገጥ፤ ሁለቱ ሰዎች በስቅላት ሞት ተቀጡ። ይህ ሁሉ ሁነት በታሪክ መዝገብ (አስፈላጊና ዐበይት ሁነቶች የሚሰፍሩበት መንግሥታዊ መዝገብ) ተጽፏል። አርጤክስ በዚሁ ወቅት መርዶክዮስን ለምን እንዳልሸሰመው ማብላ ይቸግራል።

2. በሐማና በመርዶክዮስ መካከል የተነሣው ጠብ (3፥1-8፥17)

ሀ. ሐማ መርዶክዮስን ለመግደል መደለቱ (3፥1-15)

1. ሐማ በመርዶክዮስ ላይ መቁጣቱ (3፥1-6)

1 ከተወሰነ ጊዜ በኋላ ንጉሡ ለሐማ በግዛቱ ካሉ መኳንንት ሁሉ የላቀ ሹመት በመስጠት ከፍ ከፍ አደረገው። ይህ በኋላ ላይ ለመርዶክዮስ የተሰጠው ሹመት ሳይሆን አይቀርም (ከ10፥2 ጋር ያነጻ)። ሐማ በመጽሐፉ ውስጥ ሲጠቀስ ይህ የመጀመሪያ ጊዜ ነው። ማንነቱንም በተመለከተ የከጋጋዊው የሐመዳቱ ልጅ እንደ ሆነ ተገልጿል። በአይሁድ ትውፊት መሠረት ይህ ሰው በሳኦል ንግሥና ዘመን የአስራኤል ጠላት ከነበረው የአማሌቃውያን ንጉሥ ከአጋግ የዘር ሐረግ እንደ መጣ ይታሰባል (ከ1ሳሙ 15፥7-33 ጋር ያነጻ)። አማሌቃውያን ከጥንት ጀምሮ የአይሁድ ጠላቶች ናቸው (ከዘፀ 17፥8-14፤ ከዘኁ 24፥7፤ ከዘዳ 25፥17-19 ጋር ያነጻ)። ሳኦል እግዚአብሔር እንዳዘዘው አማሌቃውያንን ሙሉ በሙሉ ሳያጠፋ በመቅረቱ መንግሥቱ ከርሱ ተወሰደበት (ከ1ሳሙ 15፥23 ጋር ያነጻ)።

2-4 ንጉሡ በበሩ የሚቀመጡት የቤተ መንግሥት ሹማምት ለሐማ ተንበርክከው እጅ እንዲነሡ አዘዘ። ሹማምቱ መርዶክዮስ ለሐማ እጅ እንዲነሣ በየቀኑ ቢማጡትም፤ እርሱ ግን የንጉሡን ትእዛዝ ከመፈጸም አሻፈረኝ አለ። አይሁዳዊ እንደ መሆኑ ለሰው መስገድ እንደሚያችል ሳይነግራቸው አልቀረም። ሹማምቱም ይህ የመርዶክዮስ ድፍረት እስከ መቼ ሊቀጥል እንደሚችል ለማየት ሲሉ ይህንኑ ለሐማ ነገሩት። የእግዚአብሔር ሰዎች ለንጉሥ ወይም በሥልጣን ከፍ ላለ ሰው እጅ እንደ ነሡ የሚነግሩን በርካታ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች አሉ (ከዘፍ 23፥7፤ 27፥29፤ ከ1ሳሙ 24፥8፤ 2ሳሙ 14፥4 እና ከ1ነገ 1፥16 ጋር ያነጻ)። መርዶክዮስ መሬት ወድቆ ለንጉሡ እጅ መንዣትን እምቢ ቢል ኖሮ፤ ከንጉሡ ቀጥሎ ያለውን ሥልጣን ማግኘት መቻሉ በእጅጉ አጠራጣሪ ነው። ለሐማ እጅ መንዣት ያልፈቀደበት ምክንያት ትዕቢት ሊሆን እንደሚችል መገመት ይቻላል፤ ማንም ብንያማዊ ራሱን ካላዋረደ በቀር

የአይሁድ የጥንት ጠላት የሆኑት አማሌቃውያን ዘር ለሆነ ሰው መስገድን በጄ አይልም።

5-6 ሐማ መርዶክዮስ በፊቱ ተንበርክቦ በመስገድ ክብር ሊሰጠው እንዳልፈቀደ በተንዘበ ጊዜ ተቈጣ። በጣም በመቁጣቱና ክብሩም ስለ ተነካ፤ በአርጤክስስ ግዛት ያሉትን አይሁድ በሙሉ ለማጥፋት ወሰነ። ሐማ መርዶክዮስን በመግደል ብቻ ሳይወሰን፤ ሳኦል ሙሉ በሙሉ ሳይደርገው የቀረውን (ከ14ሙ 15፥9 ጋር ያነጻ) ለማከናወን ወሰነ፤ ጠላቶቹን ለመሐላ ሳይስተርፍ ሊያስወግዳቸው ቈርጦ ተነሣ።

2. ሐማ ቂሙን የሚወጣበት ቀን በዕጣ ተወሰነ (3፥7-15)

7 አርጤክስስ በነገሠ በዐሥራ ሁለተኛው ዓመት (474 ዓቅክ)፤ አስቲር እቴጌ ከሆነች ከዐምስት ዓመታት በኋላ (2፥16) አይሁዳውያን የሚጨፈጨፉበትን ቀን ለመወሰን፤ ሐማ ባለበት ፉር የተባለ ዕጣ ተጣለ። ዕጣ የመጣሉ ዐላማ አይሁዳውያንን ለመፍጀት በንጉሡ ፊት የሚያቀርበውን ጥያቄ በየትኛው ቀን ቢያደርገው ገዳም እንደሚሆን ለመወሰን ይመስላል። ፉር የሚለው ባዕድ (የዕብራይስጥ ያይደለ) ቃል በምዕ. 9 የተገለጸውን የፑሪምን በዓል (ትርጉሙ ዕጣዎች ማለት ነው) አስቀድሞ የሚጠቀም ነው።

8 ሐማ ለዚህ የንጉሡን ድጋፍ ለማግኘት፤ የአይሁድ ሕዝብ ራሳቸውን ለይተው የሚኖሩ፤ ከሌሎች ሕዝቦች የተለየ ልማድ ያላቸውና የንጉሡን ትእዛዝ የማያከብሩ እንደ ሆኑ ነገረው። ስለዚህም ይህን ሕዝብ ዝም ማለቱ ለንጉሡ የማይበጅ እንደ ሆነ ተናገረ። ሐማ በተለይ ቁርሾው ከመርዶክዮስ ጋር እንደ ሆነ አልገለጸም።

9 ሐማ አይሁድን ለማጥፋት የንጉሡን ፈቃድ ለማግኘት፤ የንጉሡን የገዝብ ሥሥት ምክንያት አድርጎ አይሁድን ለሚያጠፋ ሰዎች የሚውል ከራሱ ሀብት ዐሥር ሺህ መክሊት ብር ለቤተ መንግሥት ግምጃ ቤት እንደሚያስገባ ተናገረ። የመክሊት ብር ዋጋ በጣም ከፍተኛ ሲሆን፤ 375 ቶን እንደሚመዝንም ይገመታል። በተጨማሪም የፋርስ ግዛትን ዓመታዊ ገቢ ሁለት ሦስተኛ እንደሚሆንም ተገምቷል። ምናልባት ሐማ ይህን ያህል ብዙ ገዝብ ለማግኘት ያቀደው የአይሁድን ንብረት በመውረስ ይሆናል።

10-11 ይህ ዕቅድ ወዲያውኑ በንጉሡ ፊት ተቀባይነት አገኘ። የቀለበት ማኅተሙን ከጣቱ አውልቆ ለሐማ በመስጠት፤ ገዝቡን እዚያው እንዲይዘውና ሕዝቡንም እንዳሻው እንዲያደርገው ትእዛዝ ሰጠው። የቀለበት ማኅተም የንጉሣዊ ሥልጣን ምልክት የነበረ ሲሆን፤ በጥንት ዘመን መንግሥታዊ ሰነዶችን ለማጽናት በጽሑፍ ፊርማ ምትክ አገልግሎት ላይ ይውል ነበር። በዚህ መንገድ ሐማ ውጥኑን ከዳር ለማድረስ ያልተገደበ ሥልጣን ተሰጠው። ንጉሡ፤ ለሐማ አይሁድን በጅምላ እንዲጨፈጭፋ ፈቃድ ሲሰጠው ሚስቱንም ጭምር ከሞት ፍርድ በታች እንዳዋላት አልተንዘበም ነበር። ንጉሡ የሐማን ብር ለመቀበል አለመፈለጉ፤ የምሥራቃዊ ባህል ሥነ ሥርዐት በሚጠይቀው መሠረት ለማለት ያህል የተባለ እንጂ እንደ እውነቱ ክፍያውን አልፈለገም ማለቱ ላይሆን ይችላል (ከ4፥7 ጋር ያነጻ፤ በዚህ ጥቅስ መሠረት የእጅ መንሻው መከፈሉ ተጠቅሟል)።

12 በመጀመሪያው ወር (በኢሳን) በዐሥራ ሦስተኛው ቀን የንጉሡ ጸሐፊዎች ተጠርተው የሐማን ትእዛዝ በሙሉ በየአውራጃው ፊደልና በየሕዝቡ ቋንቋ፤ ለንጉሡ እንደራሴዎች፤ ለአውራጃ ገዢዎችና ለመኪንንት እንዲጽፉ ታዘዙ። ትእዛዛቱ በንጉሡ ስም ተጽፈው፤ በቀለበት ማኅተሙ ታተሙ። እዚህ ላይ ሦስት የሥልጣን ተዋረዶች ተጠቅሰዋል፤ “የንጉሥ እንደራሴዎች” የዋናዎቹ ሃያ የግዛቱ ክፍሎች አስተዳዳሪዎች፤ “ገዢዎች” የንጉስ ክፍሎች አስተዳዳሪዎችና “መኪንንት” ከገዢዎች በታች ያሉና ምናልባትም ድል የተነሡት ሕዝብ አለቆች ናቸው።

13 በዐሥራ ሁለተኛው ወር (አዳር) በዐሥራ ሦስተኛው ቀን አይሁድ ሁሉ ወጣትም ሆነ ሽማግሌ ሳይቀር እንዲደመስሱና ሀብታቸው እንዲዘረፍ ደብዳቤ “በመልእክተኞች” እጅ ተላከ። ዐዋጁን ተግባር ላይ ለማዋል፤ አንድ ዓመት ያህል መቁየት

ለምን እንዳስፈለገው የተሰጠ ምክንያት የለም። አይሁዳውያን ይህን ያህል የቅድሚያ ማስጠንቀቂያ ከተሰጣቸው፤ ለመሸሽ በቂ ጊዜ እንደሚኖራቸው ማሰብ እንችላለን። “እንዲጠፉ እንዲገደሉና እንዲደመስሱ” የሚለው ግስ መነባበር ከጥፋቱ ማንም እንደማይተርፍ ለመግለጽ የዋለ ነው።

14-15 ዐዋጁ በየአውራጃው ሕግ ሆኖ እንዲጽድቅና ሕዝቡም ለዚህ ቀን ዝግጁ ይሆኑ ዘንድ ስለ ሁኔታው እንዲያውቁ ተደረገ። በንጉሡ ትእዛዝ መልእክተኞቹ ዐዋጁን ለማድረስ በፍጥነት ወጡ። ዐዋጁ በፍጥነት በሱሳ ግንብ ተላለፈ። ቀጥሎም ንጉሡና ሐማ በአይሁድ ሕዝብ ላይ ሊመጣ ያለው ጭፍጨፋ ግድ ሳይላቸው ለመጠጣት ተቀመጡ። የሱሳ ሕዝብ ግን እየሆነ በነበረው ግራ ተጋብተው ነበር። በአይሁድ ላይ የተነጣጠረውን የሐማን ብርቱ ጥላቻ የሚጋሩ አይመስሉም።

ለ. መርዶክዮስ ሕዝቡን ለማዳን የወጠነው ዕቅድ (4፥1-17)

1. ዐዋጁ የፈጠረው ስሜት (4፥1-3)

1 መርዶክዮስ ሐማ እየሸረበ ስለ ነበረው ሤራ ሲረዳ፤ በተለመደው ምሥራቃዊ ሥርዐት ሐዘኑንና መዋረዱን ገለጸ። ልብሱን ቀደደ፤ ማቅ ለብሰም በራሱ ላይ ዐመድ ነሰነ። ከፍ ባለ ድምፅ ዋይታውን በመግለጽ ወደ ከተማዬቱ ወጣ።

2-3 ማቅ የለበሰ ሰው መግባት ስለማይፈቀድለት ከንጉሥ በር ባሻገር አልሄደም። ሐዘን የተቀመጠ ሰው ንጹሕ ተደርጎ አይቆጠርም ነበር። ምናልባት መርዶክዮስ ይህን ያደረገው የአስቲርን ትኩረት ለማግኘት ተስፋ አድርጎ ይሆናል (ከ4፥4 ጋር ያነጻ)። መርዶክዮስ ብቻ ሳይሆን፤ ዐዋጅ በተላለፈባቸው አውራጃዎች የሚኖሩ አይሁድ ሁሉ በጸም፤ በልቅሶና በዋይታ ሐዘናቸውን ገለጹ። ብዙዎቹ ማቅና ዐመድ ላይ ተኙ።

2. መርዶክዮስ ለአስቲር ያቀረበው አቤቱታ (4፥4-17)

4-5 የአስቲር ደንገጠሮችና ጃንደረቦች፤ መርዶክዮስን በንጉሡ በር ተመልክተውት ስለ ነበር፤ ስለ ሐዘኑ ለእርሷ ነገሯት፤ አስቲርና መርዶክዮስ ትውውቅ እንዳላቸው ይወቁ እንጂ (ከ2፥11፡ 22 ጋር ያነጻ)፤ አስቲር ከመርዶክዮስ ጋር ስላላት ዝምድና እንደሚያውቁ ስላልተነገረን፤ ስለ አንድ አይሁዳዊ ሐዘን ለንግሥቲቱ ለመንገር ያበቃቸው ምክንያት አልተገለጸም። አስቲር ስለ መርዶክዮስ ሐዘን ባወቀች ጊዜ ክፉኛ ተጨነቀች። ምናልባት ቤተ መንግሥት መግባት እንዲችል ብላ፤ በማቁ ፈንታ የሚለብሰውን ልብስ ብትልክለትም ሊቀበል አልፈቀደም። ይህ ሐዘኑ በግል ምክንያት የመጣ ሳይሆን፤ በሕዝብ ላይ በመጣ መዓት ሳቢያ የተከሰተ መሆኑን ለአስቲር ሳያመለክታት አልቀረም። መርዶክዮስ ወደ እርሷ ለመምጣት ባለመፍቀዱ አስቲር ከንጉሡ ጃንደረቦች አንዱ የሆነውን ሁታክን፤ መርዶክዮስ ምን ችግር እንደ ገጠመው እንዲያጣራ ላከችው።

6-7 ሁታክ በንጉሡ በር ፊት ለፊት በሚገኘው የሕዝቡ መገበያያ ሊሆን በሚችለው በንጉሡ አደባባይ መርዶክዮስን ፈለጎ አገኘው። መርዶክዮስም ይህ ሐዘን የወደቀበት በምን ምክንያት እንደ ሆነ ነገረው። ሐማ አይሁድን ለማጥፋት ወደ ንጉሡ ግምጃ ቤት ለማስገባት ቃል የገባውን የገዝብ ልክ ጭምር ነገረው (ከ3፥11 ጋር ያነጻ)። መርዶክዮስ ሐማ ለንጉሡ ቃል ስለ ገባው የገዝብ መጠን እንደምን ሊያውቅ እንደ ቻለ አልተነገረም።

8 መርዶክዮስ አይሁድን ለማጥፋት በሱሳ የተላለፈው ዐዋጅ ቅጅ በእጁ ስለ ነበር፤ ጃንደረባው ይህንኑ ለአስቲር እንዲያሳያትና እንዲያብራራላት ነገረው። አስቲር ወደ ንጉሡ ቀርባ ለአይሁድ ምሕረት እንድትለምን እንዲያሳስባት ለሁታክ ነገረው። የመርዶክዮስ ጥያቄ እቴጌዬቱ አይሁዳዊትነቷን እንድትገልጥ ግድ የሚል ነበር።

9-11 ሁታክ መርዶክዮስ የነገረውን ለንግሥቲቱ ካስታወቃት በኋላ እርሷም ሁታክን ወደ አገቷ መልሳ በመላክ ማንም ሰው ቢሆን፤ የንጉሡ ጥሪ ሳይደርሰው ወደ ንጉሡ የውስጠኛው አደባባይ መግባት እንደማይችልና ይህን ያደረገ ሰው በሞት እንደሚቀጣ እንዲያስታወቀው ነገረችው። በአንዳንድ ሁኔታ

ንጉሡ ጥሪ ሳይደርሰው ለቀረበ ሰው ምሕረት እንዳደረገለት ለማመልከት የወርቅ ዘንጉን ይዘረጋለት ነበር። የታሪክ ምንጮች እንደሚገልጹት፤ በንጉሡ ፊት ለመቅረብ ፈቃድ መጠየቅ ይቻላል የነበረው ደብዳቤ በመላክ ነበር። አስቲር ይህን መንገድ ለምን እንዳልተከተለች በግልጽ አልተነገረም። ለአንድ ወር ያህል በንጉሡ ሳትጠራ ስለቆየች፤ ጥሪው ሳይደርሳት ወደ ንጉሡ ብትቀርብ ይቅርታ ሊያደርግላት ይፍቀድ አይፍቀድ ርግጠኛ አልነበረችም። በንጉሡ ፊት ሞገስ እንዳጣች ሳታስብ አልቀረችም። መጀመሪያ ላይ አስቲር ከሕዝቧ ደኅንነት ይልቅ የራሷ ደኅንነት የበለጠ ግድ ያላት ይመስላል።

12-14 መርዶክዮስ በንጉሡ ቤት መሆኗ ሐማ አይሁድን ለማጥፋት ካወጣው ዕቅድ ለማምለጥ ዋስትና እንደማይሆናት ለአስቲር በመንገር መለሰላት። እርሷ ዝም ብትል፤ “ለአይሁድ ትድግና ከሌላ ስፍራ ይመጣላቸዋል”። እርሷ ግን ርምጃ ለመውሰድ በፍርሀት በመሸበቧ እርሷና የሳባቷ ቤት ይጠፋሉ። እቴጌነቷ እንኳ በዐዋጁ ከመጥፋት አያስጥላትም። ቀጥሎም መርዶክዮስ መጽሐፈ አስቲርን ለመረዳት ቍልፍ የሆነውን የመግባት አስተምህሮ ድጋፍ በመስጠት ከጥንት ጀምሮ የሚጠቀሰውን ጥያቄ አቀረበ፤ “ደግሞስ አንቺ ንግሥት ለመሆን የበቃሽው ለዚህ ጊዜ እንደ ሆነ ማን ያውቃል?” ወደ እቴጌነት ክብር ከፍ ማለቱ እግዚአብሔር ለሕዝቡ መድኅን የሚያዘጋጅበት መንገድ ይሆናል። “ከሌላ ስፍራ” በሚለው ሐረግ ላይ “ስፍራ” የሚለው ቃል በውስጡ ታዋቂ እግዚአብሔርን የሚያመለክት ሊሆን ይችላል።

15-16 አስቲር ሕይወቷ አደጋ ላይ ቢወድቅም እንኳ፤ ሕዝቧን ለመታደግ ዋጋ ለመክፈል መዘጋጀቷን በመግለጽ ለመርዶክዮስ መለሰችለት። በሱሳ የነበሩት አይሁድ ሁሉ ተሰብስበው ሦስት ቀንና ሌሊት ለእርሷ እንዲጸሙ እንዲነግራቸው ጠየቀችው። እርሷና ደንገጦቿም ጭምር በጸሙ ተሳታፊ ይሆናሉ። ከዚያ በኋላ ምንም እንኳ ሕግ መጣስ ቢሆንም፤ በንጉሡ ፊት ትቀርባለች። የድፍረቷንና መርዶክዮስን በፈቃዷ የመታዘዝን ልክ ለመግለጥ “ከጠፋሁም ልጥፋ” እስከ ማለት ጨካኝች። በጭንቀት፤ በሐዘንና በመፃት ቀን በእግዚአብሔር ፊት መጸለይና መጸም የተለመደ ተግባር ነበር። ጸሐፊው እግዚአብሔርን አይጠቅስም፤ ለእርሱ ጸሎት ስለ መቅረቡም አይነግረንም።

17 መርዶክዮስ ይህን ምላሷን ካገኘ በኋላ ከንጉሡ በር ፊት ለፊት ተቀምጦ ከነበረበት ከንጉሡ አደባባይ ተነሥቶ ትእዛዝን ለመፈጸም ሄደ።

ሐ. የአስቲር የመጀመሪያ ግብዣ (5፥1-8)

1 “በሦስተኛው ቀን” ማለትም ጸሙ ሲጠናቀቅ (ከ4፥16 ጋር ያነጻ)፤ አስቲር የክብር ልብሷን ለብሳ በንጉሡ አዳራሽ ፊት ፊት ወደሚገኘው የቤተ መንግሥቱ ውስጠኛ አደባባይ ገባች። አርጤክስስ አዳራሹ ውስጥ በመግቢያው አንጻር ዙፋኑ ላይ ተቀምጦ ነበር። ከተቀመጠበት ሆኖ አስቲር መጥታ አደባባይ ላይ ስትቆም ሊመስሏት ይችላል ነበር። ወደ ውስጠኛው አደባባይ በመግታት የክልከላውን ሕግ መጣሷ ነበርና ምን ሊል እንደሚችል በመሥጋት ቆመች (ከ4፥11 ጋር ያነጻ)።

2 የአስቲር ውበት ንጉሡን ደስ ስላሰኘው፤ የተግሣጽ ቃል አልተናገራትም። ይልቁንም በፊቱ ሞገስ ማግኘቷን ሊያረጋግጥላት ስለ ፈለገ የወርቅ ዘንጉን ዘረጋላት። አስቲር ወደ ዙፋኑ ቀረብ ብላ የዘንጉን ጫፍ ነካች።

3 ንጉሡ ለምን ዐላማ እንደ መጣች ለማወቅ ፈለገ። ምንም ጥያቄ ብታቀርብ፤ እስከ መንግሥቱ እኩሌታ ቢሆንም እንኳ እንደሚሰጣት አረጋገጠላት። አስቲር ያለ ጥሪ እርሱ ዘንድ የቀረበችው በጣም አስገዳጅ ችግር ደርሶባት መሆን እንዳለበት ተገንዝቧል። የመንግሥቱን እኩሌታ እስጥሻለሁ ማለቱ፤ የምትጠይቁዉ ይደረግልኛል ለማለት የተነገረ ምሥራቃዊ ዘይቤ እንጂ ሙሉ በሙሉ ቃል በቃል እንዲወሰድ ታስቦ የተሰነዘረ አይደለም (ከማር 6፥23 ጋር ያነጻ)።

4 አስቲር በቀጥታ ለሕዝቧ ምሕረትን ከመለመን ይልቅ ንጉሡንና ሐማን በዚያ ቀን ባዘጋጀችው ግብዣ እንዲገኙላት ጥያቄ አቀረበች። የመምጣቷ ምክንያት የሆነውን ጥያቄ አሁኑኑ ማቅረቡ ሥነ ልቡናዊ አመቺነት እንደሌለው ተገንዛለች።

አስቲር ሐማ በግብዣው እንዲገኝላት የጠየቀችው ምናልባት እርሱ ባለበት ክሷን ለማቅረብ በመፈለግ ይሆናል።

5-6 ንጉሡ ሐማ ወዲያውኑ እንዲጠራ አዘዘ። ሁለቱ ሰዎች በአስቲር ግብዣ ላይ ታደሙ፤ ወይን እየጠጡ ሳለ፤ ንጉሡ ዳግመኛ አስቲርን ጥያቄ ምን እንደ ሆነ ጠየቃት።

7-8 ለሁለተኛ ጊዜ አስቲር ለንጉሡ ቀጥተኛ መልስ አልሰጠችውም። ይልቁንም ንጉሡና ሐማ በቀጣዩ ቀን በሚዘጋጀው ሁለተኛ ግብዣ ላይ እንዲገኙ ጥሪ አቀረበች፤ ጥያቄዋን የምታቀርበው ያኔ እንደ ሆነ አመለከተች።

መ. ሐማ በመርዶክዮስ ላይ የሸረበው ሄራ (5፥9-14)

9-10 ሐማ ንግሥቲቱ በግሏ ባዘጋጀችው ግብዣ ላይ የመጠራት ክብር ስላገኘ፤ ከግብዣው ሲወጣ ደስ ብሎትና “መንፈሱ ረክቶ” ነበር። ሆኖም በንጉሡ በር ላይ መርዶክዮስን ሲያገኘው፤ መርዶክዮስ ከተቀመጠበት አለመነጥቱና በፍርሀት አለመንቀጥቀጡን ሲያይ፤ በአይሁዳውያን ላይ የነበረው ጥላቻ በልቡ ተቀጣጠለ (ከ3፥2 ጋር ያነጻ)። ሆኖም ሐማ እንደ ምንም ራሱን በመቁጣጠር ወደ ቤቱ ሄዶ ለሚስቱ ለዛሬውና ለወዳጆቹ ንጉሡና ንግሥቲቱ ምን ያህል እንዳክበሩት ነገራቸው። መርዶክዮስ አስቲር በንጉሡ ፊት መልካም አቀባበል እንዳገኘች በመስማቱ ሁኔታዎች ቀና ሊሆኑ እንደሚችሉ ተስፋ አደረገ፤ ስለዚህም ማቀን አወለቀ።

11-12 ሐማ ደስ ተሰኝቶና መንፈሱ ተዝናኝቶ ነበርና ስለ ብልጣግናው፤ ስለ ብዙ ወንድ ልጆቹና በንጉሡ ፊት ስላገኘው ክብር ምክንያት ታበየ። እርሱና ንጉሡ ብቻ በተጠሩበት የእቴጌቱ የግል ግብዣ ላይ ስለ መገኘቱም በታላቅ ትምክሕት ተናገረ። የሐማ መታበይ በኋላ ውርደቱንና ከክብር መውደቁን የሚያግላ ብቻ ነበር (ከምሳ 16፥18 ጋር ያነጻ)። የጥንት ዘመን የብሉይ ኪዳን ትርጓሜ (ትርጉም) እንደሚነግረን፤ ሐማ የመንግሥት ሥልጣን ከያዙ ዐሥር ወንድ ልጆቹ በተጨማሪ 208 ወንድ ልጆች ነበሩት (ከ9፥10 ጋር ያነጻ)።

13 ይሁን እንጂ ሐማ ሕይወት ብትሠምርለትም፤ መርዶክዮስ በር ይቀመጥበት ከነበረው የንጉሡ በር እስካልተወገደ ድረስ ዕረፍትና ርካታ እንደማይኖረው ያስብ ነበር። ይገባኛል የአስቲርን ክብር ሊሰጠው ባለመፍቀዱ የጐን ውጋት የሆነበትን አንድ አይሁዳዊ ባለቤ ጊዜ፤ ሀብቱና ክብሩ ሁሉ ሊያረካው አልቻለም።

14 የሐማ ሚስትና ወዳጆች ዘወትር የሚያውከው ይህ ሰው ሊወገድ የሚችልበትን መላ ስነዘሩ። የሐማ ሚስት ቁመቱ ዐምሳ ክንድ የሆነ መስቀያ እንዲዘጋጅና መርዶክዮስ በእርሱ ላይ እንዲሰቀልበት ንጉሡን እንዲጠይቅ ሐሳብ አቀረበችለት። የሚጠላውን ይህን ሰው በዚህ መልኩ ከተገላገለ፤ ሐማ ከንጉሡ ጋር ወደ አስቲር ግብዣ ሄዶ ደስ መሰኘት ይችላል። ሚስቱ ታቀረበችው ሐሳብ ሐማን አስደስተው፤ ንጉሡ ለጥያቄው በጎ ምላሽ እንደሚሰጠው በመተማመን መስቀያውን አስተከለ። የመስቀያው ቁመት ያለልክ የተጋነነ ይመስላል፤ ሆኖም የሐማን የልብ ዕቡይነትና ለበቀል ያለውን ብርቱ ጥማት ስንገነዘብ፤ ይህን ያህል ትልቅ መስቀያ ማዘጋጀቱ አስገራሚ አይሆንብንም።

መ. የሐማ ውርደት መከናከል (6፥1-13)

1. ለመልካም ሥራው ምስጋና ሳይቀበል የቀረ ሰው መገኘቱ (6፥1-5)

1 አስቲር የመጀመሪያ ግብዣውን ባዘጋጀችበት ቀን፤ ሌሊት ላይ ንጉሡ እንቅልፍ በዐይኑ አልዞር ብሎት ሲቸገር፤ የቤተ መንግሥት የታሪክ መጽሐፍ ቀርቦ እንዲነበብለት አዘዘ (በ2፥23 ላይ የተሰጠውን ሐተታ ይመ)። መቼም ንጉሡን እንቅልፍ እንዲያጣ ያደረገው እግዚአብሔር ለመሆኑ ጥርጥር የለውም። መላው ምዕራፍ የሐማን የተገነባ ውጥን ለመቀልበስ ሁኔታዎች እንደ ምን ተቀናጅተው እንደ ሠሩ ያሳየናል።

2-3 የታሪክ መጽሐፉ ሲነበብ፤ ገበታና ታራ ንጉሡን ለመግደል ማሄራቸውን መርዶክዮስ እንደ ተናገረ ታወቀ። ንጉሡ ለመርዶክዮስ ምን ክብርና ማዕረግ እንደ ተሰጠው

ሲጠይቅ፤ አገልጋዮቹ ምንም እንዳልተደረገለት ነገሩት። ንጉሡ መልካም የዋለለትን አለመሸለሙ የራሱ ጥፋት ተደርጎ እንደሚወሰድ ያውቅ ነበርና ይህ ነገር እንዴት ሊከሰት እንደ ቻለ በማሰብ ተረበሸ።

4-5 የሌሊት አጋማሽ ቢሆንም፤ በአደባባዩ ሰው እንዳለ ንጉሡ ጠየቀ። ሳይውል ሳያድር ይህን ነገር ማስተካከል እንዳለበት ዐሰበ። አጋማሚ በሚመስል ሁኔታ ሐማ በተከለው መስቀያ ላይ መርዶክዮስ እንዲሰቀል ንጉሡን ለመጠየቅ በውጪ በኩል ወደሚገኘው የቤተ መንግሥቱ አደባባይ ሐማ እንዳለ ሲነግሩት፤ ንጉሡ ወዲያውኑ እርሱ ፊት እንዲያቀርቡት አዘዘ። ሐማ ጥያቄውን ለማቅረብ በውድቀት ሌት ወደ አደባባይ መምጣቱ እንግዳ ይመስላል፤ ምናልባት ስለ ንጉሡ የመኝታ ልማድ ያውቅ ይሆናል።

2. መርዶክዮስ ሞገስ አገኘ (6÷6-11)

6 ይህ ክፍል እንደሚጠቀሙት ንጉሡ በድንገትና ያለ ሰላምታ ሐማን። “ንጉሡ ሊያከብረው ለወደደው ሰው ምን ሊደረግለት ይገባል” በማለት ጠየቀው። ሐማ ንጉሡ ሊያከብረኝ ወዲል ብሎ ዐሰበ። ሐማ እንዲሰቀል የተመኘው ሰው፤ እንደምን መከበር እንዳለበት የሚወስነው ራሱ መሆኑ ከታሪኩ ታላላቅ ምዕቶች አንዱ ነው።

7-9 በትዕቢት የተወጣበት ሐማ ባለው ሀብት ላይ ተጨማሪ እንደሚይፈልግ በመገለጽ ንጉሡ ሊያከብረው የሚወድ ሰው ንጉሡ የሚለብሰው ልብሰ መንግሥት፤ ንጉሡ የሚቀመጥበትና የንጉሡን ዘውድ በራሱ ላይ ያደረገ ፈረስ ሊሰጠው እንደሚገባ ተናገረ። በአሦራውያንና በፋርሳውያን የድንጋይ ላይ ሥዕሎች ዘውድ የጫኑ ፈረሶች ወይም የራስ ላይ ጌጥ የተደረገባቸው ፈረሶች ማየት የተለመደ ነው። ሐማ በተጨማሪም ከንጉሡ ልዑላን መሳፍንት አንዱ ይህን ንጉሡ ሊያከብረው የወደደውን ሰው፤ የንጉሡን መገናኛሪያ ለብሶ በከተማዬቱ መንገዶች ላይ በፈረስ ተቀምጦ ሲሄድ እየመራው እንዲሄድ ሐሳብ አቀረበ። ልዑሉ ፈረሱንና በፈረሱ ላይ የተቀመጠውን ሰው በከተማዬቱ መንገዶች ሲመራ፤ ንጉሡ “ሊያከብረው” ለሚወደው ሰው ይህ ተደርጎለታል እያለ ያውጃል። መቼም ሐማ ይህን ሁሉ ሲናገር በሰላ ሕዝብ ሁሉ ፊት ሊጉናጸፈው ስላለው ታላቅ ክብር በናፍቆት እየጠበቀ መሆኑ ግልጽ ነው።

10 ሐማ ያቀረበው ሐሳብ ንጉሡን ደስ አሰኘው፤ የተናገረውን ሁሉ ጊዜ ሳይወስድ ተግባራዊ እንዲያደርግ አዘዘው። በመቀጠል ንጉሡ ሊያከብረው የወደደው ሰው የሐማ ባለጋራ የሆነው መርዶክዮስ እንደ ሆነ በመገለጽ በሐማ ላይ ዱብዳ ጣለበት፤ ንጉሡ ከተናገራቸው ነገሮች አንዱም “እንዳይገድል” ሲል ሐማን አስጠነቀቀው። ንጉሡ በግዛቱ ያሉ አይሁዳውያንን ሁሉ ለመግደል ያወጣውን ዐዋጅ ካጸደቀ በኋላ፤ መርዶክዮስ አይሁዳዊ መሆኑን ዐውቆ ለክብር ሊያጨው መፈለጉ እንግዳ ይመስላል።

11 ሐማ የንጉሡን ትእዛዝ ከመፈጸም ውጪ ምርጫ አልነበረውም። ማንም ጸሐፊ የቱንም ያህል ተስጥዎ ቢኖረውም፤ ሐማ መርዶክዮስን ልብሰ መንግሥት ደርሶለት በፈረስ አስቀምጦ በከተማው ሁሉ እየመራ ሲወስደው ሊሰማው የሚችለውን ወርደትና የእልህ ስሜት በበቂ ሁኔታ ሊገልጸው አይችልም። መርዶክዮስ የልቤ ደረሰ የሚያሰኝ ትልቅ ሐሣት የፈጠረበት፤ በንጉሡ መታሰቡ ይሁን ወይም የሕዝቡ ጭብጨባና አጅብ መጠየቃችን አይቀርም።

3. የሐማ ሚስት ውድቀቱን አጸናችው (6÷12-13)

12 በኋላ ላይ ሐማ ጠላቱን በንጉሡ ፈረስ ላይ አስቀምጦ በሰላ አደባባዮች ለመምራት ከመገደዱ በፊት መርዶክዮስ ይቀመጥበት ወደ ነበረው የንጉሡ በር ተመለሰ። ይህ ክብር መርዶክዮስ በንጉሡ ፊት፤ በሐማ ዐዋጅ የተጻፈው ግድያ የተደቀነበት አይሁዳዊ የመሆኑን ሁኔታ አልለወጠውም። ይሁን እንጂ ሐማ ሐዘኑንና የወረደበትን መዓት ለማመልከት ራሱን ሽፍኖ ወደ ቤቱ ሄደ። ራሱን መሸፈን ሐዘኑን የመግለጥ መንገድ ነበር (ከ2ሳሙ 15÷30፤ ከኤር 14÷3-4 ጋር ያነጻ)። ሐማ ሚስቱና ወዳጆቹ እንደሚያጽናኑት ተስፋ አደርጎ ነበር።

13 ሐማ ለሚስቱና ለወዳጆቹ የደረሰበትን ውርደት አንድ በአንድ ነገራቸው። ሆኖም ከእነርሱ ሊያገኝ ያሰበውን መጽናናት አላገኘም። ይልቁንም እነርሱ ገና ሊመጣበት ያለውን ተጨማሪ መዓት አስቀድመው በመገመት፤ የውድቀቱ ጅማራ መንገዱ አይሁድ እንደ ሆኑ ነገሩት። መርዶክዮስን ሊቋቋመው እንደሚችልና ጥፋቱም ሳይታለም የተፈታ እንደ ሆነ ርግጠኞች ነበሩ። ሆኖም እንዲያ ያለ ውርደት የደረሰበት ባብዛኛው ራሳቸው ባቀረቡለት ሐሳብ ሳቢያ እንደ ሆነ የዘነጉት ይመስላል (ከ5÷14 ጋር ያነጻ)።

ሠ. የአስቲር ሁለተኛ ግብዣ (6÷14-7÷10)

1. ሐማ ለግብዣው ተጠራ (6÷14)

14 ሐማ ከወዳጆቹ ጋር ያደርግ የነበረውን ንግግር ሳይጨርስ፤ ከንጉሡ የተላኩ ጃንደሮች ወደ እቱጌዪቱ ግብዣ አጅበው ወሰዱት። ወደ ግብዣው የወሰዱት በጥድፊያ መሆኑ ሐማ በመርዶክዮስ ሳቢያ በገጠመው ውርደት ምክንያት (ከ6÷11 ጋር ያነጻ)፤ አንድም አስቲር ያዘጋጃቸው ግብዣ ተዘንግቶታል፤ አልያም በግብዣው ላይ መገኘት አልፈለገም።

2. የሐማ መገለጥና መገደል (7÷1-10)

1-2 ንጉሡና ሐማ ከንግሥት አስቲር ጋር ግብዣው ላይ ለመገኘት ሄዱ። በሁለተኛው ግብዣ ላይ ንጉሡ ጥያቄ ምን እንደ ሆነ አስቲርን ዳግመኛ ጠየቀ። (ቍጥር 2)። እስከ መንግሥቱ እኩሌታ እንኳ ቢሆን (ከ5÷3-6 ጋር ያነጻ) እንደሚሰጣት አረጋገጠላት። ጥያቄውን ያቀረበላት በልማዱ መሠረት ገበታ ከፍ ካለ በኋላ የሚቀርበውን ወይን ጠጅ እየጠጡ ሳለ ነበር።

3 ንግሥቱቱ ጥያቄዋን ግልጽ አድርጋ ማቅረብ እንዳለባት በመገንዘብ፤ በንጉሡ ፊት ሞገስ አግኝታ እንደ ሆነ በትሕትና በመጠየቅ ጀመረች። እንዲሁ ንጉሡ ለጥያቄዋ በጎ ምላሽ እንደሚሰጣት ተማምና በድፍረት አልቀረበችም። ሐማን አጋለጠችው፤ ሆኖም ይህንን ስታደርግ፤ የንጉሡ ምላሽ ምን ሊሆን እንደሚችል ሳታውቅ ሰውራ ያቁየችውን የራሷን ማንነትም ገለጸች። የራሷንና የወገኖቿን ሕይወት እንዲያተርፍላት ስትጠይቀው፤ ንጉሡ በድንጋጤ ሳይመለከታት የቀረ አይመስልም። እርሷም አይሁዳዊት እንደ ነበረች ለመረዳት የተወሰነ ጊዜ እንደ ወሰደበት ጥርጥር የለውም።

4 አስቲር የንጉሡን ምላሽ ሳትጠበቅ፤ እርሷና ሕዝቧ “ለጥፋት፤ ለዕርድና ለመደምሰስ” እንደ ተሸጡ ገለጸችለት። ጉዳዩ ሕዝቡን በጅምላ መደምሰስ ሳይሆን ለባርነት መሸጥ ቢሆን ኖሮ፤ ይህ ንጉሡን ለማስቸገር የሚበቃ ችግር እንደማይሆን ጨምራ ነገረችው። ሆኖም ሕዝቡ በአንድነት መጨፍጨፉ ለንጉሡ ትልቅ የገንዘብ ጥፋት የሚያስከትል ነበር።

5 የንጉሡ ምላሽ ፈጣንና በቀጣ የተሞላ ነበር። የዚህ ዐይነቱን ነገር ለማሰብ የደፈረው ማን እንደ ሆነ ለማወቅ ፈለገ። ባለቤቱን ጭምር የሚያካትተው ይህ አይሁድን የመግደል ውጥን በእርሱ ላይ በግል የተነጣጠረ ዘለፋ እንደሆነ አድርጎም ቁጠረው። አንድም እርሱ ራሱ በጉዳዩ እጁ እንዳለበት ዘንግቷል፤ አንድም በዚህ የውድመት ውጥን ውስጥ ተታሎ እንደ ተዘፈቀ ዐስቧል። ምዕራፍ 3ን በጥንቃቄ ስናጠና ግልጽ እንደሚሆንልን። ሐማ አይሁድን በስም አልጠቀሰም፤ ስለዚህም ንጉሡ ምናልባት ያጸደቀው ዐዋጅ ሙሉ ይዘት ምን እንደ ሆነ አልተረዳም ይሆናል።

6 አስቲር ያለምንም ማቅማማት የዚህ ተንኲል ሽራቢና የሕዝቧ ጠላት ሐማ እንደ ሆነ አጋለጠች። ሐማ በተነጣጠረበት ክስ በድንጋጤ ተመታ፤ የአስቲር ቃል በማያዳግም ሁኔታ ዕጣ ፈንታውን እንደሚወስን ተገንዝቧል።

7 በቀጣ የነደደው ንጉሥ ከመ ቅጽበት ከመንበሩ ተነሥቶ ወደ አደባባዩ አትክልት ስፍራ ሄደ። ሁኔታው ንጉሡን አጣብቂኛው ውስጥ የሚከተው ነበር፤ ምክንያቱም ሐማ የንጉሡ ማጎተም ያረፈበትን ትእዛዝ ተግባራዊ በማድረጉ ሊወነጀል አይችልም። ምናልባት አርጤክስን የተግባር ርምጃ ከመወሰዱ በፊት ሀሳቡን ለመሰብሰብና ፋታ ለማግኘት ፈልጎ ይሆናል። ሐማ ንጉሡ ምን

እንደሚያደርስበት ገና ከአሁኑ ስለ ታወቀው፤ ሕይወቱን እንድታተርፍለት ንግሥቲቱን መማጸን ጀመረ።

8 ይሁን እንጂ ሐማ ለዚህ ዐላማ የመረጠው ጊዜ በፍጹም የተሳሳተ ነበር። አስቴር ደገፍ ባለችበት ድንክ ዐልጋ ላይ ተደፍቶ ምሕረት እየለመናት ላለ ንጉሡ ገባ። ንጉሡም በቁጣ ገንፍሎ ከንጉሡ ጋር ዐብራ እያለች ሊደፍራት እንደ ሞከረ አድርጎ ወንጀለው። የንጉሡ ቃል ገና ከአፋ ከመውጣቱ አገልጋዮቹ ወይም የቤተ መንግሥት መኪንንት የሐማን ፊት ሸፈኑት። የንጉሡ የቁጣ ቃል የሞት ፍርድ ማለት ነበር። የተከሰሰ ወንጀለኛ ከመገደሉ በፊት ፊቱ መሸፈኑ የፋርስ ባህል ለመሆኑ ማስረጃ ባይኖርም፤ ትርጉሙ ይህ ሊሆን እንደሚችል ይገመታል። ጠላቷን እያዋከበ ሲወስዱት አስቴር በዝምታ ትመለከት ነበር።

9 ከንጉሡ ጃንደረዎች አንዱ የሆነው ሐርበና ሐማ መርዶክዮስን ለመስቀል መስቀያ አዘጋጅቶ እንደ ነበር በመግለጽ ይህንኑ ለንጉሡ አስታወሰው። ንጉሡ ለሐማ ምሕረት ሊያደርግለት ያሰበ ቢሆንም ኖሮ፤ ሐማ ሆነ ብሎ የንጉሡን ሕይወት ያዳኑን ሰው ለመግደል ማሣራ በራሱ ዕጣ ፈንታውን የሚወስን ነገር ነበር። የንጉሡ ፈጣን ምላሽ “በዚሁ ላይ ስቀሉት” የሚል ነበር።

10 የሞት ፍርዱ በተላለፈ በምን ያህል ሰዓት ውስጥ ግድያው እንደ ተፈጸመ አልተነገረም፤ ሆኖም ሐማን ወስደው ወዲያውኑ እንደ ሰቀሉት መገመት እንችላለን። የንጉሡ ቁጣ “በረደ።” በአስደናቂ የፍትሕ አፈጻጸም ሐማ መርዶክዮስን በመስቀል ደስ ሊሰኝበት ባዘጋጀው መስቀያ ላይ ራሱ ተሰቀለበት።

ፈ. የመርዶክዮስ ከፍ ከፍ ማለት (8፥1-17)

1. በሐማ ቤት ንብረት ላይ ተሾመ (8፥1-2)

1-2 ሐማ በተሰቀለበት ዕለት ንጉሡ አርጤክስስ ላደረሰበት በደል ካሳ ይሆን ዘንድ የሐማን “ቤት ንብረት” በሙሉ ለአስቴር ሰጣት። የፋርስ ሕገ መንግሥት በወንጀል የተከሰሱ ሰዎች ንብረት እንዲወረስ መብት ይሰጣል። ንግሥቲቱ ከመርዶክዮስ ጋር ያላትን ዝምድና ስትነግረው፤ መርዶክዮስ በፊቱ ቀረበ። አርጤክስስ ከሐማ “መልሶ የወሰደውን” ባለማኅተም ቀለበት ለመርዶክዮስ በመስጠት በንጉሡ ስም የመወሰነ ሥልጣን ያለው ጠቅላይ ሚኒስትር አድርጎ ሾመው (ከ3፥10 ጋር ያነጻ)። መርዶክዮስ በንጉሡ ፊት ለመቅረብ መብት ከተሰጣቸው ጥቂት የተመረጡ ባለሙያዎች አንዱ ሆነ፤ አስቴርም ዘመዷን በሐማ ቤት ንብረት ላይ ሾመችው። የሐማ ሀብት፤ ማዕረግና ሥልጣን አሁን የጠላቱ የመርዶክዮስ ሆነ።

2. የሐማ ዐዋጅ መቀልበስ (8፥3-14)

3 አስቴር ስሜቷን በልቅሶ በመግለጽ በንጉሡ እግር ላይ ወድቃ ሐማ አይሁዳውያንን ከምድር ገጽ ለማጥፋት የወጠነውን ሢራ “እንዲሸር” ለመነኘት። የሐማ አይሁድን የማጥፋት ሢራ ሳይሸር እስከጸና ድረስ፤ የሐማ ውድቀትና የመርዶክዮስ በማዕረግ ከፍ ማለት ለአስቴር መጽናናትን የሚሰጣት ነገር አልነበረም።

4 ንጉሡ በልቅሶ በእግሩ ሥር ስትወድቅ ንጉሡ የወርቅ ዘንጉን ዘረጋላት፤ ይህን ያደረገው፤ ንግግሯን ከመቀጠሏ በፊት ከወደቀችበት እንድትነሣ ሊያበረታታት ነበር።

5-6 አስቴር ለንጉሡ ተገቢውን ክብር በመስጠትና በንጉሡ ፊት ሞገስ እንዳገኘች ተስፋ በማድረግ፤ የሐማን ትእዛዝ እንዲሸር ለመነኘት። የሐማ መልእክት የተላለፈው በንጉሡ ግዛት ያሉትን አይሁድ ለማጥፋት በግልጽ ታቅዶ እንደ ሆነ አስታወሰችው። በዘመዶቹ ላይ ባንገባበው የአደጋ ጥላ ምክንያት ሐዘኗን ስትገልጽ፤ እውነተኛ ባሕርይዋን ማለትም የራሷን ደኅንነት የማታስቀድም መሆኗን አስመስከረች። የግድያ ሢራውን ያቀናበረውና ሊከሰስ የሚገባው ሐማ እንጂ ንጉሡ እንዳይደለ በጥንቃቄ አመልክታለች።

7-8 ንጉሡም በመጀመሪያ ሐማ መገደሉንና ንብረቱንም ለእርሷ እንዳስረከባት ለአስቴርና ለመርዶክዮስ አስታወሳቸው። በመቀጠልም ለአይሁድ ሕዝብ ትድግና ሌላ ዐዋጅ እንዲያወጡ ነገራቸው። ዐዋጁንም ለእነርሱ መልካም በመሰላቸው መንገድ

በጽሑፍ እንዲያሰፍሩት ፈቃድ ሰጣቸው። በንጉሡ ስም ተጽፎ የቀለበቱ ማኅተም ያረፈበት ሰነድ በራሱ በንጉሡ እንኳ ሊሸር ስለማይችል፤ ዐዲሱን ዐዋጅ እርሱ ሊጽፈው እንደማይችል አስታወሳቸው። ሌላ ዐዋጅ በማውጣት ብቻ ነው ተፈጻሚነቱ ሊቀር የሚችለው።

9 የንጉሡ ጸሐፊዎች በአስቸኳይ ተጠሩ። ይህ የሆነው በሦስተኛው ወር በሃያ ሦስተኛው ቀን ማለትም ሐማ መልእክቱን ካስተላለፈ ሁለት ወራትና ዐሥር ቀናት ካለፈ በኋላ ነበር። ጸሐፊዎቹ የመርዶክዮስን ትእዛዝ ለአይሁዳውያንና በ127 አውራጃዎች ለሚገኙት ለሌሎች የመንግሥት መኪንንት ጸፉ። መልእክቶቹም በአውራጃዎቹ በሚነገሩት ቋንቋዎች ሁሉ ተጻፉ። ስለዚህም በፋርስ ግዛት የሚገኝ ሰው የመርዶክዮስን ትእዛዝ አልሰማሁም የሚል ሰብሳቢ ሊያቀርብ አይችልም ነበር።

10 መርዶክዮስ በአርጤክስስ በተሰጠው ሥልጣን መሠረት ትእዛዛቱን በንጉሡ ስም ጽፎ መልእክቶቹን በንጉሡ የቀለበት ማኅተም ዐተመ። መልእክቶቹ በፈረሰኛ መልእክተኞች በግዛቱ ሁሉ ተላኩ። የመርዶክዮስ መልእክት በፍጥነት እንዲዳረስ ፈጣን ፈረሶች ተመርጠው ተላኩ።

11-12 የመርዶክዮስ ዐዋጅ አይሁድ ሊያጠቁአቸው ከሚፈልጉ፤ በሚስቶቻቸውና በልጆቻቸው ላይ አደጋ ለማድረስ ከሚሞክሩ ጠላቶቻቸው ራሳቸውን እንዲጠብቁና የጠላቶቻቸውን ንብረት እንዲዘርፉ መብት የሚሰጥ ዐዋጅ ነበር። አይሁዳውያን ጠላቶቻቸውን እንዲበቀሉ የተወሰነው በዐሥራ ሁለተኛው ወር በዐሥራ ሦስተኛው ቀን ነበር (ከ3፥13 ጋር ያነጻ)። ዐዋጁ የሐማ ዐዋጅ ተቃራኒ ነበር ማለት ይቻላል። የፋርስ ንጉሥ በቁጥር አናሳ የሆኑ አይሁድ የራሱን ዜጎች እንዳሻቸው ለመጨፍጨፍ እንደምን ሊፈቅድ እንደ ቻለ ማሰብ ያዳግታል። ሆኖም ቀደም ሲል እንደ ተመለከትነው፤ አርጤክስስ ለሰው ልጅ ሕይወት እምብዛም ዋጋ የማይሰጥ ደንታ ቢስ ነበር (ከ3፥11 ጋር ያነጻ)፤ በተጨማሪም የቀደመው ዐዋጅ ሊሸር የሚችለው በዚህ መንገድ ብቻ ነበር።

13 የመርዶክዮስ ዐዋጅ በግዛቱ እያንዳንዱ አውራጃ ሕግ ሆኖ ወጣ፤ የሁሉም አገር ዜጎች ሁሉ እንዲያውቁት ተደረገ። አይሁዳውያን በተወሰነላቸው ቀን ጠላቶቻቸውን ለመበቀል ዝግጁ እንደ ሆኑ ሁሉም ሰው ያውቅ ነበር።

14 መልእክተኞቹ መልእክቱ ንጉሣዊ ዐዋጅ እንደ ሆነ ስለሚያውቁ፤ የንጉሡን ፈረሶች እየጋለቡ በፍጥነት ለመንግሥቱ ክፍሎች ሁሉ አዳረሱት። ዐዋጁ ወዲያውኑ በሱላ ግንብ ሁሉ ተዳረሰ።

እነዚህ ከድንጋይ የተቀረጹ ፈረሶችና ጋለቢዎች የፋርስ ዘመን ቅሪት ናቸው። በአይሁድ የሃይማኖት ተቋም ፈቃድ።

3. የሕዝቡ ምላሽ (8፥15-17)

15 መርዶክዮስ ክብሩን በሚመጥን ሁኔታ ለማያዋና ነጭ የቤተ መንግሥት ልብስ ለብሶ ከንጉሡ ፊት ወጣ። እንደዚሁም ትልቅ የወርቅ አክሊል ደፍቶ፤ ከቀጭን በፍታ የተሠራ ሐምራዊ መጎናጸፊያ ለብሶ ነበር። ይህ ጥቅስ የሚቋጨው የሱላ ከተማ

“ደስታ የተሞላበት” በዓል እንዳከበረች በመግለጽ ነው። የፋርስ ነዋሪዎች ሊጠፉ በሚችሉበት ዐዋጅ ደስታቸውን መግለጻቸውን መረዳት አስቸጋሪ ስለ ሆነ፤ አባባሉ ምናልባት የሚያመለክተው የሱሳ ነዋሪ የሆኑ አይሁዳውያንን ደስታ ይሆናል።

16-17 ዐዋጁ በሁሉም አውራጃዎች ሲዳረስ በአይሁዳውያን ዘንድ ታላቅ ደስታ ሆነ፤ ይህንንም በደስታና በፈንጠዝያ አከበሩት። “ከሌሎች አገር ዜጎች ብዙ ሕዝብ” አይሁድ ሊያደርሱባቸው የሚችሉትን በመፍራት አይሁድ ሆኑ። “አይሁድ ሆኑ” የሚለው ሐረግ አይሁድ እንደ ሆኑ አስመስሉ ወይም ለአይሁድ ድጋፍ ሰጡ ማለት ሊሆን ይችላል። በዚህ ጊዜ ነገሩ የተገለበጠ ሆኖ ነበርና አይሁድ ሆኖ አለመገኘት አደገኛ ነገር ሆነ።

የአይሁድ የበቀል ቀን (9፥1-19)

ሀ. ታላቁ ጭፍጨፋ (9፥1-10)

1 ሁለቱም ዐዋጆች ተግባር ላይ የሚውሉበት የአዳር ወር ዐሥራ ሦስተኛ ቀን ደረሰ። ሁለተኛው ዐዋጅ በማጎተም ከጸና በኋላ ስላለፉት ዘጠኝ ወራት ምንም የተባለ ነገር የለም። አይሁድ አሁን በሚጠሏቸው ላይ የበላይነትን አገኙ። ይህ ምዕራፍ በቀደመት ምዕራፍት ያልተገለጸ፤ አጠቃላይ የአይሁድ ጥላቻ ሰፍኖ እንደ ነበር የሚጠቀም ይመስላል (ከቁጥር 2፡ 5፡ 16 ጋር ያነጻ)።

2 አይሁድ ሊያጠፋቸው በሚሞክሩ ወገኖች ላይ “አደጋ ለመጣል” በአውራጃዎች ሁሉ ባሉ ከተሞቻቸው ተሰበሰቡ። የሌሎች አገር ሰዎች ፍርሀት ያዛቸው፤ በአይሁድ ላይ እጁን ለማንግት የደፈረ ማንም አልነበረም።

3-4 መኳንንቱና ሌሎች ባለሥልጣናት አይሁድን ረዷቸው፤ ለዚህም ምክንያቱ መርዶክዮስን ስለ ፈሩና በንጉሡ ዘንድ ያለውን ተሰሚነት ስለሚያውቁ ነበር። መርዶክዮስ በቤተ መንግሥት ዐቢይ ስፍራ የተሰጠው ሰው ከመሆኑም ባሻገር “ዝናው በየአውራጃው” ተሰማ። ጠቅላይ ሚኒስትር በሆነባቸው የተወሰኑ ወራት በሥልጣኑ እያደር ጎይለኛ ነበር።

5 አይሁድ ለጠላቶቻቸው ምንም ምሕረት አላሳዩም። የሚጠሏቸውን ጨፈጨፋላቸው፤ ንጉሡ ከዚህ አትለፉ የሚል ገደብ አልጣለባቸውም። አይሁድ ራሳቸውን በመከላከል ብቻ አልተወሰኑም። ጉዳት ሊያደርሱባቸው የሚፈልጉትን በየስፍራው እያደኑ አጠፋላቸው። ይህን ብርቱ ቁጣቸውን ለመረዳት በረዥም የስደት ዓመታት ውስጥ ማለፍን ሳይጠይቅ አይቀርም።

6-10 በሱሳ ግንብ አይሁድ ዐምስት መቶ ሰዎችንና በተጨማሪም ባባታቸው በደል የተባባሩትን ዐሥሩን የሐማ ልጆች ገደሉ። ይሁን እንጂ አይሁድ በዐዋጁ የባላጋሮቻቸውን ንብረት የመዝረፍ መብት ቢሰጣቸውም ይህን አላደረጉም (ከ8፥11 ጋር ያነጻ)፤ ይህን ከማድረግ መቁጠባቸው ፍላጎታቸው የግል ሀብትን ማጋበስ እንዳልሆነ ያመለክታል።

ለ. የሱሳው በቀል (9፥11-15)

11-12 ንጉሡ በሱሳ ግንብ እየተካሄደ ስለ ነበረው ጭፍጨፋ ተነገረው። የተገደሉትን ቁጥር ለአስቲር በመንገር፤ በተቀሩት አውራጃዎች ያሉ አይሁድ ምን እያረጉ ስለ መሆናቸው ታውቅ እንደ ሆነ ጠየቃት። በተጨማሪም ለእርሱ ልታቀርበው የምትሻው ተጨማሪ ጥያቄ እንዳላት እንድትጠይቀውና እንደሚደረግላት በማጽናት አረጋገጠላት። የአርጤክስስ ብቸኛው መሻት ንግሥቲቱን ማስደሰት ነበርና ሕይወታቸው ይረግፍ ስለ ነበሩት ዜጎቹ ግድ አልነበረውም።

13 አስቲር በሱሳ የሚኖሩ አይሁድ በቀጣዩ ቀንም ጠላቶቻቸውን መግደል እንዲቀጥሉ እንዲፈቀድላቸው ጠየቀች። እንደዚሁም የሐማ ቤት ለተጨማሪ ውርደት እንዲጋለጥ የተገደሉት ዐሥሩ የሐማ ወንድ ልጆች በመስቀያው ላይ እንዲሰቀሉ ጠየቀች። ምናልባት ይህን ማድረግ የፈለገችው፤ ለሌሎች በአይሁድ ላይ ስደት ለማድረስ ለሚቃጠ መቀጣጫ እንዲሆን ተስፋ አድርጋ ይሆናል።

14-15 ንጉሡ የአስቲርን የሁለተኛ ቀን ግድያ ጥያቄ ፈቀደላት፤ እንደዚሁም የሐማን ዐሥር ወንድ ልጆች እንዲሰቀሉ ትእዛዝ አስተላለፈ። በቀጣዩ ቀን ማለትም በአዳር ወር በዐሥራ አራተኛው ቀን አይሁድ በሱሳ ከሚኖሩ ጠላቶቻቸው ሦስት መቶ ሰዎች ገደሉ፤ ሆኖም ምንም ምርኮ አልወሰዱም።

ሐ. በአውራጃዎችና በሱሳ የተካሄደው በዓል (9፥16-19)

16-17 በሌሎቹ የፋርስ አውራጃዎች፤ በአዳር ወር ዐሥራ ሦስተኛ ቀን አይሁድ ከጠላቶቻቸው ሰባ ዐምስት ሺህ ሰዎችን ገደሉ፤ ዳሩ ግን ምርኮ አልወሰዱም። በዐሥራ አራተኛው ቀን ዐረፉ፤ የተቀዳጁትን ድል በደስታና በተድላ አከበሩ።

18-19 ጸሓፊው በእነዚህ ቁጥሮች በእርሱ ዘመን ይኖሩ የነበሩ አይሁድ የፑሪምን በዓል በአዳር ወር በዐሥራ ዐምስተኛው ቀን፤ በየመንደሩ የሚኖሩት የገጠር አይሁድ ግን በዐሥራ አራተኛው ቀን የሚያከብሩበትን ምክንያት ያብራራል። በሱሳ የሚኖሩት አይሁድ ጠላቶቻቸውን ለሁለት ቀናት እንዲገድሉ ተፈቅዶላቸው ስለ ነበር፤ ድላቸውን የሚያከብሩት በዐሥራ ዐምስተኛው ቀን ነበር። በሌሎች ስፍራዎች የሚኖሩ አይሁድ ግን ጠላቶቻቸውን ለመግደል የተሰጣቸው ቀን አንድ ቀን ብቻ ስለ ነበር ድላቸውን የሚያከብሩት በዐሥራ አራተኛው ቀን ነው። ከግብፃው በተጨማሪም እርስ በርስ ስጦታዎች ተለዋወጡ።

የፑሪም በዓል መደንገግ (9፥20-10፥3)

ሀ. የመርዶክዮስ ደብዳቤ (9፥20-28)

20-21 መርዶክዮስ አይሁድ በጠላቶቻቸው ላይ ያገኙትን ድል በሁለት የተለያዩ ቀናት እያከበሩ እንደ ሆነ ሲረዳ ይህን ነገር ጻፈ። ደብዳቤ አዘጋጅቶም በግዛቱ አውራጃዎች ሁሉ ላሉ አይሁድ ላክላቸው። በዚህ ደብዳቤው ከእንግዲህ ወዲህ በጠላቶቻቸው ላይ ያገኙትን ድል በአዳር ወር ዐሥራ ዐራተኛና ዐሥራ ዐምስተኛ ቀን እንዲያከብሩ አስታውቃቸው።

22-23 የሁለቱ ቀን በዓል አይሁድ ከጠላቶቻቸው “ዕረፍት ያገኙበት” እንደ ሆነ ታስቦ ይከበራል። ሁኔታዎች ለእነርሱ ተለውጠው ልቅሏቸውና ሐዘናቸው ወደ ደስታና ክብረ በዓል ተቀየረ። መርዶክዮስ ቀናቱን በተድላና በደስታ የምግብ ስጦታ እየተለዋወጡና ለድሾችም በመስጠት እንዲያከብሩ አዘዛቸው። አይሁድ ክብረ በዓሉን ለመጀመሪያ ጊዜ ባከበሩበት ዐይነት መርዶክዮስ በሰጣቸው መመሪያ መሠረት ለማክበር ተስማሙ።

24-25 ተራኪው አሁን የአይሁድን የፋሪም በዓል ለመመሥረት ምክንያት የሆኑትን ሁነቶች ጠቅለል አድርጎ መናገር ይጀምራል። የአይሁድ ጠላት የሆነው ሐማ አይሁድን የሚያጠፋበትን ቀን ለመወሰን ፋር ጣለ (በ3፥7 ላይ የተሰጠውን ሐተታ ይመ)። ሄራው ንጉሡ ዘንድ ሲደርስ ሐማ በማለው መቃብር ራሱ እንዲገባበት የጽሑፍ ትእዛዝ አስተላለፈ። ሐማና ወንድ ልጆቹም በንጩት ላይ እንዲሰቀሉ አዘዘ (በአንድ ላይ ባይሆንም ከ7፥10፤ 9፥14 ጋር ያነጻ)።

26-27 ፋሪም የሚባለው የአይሁድ በዓል ለመጀመሪያ ጊዜ በግልጽ በተጠቀሰበት በዚህ ክፍል፤ ጸሓፊው ይህ ስም ፋር ከሚለው ቃል እንደ ተገኘ ያብራራልናል (ከ3፥7፤ 9፥24 ጋር ያነጻ)። አይሁድ በመርዶክዮስ ደብዳቤ በደረሰባቸው መመሪያ መሠረት በታዘዘው መንገድና በተወሰነለት ጊዜ በአዳር በዐሥራ ዐራተኛውና ዐሥራ አምስተኛው ቀን ሊያከብሩት ወሰኑ። በዓሉን ልጅ ልጆቻቸውና እነርሱን የተጠንቸው ሁሉ (ወደ አይሁድ እምነት የተለወጡ) ያከብሩታል። በዚህ ሁኔታ ፋሪም በተፋራ ያልተደነገገ ነገር ግን አሌሎች በዓላት ጋር እኩል የሚከበር የመጀመሪያው በዓል ሆነ።

28 ጸሓፊው ለአይሁድ በእያንዳንዱ ትውልድ፤ በእያንዳንዱ ቤተ ሰብ፤ በየትም አገር ቢኖሩ፤ የፋሪምን ቀናት እንዲያስቡ የመጨረሻ ምክር ይሰጣቸዋል። አይሁድ የፋሪምን በዓል ሳያቋርጡ ማክበር ይኖርባቸዋል። “ዘሮቻቸውም” ቀናቱን ከቶም ሊረሱላቸው አይገባም።

ለ. አስቲር በዓሉን ማጽናቷ (9፥ 29-32)

29-30 አስቲር ከመርዶክዮስ ጋር በመሆን “ይህችን ሁለተኛ ይቱን ደብዳቤ” ለማጽናት በሙሉ ሥልጣን ጻፈች። በ127 የፋርስ አውራጃዎች ለሚኖሩ አይሁድ የተላከው ይህ ደብዳቤ በቍጥር 29-31 የተጠቀሰው ደብዳቤ ሲሆን፤ ይህም ለመርዶክዮስ የመጀመሪያ ደብዳቤ ሥልጣንን ለማጠናከር የተላከ እንደሚሆን ይገመታል (ቍጥር 20-22)

31-32 የደብዳቤው ዐላማ የፋሪምን ቀናት መርዶክዮስና አስቲር ባወጁት ጊዜ (በአዳር ወር በዐሥራ አራተኛውና ዐሥራ ዐምስተኛው ቀን) እንዲከበር ለማጽናት ነው። የአስቲር ዐዋጅ በዓሉ የሚከበርበትን ደንብ የሚደነግግ ነበር። ይህም ለመጻኢ ትውልዶች ማመሳከሪያ እንዲሆን “በመዝገብ” ተጻፈ።

ሐ. የመርዶክዮስ ታላቅነት (10፥ 1-3)

1 መጽሐፉ የሚጀምረው የአርጤክስን ንጉሣዊ ንይልና ብልጥግና በመግለጽ እንደሆነ ሁሉ፤ የሚቋጩውም በዚህ መንገድ ነው። በርቀት እስከሚገኝ የግዛቱ ጠረፎች ድረስ

“ግብር” (በግድ የሚጫን ቀረጥ ወይም አስገዳዴ ማሠራት ከዘፀ 1፥11፤ ከ1ነገ 5፥3፤ 9፥21 ጋር ያነጻ) ጣለ። ይህ ጥቅስ ከተቀረው የመጽሐፉ ክፍል ጋር ያለው ግንኙነት ግልጽ አይደለም። ምናልባት ንጉሡ በግዛቱ ሥር ባሉ ሌሎች መንግሥታት ላይ ያለውን ሥልጣን በማጠናከር ረገድ መርዶክዮስ ሚና ነበረው (የዮሴፍ በዘፍ 41 ጋር ያነጻ)።

2 የአርጤክስ ታላላቅ ተግባራትና የመርዶክዮስ ታላቅነት ታሪክ በሜዶንና በፋርስ የታሪክ መጽሐፍ እንደ ተጻፈ ተመልክቷል (ከ6፥1፤ ከነገ 11፥41፤ ከ2ዜና 25፥26 ጋር ያነጻ)። በ1፥3፤ 14፤ 19 ላይ ፋርስ በመጀመሪያ ብትጠቀስም፤ እዚህ ላይ የቀደመችው ግን ሜዶን ናት።

3 መጽሐፉ የሚደመድመው ከአርጤክስ ቀጥሎ በሥልጣን ሁለተኛውንና ከአይሁድ መካከልም “ቀዳሚውን ስፍራ” የያዘውን መርዶክዮስን በማወደስ ነው። “ለወገኖቹ መልካም በማድረጉና ለአይሁድ ሁሉ ደህንነት የቆመ በመሆኑ” በአይሁድ ዘንድ “እጅግ የተከበረ” ነበር (ከመዝ 85፥8፤ ከዘካ 9፥10 ጋር ያነጻ)።

መጽሐፈ ኢዮብ

መግቢያ

1. ዳራ

መጽሐፈ ኢዮብን ልዩ የሚያደርገው በሰው መከራና በመለኮታዊው ፍርድ መካከል ያለውን ትስስር በጥልቀትና በስፋት ማስተዋወቁ ነው። በተለይ ከጥንት ሚሶፓታሚያና ግብፅ የተገኙ አያሌ መዛግብት ይህ ዐይነቱ የጥበብ ጽሑፍ በብሉይ ኪዳን ዓለም የተለመደ መሆኑን አሳይተዋል። ይሁንና የትኛውም ጽሑፍ የኢዮብን መጽሐፍ ያህል ጉዳዩን በልቀትና በስፋት አልተመለከተም።

የኢዮብ መጽሐፍ የትኛውም ዐይነት የሥነ ጽሑፍ ዘርፍ ውስጥ በግድ መካተት ያለበት አይደለም። በጥቅሉ የጥበብ ሥነ ጽሑፍ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን፤ ስያሜው ግን ከቅርጹ ይልቅ ይዘቱን የሚገልጽ ነው። መጽሐፉ የግጥም የተለያዩ ፈለጎች (ሰቂቃ፣ ጥበብ፣ ምሳሌ፣ ማሕሌት፣ ወዘተ) መልክ የያዘ ሲሆን ዐልፎ ዐልፎም ከማንኛውም የብሉይ ኪዳን መጽሐፍ ይልቅ አዳጋች ሆኖ ይስተዋላል። መጽሐፉ አንድ ጊዜ ብቻ በሚጠቀሱ የቃላት ብዛት የታጨቀ ነው። ሰዋሰው፣ የአረፍተ ነገር አሳካኩና የፊደል አጣጣሉ ከተለምዶአዊው ዕብራይስጥ ውጭ የሚሆንበት አጋጣሚ ብዙ ነው።

2. ጸሐፊ

በኢዮብ መጽሐፍ ጥንቅር ወቅት ጸሐፊው የተለያዩ መዛግብትን ያመሳከረ እንደ ሆነ ሲታሰብ መጽሐፉም በተወሰነ መልኩ ሥነ ጽሑፋዊ አርክፖችን ዐልፏል። ይህ ግን ምን እንደ ነበረ ጠንቅቆ ለማወቅ የሚደረግ ጥረት ሁሉ ከግምት ያለፈ አይሆንም። መጽሐፉን ማን እንደ ጻፈው ባናውቅም፣ ሥራው ግን በዘመናት መካከል ያለፉ ቅዱሳን ሁሉ ጸሐፊው በመንፈስ ለመነዳቱ ርግጠኛ እንዲሆኑ ምስክር ሆኗል።

ጸሐፊው ሥራውን በትውልድ መካከል በተላለፈ የጥበብ ግጥም ላይ የመሠረተ ይመስላል። በመጽሐፉ ውስጥ የሚገኙትና ጥበብ የተላበሱት ዐጫጭር ምልልሶች እንደ ሰቂቃ፣ ማሕሌት፣ ምሳሌና ንግርት የመሳሰሉትን የግጥም ፈለጎች ያካተቱ ናቸው። እንደ ሴማዊ ሥነ ግጥሞች ሁሉ ምስልሶች ይበልጡን ይንጸባረቃል። ይህም የሆነው በተጣመሩ መሥመሮችና በሌሎች ግጥማዊ ውቅሮች አማካኝነት እውን የሚሆነውን ስምረት ለማምጣት ባነሣው ኪናዊ ግፊት ምክንያት ነው። ጸሐፊው ግን ነጻ መንፈስ ነው፤ ስለዚህም በሐሳብና በይዘት ምስልሶች መካከል ልዩና የተወሳሰቡ የግንኙነት ጥልፎችን ፈጥሯል።

3. የተጻፈበት ዘመንና ምንጭ

እንደ ብዙዎቹ የጥበብ መጻሕፍት ሁሉ የኢዮብ መጽሐፍ የተጻፈበትን ትክክለኛ ዘመን ለማስቀመጥ ያስቸግራል። ያልታወቀ እስራኤላዊ ጸሐፊ በመንፈስ ተመርቶ አሁን ያለበትን ሥነ ጽሑፋዊ ይዘት እስካሳበሰበት ጊዜ ድረስ መጽሐፉ ወይም በከፊል ከእስራኤል ውጪ በትውፊት (በአፍ ለአፍ ቅብሎሽ) መልክ እንደ ቁየ ይታመናል። ይህም በአይሁድ ዘንድ እንደ ቅዱሳት መጻሕፍት ለመቁጠሩ እንዲሁም እስራኤላዊ ያልሆነ ቃና ለመያዙ ምክንያት ይሆናል።

ኢዮብ በሁለተኛው ሺህ ዓ.ቅ.ክ (2,000-1,000) እንደ ኖረና ከአይሁድ የእምነት አባቶች ጋር ተመሳሳይ ባህል እንደ ተጋራ ይታመናል። የኢዮብ የ140 ዓመት ረጅም ዕድሜ፣ የሀብቱ መጠን በነበረው የቤት እንስሳት ብዛት መተመኑ፣ ለቤተ ሰቡ እንደ ካህን መሆኑ እንዲሁም የሳባውያንና የከለዳውያን መጠቀስ ታሪኩ ከአንደኛው ይልቅ በሁለተኛው ሺህ ዓ.ቅ.ክ ለመፈጸሙ ማስረጃ ይሆናል። ምንም እንኳን ዘመኑን በሁለተኛው ሺህ ዓ.ቅ.ክ መጨረሻ ወይም በአንደኛው ሺህ ዓ.ቅ.ክ መጀመሪያ ላይ ለማስቀመጥ የተደረገው ጥረት በሙሉ ባሕሩ ጥቅል ውስጥ

ከተገኘው የኢዮብ 'ታርገም' የተወሰነ ክፍል የተነሣ አዳጋች ቢሆንም፤ ዘመኑ በብሉይ ኪዳን መካከል አንዱ ላይ ማረፉ ግን የማይታለፍ እውነት ነው።

እንደ ጊዜው ሁሉ ትክክለኛ ስፍራውንም ለማስቀመጥ ይከብዳል። መጽሐፉ የአረማይስጥ ቋንቋ ቃና የሚንጸባረቅበት ሲሆን ይህም ኢዮብና ወዳጆቹ በአራሚያ ግዛት አካባቢ ስለ መኖራቸው ያመለክታል። በሁለተኛው ሺህ ዓ.ቅ.ክ ማለቂያ ገደማ አንዳንድ የአራሚያ ነገዶች ወደ ደቡብ በመጓዝ በባቢሎንና በፓለስቲና ግዛቶች የሰፈሩ ቢሆንም፣ የካቡርን ወንዝ ተከትሎ የሚሄደውን የንግድ መሥመር መቆጣጠራቸውን አላቋረጡም ነበር። ይህም አለጽና ደማስቆ የአራሚያ ግዛቶች የሆኑበትና ከለዳውያን ባቢሎንን የወረሩበት ጊዜ ነበር።

ኢዮብ ራሱ በፆፅ ምድር (1፡1) ነው የኖረው። ዘፍ 10፡23 እንደ ዘፍ 22፡20-22 ሁሉ የፆፅ ከአራማውያን ጋር ያቈራኛል። ከላይ የተጠቀሰው ሁለተኛው ክፍል ከዛትን (ከለዳውያን) ከአራማውያንና ከፆፅ ሰዎች ጋር የሚያገናኝ ሲሆን አንድ እንደ ሆኑ ግን አይናገርም። እነዚህ ክፍሎች የሚናገሩት እርስ በርሳቸው ስለ ተሳሳሩ ሀገራት ወይም ሕዝቦች ሲሆን፣ አንዳንድ ጊዜም ትስስሩ መልክ ምድራዊ ቅርበት ነው። የፆፅ ምድር በፓለስቲና ምሥራቅ ግዛት የሚገኝ ሲሆን ትክክለኛ ቦታውን ግን ለመከለል አልተቻለም። ኢዮብ ስሟ ባልተጠቀሰ ከተማ ትልቅ ስፍራ ከበሬታ ነበረው (29፡7)። በሰቂቃው ኤርምያስ 4፡21 መሠረት ኤዶም በፆፅ ምድር ትገኝ ነበር። ስለዚህም የፆፅ በፓለስቲና ምሥራቅ ኤዶማውያንና አጎራባች ሕዝቦችን የያዘ ግዛት እንደ ነበር መናገር ይቻላል።

4. ዐላማ

የኢዮብ መጽሐፍ ዐላማ በአንዲት አረፍተ ነገር ሊገለጥ የሚችል አይደለም። ደራሲው ስለ እግዚአብሔርና ስለ ሰው መከራ ከሚያስተምርበት ዋነኛ የጥበብ ጭብጡ ስር ሰፊ ገጽታ ያለው ዐላማ እንዳለው መመለከት ይቻላል። የመጽሐፉ የተለያዩ ክፍሎች የተለያዩ ዐላማ ያነገቡ ናቸው። የመጽሐፉ መግቢያ ራስን ለፈጣሪ ሙሉ ለሙሉ ስለ ማስገዛት ያስተምራል። ተደራስያን ታሪኩን የሚያየት እግዚአብሔር የከላሹን ሐስተኝነት ለማጋለጥና የኢዮብን ታማኝነት ለማጽናት ከተነሣበት መለኮታዊ ዐላማ አንጻር ነው። በሌላ በኩል ደግሞ ምልሉ የሰውን አመለካከት ያንጸባርቃል። ኢዮብ ስለ ሰማዩ ስብሰባ የሚያውቀው ምንም ነገር የለም። የደራሲው ዐላማ የሰማዮችን ኅብረተ ሰብ ታማኝነት በተመለከተና ከእግዚአብሔር ጋር ስላለን ግንኙነት ያሉትን አሉታዊና አዎንታዊ እውነታዎች ማሳወቅ እንዲሁም ሰው ስለ መለኮታዊው ዐላማ ያለው ዕውቀት የተወሰነ እንደ ሆነ ማስተማር ናቸው።

የመጽሐፈ ኢዮብ ጸሐፊ የኢዮብ ወዳጆች ሥነ መለኮታዊ ዕውቀት ምን ያህል ዝቅተኛ እንደ ሆነና የሕይወትንም አንዱን ገጽታ ብቻ እንደሚያሳይ ለማሳየት ፈልጓል፤ ይህም፣ ነው መከራ የሚያገኘው ስለ ንጢአቱ ብቻ ነው የሚለው ነው። ከንጹሕ ሰው መከራ አንጻር የእግዚአብሔርን አደራረግ ቁልጭ አድርጎ የሚያሳይ ምንም ጥናት አይታይም። ደራሲው በመጨረሻው ላይ የሚያሳየው እግዚአብሔር በመከራ ውስጥ ያለውን ሰው እንደሚይረሳና በተገቢው ጊዜ እንደሚገናኘው ነው።

ሌላው የመጽሐፉ ንኡስ ዐላማ የሰዎች ልጆች ንጢአተኞች፣ ደካሞችና አላዋቂዎች ቢሆኑም፣ እንደ ኢዮብ ሁሉ በሕመም፣ በሥቃይና በመንፈሳዊ ፈተና መካከል ሲያልፉ በከፊል ንጹሕና ያለ ነቀፋ ሆነው እንደሚገኙ ለማመልከት ነው። መለኮታዊው ንግግር፣ ኢዮብ እንዳሰበው ሁሉ፣ እግዚአብሔር የነገር ሁሉ ፈጣሪና ባለቤት ሆኖ ሳለ ከኢዮብ ጋር እንደ ጠላት ሳይሆን እንደ ወዳጅ እንደ ተነጋገረ

ያመለክታል። ይህም የኢዮብን ጥያቄ ሁሉ ባይመልስም የልቡን ፍላጎት ግን ዳር አድርሷል።

ሰይጣን በኢዮብ ላይ መከራ እንዲያመጣ የተፈቀደለት ሲሆን የእርሱ ዐጋዥ በመሰሉት ባልንጀሮቹም በኩል ፈትኖታል። የኢዮብ ትልቁ ፈተና እግዚአብሔርንና የደረሰበትን መከራ ማስታረቁ ላይ ነበር። ንጹሕ ሰው መከራ በሚያገኘው ክፉው በሚበለጽግበት ሁኔታ እንዴት እግዚአብሔር ሉዓላዊም ጻድቅም ተብሎ ሊጠራ ይችላል? መጽሐፉ በክፉ መለኮትና በውሱን መለኮት መካከል ያለውን መንገድ ይዞ የሚሄድ ነው። ይህም ሆኖ ግን ከነገሩ ጋር አግባብነት ያለው ወይም ፍልስፍናዊ ትንተና አይሰጥም። ሐሳቡ በዘፍጥረት መጽሐፍ ላይ እንዳለውና እንደ ፍጥረት ለፈቃዱ ተገዝቶ በዐመፅ ላይ ካለው እባብ (ሰይጣን) ጋር ተመሳሳይ ነው። በዚህ ስፍራ ከሳሹ በእግዚአብሔር ተፈቅዶለት መከራ ቢያመጣም፤ ኅላፊነቱን ሲወስድ እንመለከታለን። በመጽሐፉ ውስጥ ያለው እንቅፃልሽ እግዚአብሔር በሁሉን ዐዋቂነቱና በሁሉን ቻይነቱ ታላቅና ፍጹም የሆነውን ዐላማውን ዳር ለማድረስ ሲል ሁለተኛ ወገንን ይጠቀማል በሚለው ሐሳብ ላይ ነው ያረፈው። በኢዮብ መከራ ውስጥ የሚታየውም ዐላማ ለአምላክ የነበረው መሰጠት ያልተበረዘ እንደ ሆነ በማሳየት ከሳሹን ማሳፈር ነው።

ኢዮብ መጀመሪያ ላይ፤ ሚስቱ “እግዚአብሔርን ርገምና ሙት” (2፥9) ባለችው ጊዜ ፈተናውን ዐለፈ። መከራው እየጨመረ ሲመጣ ግን ሌላ ሐሳብ አገኘው፤ ከእግዚአብሔር ጋር ታገለ፤ እርሱን ተገዳደረ፤ ጥልቅ ተስፋ መቀራረጥም ዋጠው፤ በመከሰሱ እምነቱን ቢገልጽም፤ የቀድሞ መታመኑም ቢገደባቸውም ተመልሶ ተስፋ መቀራረጥ ውስጥ ይገባ ነበር። ኢዮብ በመጽሐፉ ሁሉ መከራ የጎጠአት ውጤት ነው ከሚል ጭብጥ ብዙ ዐለፍ ማለት ላቃታቸው ባልንጀሮቹ ንጽሕነቱን (ኅጢአት አልባ መሆኑን ሳይሆን) ለማጽናት ሲጥር ነው የሚታየው፤ ኢዮብ ለብዝሃ ኅጢአት ስለ ሠራ እግዚአብሔር ጠላት እንደ ሆነው ነው ያሰቡት። ኢዮብም መከራ ውስጥ የገባበትን ምክንያት አጥርቶ መረዳት አልቻለም። ስለዚህም አግባብነት የሌላቸውን የተለያዩ ነገሮች ተናገረ፤ በዚያ ሁሉ ግን ሰይጣን የተመኘለትን፤ ያም እግዚአብሔርን ፊት ለፊት መስደብን ከቶ አላደረገውም (2፥5)።

አማካሪዎቹ በምክራቸው መሻሻል ባቃታቸው ጊዜ ኢዮብም መሻሻር ጀመረ። በንግግር መጨረሻ ራሱን ጻድቅ አድርጎ ያቀረበ ቢሆንም (ምዕ 29-31)፤ ይህ ግን የባህሉን ዐውድ ጠብቆ መታየት አለበት። ጉዳዩን በሰማይ የሚያሳይለት ወዳጅም ሲፈልግ እናያለን። ጻድቅ ሆኖ እንደሚገኝም ልቡ ሙሉ ነበር (13፥18፤ 19፥26)። አማካሪዎቹ በእግዚአብሔር ወገን የቆሙ ሲሆን፤ ዐልፎ ዐልፎም ያማር ቅኔዎች ተቀኝተዋል፤ ይህም ሆኖ ግን ጻድቁ ሁልጊዜ ይበለጽጋል፤ ኅጢአተኛው ደግሞ መከራ ሳያገኘው አይቀርም፤ ስለዚህም መከራ ኅጢአተኝነትን፤ ብልጽግና ደግሞ ጽድቅን ያንጸባርቃል ከሚል ያዘመመ አቋማቸው ዘወር ማለት አልቻሉም።

አልፋዝ ያን ያህል ግልብ አልነበረም፤ ይሁንና ግን ጻድቁ ትንሽ መከራ፤ ኅጢአተኛው ደግሞ ለጊዜው ስኬት ቢያገኝ እንኳ ንጹሕ የሆነው ከቶ እንደማይጠፋ (4፥7፤ 5፥16-19)፤ ክፉው ደግሞ ለጊዜው ከብር ቢታይም በከፍተኛ ጥፋት ላይ እንደሚወድቅ (15፥20-26) በሚያስነገዝበው ሐሳቡ ጸንቶበታል። በልዳደስ በበኩሉ የኢዮብ ልጆች በኅጢአታቸው ምክንያት እንደ ጠፉ ገልጾ ኢዮብም መንገዱን ካላስተካከለ ተመሳሳይ ዕድል እንደሚገኘው አስጠንቅቋል (8፥4-6)። ሶፋር ኢዮብ በእግዚአብሔር ላይ አፊዚል ሲል ፈርዷል። የኢዮብ መከራ የኅጢአቱን መጠን ያመላከተ በመሆኑ ተስፋው ንስሐ እንደሆነ አመልክቷል (11፥13-15)።

የኢዮብ ወዳጆች የተናገሩት ነገር በአብዛኛው ከሥነ መለኮት ጽንሰ ሐሳብ ጋር በመርሕ ደረጃ የሚስማማ ቢሆንም፤ ከኢዮብ ሁኔታ ጋር ግን የተገናዘበ አልነበረም። ምክራቸውን ባደ ያደረገው የተናገሩት ንግግር መጠዛት ሳይሆን የተገባቸውን አለማካተታቸው ነው። በመጨረሻም የደረሱበት ድምዳሜ ኢዮብ ደንዳና እንደ ሆነና ራሱን ለማዋረድና ንስሐ ለመግባት አለመፍቀዱ ደግሞ የከፋ ኅጢአት ለመሥራቱ አመልካች ነው የሚል ነው (ሆኖም ከዮሐ 9፥3 ጋር ያነጻ)።

መጽሐፉ ክፉትን በተመለከተ ለሚነሣው ጥያቄ ምላሽ አይሰጥም፤ በተለይም ደግሞ የእግዚአብሔርን መልካምነትና

ሉዓላዊነት ከንጹሐው ሰው መከራ ጋር ለሚያነጻጽረው ጥያቄ። ኢዮብ ስለ እግዚአብሔር ፍትሐዊነት ያነሣቸው ጥያቄዎች ቢኖሩም፤ ዋነኛ ጉዳዩ ግን ከሐሳብ ይልቅ ተግባርን ያገናዘበ ነበር። ተጨባጭ የሆነውም ጥያቄው ፊውስ ማግኘት ወይም ወደ ቀድሞ ሕይወቱ መመለስ ሳይሆን ጻድቅነቱ መረጋገጡ ላይ ነው። ኢዮብ ትንተና ያዘሉ መልዕኾን አይደለም የፈለገው፤ እግዚአብሔርም በተገለጠለት ጊዜ ይህንኑ አላደረገም፤ የኢዮብ ጻድቅ መሆን ቢረጋገጥም እንኳ (42፥7-9)። ቅጣት ያመጣበት ምንም ዓይነት ኅጢአት አልተገኘበትም። እግዚአብሔር ኢዮብን የገሠጸበትም ምክንያት ዕውቀት ስለጉደለው (38፥2) እና በይሆናል ስለ ተከራከረ (42፥2) እንጂ ብልሹ ሕይወትን ስለ ኖረ አይደለም። እግዚአብሔር ከምዕራፍ 38-41 ለኢዮብ የተናገረው፤ ሰዎች አደራረጉን (ፍትሑን) በተመለከተ ይፈርዱ ዘንድ መንገዱን ጠንቅቀው አለማወቃቸውን ነው።

እግዚአብሔር ለኢዮብ በተገለጠ ጊዜ ስለ ፍትሕና መከራ የተነሣውን ጥያቄ አልነካም። ስለ ኢዮብ መከራ ምንም ዓይነት ማብራሪያ ወይም ምክንያት ያልሰጠ ሲሆን፤ ኢዮብም አልተባለም። ተግሣጽ ብቻ የተቀበለ ሲሆን፤ ወዳጆቹ የእግዚአብሔርን ዕውቀት በተመለከተ ስለ ተናገሩት አሳፋሪ ንግግር ሲወቀሡም፤ እርሱ ግን እውነተኛ መሆኑ ተመስከረ (42፥7)። ኢዮብም እግዚአብሔር ዓለምን ለማስተዳደር የሰው ምክር እንደማይሻ፤ የትኛውም ዓይነት መከራ ደግሞ የእግዚአብሔርን ጥበብ ወይም ፍትሕ ጥያቄ ውስጥ እንደማይከት ተገንዝቦ ንስሐ ገብቷል (42፥2-6)። የእግዚአብሔርን ኃይልና ክብር በማየትም የኢዮብ የልብ ግዝፈት የሚሟሟ ሲሆን እምቢ ባይነቱም ሊጠፋ ቻለ። ኢዮብ አሁን የፈለገውን አገኘ። ወዳጆቹ ኅጢአተኛ ተብሎ ሲፈረጅ ያልሰሙ ሲሆን ስለ መከራ የነበራቸውም ግንዛቤ መሬት ወደቀ።

እግዚአብሔር ለምን እንደፈተነው ለኢዮብ አልተገለ ጠለትም። እግዚአብሔርን የተቀበለው በራሱ በእግዚአብሔር መንገድ ነው። በታሪኩ ማጠቃለያ እንደምናየውም ኢዮብ ጻድቅ እንደሆነ ከተመሰከረለት በኋላ በእምነት መራመድ ነበረበት። እግዚአብሔር የኢዮብን ባሕርይ ፈጽሞ አለመቃወሙ የሰይጣን ዐላማ ዳር መድረስ እንዳልቻለና የኢዮብም መፈተን እንዳበቃ አመልካች ነው። ሕይወቱ ደግሞ እንዲታደስ ባይጠይቅም እንኳ፤ በእርሱ አማካኝነት ከፍ ያለ ዐላማውን ዳር ያደረሰው እግዚአብሔር መልሶ አቋምታል። ኢዮብ በመከራ ውስጥ በነበረበት ጊዜ ትንሽ ድክመት ከማሳየት በቀር ጽድቅን በተመለከተ ራሳቸው መከራ ውስጥ ያልነበሩትን ወዳጆቹን በልጣ ተገኝቷል። ኢዮብ ከዚያ ሁሉ ጥርጥርና መራርነት በኋላ እርሱን ላጠቁት ሊጸልይ በሚችልበት መንፈሳዊ ብስለት ላይ ደርሷል (42፥10)።

በመጽሐፉ ውስጥ የሚነሡት ጉዳዮች በሰው ህልውና መካከል አስቸጋሪና ምጡቅ ከሚባሉት መካከል የሚታዩ ናቸው። ምላሹም በመጽሐፉ መጀመሪያ ላይ ኢዮብ በተናገረው ንግግር ላይ ይገኛል። “እግዚአብሔር ሰጠ እግዚአብሔር ነሣ የእግዚአብሔር ስም ቡሩክ ይሁን” (1፥21A)፤ እና “ከእግዚአብሔር እጅ መልካሙን ተቀበልን፤ ክፉ ነገርንስ አንቀበልን?” (2፥10)። ኢዮብ የተማረው እውነት እግዚአብሔር ሁልጊዜ አምላክ መሆን እንዳለበትና ከየትኛውም ዕሴትና ህልውና መካከል እግዚአብሔርና ክብሩ ብቻ ጸንተው እንደሚቀሩ ነው።

5. ዋነኛ ባለ ታሪኮች

ሀ. ኢዮብ

መጽሐፍ ቅዱስ ላይ ከተገለጸው ውጭ ስለ ኢዮብ የሚታወቅ ምንም ነገር የለም። እስራኤላዊ ያልነበረ ሲሆን በእግዚአብሔርና በሕዝቡ መካከል ስላለውም ኪዳን የሚያውቀው ነገር እንዳለም አያሳይም። መጽሐፉ ውስጥ ከዕብራውያን ታሪክ ጋር ስለ መተዋወቁ የሚጠቀም ምንም ዓይነት ፍንጭ የለም። ዕብራውያን እንደ ሕዝብ ከመነሣታቸው በፊት በዮርዳኖስ በስተ ምዕራብ ይኖር የነበረ ባለጠጋ ሰው መሆኑን ግን ጥያቄ ውስጥ መክተት አይቻልም።

ኢዮብ ሁለት ገጽታ ነበረው። ጸሓፊው በአንድ በኩል ለእግዚአብሔር የነበረው መስጠት ሙሉ የነበረ እውነተኛ ጻድቅ ሰው አድርጎ ሊያቀርበው፤ በሌላ በኩል ደግሞ ከምስጢራዊው

አደራረጉ የተነሣ ከእግዚአብሔር ጋር እስኪቆጣ ድረስ የተሟገተ ሰው አድርጎ አቅርቦታል። ኢዮብ አንባቢ የሚያውቀውን፤ ያም እግዚአብሔር ተወራርዶበት በፈተና ያከበረው መሆኑን አያውቅም። ነገሩ እውነት እንዲሆን ኢዮብ ማወቅ አልተገባውም ነበር። የመጽሐፉ መልእክት ዳር እንዲደርስ እንደ ትዕግሥተኛው ኢዮብ ሁሉ ተቆጪውም ኢዮብ አስፈላጊ ነበር። ኢዮብ በመከራው ጊዜ እግዚአብሔርን አብዝቶ ያከበረ ሲሆን፤ ያም ስሜት እንደሌለው ሰው ሳይሆን የመለኮትን ምስጢር መገንዘብ እንደሚገባው ደካማ ሰው በመሆን ነበር።

ለ. ኤልፋዝ

ከተለያዩ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች የተነሣ ኤልፋዝን ኤዲማዊ አድርጎ መውሰድ ይቻላል። በዘፍ 36፥4 መሠረት ቱማን የተባለ ልጅ (ቍ 11) የነበረው ኤልፋዝ የዔሳው በኩር ልጅና የዔዲማውያን መገኛ ነው። በርካታ ነቢያት ቱማን የኤዲም ከተማ ወይም ወረዳ እንደ ሆነች ጠቅሰዋል (ኤር 49፥7-20፤ ሕዝ 25፥13፤ አሞ 1፥12፤ አብ ቍ 8-9)። ኤርምያስ ስለ ጥበብዋ እንደምትታወቅ ያሳያል። ኤልፋዝ አስቀድሞ ስለ ተናገረ የሁሉ ታላቅ ነበር። በንግግሩ ሁሉ መካከል፤ ቢያንስ እስከ ምዕራፍ 22 ድረስ ባለው ክፍል ኢዮብን ከመንገድ ያፈነገጠ ጸድቅ ሰው አድርጎ በመቀራጠር ከሌሎቹ የተሻለ መንፈሳዊ ብስለት አሳይቷል። ርኅራኄ ቢጉድለውም እንኳ ከሦስቱ ይልቅ በተሻለ ሁኔታ ግድ የተሰኘውና ከበራታ ያሳየው እርሱ ነው።

ሐ. በልዳደስ

ይህ ዕብራዊ ያልሆነ ስም ብሉይ ኪዳን ላይ የትም ቦታ ተጠቅሶ አይገኝም። በልዳደስ የእግዚአብሔርን ማንነት በተመለከተ ኢዮብ የነበረበትን መግት እንደ መናፍቅነት የቈጠረ ሲሆን፤ የጥንት ልማዳዊ ጥበብ ዕውቀቱንም ተጠቅሞ ቤተ ሰቡ የሚገባውን እንዳገኘና እርሱም እንዲጠነቀቅ ሲያሳስበው ይታያል። ዘፍ 25፥2-6 ሹአ (ስቄሕ) ተብሎ ስለሚጠራው ነገድ ተጨማሪ ዕውቀት ይሰጣል፤ በኩራ በኩል የአብርሃም ልጆች ሲሆኑ ነዋሪነታቸውም በምሥራቁ ምድር ነበር። ዘፍ 25፥3 ላይ ይህ ነገድ ኤርምያስ ከኤፍራጥስ ወንዝ ማዶ በቱማ እና በቡዝ መካከል (ኤር 25፥23) እንደ ሆነ በጠቀሰው ስፍራ እንደ ነበሩ ተመልክቷል። የበልዳደስ ስም ከቤል (በዓል፤ ጌታ)፤ ከታወቀው የማዕበል ጣዖት አዳድ ጋር የሚጣመር ሳይሆን አይቀርም (ከኤርሜን የዙፋን ስምና ከኤዲም ነገሥታትም፤ የባዳድ ልጅ (ዘፍ 36፥35) እና ቤል ሐናን ጋር ያነጻጽሩ።

መ. ሶፋር

ሶፋር ከነዕማን ሲሆን፤ ቦታዋ ግን በምዕራብ ባሉ ኩረብቶች በር ያለችው ትንሿ የእስራኤል ከተማ አይደለችም (ኢያ 15፥41)። የመጽሐፍ ቅዱስ ጠበብት ስለ ሶፋር ስም አመጣጥም ሆነ ስለ ከተማይቱ ትክክለኛ ስፍራ ሊሰማመሩ አልቻሉም። ይሁሉን ግን በሰሜን ዐረቢያ ወይም ኤዲም አካባቢ ትገኝ ነበር። ሶፋር ከኢዮብ አማካሪዎች ሁሉ ምክንያታዊው ነበር። መልእክቱም ንስሐ ግባ፤ አልያም ንጢአተኞች የሚገባቸውን አስፈሪ ሞት ትሞታለህ የሚል ነበር።

ሠ. ኤሊሁ

ኤሊሁ ከምዕራፍ 32-37 ባለው ክፍል ላይ ብቻ ነው የሚታየው። ከሌሎቹ በተለየ ሁኔታ የአባቱ ስም ተጠቅሷል። በዛዊው የባርክኤል ልጅ (32፥2) የሚለው መጠሪያ የኤሊሁን አባት ለኢዮብ እጅግ የቀረበ ጉሣ ዋነኛ መሪ ያደርጋቸዋል (የፅ እና ቡዝ ወንድማማቾች ነበሩ፤ ከዘፍ 22፥21 ጋር ያነጻ)። የኤሊሁ ስም ትርጉም እርሱ አምላኬ ነው ማለት ሲሆን፤ በዚህ መጽሐፍ ካሉ ዐምስት ስሞች መካከል በእስራኤላውያን ዘንድ እንደ መጠሪያ ያገለግል የነበረውም ይህ ስም ብቻ ነበር (ከ1ሳሙ 1፥1፤ ከ1ዜና 12፥20፤ 26፥7፤ 27፥18 ጋር ያነጻ)። በኤሊሁ ንግግር የሚታየው አራማይስጥነት ቡዝ ልጁ ላባ አራማይስጥ የሚናገረው የአብርሃም ወንድም የናኮር ልጅ ለመሆኑ ማረጋገጫ ይሰጣል (ዘፍ 31፥47)። ኤሊሁ በዕድሜ የገፋቱ በሚናገሩበት ጊዜ ያልተናገረው ወጣት ስለ ነበረ እንደ ሆነ ተናግሯል።

፩. መቅድም (1፥1-2፥13)

መቅድሙ ኢዮብ የእምነት ሰው እንደ ነበረ የሚነግረን ሲሆን በምድር የነበረውም ባለጠገነት ከእርሱ ቍጥጥር ውጭ ከሰማይ የተሰጠው እንደሆነ ያሳያል። የዚህ ሁሉ ዐላማ ግን ይህንኑ የሚያልፍ ነው። የመጽሐፉ መንፈሳዊ መልእክት የተመሠረተበትና በጥንቃቄ የተበጀ መሠረት ነው። ያለዚህ መግቢያ በምልልስ ውስጥ የምናገኘው ኢዮብ ራሱን ያመጸደቀ ሰው ብቻ ሆኖ የሚታይ ሲሆን፤ አንባቢም እንደ ጥንት የቅርብ ምሥራቅ የመከራ ታሪኮች ሁሉ ያለ ሰማያዊ ማገናዘቢያ ይቀር ነበር። በዚህ መግቢያ አማካኝነት የመጽሐፉ ዐላማ፤ ግልጽ ሆኗል ያም ክፋት ባለበት ዓለም ጸድቃን ያለ ምክንያት መከራ ሊያገኛቸው የሚችል ሲሆን፤ መከራውም እግዚአብሔር የአገልጋዮቹ እምነት በመጨረሻ ድል እንደሚነሣ ዐስቦ ሰይጣን እንዲያነሣው የሚፈቅደው ነው።

ሀ. የኢዮብ ብልጥግና (1፥1-5)

1-5 ኢዮብ እግዚአብሔርን የሚያመልክ (“የሚፈራ”) ከክፋትም “የራቀ” እንደ ሆነና ሕይወቱ በታላቅ ብልጥግና እንደ ተሞላች ይታያል። እግዚአብሔርን መፍራትና ከክፋት መራቅ የጥበብ ዋነኛ መለያ ናቸው (28፥28)። ጸሐፊው ጥበብ የሚለውን ቃል በዚህ ስፍራ ባይጠቀምም ኢዮብን ደጋግሞ የገለጠበት ገልጸ (1፥1-8፤ 2፥3) እውነተኛ ጠቢብ ያደርገዋል። “ነቀፋ የሌለበት” እና “ቅን” የሚሉት መግለጫዎች ንጢአት አልባ ነበር ተብሎ እንዲታሰብ ሊያደርጉት አይገባም (ከ13፥26፤ 14፥16-17 ጋር ያነጻ)። “ነቀፋ የሌለበት” የሚለው “መሉ መሆን” ከሚለው ሥር የመጣ ሲሆን ብዙውን ጊዜም የሰውን መንፈሳዊ ብስለትና የውስጥ ንጽሕና ያመለክታል። “ቅን” የሚለው ቃል ደግሞ “ቀጥተኛ”፤ “ትክክል” ማለት ሲሆን በብዙ ስፍራም ከእግዚአብሔር መንገድ ጋር ተጣጥሞ ስለሚሄድ የሰው ባሕርይ የሚገልጥ ነው። እነዚህ ሁለቱ ሐሳቦች የኢዮብን የላቀ ምግባር እንዲያግሉ ሆነው ገብተዋል።

ኢዮብ በበረሐው ዳርቻ በከነዓን ምሥራቅ በኩል በምትገኘው የፅ ይኖር ነበር (ቍ 1፥19)። ዕርሻ ይካሄድበት (ቍ 14) በነበረና ለከተማም በቀረበ (29፥7) አካባቢ ይኖር ነበር። የኢዮብ ሀብት መጠን እንደ ቀድሞው ዘመን የተቆጠረ ሲሆን ትኩረቱም በእንስሳና ባሪያ ቍጥር ላይ ነበር። ኢዮብ በምሥራቅ ከሚኖሩ ሁሉ ታላቅ (ሀብታም) ነበር። ይህም በምሥራቅ በሚኖሩ መካከል የታወቀ ዐዋቂ ያደርገዋል። ኢዮብ፤ በቍ 5 መሠረት እንደ እምነት አባቶች ሁሉ የቤተ ሰቡ ካህን ነበር። ንጢአትን እንደሚያስተሰረይ ስላመነም መሥዋዕት የማቅረቡን ንላፊነት አበክሮ ያደርግ ነበር። ልጆቹ በልባቸው ምናልባት እግዚአብሔርን ረግመው እንደ ሆነ ብሎም የተለየ መሥዋዕት ያደርግ ስለ ነበረም፤ ክህነቱ የልብ ንጢአትን ማስተሰረይ ላይ የተመሠረተም ነበር። እግዚአብሔርን የመርገም ነገር በታሪኩ ውስጥ ዐይነተኛ ትኩረት ተሰጥቶታል።

ለ. የኢዮብ ፈተና (1፥6-2፥13)

1. ሰይጣን ኢዮብን ከሰሰ (1፥6-12)

6-12 መለኮታዊውን ጉባኤ የሚያመለክቱ ሁለት ሰማያውያን ገጽታዎች ቀርበዋል (ከ2፥1-6 ጋር ያነጻ)። እያንዳንዱም ከእግዚአብሔርና ከሰይጣን ግንኙነት በኋላ የተከሠቱ ሁኔታዎችን የተከተለ ነበር። መለኮታዊው ጉባኤ ልዩ ክስው በላይ ሆነው በእግዚአብሔር የተፈጠሩትን “የእግዚአብሔር ልጆች” (ዐመት “መላእክት”) ያካተተ ነበር (መዝ 8፥5)። ዕብራውያን የጌታ መልእክተኞች ብለው ይጠሯቸው ነበር (ዘፍ 19፥1፤ 24፥7፤ 48፥16፤ መዝ 104፥4፤ ሚል 3፥1 እና ሌሎችም)። ከሳሹ (“ሰይጣን”) ሥራው እግዚአብሔርን ለማገልገል የቆረጡትን በምድር ሁሉ እየዞረ መክሰስ ነው (1ጴጥ 5፥8፤ ራእ 12፥10)። በዚህ ስፍራ የኢዮብን መንፈሳዊ መስጠት ጥያቄ ውስጥ ሲያስቀምጥ ይታያል። “ኢዮብ እግዚአብሔርን የሚፈራው እንዲሁ ነው?” የኢዮብን ፈተና የጀመረው ከሳሹ ሳይሆን እግዚአብሔር ነው።

ኢዮብ በብዙ አገልጋዮች የሚጠበቅ እጅግ በርካታ የሆነ የበጎች፤ የግመሎች፤ የበሬዎችና የአህዮች መንጋ ባለቤት ነበረ (1፥2-3)

ኢዮብ አገልጋዩ እንደ ሆነ እግዚአብሔር ሲናገር ነገሩ ከአገልግሎትም እንደሚያልፍ ያመለክታል ሐሳብ ነው፤ ይኸውም እግዚአብሔርና ኢዮብ በቃለ መሐላ ላይ የተመሠረተ የኪዳን ግንኙነት አላቸው ማለት ነው። እንደ ዘፍ 3 ሁሉ እግዚአብሔር መድረኩን አመቻችቶ ሰው ይፈተን (ይፈተሽ) ዘንድ ፈቀደ። በዚህ ስፍራ እግዚአብሔር ዐላማውን ዳር ያደርስ ዘንድ ሁለተኛ አካል ተጠቀመ። የፈተናውም ግብ ኢዮብን ብቻ መፈተን ሳይሆን ቃል ገብቶ ታማኝነቱን የገለጠለትን እግዚአብሔርን እንዲያከብር ዕድል መስጠት ነው። ይህ ታማኝነት በኢዮብ ከላሽና በጌታ መካከል ለተፈጠረው አጽናፈኃለማዊ ክርክር መነሻ ሆነ። ኢዮብ እግዚአብሔርን ይከስ ይሆንን?

ይህን ክርክር መረዳት የኢዮብን መጽሐፍም ሆነ አጠቃላዩን የመጽሐፍ ቅዱስን ታሪካዊና ሃይማኖታዊ ገጽታ ለመረዳት መሠረታዊ ጉዳይ ነው (ዘፍ 3፥15፤ ሮሜ 16፥20)። ከላሽ የኢዮብ ታማኝነት ከጥቅም ጋር የተያያዘ እንደ ሆነ ተናገረ። እግዚአብሔር በኢዮብ ዙሪያ ያደረገውን ዐጥር ቢያነሣ ይህ ታማኝ አገልጋይ ጌታን ፊት ለፊት ይሰድብ ይሆናል። ክስ በኢዮብ በኩል እግዚአብሔር ላይ ያነጣጠረ ሲሆን፤ ከላሽም ውድቅ ሊሆን የሚችለው በኢዮብ በኩል ነው። ስለዚህም ሰይጣን የተወሰነ ሆኖ ቀስ እያለ የጨመረ ፈቃድ በኢዮብ ላይ ተሰጠው፤ በመጀመሪያ በንብረቱ ላይ፤ ከዚያም በቤተ ሰቡ፤ በመጨረሻ ደግሞ በሰውነቱ ላይ። በዚህ ሁሉ ግን፤ ነገሩ ለእርሱ ባይታወቅም ኢዮብ የተፈተነበት ዋነኛ ዐላማ በሌሎች ሰዎችና በመላእክት ፊት የእግዚአብሔር የማዳን ንይል ድል አድራጊነት ምልክት ሆኖ የመቆሙ ጉዳይ ነበር።

2. በቤተ ሰብና ንብረት ዕጦት መካከል የጸናው የኢዮብ ጽድቅ (1፥13-22)

13-19 በቊጥር 5 መሠረት የኢዮብ ልማድ ለቤተ ሰቡ መስላሰብ ማቅረብ ነበር። ይህንን መስላሰብ ባቀረበበት ቀንም ትልቅ ጥፋት ደረሰ። በዚያች ድንገተኛ ቀን እግር በእግር እየተከታተሉ የሚመጡት ጥፋት አብሣሪ መልእክተኞች አሳዛኙን ገጽታ በሚያገላ መልኩ በተራከው ቀርበዋል። ነገሩ ሁሉ ዐላማውን ዳር ለማድረስ ተፈጥሮንና ሰዎችን መጠቀም የሚችለው የከላሽ፤ ያም የክፋት ዓለም ሥራ እንደ ሆነ ተጠቅሶልናል። ሰይጣን ታላቅ አሳሳች ሲሆን ይህንንም በኤደን ገነትና በኢየሱስ ክርስቶስ ፊተና ወቅት አሳይቷል።

20-22 ልብስን መቅደድና ፀጉርን መንጨት በመጽሐፍ ቅዱስ ዘመን የተለመደ የመሪር ንዝን መግለጫዬ መንገድ ነበር። እንዲህ ዐይነቱ ንዝን ልቅሶንና ዋይታን ያቀፈም ነበር (መዝ 42፥3፤ ዮሐ 11፥33-35)።

የጥበብ አንጓው (ቊ 21) ምዕራፍ 3ን ይዞ በሚመጣው ምልልስ ውስጥ ሁሉ ላለው ግጥማዊ ምስክራብ ያዘጋጃል። በዚህ ስፍራ ያለውና በምልልስ ውስጥ ከሚታየው በተቃራኒ መልኩ የተቀመጠው የኢዮብ አመለካከት ፍጹም እምነትንና ለሰዓላዊው እግዚአብሔር ፈቃድ ሙሉ ለሙሉ መጉንበስን

የሚያሳይ ነው። ኢዮብ ምክንያቱን ባይረዳም መከራው ከእግዚአብሔር እንደ ሆነ ዐውቋል። ኢዮብ በመለኮታዊው ጉባኤ ስለ ተካሄደውና እግዚአብሔር ለከላሽ ፈቃድ ስለ ሰጠበት ሁኔታ ምንም ያወቀው ነገር የለም። ኢዮብ ግን ትክክል ነበር፤ ሁሉን የነሣው እግዚአብሔር ነበር። ሁለተኛን ወገን መጠቀም ለክፋት ጥያቄ ምላሽ ካለመስጠቱም በላይ፤ የኢዮብ መጽሐፍም ዐላማ ይህንን አንቆልሽ ለመፍታት አይደለም።

ኢዮብ የእግዚአብሔር ስም በሩክ ይሁን ሲል የተጠቀመበት ቃል ሳይጣን በቊ 11 ላይ ከተጠቀመበት የአለዘቤ ቃል ጋር ተመሳሳይ ቢሆንም ትርጉሙ ግን ተቃራኒው (“መርገም”) ነበር (“ከላሽ”)። የቃሉም መዘዋወር ከላሽ ምንም ያህል እንዳልተጣለት ያመለክታል። ኢዮብ እግዚአብሔርን ፊት ለፊት በመስደብ ፈንታ አመሰግነው።

በዚህ ስፍራ ዕብራዊ የሆነው የመጽሐፉ ጸሐፊ የእግዚአብሔርን የቃል ኪዳን ስም ይጠቀማል። ኢዮብና ወዳጆቹ ዕብራውያን አልነበሩም፤ ስለዚህም እግዚአብሔርን በቃል ኪዳን ስሙ ሲጠሩት አንመለከትም። በዚህ መግቢያ ላይ የኢዮብ መጽሐፍ ጸሐፊ የእምነትና የጥበብ ሰው የሆነው ኢዮብ በምልልስ ውስጥ በጥያቄና በክርክር ከተሞላው ኢዮብ ጋር አንድ ለመሆኑ በጥንቃቄ ያስቀምጥልናል። ከዚህ የሚበልጠው ግን በምልልሱ ውስጥ ያለው አምላክ እውነተኛው የእስራኤል አምላክ መሆኑን ማስቀመጡ ነው።

እስከዚህ ድረስ ኢዮብ ቤተ ሰቡንና ንብረቱን ቢያጣም፤ እግዚአብሔርን “ስለ በደል” በመክሰስ በከንፈሩ ንጢአትን አልሠራም (ከ2፥10 ጋር ያነጻ)።

3. የሰይጣን ተጨማሪ ክስ (2፥1-6)

1-3 ለዚሁ በተመቻች ጊዜ ከላሽ ከእግዚአብሔር ልጆች መካከል እንደ ታናሽ በመገኘት ራሱን በእግዚአብሔር ፊት ያቀርባል። ከላሽም በምድር ላይ ወዲህና ወዲያ የሚመላለስ ሲሆን ይህንንም የሚያደርገው ፈቃዱን ሊያስፈጽማቸው ምርኮኛ አድርጎ የሚወስዳቸውን ሰዎች በመፈለግ ነው (2ጢሞ 2፥26)። የውርርዱን የመጀመሪያ ዙር ተሸናፊ ሆነ። እግዚአብሔር ለሦስተኛ ጊዜ ኢዮብ የተለየ አገልጋይ (ተስተካካይ ያልተገኘለት) እንደ ሆነ ገልጸ። ከፈተናው የተነሣ ጠንካራ ሆኖ የወጣ ንጹሐና ታማኝ ሰው።

እግዚአብሔር ምፀታዊ በሆነ መልኩ ከላሽን እንዲህ አለው፤ “ያለ ምክንያት እንዳጠፋው ብትወተውተኝም ይኸው ፍጹምነቱን እንደ ጠበቀ ነው። እነዚህ ቃላት እግዚአብሔር አንዳንድ ጊዜ ያልወደደውን እንዲያደርግ ይነሣል ብለን እንድናስብ ሊያደርጉን አይገባም። በታሪኩም ላይ የምናየው እግዚአብሔር በቀዳሚነት ኢዮብን በሰይጣን ፊት ሲያነሣ ነው (1፥8፤ 2፥3)። እግዚአብሔር በ38፥2 ላይ፤ “ዕውቀት በጉደለው ቃል፤ ዕቅዱን የሚያጨልም ይህ ማን ነው?” እንዳለ የኢዮብ መከራ ሁሉ መለኮታዊ ዐላማ የነበረበት ነው። እግዚአብሔር የሰውን ሕይወት ለመንካት ሊያስብ ሰይጣንን እንኳ ሊጠቀም ይችላል።

“ያለ ምክንያት” የሚለው ሐረግ ማብራሪያ ይፈልጋል። ሰይጣን እግዚአብሔርን ለማሳጣት በሚል ምክንያት ያሰበውን አደረገ። በዚህ ውስጥ ግን እግዚአብሔር ሐሳቡን ወይም ዐላማውን በርግጥ ፈጸመ። በ1፥9 ላይ ሰይጣን ኢዮብ እግዚአብሔርን የሚያገለግልበት የራሱ ምክንያት እንዳለው በመናገር ሲከሰው ይህንን ቃል ተጠቅሞ ነበር። እግዚአብሔርም ክሱን በመቀልበስ ፍትሕን የሚያጣምመው ራሱ ሰይጣን እንደ ሆነ ገልጸ። “ያለ ምክንያት” የሚለው ሐረግ ትርጉም ከዚህ አንጻር ዋነኛ ይሆናል፤ ኢዮብ ይቀጣ ዘንድ ያስቻለ ምንም ዐይነት በደል እንዳልነበረበት ቁልጭ አድርጎ ያሳያል።

4-6 ሰይጣን ጥረቱ ሁሉ መና እንደ ቀረ አላሰበም። ሁለተኛው እንቅስቃሴው የኢዮብን ሰውነት ይመታ ዘንድ ፈቃድ ማግኘት ነው። “ቁርበት ስለ ቁርበት ነው። ሰው ስለ ሕይወት ያለውን ሁሉ ይሰጣል” በሚል ምሳሌ ሰይጣን የኢዮብ የእምነት ጽናት (1፥21) የገዛ ጤንነቱ እንዳይንደል ያደረገው ብልጣ ብልጥ ጥረት ብቻ እንደ ሆነ ገልጸ። የገዛ ራሱን ቁዳ ለማትረፍ የሚወዳቸውን ለመሠዋት ወስኗል። እግዚአብሔር እጁን በኢዮብ ገላ ላይ ቢሰድ (ሰይጣን የሚያደርገውን እንዲያደርግ ቢፈቅድለት) የኢዮብ የከንፈሩ ጽድቅ ዋጋ ያጣ ነበር፤

አምላኩንም በፊቱ ይሰድባል። ክርክሩ ወደ ላቀ ደረጃ ተሸጋገረ። እግዚአብሔር ኢዮብን በጋራ ጠላታቸው እጅ ላይ ገደብ አበጅቶ ባለው፣ “አይወቁን ግን አታጥፉ”። የጻድቁ መከራ ምክንያትን ሁሉ የሚሸር ምስጢር ነው።

4. የኢዮብ ጽድቅ በመከራው ውስጥ (2፥7-10)

7-8 ስለ ኢዮብ በሽታ ማወቁ አስፈላጊ አይደለም። ምልክቱ አያሌ ነው። ከእግሩ አንሥቶ እስከ ራሱ ድረስ የነበረው “ክፉ ቍስል” የሕመሙ የመጀመሪያ ደረጃ ብቻ ሊሆን ይችላል። ኢዮብ ተጨማሪ ስለ ሆነ ውስብስብ ችግር በ30፥17፡27 እና 30 ላይ ይናገራል። “ቍስል” የሚለው ቃል ሲማቂ መነሻ ትኩሳትንና የሰውነትን መቁጣት ሲያመለክት፣ በብሉይ ኪዳን ግን በቁዳ ላይ ምልክት ለሚያሳዩ በሽታዎች ጥቅም ላይ ውሏል (ዘፀ 9፥9፤ ዘሌ 13፤ ዘዳ 28፥27፡35)። ኢዮብ ገልን ተጠቅሞ ማክክ የጀመረው ከበሽታው ሁኔታ የተነሣ ነበር። የቍስሉን መቁጥቂጥ ለመሻር እንጂ በጥንት ጊዜ ሰው ሲሞት በገዢ ጊዜ እንደሚደረገው ሰውነቱን ለመግጠጥ አልነበረም (ዘዳ 14፥1)።

9-10 የኢዮብ ሚስት እግዚአብሔር በከላሽ ላይ ገደብ መጣሉን ሳትገነዘብ በሽታው የማይድን እንደ ሆነ ግምት የወሰደች ሲሆን እግዚአብሔርን ስድስ እንዲሞትም ሐሳብ አቀረበችለት። ኢዮብ የነበረበት ሰቂቃ በሚስቱ ምክር ሳይባባስ አልቀረም። እንደ ምክሯ ሄዶ ቢሆን ኖሮ ነገሩ ሁሉ በከላሽ ፍላጎት ይደመደም ነበር።

ለሚስቱ መራራቱንና በሕይወቱ ለሚያልፈው የእግዚአብሔር ፈቃድ እሺታውን ያሳየበት የኢዮብ ምላሽ አስገራሚ ነበር። ሚስቱን ስለ ክሕደት ቃል ሊቃወማት (ሊከሳት) ሲችል የተስፋ መቀረጥ ንግግር አድርጎ ነው የተቀበለው። “አነጋገርሽ እንደማታስተውል ሴት ነው” የሚለው ሐሳብ በአእምሮ አለመብሰልን ሳይሆን የእምነት ክሕደትን የሚያሳይ ንግግር ነው (ከመዝ 14፥1 እና 53፥1 ጋር ያነጻ)። እግዚአብሔርን መርገሙ አምላክ መሆኑን መካድ ነው። ኢዮብ ሚስቱ እንደ ፌዘኛ መናገሯን ለማመን ወደ ኃላ አላለም። የእርሱ ጥበብ ግን እግዚአብሔር የሚሰጠውን ብልጥግናም ሆነ የሚያመጣውን መከራ በትሕትና መቀበልን ያስተምራል። ይህ ጥበብ በአእምሮ ብስለቱ ውስጥ ሳይሆን እግዚአብሔርን በመፍራቱ (በማምለኩ) ውስጥ ነበር የተቀመጠው።

ጸሐፊው እንደ 1፥21 ሁሉ ኢዮብ በከንፈሩ አለመበደሉን በድጋሚ ያጽናል። ያ ሁሉ መከራ ሲደርስበትም፣ እስከዚህ ጊዜ ድረስ በከንፈሩ አልበደለም። ይህ የመጽሐፉ መግቢያ ኢዮብ በዐዲስ ኪዳን የጽናት ሰው ተብሎ እንዲመሰክርለት መሠረት ሆኗል (ያዕ 5፥11)።

5. የወዳጆቹ መምጣት (2፥11-13)

11-13 የሆነው ነገር ሁሉ በቃል ተላልፎ ለኢዮብ ወዳጆች ደርሶ፣ እነርሱም እንዲመጡ ብዙ ጊዜ ወይም ወራት ሳይወስድ አልቀረም (ከ7፥3 ጋር ያነጻ)። ከኤዶም የሆነችውና የጥበብ ከተማ የነበረችው ቱማን (ኤር 49፥7) ብቻ ነች ከሦስቱ መካከል ለመገኘት የቻለችው። ኢዮብን ያጽናኑት ዘንድ ወዳጆቹ ተመካክረው በአንድነት ተገኙ። ሹሃ የምሥራቃዊ ጐሣ መጠሪያ ነው (ዘፍ 25፥2፡6)።

ወዳጆቹ በኢዮብ ቤት አቅራቢያ በተገኙ ጊዜ ካዩት ነገር የተነሣ ድንጋጤ ያዛቸው። እንደ ኢሳይያስ 53ቱ የሕማም ሰው ኢዮብ እስከማይታወቅ ድረስ ሰውነቱ በበሽታ የተመታ ሲሆን፣ ቢያንስ ከሩቅ ለሚያየው ማን መሆኑ አይለይም ነበር። ሦስቱ ወዳጆቹ ንዝናቸውን ለመግለጽና ለማጽናናት ነበር የመጡት፤ ሁሉን እንደ ወጉ ለማድረግ ሳይመጡ አልቀረም።ያዩትን ነገር ለማስተናገድ ግን ጨርሶ ዝግጁ አልነበሩም።

ወዲያውኑም ወዳጆቹ ለሞት ወይም ለፍጹም ጥፋት ወደ ሚታዘን ንዝን ውስጥ ገቡ። የክብር ልብሳቸውን ቀደዱ፣ ዋይታ አሰሙ፣ ዐመድም በራሳቸው ላይ ነሰነሱ። ከዚያም በኢዮብ ፊት በዝምታ ለሰባት ቀንና ሌሊት ተቀመጡ። በሰቂቃው ኤርምያስ 2፥10 ላይ እንዳሉት እንደ ፈረሰችዋ ኢየሩሳሌም ሽማግሌዎች ትቢያ በራሳቸው ላይ አድርገው በጸጥታ መሬት ላይ ተቀመጡ። ከኢዮብ ቀድሞ ለመናገር ለአንዳቸውም ቢሆን አዳጋች ነበር።

፪. ምልልሱ፡- ውዝግቡ (3፥1-27፥23)

ሀ. የኢዮብ የመክፈቻ ሰቂቃ (3፥1-26)

የኢዮብ ሕይወት መንፈሳዊ ገጽታ ትልቅ ለውጥ አሳየ። የትዕግሥትና የእምነት ሰው የሆነው ኢዮብ ሰቂቃና መንፈሳዊ ዐዘቅት (ድብርት) ውስጥ የገባ ሲሆን፣ ይህም አስከፊ የአካል ሕመም ወይም እክል በሚገጥማቸው ሰዎች ዘንድ የተለመደ ነው። ኢዮብ በምዕራፍ 35 በተቀሩት ምዕራፎች ሁሉ ላይ በሚናገራቸው ንግግሮች ላይ የተንጸባረቀ አስተያየት አጉልቶ አሳየ። በየትኛውም ስፍራ ከተናገራቸው ንግግሮች ይልቅ በዚህ ቦታ ላይ የተናገረው እግዚአብሔርን ፊት ለፊት ለመርገም (ከ2፥5 ጋር ያነጻ) ቀርቧል ተብሎ ሊወሰድ ይችላል። የተወለደበትን ቀን መርገሙ የፈጣሪውን ሉዓላዊ ጥበብ ጥያቄ ውስጥ ለመክተቱ አመልካች ነው። ከዚህ አንሥቶ የማይታየው ከሳሽ ድል የነሣ ስለሚመስል ታሪኩ ውስብስብ ደረጃ ላይ ደረሰ። እግዚአብሔርን መስደብና አለመስደቡ የሚታወቀው ይህን ተከትሎ ከሚመጣው ክፍል የተነሣ ነው።

1-2 “ከዚህ በኋላ” የሚለው ቃላት የመጽሐፉ ዋነኛ ክፍል የሆነውን ምልልሱን ይጀምራሉ። በመሠረቱ ምዕራፍ ሦስት፣ ጥቂት ምልልስ ቢኖረውም መሸጋገሪያ ነው።

3-10 ኢዮብ የተወለደበትን ቀን የመርገሙ ሁኔታ ሁለት ገጽታ አለው። አንደኛው ቀኑ እንዲደመሰስ መፈለጉ ሲሆን፣ ይህም ቀኑን ወደ ህልውና ያመጣውን የእግዚአብሔርን የፈጠራ ሥራ መቃወም ይሆናል። በዘፍ 1፥3 እግዚአብሔር “ብርሃን ይሁን” እንዳለ ሁሉ፣ ኢዮብም ተመሳሳይ በሆነ ሁኔታ በቁ 4 ላይ “ያ ቀን ጨለማ ይሁን” አለ። ኢዮብ ስሜቱን ያለ ገደብ ነው የገለጠው። ያ ቀን ከመደምሰስ የተነሣ እግዚአብሔር እንኳ እንዳያስታውሰው ነው የፈለገው። ኢዮብ ቀኑ በድቅድቅ ጨለማ መካከል ጠፍቶ መታሰቢያ እንዳይኖረው ነበር የፈለገው።

ሁለተኛው፣ ኢዮብ ሰውኛ ዘይቤ መጠቀሙ ነው። የተፀነሰበትን ሌሊትና የተወለደበትን ቀን በሰውኛ ዘይቤ ይገልጣል። ምሽቱ ወንድ ልጅ እንደ ተወለደ ምስክር መሆኑን ይናገራል። ቀኑ እንደ ጊዜ አፍታ ሳይሆን እንደ ሰው እየከሰመ መሄዱ ግልጽ ሥዕል ይሰጠናል። ዕንስ ያልሆነለት መካን ሌሊት የደስታ ጩኸት የማይሰማበት ጨለማ ነው።

የዘመኑ ሐተታ አማልክት በባሕር የሚኖረውን ሌዋታንን እንደ ጥፋት አውሬ ሲገልጠው፣ ባሕሩ ደግሞ አስገምግሞ እንደሚነሳ ንይል አምላክ ይመስላል። የአንድ አምላክ እምነት ተከታይ ለሆነው ኢዮብ (31፥26-28) ግን፣ ገለጻው የቀኑን መደምሰስ ለመግለጽ የተጠቀመበት የቋንቋ ምስል ፈጠራ ነው። ምስሉ ቀኑን ሊውጥ ወይም የቀናትን ፍጻሜ ሊያሳይ ስለሚችል አስፈሪ የጥፋት አውሬ የሚናገር ይመስላል።

11-26 ኢዮብ ንዝን የተላበሰውን ቅሬታውን መልስ በማይሻ የጥያቄ ብዛት ይዘረዝራል። በሐሳቡ ውስጥ ሂደት ይስተዋላል። የተወለደበት ቀን እውን ከመሆኑ አንሥቶ (ቁ 10) ያለው ሁለተኛው አማራጭ ጭንጋፍ ሆኖ መወለድ ነው። በሕይወት ስላላ ግን ያለ ጊዜው መሞትን ተመኘ። ኢዮብ ከቁ 13-19 ባለው ክፍል ሞትን በሰላም እንደ ማንቀሳፋት (ቁ 13) ቁጥርታል። ኢዮብ ይህን ሁኔታ እንደ እልምታ (እልም ጥፍት ማለት) አድርጎ አይቁጥረውም። መታን ሁሉ ነገር ባረፈበትና እንቅስቃሴ በሌለበት ዓለም ነው ያሉት፤ ክፉዎች እንኳ በዚያ ቦታ ረብሻ ያቆማሉ።

ከሐሳብ ሂደቱ በተጨማሪ የሐሳቦች መጣጣም በጥቅሶቹ ላይ ይስተዋላል። ኢዮብ ሞቱ መወለድን ከተመኘ በኋላ በሲኦል ካረፉ ንያላን (ነገሥታት፣ አማካሪዎች፣ ገዢዎች) መካከል ራሱን ያስባል። እንደ ገናም ነገሩን በቁ 16 ላይ በመድገም በሲኦል ስላረፉ ታናናሾች (ክፉዎች፣ ደካሞች፣ ምርኮኞች) ያስባል። ነገሩን የሚቆጠው መሥመር በሲኦል ታላላቆችም ሆነ ታናናሾች እኩል እንደ ሆኑ ሲገልጥ ባረያም ከኔታው ነጻ እንደሚወጣ ያሳያል። ምላሽ ከማይሾት የኢዮብ ጥያቄዎች መካከል የመጨረሻዎቹ ከቁ 20-23 ባለው ክፍል ላይ ቀርበዋል። ዘርዘር አድርጎ ለማቅረብ፡- በመከራ ላለ ሰው ብርሃን ለምን ተሰጠ? ተስፋ ለሌለው ሰው ብርሃን ለምን ይሰጣል? በሥጋውና በአእምሮው ያለበት መከራ እጅግ የከፋ ከመሆኑ የተነሣ ሞት የተደበቀ ሀብትን የማግኘት ያህል ሆኖበት ነበር። እጅግ የፈራው ነገር ደረሰበት። ዙሪያውን ዐጥር የሠራለትና

በረከት ያበዛለት አምላክ (1÷10) መከራና ሰቂቃ ውስጥ እንደ ከተተው ተገነዘበ።

ይህ ምዕራፍ የሚያስተምረን ምንድን ነው? የኢዮብ አተያይ መደበኛ ወይም ትክክለኛው አይደለም፤ ተቃራኒው እንዲሁ። በዚህ ስፍራ የምናየው ታላቅ እምነት ያለው ሰው እንዲ እጅግ መራራ ሁኔታ ውስጥ እንደሚገባ ነው። እንዲህ ታላቅ የሆነው የኢዮብ ሁኔታ በተመሳሳይ መከራ ተጠቅተው እምነታቸው ለሚፈተን ሰዎች የድጋፍ ምንጭ ይሆናቸዋል፤ በተለየ ደግሞ የመጽሐፉን ሙሉ ሐሳብ ባገናዘበ መንገድ። እግዚአብሔር በአስከፊ ሁኔታችን እንዲ በእውነተኛነት ከነፍሳችን እንድናናገረው ይወዳል።

ለ. የምላሽ የመጀመሪያ ክፍል (4÷1-14÷22)

1. ኤልፋዝ (4÷1-5÷27)

ኤልፋዝ በተዋበ አገላለጽ ለእርሱም ለወዳጆቹም መንገድን በሚከፍት ሁኔታ ንግግር ጀመረ። ኢዮብ በምዕ. 3 ላይ ትክክል ካለመሆኑ የተነሣ ኤልፋዝ ትክክል ሆኖ ለመታየት አልተተገረም። የአማካሪዎቹ ንግግር ብዙውን ጊዜ ትክክል የነበረ ቢሆንም፤ እነርሱ ግን እንደ ተሳሳቱ ልብ ማለት አለባቸው (42÷7-8ን ይመ)።

1-11 እንደ ጥበብ ማእከል ከምትቁጠረውና የኤዶም ከተማ ከሆነችው ከቱማን (ኤር 49÷7) የሆነው ኤልፋዝ ኢዮብ ጸድቅ እንደ ሆነና መከራውም ጊዜአዊ እንደ ሆነ የተናገረ ይመስል ነበር። እንደ እውነቱ ግን ኤልፋዝ በዚህ ሐሳብ እንዳልተወሰደ ያሳያል። ዐለፍ ብሎ በኢዮብ ላይ በተሰነዘረው ጠንካራ ትችት ከባልንጀሮቹ ጋር ተስማምቷል (22÷1-11)። በኤልፋዝ የመግቢያ ንግግር ስለ ኢዮብ ደኅንነት ብዙ እንደተ ጨነቀ ቢያሳይም፤ ለኢዮብ ተገቢ የሆነ ትምህርት ከመስጠት ፈተና ግን ወደ ኋላ አላለም። አንዳንድ ማበረታቻዎች ተሰጥተዋል። እንደ እርሱ ሁሉ ኢዮብን የጥበብ አስተማሪ ብሎ ገልጿታል። ቀናው ንግግር ግን ከዚህ በፊት የደከሙትን ያስተማረውና ያበረታው ኢዮብ ሌሎችን ያስተማረውን ነገር ለራሱ ካልደገመ፤ ውድቀት እንደሚያገኘው በሚያስጠነቅቅ ቃል ተተካ።

ኤልፋዝ ቍ 6 ላይ ኢዮብ ማንም ፍጹም ንጹሕ (ቍ 17) ስላይደለ ሁሉም ስለ ንጢአት እንደሚቀጣ ብቻ ማለብ የሚያስፈልገው ቅን ሰው እንደ ሆነ ተናግሯል።

እንደ ኤልፋዝ ከሆነ፤ የኢዮብ በእግዚአብሔር ላይ የነበረው እምነቱና ነቀፋ አልባ ሕይወቱ (1÷8፤2÷3) ከዚህ ሁሉ መከራ ሊያድነው በተገባ ነበር። ከቍ 8-11 ያለው ሐሳብ ኢዮብን የማይመለከትና ስለ ክፉው የሚናገር ተጨማሪ ማብራሪያ ወይም ስለ ኢዮብ ርግጠኛ አለመሆኑን የገለጠበት ሊሆን ይችላል። በተጨማሪም፤ የኢዮብ ሁኔታ ጸድቁ ፈጽሞ አይጠፋም የሚለውን ሐሳብ የሚደግፍ አልሆነም። መግቢያውን የሚያገናዝብ አንባቢ የኤልፋዝ ንግግር ጥልቀት የሌለው እንደ ሆነ ይገነዘባል። ይሁንና ግን ትኩረት ሊያገኙ የሚገባቸውንም ንግግሮች ተናግሯል። ለምሳሌ፤ ኢዮብ ታጋሽ እንደ ሆነና የመከራንም የማጥራት ሥራ እንዲያስተውል መክሮታል (5÷17-18)።

12-21 በዚህ ጊዜ ኤልፋዝ መልእክቱን ከሰማያዊ መገለጥ ጋር በማስተሳሰር ንግግሩን ከሥልጣን ጋር ያያይዛል፤ ይህም መለኮታዊ ንግግር የተቀበለበት አስፈሪና ጠጉርን የሚያቆም ልምምድ ነበር። ስለየው ነገር ርግጠኛ ስላልነበረ “አንድ ቅርጽ” በሌሊቱ እርጭታ እንደ ተናገረው ገልጿል።

ኤልፋዝ በመቀጠልም መልእክት እንዴት ከእግዚአብሔር ያነሱ እንደ ሆኑ ይናገራል። ሰውነቱ እንደ ጭቃ ቤት የሆነውና የነፍሳት ያህል ለአደጋ የተጋለጠው ሰውማ ምን ያህል ያንስ! ኤልፋዝ መዋቱ የሆኑ ሰዎች ሲጠፉ እንደማይታወቁ ነፍሳት በእግዚአብሔር ፊት ምንም እንዳልሆኑ መገንዘብ ግልጽ ነው። ሰዎች እንደሚፈርስ ድካህን “ያለ ጥበብ ይሞታሉ” ይህ ስለ አላቀደው ሞት ብቻ የሚናገር አይደለም። ኤልፋዝ የተናገረው፤ “ይሞታሉ፤ ይህም በጥበብ አይደለም” በማለት ነው። ይህም ማለት ሞታቸው ዐላማ ቢስ ነው ማለት ነው። መልእክቱን አስካይታመን ድረስ የላቀው አምላክ የንጢአተኛው ሞትማ ምንም ያህል አይነካውም።

ስለ እግዚአብሔር ልቀት አጉልቶ መናገር የሚያስቸግር ይመስላል። ኤልፋዝ ግን ይህንን ጠቃሚ ዕውቀት በማንሣት አላግባብ ተጠቅሞበታል። ኤልፋዝን በቅንነት ብንወስደው፤ ከቍ 19-21 የተናገረው ንጢአት ስለሚያስከትለው መዘዝ ቢሆንም፤ እያንዳንዱን ንጢአተኛ ግን የሚመለከት አይደለም። የኤልፋዝም መልእክት ሁሉ እንዲህ እንዲሆን ከተገባው ጊዜአዊ መከራ ሲደርስብን ታጋሽ መሆን አለብን የሚል ነው።

5÷1-7 ኤልፋዝ ንግግሩን ኢዮብ ላይ በቀጥታ ማሳረፍ ጀመረ። ለኢዮብ የይግባኝ ጥያቄ ደፍሮ መልስ የሚሰጥ መካከለኛ ከእግዚአብሔር አገልጋዮች (መላእክት) ዘንድ ሊገኝ አልቻለም። ለምን? እንደ ሞኞች መሆን ስለ ጀመረ ነው። ሞኞች ለእግዚአብሔር ጉዳይ ተገቢውን ትኩረት አይሰጡም (መዝ 14÷1)። ቤታቸው ይፈርሳል፤ ልጆቻቸው ይደቃሉ፤ ሀብታቸውም ይበተናል (ከ1÷13-19 ጋር ያነጻ)። ኤልፋዝ ነገሩን ፊት ለፊት ባይገልጥም ኢዮብ ግን ተረድቶታል። በግብረ ገባዊና አካላዊ ክፋት መካከል ያለውን ግንኙነት አያሳየ ነው። ችግር በመስክ እንዳለ ዐረም እንዲሁ የሚበቅል አይደለም፤ አንድ ሰው ችግርን ዘርቶ ማጨድ አለበት።

ወደ ላይ የሚወረወሩት “ፍንጣሪዎች” ቃል በቃል ሲተረጎም የፊሼፍ ልጆች ማለት ነው። ይህ ቃል በብሉይ ኪዳን ሰባት ጊዜ አገልግሎት ላይ የዋለ ሲሆን ብዙውን ጊዜም ለነበልባል ወይም ለብልጭታ ነው የገባው (ዘዳ 32÷23-24፤ ዘዳ 7÷25፤ መዝ 76÷4፤ 78÷48፤ ማሕ 8÷6፤ ዕን 3÷5)። ከዘመኑ ሐተታ አማልክት የተወሰደው ይህ ተምሳሌት ስለ ተናጋሪው ወይም የመጽሐፉ ጸሐፊ ሥነ መለኮት አቋም ይናገራል ተብሎ ሊወሰድ አይገባም። ኤልፋዝ ሊያስተላልፈው የፈለገው መልእክት ሰዎች እንደዚህ የተበረቀረቀና የተዋቀረ ምስል ልጆች ለገዛ ራሳቸው ችግር መቀስቀስ ምክንያት ይሆናሉ ወይም መቁጣጠር ለማይችሏቸውና በሽታ፤ ወረርሽኝ እንዲሁም ሞትን ለመሳሰሉ ተፈጥሯዊ ክሥተቶች ሰለባ ይሆናሉ የሚል ሊሆን ይችላል።

8-16 ከቍ 9-16 ያሉት ጥቅሶች እግዚአብሔርን እንደ ፍጥረትና ድኅነት አምላክ ያሳዩ ሲሆን ቅርጾቸውም የማሳሉት ነው። ኤልፋዝም ቀና የሆነውን ብቻ ወደሚያደርገው እግዚአብሔር ነገሩን ያቀርብ ዘንድ ኢዮብን ይመክረዋል። እርሱ ጠማማውን ይቀጣል የተዋረደውን ደግሞ ይታደጋል። ኢዮብ ይህንን እውነት ቢያምንም፤ እንዲህ ዐይነቱ ምክር ግን ይህን ያህል መከራ ውስጥ ለምን እንዳ ገባ ሊያስረዳው አልቻለም። በተቃራኒው፤ የዘራውን እንዳጨደ የሚያመለክት ስለሚመስል ግራ መጋባቱን የበለጠ አወሳሰበው።

እነዚህ ጥቅሶች በብሉይ ኪዳን የግጥም ቅርጽ ጥሩ ማህሉታዊ ምሳሌዎች ናቸው። ለዚህም ነው ሐዋርያው ጳውሎስ በ1ቁሪ 3÷19 ላይ ከቍ 13 ወስዶ “እርሱ ጥበበኞችን በተንኮላቸው ይይዛቸዋል” በማለት የጠቀሰው። ከኤልፋዝ አንጻር ግን ፍጹም የሆነው እውነት ያለአግባብ ጥቅም ላይ ውሏል። የበሽተኛው ሁኔታ ሥነ መለኮታዊ ዝርዝሮችን ለማስቀመጥ ተገቢ ያልሆነ መነሻ ሲሆን ከጥቅሙ ይልቅም ጉዳቱ ያመዝናል። ኤልፋዝ እንደ አማካሪ የአሉታዊው ጐን ሁነኛ ምሳሌ ነው። ያለአግባብ የዋሉ ታላላቅ እውነቶች ይበልጥ የሚጉዱት በጉዳት ላይ ያለውን ሰው ነው።

17-27 ኤልፋዝ ከፍ ያሉ ቃላቱን በግጥም መልክ መደርደሩን ቀጥሎበታል። ከቍ 9-16 ላይ ያለው ግጥም ዐላማ እግዚአብሔር ምን ያህል ታላቅና ቅዱስ እንደ ሆነ ለንጢአተኞች ወይም ለሰነፎች ማሳየት ነው። ንጢአተኞች የሚገባቸውን የሚያገኙ ሲሆን፤ ተስፋ ያለውም ጸድቁ ብቻ ነው። እግዚአብሔር ቅዱስ አምላክ ስለ ሆነ ንጢአተኞችን መጥላቱ አስፈሪ ሐሳብ ነው። ኤልፋዝ፤ ለጥበብ እንደ ተሰጠ ሰው ይህንን እውነት የእግዚአብሔርን ቅጣት ለሚገነዘብ ለማንኛውም ሰው ከተጻፈው ግጥም ጋር በሚዛን እንዲስተካከል አደረገ። የእግዚአብሔር የማረሚያ ቍስሎች ጊዜአዊ ብቻ እንደ ሆኑ ይህ እውነት ያሳያል፤ በእውነት መልካም የሆኑ ሰዎች ሁልጊዜ ይተርፋሉ። ያቁሰላቸው አምላክ መልሶ ይጠግናቸዋል፤ የሚባረኩ ሲሆን ተመልሰው በሕይወት በጎ ገጽታ ደስ መሰኘት ይቀጥላሉ።

ቤተ ሰሎንና ንብረቱን ዐጥቶ በበሽታ ለተመታው ኢዮብ ከቍ 19-26 ያለውን እውነት ተግባራዊ ለማድረግ መሞከር ግን

ጭፍን ጭካኔ ይሆናል። ኢዮብ እግዚአብሔር ካመጣበት ቅጣት አትርፎ ቢሆን “ልጆቹ ብዙ ይሆኑ ነበር” የወለዳቸው ልጆች ግን ሞተዋል። ስሕተት የሆነው የኤልፋዝ ዕውቀት አይደለም፤ የተደበቀውን የእግዚአብሔር ሐሳብ ከመሳቱ የተነሣ የደረረው ድንቅ ቃሉና የላቀ እውነቱ ለኢዮብ ወጥመድ መሆኑ እንጂ። በተጨማሪም፤ ቅጣት በመከራ ውስጥ ያለውን ያቀናዋል የሚለውን ንግግሩን መከራ የተቀበለው ሰው ቢያሰላስለው ሊጠቅም ቢችልም፤ መግቢያውን ላነበበ ሰው ንግግሩ ሁሉ አግባብነት አልነበረውም።

በንግግሩ መጨረሻ ላይ የተገለጠው የኤልፋዝ የእኔ-ዐውቃለሁ አመለካከት ወዳጁን ኢዮብን ሳይቁጠቀሙ አልቀረም።

2. የኢዮብ ምላሽ (6፥1-7፥21)

1-7 የኢዮብ ንግግር ሁለት ጭብጦች በዚህ ክፍል ላይ ተመልክተዋል። ከቀ. 1-4 ላይ ኢዮብ በእግዚአብሔር ላይ ወቀሣ አቀረበ፤ ከ5-7 ላይ ደግሞ በወዳጆቹ ላይ። ከእግዚአብሔር ፍላጻዎች የተነሣ ፈጽሞ ስለፈታው መከራ በመጥቀስ የተናገራቸው የችኩላ ቃላት ተገቢ እንደ ነበሩ (በቅድሚያ) ለማጽናት ይጥራል። ከዚያም ግጥሽ ተከልክሎ እንዲራብ እንደ ተተወ አህያ ወይም በሬ የመጮኽ መብት እንዳለው ይናገራል። ኢዮብ እንደ ምግብ ሁሉ ጥንካሬና ብርታትን ሊያመጣ የሚችሉ ቃላትን ተራብ (አሞ 8፥11)። ኤልፋዝ ያቀረበው ምግብ ጣዕም የሌለው ነበር፤ ክፋቱ ደግሞ የኢዮብን ሆድ አገላበጠው። ኢዮብ ከሥጋው ጉስቀላልና ይልቅ ያስጨንቀው የነበረው የመንፈሱ አለማረፍ (አለመጥገብ) ነው። ሕመሙን ከሚያባብስ ይልቅ ነፍሱን የሚጠግን ቃል ቢሰማ ኖሮ ምንኛ በታደለ ነበር!

8-10 እንደ ገና (ከ3፥21 ጋር ያነጻ) መከራው ያበቃ ዘንድ እግዚአብሔር ሕይወቱንም እንዲወስድ ኢዮብ አበክሮ ሲጠይቅ ይታያል። ያኔ በሕመምም ቢሆን ደስ የሚሰኝበት ምክንያት ያገኛል፤ ከመሞቱም በፊት አንድ መጽናኛ የሚያገኝ ሲሆን ያም የኤልፋዝን ቃል በጽኑ ቢቃወምም እንኳ የልዑል አምላክን ቃል አለመካዱ ይሆናል። ከቀ. 1-10 የለው ክፍል የቃላት አጠቃቀምን በተንተራሰ መልኩ አንድ ገጽታ ይዟል። የኢዮብ ቃል (ቀ. 3)፤ የኤልፋዝ ቃል (ቀ. 6-7) እና የእግዚአብሔር ቃል (ቀ. 10)።

11-13 ኢዮብ ተስፋ የሚያደርገው ነገር ስለሌለ የሚታገሥበት ምክንያት እንደሌለው ይናገራል። ከሥጋ እንደ ተሠራ ደካማ ፍጡር የቀረው ምንም ዐቅም አልነበረም። ለስኬቱ አስተዋፅኦ ያደረገው ተፈጥሮአዊ ችሎታ እንኳ ከውስጡ ተሟጧል። ይህ በ4፥2-6 ላይ ኤልፋዝ ለተናገረው ንግግር የሰጠው ምላሽ ነው።

14-21 ወዳጆቹ እግዚአብሔርን መፍራት እንዳቆመ ቢያስቡም፤ ስለ ርገራኔ ይማጽናቸው ዘንድ በተሟጠጠ ተስፋ አናገራቸው። ያንኛቸው ግን እንደ ደረቀ ወንዝ ሆነው ነው። ቀ. 21 ኢዮብ ለወዳጆቹ ምክር የሰጠው ምላሽ ጠብቅን ያሳያል። ምንም ዕገዛ ሊያደርጉለት አልተቻላቸውም።

22-23 ኢዮብ ወዳጆቹ ምንም የማይጨበጥ ነገር እንዳያደርጉለት አልጠየቀም። እርሱን ያድኑት ዘንድ ቢዛ የሚሆን ነገር እንዲከፍሉም አልጠየቀም። ነገሩ ምንም ዋጋ የማያስከፍል ነገር ወደ ጠየቀባቸው ወደ ቀ. 14 የሚመለስ ሲሆን፤ ያም ስለ እርሱ ያሰቡት ሐሳብ አግባብ ባይሆንም፤ እውነተኛ ፍቅርና ርገራኔ እንዲያሳዩት የጠየቀበት ነው።

24-27 የኢዮብ ቃላት ጠንካራና የክስም ነበሩ። ወዳጆቹ ስለ ንጢአቱ ግልጽና ትክክል ስለ መሆናቸውም ርግጠኛ እንደ ሆኑ ጠየቃቸው። እርሱ በእግዚአብሔር ፊት እውነትን ብቻ ለመናገር ጽኑ ፍላጎት እንዳሳየ ሁሉ፤ እነርሱም እውነትን ይናገሩ ዘንድ አሳስባቸው። ንግግሩ በወዳጆቹ ዘንድ እንደ ነፋስ ቢወሰድም እንኳ፤ ጠንካራ ከመሆኑ በቀር ከእውነት የሆነ ነበር። በሐሳቡ ንግግራቸው ነው እውነት መሰል ብቻ የሆነው። ስለ ማደጎ ልጅ ዕጣ እንደሚጥሉ ወይም ባልንጀራን ስለ ጥቅም እንደሚቀይሩ ጨካኝ መስሏቸዋል።

28-30 በዚህ ስፍራ ኢዮብ ንግግሩን አለዝቦ ወዳጆቹ በርገራኔ እንደ ተሞሉ ይናገራል። ፍትሕን፤ ያም በእርሱ ላይ ያነሡትን

ክስ እንደ ገና እንዲመረምሩ ይጠይቃል። ጽድቁ ጥያቄ ውስጥ የገባ ሲሆን ይህ ደግሞ ከሕይወት በላይ አሳስቦታል። በቀ. 30 ላይ ቃላትን በእንጀራ ቀራሽ ይመስላል። የንግግሩን እውነተኝነት ደግሞ በማጽናትም ለእውነት ያለውን ጥማት ያመለክታል።

7፥1-2 እነዚህ ጥቅሶች በእግዚአብሔር ላይ ወቀሣን የሚያቀርቡ ናቸው፤ በድካምና በመከራ የተሞላ የሰው ሕይወት በአስቸጋሪ ወታደራዊ አገልግሎት፤ ጥላ በናፈቀ ባተሌ ባሪያ ወይም እዚህ ግባ ለማይባል ደሞዝ ተቀጥሮ በሚሠራ ሠራተኛ ተመስሏል።

3-10 እነዚህ ቃላት በማያቋርጥ መከራ ውስጥ ያለ ሰው ቃላት ናቸው። በወራት የሚቆጠሩ የከንቱነት ጊዜያት የነበሩ ሲሆን በሥቃይ ወዲህና ወዲያ የተገለበጠባቸው ሌሊቶች ደግሞ ፍጻሜ ያላቸው አይመስሉም ነበር። ኢዮብ በዕድሜ እንደ ገፋ ወደ ደግሞ ዘመኑ እንደ ተቈጠረ ሰው ትክት ብሎት ዐላማ የለሽ ሕይወቱ በድንገት እያለፈ እንደ ሆነ ይገልጻል። በቀ. 5 ላይ ከበሽታው ምልክቶች መካከል አንዱን ይገልጻል፡- “ፍዳዬ አፈክፍኩአል፤ ቀሳውም አመርቅዟል”። ከበሽታው በከፋ መልኩ ደግሞ የመፈወስ ተስፋው ሁሉ ተሟጧል። ከሕማም የሚገላገልበት ብቸኛው መንገድ ሞት ብቻ እንደ ሆነ ተገንዝቧል።

ከቀ. 7 አንሥቶ እግዚአብሔርን በቀጥታ ማናገር የጀመረ ሲሆን፤ እስከ ምዕራፉ መጨረሻም በዚሁ ቀጠለ። ንግግሩ በምድር ላይ ስላለው የሰው ልጅ ዕጣ ፈንታ ግልጽ ሥዕል ይሰጣል። ሰው ወደ መቃብር ይጓዛል፤ መመለሻም የለውም። ሞት መጨረሻ ሲሆን ሰውም እንደ ደመና ይከስማል፤ ቤተ ሰቡም ደግሞ አያየውም።

11-21 ኢዮብ በድጋሚ እንዲሁ ሊተወው ያልወደደው አምላክ ባመጣበት ያልተገባ መከራ ላይ በሥቃይ መንፈስ ሆኖ ለመጮኽ ቀርጠኝነቱን ያሳያል። በአንቅልፍ ላይ እንኳ በሆነ ጊዜ ስለሚያገኘው አስፈሪ ሕልም እግዚአብሔርን ይወቅሣል። ይህ ብዙ ሥነ መለኮታዊ ጥያቄዎችን ያስነሣል። አንደኛ፤ መጽሐፉ ኢዮብ ይቆጣው ዘንድ እግዚአብሔር ፈቃደኛ እንደ ነበር ያስተምራልን? የኢዮብ የጠርዝ ቋንቋ ከዘመኑ አንጻር ሊፈቀድ ቢችልም፤ ሥነ መለኮታዊ ዕርማት ለመስጠት አንዳንድ ጊዜ ፍላጎት ላሳዩት ድገር ክርስቶስ አይሁዶች ግን ልክ ያለፈ ሆኖ ነበር የተቆጠረው በቀ. 20 ላይ የሆነውም ይሄው ነው። የጥንቱ ጽሑፍም ሆነ የሰባ ሊቃናት ትርጉም፡- “በአንተ ላይ ሽክም ሆንህ-ብህን?” የሚል ትርጉም ነው ያላቸው (ከዐመት ማብራሪያ ጽሑፍ ጋር ያነጻ)። በአንዳንድ ትርጉም፡- ለገዛ ራሴ ሽክም ሆኛለሁ የሚል ሲሆን ይህም ነፋቂ የመሰለውን ሐሳብ ለማስወጣት የተደረገ ፈታኝ ጥረት ነው። የኢዮብ የቂጣ አስተያየት በኋለኛ ተርጓሚዎች ዘንድ ተገቢ እንዳልሆነ ቢታሰብም፤ በእግዚአብሔር ዘንድ ግን በትግል መካከል ራሱን ሙሉ ሙሉ ለመግለጥ የሚሞክር ሰው ግብግብ ተደርጎ ተወስዷል (ምንም እንኳ ባይወደድም፤ ከ38፥2 ጋር ያነጻ)።

ሁለተኛ፤ ኢዮብ የመዝ. 8ን ግልባጭ ነበር የሚያቀርበው? እንደ መዝሙረኛው ሁሉ ኢዮብም ይጠይቃል፡- “ልብህንም ትጥልበት ዘንድ ሰው ምንድን ነው?” መጽሐፍ ቅዱሳዊው መልስ ሰው በርግጥ በአምሳሉ የተፈጠረ የእግዚአብሔር የእጅ ሥራ ውጤት ነው የሚል ይሆናል። እግዚአብሔር ለሳሳም ያለው ዐላማ ያነጣጠረው ራሱን አሳልፎ በሰጠበትና የፍጥረት ቁንጮ ባደረገው በሰው ዘር ላይ ነው። ሰዎች በምድር ላይ የእርሱ ተወካዮች ስለ ሆኑ፤ እግዚአብሔር ብዙ ነገር አድርጎላቸዋል። ኢዮብ ግን አሁን ካለበት ሁኔታ የተነሣ በሕይወቱ ላይ ያለው የእግዚአብሔር ዐላማ አሉታዊ ብቻ እንደ ሆነ ነው ያመነው፤ እንዲህም ማመኑ፤ የእግዚአብሔር ፍላጎት ምራቁን ይውጥ ዘንድ ብቸውን በመተው ፈንታ ስለ ንጢአቱ እርሱን ማሠቃየት እንደ ሆነ ያስመስላል። እንዲያውም ግቡን እንዲመታ እርሱን እንደ ፍላጻ የተጠቀመ ይመስላል።

ከዚህ ሁሉ በተቃረኑ መልኩ፤ አንባቢ ከመጽሐፉ መግቢያ የተነሣ ቸሩ አምላክ የኢዮብ የፈተና ጊዜ አብቅቶ ያሠቃየውም (ከሳሽ) የሚወገድበትን ጊዜ እየጠበቀ እንዳለ ይገነዘባል። በዚህ ጊዜ ግን ኢዮብ የመሰለው በእግዚአብሔር እንደሚሠቃይ ነው። አንባቢ እግዚአብሔር ሌላ ወገን እንደተጠቀመና በኢዮብ እንደ

አሆኑ ይህ መወሰዱም ልክ እንዳይደለ ይገነዘባል። ሌላው አንባቢ የሚረዳው እውነት እግዚአብሔር ሉዓላዊ አምላክ ስለ ሆነ ችግሩ አመክንዮን ተከትሎ አለመፈታቱን ነው። ይህ ዕድሜ የፈጀ በመለኮታዊ ሉዓላዊነትና መልካምነት መካከል ያለ ልዩነት በመጽሐፉ ሁሉ ላይ አሻራውን ትቷል። ልዩነቱ (እንቅፃልሽ) ቢኖርም የመጽሐፉ ዐላማ ግን ይህንን መፍታት አይደለም።

ኢዮብ ይታገል የነበረው ሙሉ ለሙሉ አእምሮአዊ ከሆነ ችግር ጋር ነበር ብሎ ማሰብ ስሕተት ይሆናል። ልምምዱን (ሥቃዩን) ከሥነ መለኮቱ (የእግዚአብሔር ፍትሕ አድራጊነት) ጋር ለማስታረቅ ጥረት ቢያደርግም፤ ዋነኛ አሳሳቢው ጉዳይ ግን ነባራዊው ሁኔታ ነበር። በምዕራፉ መጨረሻ ያለው የኢዮብ ንግግር ነቀፋ ሊገኝበት ይችላል እንደ ሆነ ጥርጣሬን ቢያመለክትም፤ እግዚአብሔር በተገቢው መንገድ እንዳልተገናኘ ው ማሰቡንም ይጠቁማል። እነዚህ ቃላት (ንግግሩ) በመጨረሻ ግን በጸጸት የሚናገራቸው ናቸው (40፥4)።

3. በልዳደስ (8፥1-22)

የበልዳደስ ንግግር ስለ ሰው አጠቃላይ ተፈጥሮ የሚያውቃ የማይታለፍ አሉታዊ ትምህርትና ስለ መልካም አማካሪ ጠቀሜታ ሐሳቦችን የያዘ ነው። የኢዮብን ቃላት በጀርድ ቢሰማም፤ ልቡ ግን ምንም አላደመጠም። ይህ እውነት በምዕራፍ 6 ላይ ካቀረበው የርኅራኄ ተማጽኖ ጋር ሊገናኘብ ይገባል። እንዲሁ የተቀመጡ ሰዎች ሁሉ ርኅራኄ ይሻሉ። ኢዮብም በዚህ ሁኔታ ውስጥ ምን ያህል ርኅራኄን ይፈልግ!

በምዕ. 6 ላይ ኢዮብ ደጋግሞ ያልተሳካለት (ቍ. 13) እና ተስፋ የቁረጠ (ቍ. 14:26) እንደ ሆነ በመግለጽ ወዳጆቹ ግድ ሊሰጥለት እንደሚገባ ያስገነዝባል። በልዳደስ እንዲህ ጨካኛ መመለሱ የማይታመን ይመስላል። ኢዮብ ለነበረበት ሁኔታ ግድ አለመሰኘት ብቻ ሳይሆን ልጆቹ የሚገባቸውን እንዳገኙና እርሱም የእነርሱን ፈለግ እንደሚከተል ርግጠኝነት ተንጸባርቋል። ከዚህ ክፍል መማር ያለብን ትምህርት በዓለም ላይ እንዲህ ዐይነት ሰዎች እንዳሉና የእግዚአብሔር ወዳጆች መስለውም ሰውን በማነጽ ፈንታ ማፍረሳቸውን ነው።

ኢዮብ በመጽሐፉ የምልልስ ክፍል ላይ ከሌሎች ጋር በፍቅር ግንኙነት ውስጥ እንዳይገባ አእምሮው ያልተዘጋጀ ሰው ሆኖ ነው የቀረበው። የተወለደበትን ቀን የሚረግምና ሞትን ከሕይወት ይልቅ የሚመርጥ ማንኛውም ሰው ዕዝ ያስፈልገዋል። ሦስቱ ወዳጆቹ የመጡት ለዚህ ዐላማ ቢሆንም፤ ኢዮብ ግን መፍትሔ በማምጣት ፈንታ የችግሩ አካል አድርጎ ቈጥሯቸዋል። ሰዎች ስለ ኅጢአታቸው መከራ ውስጥ እንደሚገቡና ይህንም እውነት ፊት ለፊት መጋፈጥ እንደሚገባቸው መናገራቸው ፈጽሞ ትክክል አይደለም አይባልም። ኢዮብም ከነዚህ ሰዎች መካከል አንዱ ነው ብለው መገመታቸው ግን ከመካሪነት ተርታ አስወጣቸው።

የምክር አገልግሎትን በተመለከተ ከኢዮብ ወዳጆች የምንማረው ትምህርት አሉታዊ ቢሆንም፤ በመካከላቸው ግን ልዩነት አለ። እያንዳንዳቸው ለኢዮብ የተለየ መልእክትና አቀራረብ ስለያዙ መጽሐፉ ከአንድ ይልቅ ሦስት አማካሪዎችን ያቀርብናል። ኤልፋዝ ለኢዮብ ሁኔታ በማዘን ንግግሩን ቢጀምርም፤ ሰንብቶ ግን ትዕግሥት ዐጣ (ምዕ 22)። ሁለቱ የራቁና ራሳቸውን ከላይ ያስቀመጡ ናቸው። ሁሉም ኢዮብን እንዲሁ ሊቀበሉ አልቻሉም። ኢዮብ በገታራ ጽናት ውስጥ መሆኑ እሙን ቢሆንም በእርሱ ሁኔታ ለመግባት ግን ወይ አልቻሉም ወይ አልፈቀዱም። ምክራቸው በደንብ የታሰበበት፤ በአግባቡም ተበጅቶ የቀረበ ቢሆንም ኢዮብን ግን ይበልጥ ሲያከርረውና በእነርሱም ላይ ተፃራሪ ሲያደርገው ነው የሚታየው። ትልቁ ችግራቸው ሊቀይሩት ያልፈለጉት የአስተሳሰብ ዝንባሌያቸው ሲሆን፤ ያም ኅጢአት መከራን ያመጣል፤ መከራም የኅጢአት ውጤት ነው የሚለው ነበር።

ኢዮብ ስለ ኅጢአቱ መከራን እየተቀበለ እንዳይደለ በመናገር አማካሪዎቹ ወይ እንዲቀበሉት አልያም ፊት ለፊት እንዲጥሉት ግድ ይላቸዋል። በ6፥24 ላይ፡- አስተምሩኝ፤ እኔም ዝም እላለሁ፤ ምኑ ላይ እንደ ተሳሳትሁ ጠቀሙኝ ብሏል። የኢዮብን ተማጽኖ አለመቀበላቸው ለመስማት ፈቃደኛ አለመሆናቸውን የሚያሳይ ሲሆን ተገቢ ያልሆኑ አማካሪዎችም ያደርጋቸዋል። በልዳደስ ብቻ፤ “እግዚአብሔር እንከን የሌለበትን ሰው አይጥልም” (ቍ. 20) ብሎ መመለስ ቻለ። የኢዮብን ወቀሃ ተቀብለው ቢያስተናግዱ ኖሮ ፍጥረቱን በሚያስተዳድርበት ጊዜ

ስለሚኖረው የእግዚአብሔር ምስጢራዊ ዐላማ መልእክት የሚያስተላልፈውን የመጽሐፉ ዋነኛ መልእክት ከመካከሉ በቀረ ነበር። ከመጽሐፉ የምናገኘው ዋነኛ መልእክት፡- አማካሪዎች ለመስማት፤ ጉዳዩ ውስጥ ለመግባትና ሊረዱት የሚፈልጉትን ሰው ስብእና ለማክበር ፈቃደኛ መሆን አለባቸው የሚል ነው። የጉዳዩን ምንነት ደግሞ ሙሉ ለሙሉ ላይረዱ እንደሚችሉ ልብ ማለት ይኖርባቸዋል።

1-10 በልዳደስ ለነገ የማይል ውርጅብኝ ተናጋሪ ነው። “ቃልህም እንደ ብርቱ ነፋስ ነው” ይልና ይህንንም ብቸኛ ለሆነው ሥነ መለኮታዊው ሐሳብ ተጠቅሞበታል። የኢዮብ መከራ የኅጢአተኝነቱ ማስረጃዬ ነው። እግዚአብሔር ስለማይሳሳት የሚደረስበት ድምጻዬ አንድ ነው፤ ኢዮብና ቤተ ሰቡ የተቀበሉት ቅጣት የሚገባቸውን ነበር። ኢዮብ ምሕረት መለመን ነበረበት። ከተገባውም እግዚአብሔር ሕይወቱን ያድስለታል። በልዳደስ ምሕረት ማለት አንድ ሰው ሳይገባውም እንኳ የሚቀበለው ይቅርታ እንደ ሆነ ዘንግቶታል። ኤልፋዝ በመገለጥ ላይ ሲደገፍ፤ በልዳደስ ደግሞ በቀደመ አስተሳሰብ ላይ ነው የተመሠረተው። ለበልዳደስ ከጥንት ትምህርት ያነሰ ማንኛውም ነገር የአመለካከቱን ቀናነት ሊያስቀይር አይችልም። ኢዮብ የጥንቱን ትምህርት ለማስተዋል ጊዜ ቢወስድ ኖሮ እግዚአብሔር ብቻ ትክክል እንደ ሆነ ይረዳ ነበር። ኅጢአተኞች ተገቢ ቅጣት የሚቀበሉ ሲሆን፤ መልካም ሰዎች ደግሞ ጤንነትንና ብልጽግናን ይቀበላሉ።

11-19 ስለ ክፉዎች ጥፋት የሚናገረው ይህ ስንኝ ኤልፋዝ ስለ መልካም ሰው በ5፥17-26 ላይ ከሚናገረው ጋር ሥነ ጽሑፋዊ ልቀትን ይጋራል። በልዳደስ “እግዚአብሔርን የሚረሱትን” አምላክ የለሽ ይላቸዋል፤ ቃሉ “ግብዝ” ከምንለው ጋር ተመሳሳይ ነው። የእንደዚህ ዐይነቶቹ ተስፋ ጽኑ አይደለም። እንደ “ሽረሪት ድር” (ቍ. 14) ሁሉ ድጋፍ አይሰጥም። እግዚአብሔርን የሚረሱ ሰዎች ውሃ አልባ ደንገል (ቍ. 11-12) ወይም ለመጠውለግና ለመበስበስ እንደ ተዘጋጁ ሥራቸው በድንጋይ ላይ ብቻ እንደ ተጠመጠመ ተክል (ቍ. 16-18) ናቸው።

20-22 በልዳደስ እግዚአብሔር ፍትሕን ያጣምማል ብሎ ኢዮብ እንደ ተናገረ ዐስቧል (ቍ. 3)። ኢዮብ መለኮታዊውን ፍትሕ በተመለከተ ግራ ተጋብቷል፤ ምንም እንኳ ወደ ሐሳቡ ቢጠጋም፤ እግዚአብሔር ፍትሕን ያንድላል ብሎ ግን ፊት ለፊት አልተናገረም። ኢዮብ የእግዚአብሔርን ፍትሕ ለመገንዘብ ሙሉ በሙሉ አዳግቶታል ባይባልም ተቸግሮ ነበር። ኢዮብ ፍጹም እንደ ሆነ ባይናገርም፤ ነቀፋ የሌለበት ሰው እንደ ሆነ ግን ተናግሯል። ይህም የእግዚአብሔር ሐሳብ እንደ ሆነ በመጽሐፉ መጀመሪያ ላይ ተመልክቷል (1፥8፤2፥3)፤ በልዳደስ ግን እግዚአብሔር ኢዮብን እንደ ተወው ርግጠኛ ነበር። እግዚአብሔር ጻድቁን ስለማይጥል አዮብም ጻድቅ ቢሆን ኖሮ አይወድቅም ነበር። እናም ግብዝ መሆን አለበት። ሁኔታው ግን ሊቀየር ይችላል፤ ወደ እግዚአብሔር ዘወር ቢል የኢዮብ ከንፈሮች እንደ ገና ሊሰቁ ይችላሉ።

4. የኢዮብ ምላሽ (9፥1-10፥22)

በእነዚህ ምዕራፎች የኢዮብ ንግግር እግዚአብሔርን ከፍ ከማድረግ ይልቅ (9፥1-13)፡- በበባልንጀሮቹ ፊት ሥነ መለኮቱን ለመግለጥ ፈልጎ ሊሆን ይችላል ማለት እግዚአብሔርን መወንጀልን ይመራል። እግዚአብሔር በጽድቅ ይገናኘው ይሆን? ይህንን ተጠራጥሯል (ቍ. 14-31)። እግዚአብሔር በንጹሐን ይሳለቃል? ኢዮብ ይህ ሊሆን እንደሚችል ዐስቧል (ቍ. 21-24) ፡- “ይህን ያደረገው እርሱ ካልሆነ ማን ሊሆን ይችላል?” (ቍ. 24)። እነዚህ ጠንካራ ቃላት ቢሆኑም ጥያቄው ከሐሳብ ይልቅ ጥርጥርን የሚጭር ነው። እነዚህንም ቃላት ተከትሎ ጉዳዩን በእግዚአብሔር ፊት የሚያቀርብለት ብርቱ ያገኝ ዘንድ ይመኛል (ቍ. 32-35)። በምዕራፍ 10 ላይ ግን ጉዳዩን በገዛ ራሱ ይዞ እግዚአብሔርን ፊት ለፊት ማናገርን ይመርጣል። የፈጠረው አምላክ፤ ያውም ያለምንም ክስ ሊያጠፋው ይነሣል?

1-24 ኢዮብ ከቀ. 1-13 ላይ የገጠመው ችግር የእግዚአብሔርን መንገድ ካለማወቁ የተነሣ እንዳልሆነ ለማመልከት ሞክሯል። እነዚያ መንገዶች በፍለጋ የታለፉ ናቸው። እነርሱም የሚያውቁትን ያህል ያውቅ ነበር። “በርግጥ ነገሩ እንዲህ እንደ ሆነ ዐውቃለሁ” የሚለው የመክፈቻ ንግግሩ

በልዳዶስ የተናገረው ነገር ትክክለኛ ሥነ መለኮት ለመሆኑ በቁጭት መስማማቱን ያመለክታል። ከበልዳዶስ ቃል በላይ ግን በአእምሮው ውስጥ ይመላለሳል። የኤልፋዝን መልስ አይሻ ጥያቄም ወዲያውኑ ያስታውሳል። “ሥጋ ለባሽ ከእግዚአብሔር ይልቅ ጸድቅ ሊሆን ይችላል?” (4፡17)። ኢዮብና ኤልፋዝ “ጸድቅ” የሚለውን ቃል ሲጠቀሙ ትንሽ ልዩነት አሳይተዋል። ኤልፋዝ ከፍጹም የበላይነት አንጻር ሲናገር፤ ኢዮብ ደግሞ ሕጋዊ ልባስን ሽቷል (ያም ንጹሕ መሆኑ ነው)።

በምዕራፍ 8 ላይ የተመለከተው የበልዳዶስ ክስ የኢዮብን ሐሳብ ወደ ሕጋዊ ንጽሕና እንዲያመራ አደረገው። በልዳዶስ በ8፡20 ላይ፡- “እነሆ፤ እግዚአብሔር እንከን የሌለበትን ሰው አይጥልም” ብሏል። በበልዳዶስ የእግዚአብሔር ፍትሕ ማለት ክፋውን መቅጣትና ንጹሐኑን ማክበር ነው (8፡3-6ን ይመ)። ኢዮብ የተሸከመውን መከራ ከሚያመጣ ንጢአት ሁሉ ንጹሕ እንደ ሆነ አስክሮ ያምናል። ራሱን ንጹሕ ለማድረግ የሞከረበት መከራ ግን ተስፋውን አመክነበት። የእግዚአብሔር ጥበብ ጥልቀትና የንጹሐ ታላቅነት ችሎት ይቀርብለት ዘንድ ለኢዮብ አላስቻለውም።

ከፋ 4-13 ላይ ኢዮብ የእግዚአብሔርን አስፈሪ ኃይል የሚገልጥበት ቅኔ ተካቷል። እግዚአብሔር ምድርን ከመሠረትዋ የሚያናውቅ ሲሆን ምስላዊቷንም ያንቀጠቅጣል። ፀሐይን ያናግራል እርሷም አትወጣም፤ ሰማያትን ዘርግቷል በባሕሩ ሞገድም ላይ ይራመዳል፤ እርሱ የተፈጥሮ ኃይላት ሁሉ ፈጣሪና ተቈጣጣሪ ነው።

ኢዮብ ቅኔውን የሚዘጋው በ5፡9 ላይ የተነገረውን የኤልፋዝን ቃል በመጠቀም ነው። “እርሱ፤ የማይመረመሩ ድንቅ ነገሮች፤ የማይቈጠሩም ታምራት ያደርጋል”። የኢዮብ አጠቃቀም ግን ከኤልፋዝ ለየት ያለ ነው። ኤልፋዝ ለማሳየት የፈለገው እግዚአብሔር እንዴት መልካሙንና ቀናውን እንደሚሠራ ነው። ያዘኑትን ወደ ዕረፍት የሚያወጣ ሲሆን ደካሞችንም ከጎያላን እጅ ይናጠቃል። ለኢዮብ ግን የእግዚአብሔር ኃይል ሉዓላዊ ነጻነት ያም ማንም የማይቈጣጠረውና ዕቅዱን ሁሉ ዳር ለማድረስ የሚጠቀምበት ነው። “ምን ታደርጋለህ? የሚለው ማነው?” (ፋ 2) የወደደውንም ፋጣ የረዳብን ሰራዊት (ከባሕር ጋር የተቆራኝ ጋኔናዊ ኃይል፤ ከኢሳ 5፡19 ጋር ያነጻ) በእግሩ ሥር እንዲርድ ያደርጋል። ኢዮብ እንዲህ ዐይነቱ አምላክ ንጽሕናውን ለማስረገጥ ቢነሣም እንደሚያደልበት ዐስቧል። ኢዮብ ምሕረት ብቻ ነው መለመን የሚችለው፤ ከሁሉ አስቸጋሪው ደግሞ ስለ ክርክሩ እግዚአብሔር ላይሰማው እንደሚችል መጠራጠሩ ነው።

ከፋ 21-24 ባለው ክፍል ላይ ኢዮብ በምናቡ የሚለው እግዚአብሔር ግድ ከማይሰኝ በላይ ሆኖበታል፤ በንጹሐ ሰው ዝቅጠት የሚሳለቅና ፍትሕን የሚያስተጓጉል ሆኖበታል። ንጹሐም ሆነ ጎጥኡ ሁሉም የሚገጥመው አንድ ዐይነት ዕጣ ፈንታ ከሆነ፤ ኢዮብ ተስፋውን በትኗል። ታዲያ፤ ይህን ያደረገው እርሱ ካልሆነ ማን ሊሆን ይችላል? (ፋ 24)።

እነዚህ ቃላት የሕመምተኛና ተስፋ የቈረጠ ሰው ቃላት ናቸው። ንግግሩ በጉስቀልና ያሉ ሰዎችን ለሚያማክሩ ሰዎች ጠንካራ ማሳሰቢያ የሚያስተላልፍ ሲሆን፤ ያም በፈታኝ መከራ ውስጥ የገቡ ሰዎች የገቡበትን አጣብቂኝ ከእግዚአብሔር ርኅራኄ አንጻር ለመረዳት በሚጥሩ ጊዜ፤ ኃላፊነትን ያላገናዘቡ ቃላት መናገራቸው ነው። የኢዮብ ንግግር ሁሉ የተሳሳተ ባይሆንም ተገቢ እንደ ሆነ ሥነ መለኮት ከመቀጠር ይልቅ ሁኔታዎችን ለመረዳት ጥረት በተደረገ ጊዜ፤ የተነገረ ከፊል እውነት እንደ ሆነ መቀጠር ይገባል። ቃሎቹ የመጽሐፉ ዋነኛ ሐሳብ የሆነውን ምስጢር የተመለከቱ ናቸው። ይህም የእኩይ (የክፋት) መኖር ማንም ሰው ዝርዝር ማብራሪያ ሊሰጥበት የማይችል ጉዳይ መሆኑ ነው። ስለዚህም ኢዮብ እንደ ማንም ሰው እግዚአብሔር በርግጥ ሉዓላዊ ከሆነ፤ ለክፉ ሁሉ ኃላፊነትን የሚወስድ የመጨረሻው የበላይ እንደ ሆነ ዐሰበ።

ከእግዚአብሔር ፋጥጥር በላይ የሆነ ክፋት ካለ፤ እርሱ የሁሉ የበላይ አይደለም የሚለውን ተቃራኒ ሐሳብ አልጠቀሰም። ኢዮብ አጽንዖት የሰጠው ማንም ሊጋፋው የማይችለውን የእግዚአብሔርን ኃይል ነው፤ እግዚአብሔር እንደ ጥፋተኛ ከቈጠረውም፤ ራሱን ንጹሕ ለማድረግ ምንም ማድረግ እንደማይችል ዐስቧል። ይሁንና ግን ጥፋተኛ እንዳልሆነ ስላሰበ እግዚአብሔር ሁልጊዜ ጎጥኡን በማጥፋት ለጸድቁ ይተጋል

የሚለውን የወዳጆቹን መከራከሪያ ዋጋ ለማሳጣት ተጠቧል። የኢዮብ የግሉ ልምምድ አንዳንድ ጊዜ እግዚአብሔር ንጹሐን ያለምክንያት እንደሚያደቅ አሳይቶታል (ፋ 17)። ነገሩን ከመለኮት አንጻር ለመመልከት የቻለው ኢዮብ ንጹሕ እንደ ሆነና እግዚአብሔርም በጊዜው ለኢዮብ ሊገልጠው የማይገባውና ግንዛቤውን ያለፈ ምክንያት እንዳለው ስለ ተረዳን ነው።

25-35 ከፋጥር 25-31 ያለው ክፍል ጥልቅ ተስፋ መቀራጥን ያመለክታል። ኢዮብ ከአንዲት ቀንም እንኳ ጣዕም ያለውን ነገር ለመንቀስ አልቻለም፤ የደስታ ፍንካቸ ወይም ፈገግታ የታጣ ሲሆን ነገሩ ሁሉም የመከራው ብሽርታ ነበር። እግዚአብሔር እንደ ወንጀለኛ ስለ ቈጠረው ራሱን ለማጥራት ምን ማድረግ ይችላል? ራሱን ቢያነጻም ልብሱ እንኳ እስኪጸየፈው ድረስ እግዚአብሔርን ዐዘቅጥ ውስጥ ሊከተው ይችላል።

ከፋ 32-35 ላይ ኢዮብ ወደ 14-20ው ጭብጥ ይመለሳል። ከእግዚአብሔር ግዝፈት የተነሣ ተስፋ ቈርጧል። ኢዮብ ያልተገነዘበው ነገር ከእግዚአብሔር ጋር በሚታገልበት ጊዜ ከሠራው ጋር ወደ ተሻለ ጥምረት መግባቱን ነበር። እግዚአብሔር ያደርግ የነበረውን ቢገነዘብ ኖሮ መከራውን ለመሸከም ይረዳው ነበር። ነገር ግን ጉዳዩ እንደዚያ ሆነና ከመከራው የበለጠ ሽክም ተጫነበት፤ ያም በእግዚአብሔር ፊት እንደ ቅንና ነቀፋ እንደ ሌለበት ሰው መቆም አለመቻሉ ነው።

ፋ 33 ላይ ኢዮብ እግዚአብሔር በመጨረሻ እርሱን መምሰል የሚያስተምርበትን ምስጢር ዳሏል። በእግዚአብሔርና በእርሱ መካከል ስለሚገባ መካከለኛ ናፈቀ። እንደህ ዐይነቱ ሰው በሁለቱ መካከል ይዳኝ ዘንድ በእግዚአብሔርና በሰው ላይ የሚያይል አይደለም። ግራ ቀኙን እንደሚያይ ሰው ሁለቱን ወገኖች የሚያስማማ ነው። የኢዮብ መጽሐፍ ስለ ዐዲስ ኪዳን የክርስቶስ መካከለኛ መሆኑ በዚህ ስፍራ በቀጥታ ተናግሯል ማለት አንችልም። ኢዮብ በእግዚአብሔር ተቀባይነት ያገኝ ዘንድ ንጢአቱን የሚያስተሳሰይ መካከለኛ እየፈለገ አይደለም። ኢዮብ የፈለገው መካከለኛ ንጹሐነቱን የሚያረጋግጥለትና በኃይልና በጥበብ ቢልቀውም እንኳ፤ በእግዚአብሔር ፊት የሚመለከር ርሳትን ነገሩን የሚያስተካክልለትን ነበር። ይህንን ካልን በኋላ ግን ሐሳቡ የዐዲስ ኪዳንን ጽንሰ ሐሳብ የሚያነሣ ለመሆኑ እንገነዘባለን። ይህም ሐሳብ በ16፡20-21 እና 19፡26-29 ላይ ይበልጥ ተብራርቷል።

10፡1-22 በምዕራፍ 10 ላይ ኢዮብ ስለ መከራው የሚያስማማውን ዋይታ ይቀጥላል። ሕይወት የማይሸከሙት ጫና ሆኖበታል። በምሬቱም መካከል አሁንም ንግግሩ በእግዚአብሔር ላይ የተነጣጠረ ሆነ። ወደ እግዚአብሔር ጮኹ፤ ስለ ፈውስና ተሐድሶ ግን አልነበረም (የትም ቦታ ይህንን አልጠየቀም)። ማወቅ የፈለገው ለምን በመከራ ውስጥ እንደ ገባ ነበር። በምን ላይ እንዳልተስማማን ንገረኝ እንጂ አትፍረድብኝ (ፋ 2)። ኢዮብ ፍጥረቱን ተመልክቶ መልካም እንደ ሆነ የተናገረው ፈጣሪ እግዚአብሔር (ዘፍ 1፡31) እንዴት የእጆቹ ሥራ በሆነው ላይ ተመልሶ እንደ መጣበት መገንዘብ ተቸገረ። የእግዚአብሔርን ይሁንታ ካገኙት ኃገኝታ ይልቅ ኢዮብ ራሱን ለእግዚአብሔር ሰጥቶ አልነበረም? ኢዮብ እግዚአብሔር የሥጋ ዐይን እንዳላቸውና ዘመናቸው እንደ ተቈጠሩ የሰው ልጆች እንዳልሆኑ ያውቃል። እግዚአብሔር የኢዮብን ንጽሕና እያወቀ ስሕተት ፍለጋ ይዘረጋል? ኢዮብ እግዚአብሔርን እንደ ተከላሽ አቁጥ ጥያቄ አስታተለበት። ኢዮብ በማሕፀን በግሩም ሁኔታ የሠራው እግዚአብሔር እንዴት ሊያጠፋው እንደ ፈቀደ መረዳት አልቻለም።

ዐመት (NIV) ፋ 13ን ከተከታዩ ክፍል ጋር ያያይዘዋል፤ ይህም አግባብ ከሆነ በቁ. 13 ላይ ኢዮብ የሚናገረው እግዚአብሔር ወደ ሕይወት ያመጣው ንጢአትን ፈልጎ ያገኝበት እንደ ሆነና አንዱም ሳይቀጣ እንደሚያልፍ ነው። ነፍረት ስለ ተከናከበና በመከራ ዐዘቅጥ ውስጥ ስለ ገባ ንጹሕ ሆነ በደለኛ ለውጥ እንደሌለው ይናገራል። ጽድቁን ለማጽናት ቢጥርም እንኳ፤ እግዚአብሔር መከራውን በማጥበቅ እንደ አንበሳ እንዳደባበት ዐስቧል። ኢዮብ ምስኪን ነው፤ ምክንያቱም እንደ ተቈጣው ያሰበው አምላክ በእርሱ ላይ ተቈጥቶ አልነበረም። በሐሳቡ ግን ወደ ፊተኛው ምቹቱ በመመለስ ከማሕፀን ቀጥታ ወደ መቃብር ይወስድ ዘንድ በመወለዱ ጊዜ መሞቱን መረጠ (ፋ 18-19)። ምዕ. 10 ላይ ደግሞ ወደ ጨለማና ሞት ጥላ አገር ከመሄዱ በፊት በምድር ላይ ፋታ እንዳያገኝ ተመኘ።

ኢዮብ ሰው ሊወርድበት የሚችልበትን ያህል ያለውን የስሜት መደበኛነት ተስፋ መቀራረጥ ቢለማመድም፤ የተስፋ ሐዋርያ የነበረውን ጳውሎስን ማስብም ይኖርብናል፡- በሕይወት ለመኖር እንኳ ተስፋ አስከምንቁርጥ ድረስ ከዐቅማችን በላይ የሆነ ጽኑ መከራ ደርሶብን ነበር። በርግጥም የሞት ፍርድ እንደ ተፈረደብን ይሰማን ነበር፤ ይህም የሆነው ሙታንን በሚያስነሣ በእግዚአብሔር እንድንታመን እንጂ፤ በራሳችን እንዳንታመን ነው (2ቆሮ 1፥8-9)። ኢዮብ በተስፋ መቀራረጥ ውስጥ ሆኖ ከእግዚአብሔር ጋር ታገለ፤ አሁንም ግን ጩኸቱን የሚያስማው ወደ ሕይወት አምላክ ነው። እዚህ መነሣት ያለበት ሁነኛ ጥያቄ፤ ኢዮብ ከሕይወቱ ባሻገር ተስፋ ያደረገበት ነገር ነበር ወይ? የሚል ይሆናል።

5. ሶፋር (11፥1-20)

ሶፋር ኮምጣጣ ሰው ነበር። እንደ በልዳዶስ ሁሉ ርኅራኄ ያነሰው ሲሆን ፍርዱም ስል ነበር። እስከ ተስፋ መቀራረጥ ድረስ በመከራ ውስጥ የገባው ኢዮብ የተገባውን ያህል እንዳልተቀጣ ዐስቦ ነበር።

1-12 ኢዮብ የጠለ ስምዐርትና ነቁጥ አልባ ፍጹምነትን የራሱ እንዳደረገ ስላሰበ ሶፋር የኢዮብን ንግግር እንደ ፈዘ ቁጥሮታል። ኢዮብ ንጹሕነቱን ወይም ከክፋት አንጻር የነበረውን ነቀፋ አልባነት አበክሮ አስታወቀ እንጂ (9፥22)፤ ፍጹም እንደ ሆነ አልተናገረም (7፥21)። እግዚአብሔር እርሱን ስለ ተገናኝ በት መንገድ በምሬት ተናገረ እንጂ ሲግለቅ ወይም በእግዚአብሔርና በባልንጀሮቹ ላይ ሲያፈግ አልታየም። ስለ ንግግራቸው ባዶነትና እርሱን ስላቀለሱበት መንገድ ነው የገሠጸቸው (6፥24-27)።

ሶፋር ስለ እግዚአብሔር ጥልቅ ነገር (ቀ. 7-8)፤ ፍትሕና ሁሉን ዐዋቂነት (ቀ. 10-11) በተባ ሁኔታ ተናገረ። እግዚአብሔር ኢዮብን የተቆጣው የተወሰነ ንጢአቱን ስለ ተወሰነ ወይም እርሱ ራሱ ንጢአቱን እንዲረሳ አስችሎት ስለ ነበር ነው። በዚህም ሆነ በዚያ ንግግር የኢዮብን ንጢአት የሚያላላ ነበር። ሶፋር ኢዮብ ይህን ያህል ንጢአት ሊሠራ እንደ ቻለ ያመነበት ምክንያት እግዚአብሔር የተደበቀውን ንጢአት የገለጠበት የመከራው መጠን ነበር። ኢዮብም ይህንን ያለመቀበል ለኩራቱና ለልቡ መደንደን እንደ ተጨማሪ ማስረጃ ይሆናል። ስለዚህም ኢዮብ መዋረድ ነበረበት። እርሱን ለማዋረድ ጥሩው አማራጭ ደግሞ ከታላቁ አምላክ ጋር ማጋፈጥ ነው። የተፈጠሩት ሰማያት ወሰን ከኢዮብ አእምሮ በላይ ከሆነ (ቀ. 7-9)፤ የእግዚአብሔር ምስጢር ምን ያህል ይሆናል!

ሶፋር በቀ. 10 እና 11 ላይ እንደ ኢዮብ ያሉ ሰዎችን ሸፍጥ የሚያየውንና የሚመዘገበውን የእግዚአብሔርን ሁሉን ቻይነትና ዐዋቂነት ጠቅሷል። ይህ ሁሉ ኢዮብን ለማዋረድ ቢመጣም፤ እርሱ ግን በዚህ ሁኔታ ላይ ለመገኘቱ ሶፋር ጥርጣሬ ገብቶታል። ስለዚህም ኢዮብን ያገኝ ዘንድ አስደንጋጭ መንገድ ተጠቀመ። ሶፋር ፍጹም ምፅትን ባዘለ መልኩ ኢዮብ ጥበብ አልባና ባዶ ጭንቅላት ያለው ሰው እንደ ሆነ ሲናገር፤ ጥበበኛም የመሆን ዕድሉ የሚዳ አህያ ለማዳ ሆኖ ከመወለድ ጋር አንድ እንደ ሆነ ዐስቧል።

13-20 የኢዮብ ብቸኛ ተስፋ እጁን ወደ ሰማይ አንገሥቶ ንስሐ መግባት ነው። ይህ ሕይወቱን በንጢአት ውስጥ ላሳለፈ ሰው መልካም ምክር ቢሆንም፤ ለኢዮብ ጆሮ ግን የመንፈሳዊ እብረት ቋንቋ ነው። ሶፋር ኢዮብ ለምን መከራ እንደ ተቀበለ ዐውቃለሁ ማለቱ ዐዋቂ ነኝ ባይ ያስኘዋል፤ ይህን የተወሳሰበውን የሰው ችግር እያንዳንዱ ችግር ከበስተ ሂሳው ንጢአት አለበት ወደሚል ዐጭር ድምዳሜ ወስዶታል። ሶፋር 'ሰው ንስሐ ቢገባና ራሱን ከእግዚአብሔር ጋር ቢያስተካክል፤ የሕይወት ውጣ ውረድና ችግር መፍትሔ ያገኛል' የሚል የተሳሳተ ሐሳብ ላይ ወድቋል። ይህ የተለመደ ስሕተት የበደለኛነትን ስሜት በሚያጠፋው የንጢአት ስረዛና ችግርና መከራ በሚያመጣው የባከነ ሕይወት መዘዝ መካከል ያለውን ልዩነት ባልተረዱ ጥሩ ክርስቲያኖችም ይደገማል። ከመጽሐፉ መግቢያ የኢዮብ መከራ ከሕይወት ብክነት እንዳልመጣ አንረዳለን፤ ስለዚህም በዚህም ሆነ በዚያ ሶፋር ስሕተት ላይ ወድቋል። የኢዮብ ችግር በቅጣት መልክ ከእግዚአብሔር የመጣ አይደለም። እንደዚያ እንኳ ቢሆን የኢዮብ ንስሐ ከቀትር የደመቀ ሕይወት ሊያመጣና ሰዎችም

እርሱን በማንኳሰስ ፈንታ በፊቱ ሞገስ እንዲያገኙ የሚጠጉ ለመሆናቸው የሚያረጋግጥ አይደለም።

6. የኢዮብ ምላሽ (12፥1-14፥22)

በዚህ ረጅም ንግግር መካከል ያለውን የምዕራፍ አከፋፈል መጠየቅ ተገቢ ነው። አግባብነት ያለው መለያ 13፥20 ላይ መምጣት አለበት። ኢዮብ በመጀመሪያ ለወዳጆቹ መልስ የሰጠ ሲሆን 12፥1-13፥19) ቀጥሎም እግዚአብሔርን ያነጋግራል (13፥20-14፥22)። ትዕግሥትን ባሟጠጠ መልኩም የሶፋርን ጭከና በምፅት መልክ አስቀምጦታል። በርግጥ ሰው ማለት እናንተ ናችኋ! (12፥1)። ኢዮብ እነርሱ የሚያውቁትን ያህል እንደሚያውቅ ርግጠኛ ስለ ነበር ስለ መከራ ካላቸው አስተሳሰብ ጋር ልዩነት እንዳለው አሳወቀ። እነርሱ በምኞት ስላሉ እርሱን ይዘልፉ ዘንድ ይችላሉ። ኢዮብ ተገቢውን ፍትሕ ቢያገኝ ኖሮ፤ እዚያ ድረስ ባልተቸገረም ነበር። ያልተመለሰውን ጥያቄ ደገመው። እግዚአብሔር ይህን ያህል ለምን መከራ አመጣበት? የጣዖት አምላኪዎች ድንኳን ሳይታወክ (ቀ. 6) ጻድቅና ነቀፋ የሌለበት ሰው ለምን መነሣቱ ይሆናል (ቀ. 4)? ይህ ዐይነት ጥያቄ ነው ኢዮብን እግሩ እንደ ተንሸራተተ ሰው እንዲቈጥሩት ያደረጋቸው (ቀ. 5)።

1-25 ይህ ግጥም በሦስት አንን ይከፈላል። የመጀመሪያው (ቀ. 4-6)፤ የኢዮብን ችግር ሲያትት፡- “እግዚአብሔር ሆይ፤ መከራ የሚገባቸው ብዙዎች እያሉ ለምን እኔ?” የሚል ሲሆን ሁለተኛው (ቀ. 7-12) ደግሞ፤ ዓለም ሁሉ በፍትሕ ዕጦት እንደሚማቅቅ ኢዮብ አቤቱታ ያቀረበበት ነው። የሰው ትንፋሽ ሳይቀር ሁሉ ነገር በእግዚአብሔር ቁጥጥር ሥር ሆኖ ሳለ ይህ ለምን ይሆናል? በልዳዶስ እግዚአብሔር ስሕተት እንደ ሠራ ኢዮብ ተናግሯል ብሎ ክስ ያቀረበ ሲሆን (8፥3)፤ የኢዮብንም በደል ለማስታወቅ የጥንቱን ትውልድ እማኝነት ጠቅሷል። ኢዮብ ደግሞ ሰዎችንና ፍጥረትን በመጥቀስ ሰዎች ጥሩም ሆኑ መጥፎ ልዩነት አያመጣም የሚለውን አስተሳሰቡን ለመደገፍ ጥረት አድርጓል። እግዚአብሔር ሰዎችን ከመከራ ለማሳረፍ ግብረ ገብን እንደ ቅድመ ሁኔታ አይጠቀምም። የኢዮብ ባልንጀሮች ላይ ላዩን ብቻ የሚሉ ከመሆናቸው የተነሣ ገና ይህን አጣብቂኝ እንቅፃልሽ አልተጋፈጡትም። በጉዳዩ ላይ ያላቸው አመለካከት አናሳ ነው። ኢዮብም ቃላቸው ባደና ግልብ ብቻ ስለ ሆነ ከሽማግሌዎች ጥበብ ጋር እንደሚይደመር ተገንዝቧል። ጣዕም የሌለው ምግብ (ሐሳብ) እንደሚያቀርቡ ሰዎች ቁጥሯቸዋል (ከ6፥6-7 ጋር ያነጻ)።

በሦስተኛው አንን (ቀ. 13-25)፤ ኢዮብ የእግዚአብሔርን ሉዓላዊ ነጻነት፤ ያም ያሻውን እንዲያደርግ ጎይልና ጥበብ የእርሱ መሆናቸውን ያትታል። ኢዮብ እግዚአብሔር ጎይሉን ለማጥፋት እንዴት ሊጠቀም እንደሚችል አጽንዖት ይሰጣል። እግዚአብሔር ሰዎች የገነቡትን ያፈርሳል፤ ድርቅና የውሃ መጥለቅለቅን ይልካል፤ ፈራጆችን ማስተዋል ይነሣል፤ ካህናትንና ገዢዎችን ወደ ምርኮ ይልካል፤ ነገሥታትንም ዕውቀት ይነሣል።

የኢዮብ ቃል ለጻፏቱ መልካም ሁሉ እንደሚሆን ኤልፋገዝ በ5፥18-26 ላይ ለተናገረው ሐተታ አንጻራዊ የፌዝ ምላሽ ይመስላል። በእግዚአብሔር ጥበብ ላይ የተነገረ ሥላቅ አይሆንም፤ ምክንያቱም ቀ. 13 ላይ ጥበቡ ከምክርና ከማስተዋል ጋር እንደ ተቈራኝ ተናግሯልና ነው። በዚህ ዐውድ መሠረት የኢዮብ ፈተና የባልንጀሮቹ ጥበብ እንጂ የእግዚአብሔር አይደለም። የሶፋርን ጥያቄ ሊመልስ ጥረት አድርጓል። የእግዚአብሔርን ጥልቅ ምስጢር ልትለካ ትችላለህን . . ? ምን ልታውቅ ትችላለህ? (11፥7-8)። የእግዚአብሔር አደራረግ በርግጥ እንግዳና ምስጢር እንደ ሆነ ነው የተናገረው። ኢዮብ ሊረዳው ባይችልም ሌሎቹ የሚያውቁትን ያህል ግን ያውቅ ነበር።

በሌላ አነጋገር፤ ኢዮብ ምስጢሩ ጥልቅ እንደ ሆነ ተገንዝቧል፤ አማካሪዎች ገለባ መሆናቸው አስገርሞታል። ኢዮብ እግዚአብሔር እጅግ ጠቢብና ጎያል ከመሆኑ የተነሣ ሰው በሠራው ነገር እንደሚይወሰን ተገንዝቧል። እርሱ ሉዓላዊ ነጻነት አለው። ኢዮብ እግዚአብሔር በሰዎች ልጆች ታሪክ መካከል የሠራውን ሥራም አጉልቶ በማሳየት ሐሳቡን ያጸናል። እግዚአብሔር ብቸኛውና እውነተኛው ሉዓላዊ አምላክ እርሱ

እንደ ሆነ በማሳየት ታላላቅ ሕዝቦችንና መንግሥታትን ያዋርዳል።

13÷1-27 ኢዮብ በሰፋር እንደ ጅልና ጥበብ የለሽ ሰው መቈጠሩ አሁንም ቀጣውን እንዲገልጥ አድርጎታል (11÷12)። ባልንጀሮቹ ስለ እግዚአብሔር የተናገሩ ሲሆን ኢዮብም የእነርሱን ያህል አላምሮ መናገር እንደሚችል ያስረግጣል። ከሳቸው ሐሰት እንደ ሆነ ስላወቀ ዕድሉን ቢያገኝ በእግዚአብሔር ፊት ጉዳዩን ተአማኒ ማድረግ እንደሚችል ልቡ መሉ ነው። ምንም እንኳን ስለ እግዚአብሔር ዕውቀት የጉደላቸው ቃሎችን ቢናገርም ለምሳሌ፤ “ያዳምጠኛል ብዬ አላምንም” (9÷16)፤ “ቀሳሊንም ያለ ምክንያት ያበዛል” (9÷17) እና “እርሱ ጸድቄንና ኃጥኡን ያጠፋል” (9÷22)። ከእርሱ ጋር በቀጥታ መነጋገር ቢችል ነገሩ ሁሉ መፈታት እንደሚችል እምነት ነበረው (ቀ. 3)። አጽናኞቹ ግን በሐሰት መረጉት። ዝም ቢሉ ብቻ ጥበብን የሚያሳዩ ባለመድኃኒቶች በሆኑ ነበሩ።

ከቀ. 6-12 ላይ ያለው የኢዮብ ክርክር የለውጥ አቅጣጫ እንደሚከተለው ቀርቧል። ወዳጆቹ የእግዚአብሔርን ጉዳይ በሐሰት ለማቅረብና እርሱንም ለማሞገስ ውሾትን ለመጠቀም እንዴት ደፈሩ? ለእግዚአብሔር ብለው ያማሩ ቃላት ቢናገሩም፤ ስለ ውሾታቸው ኢዮብ አስጠነቀቃቸው። ለእግዚአብሔር ጥበቅና የሚቆሙ ከሆነ በታማኝነት መሆን ይርስታል። እግዚአብሔር ስለ እርሱ ብለው ቢናገሩም እንኳ ስለ ሐሰታቸው ይፈርድባቸዋል። ይህ ኢዮብ ስለ እግዚአብሔር የሚያምነውን እውነት ያሳያል። ከመጽሐፉ ማጠቃለያ (42÷7) የኢዮብ አቋም ልክ እንደ ነበረ እንረዳለን። የኢዮብ ባልንጀሮች ስለ እግዚአብሔር የተናገሩት ልክ ሊሆን ይችላል፤ ነገር ግን ባዶ እውነቶችና ተደጋግሞ ብቻ የሚነሡ ሁኔታን ያሳገናበቡ ሐሳቦች ናቸው። በተጨማሪም ስለ ኢዮብ የነበራቸው ግምት የተሳሳተ ነበር። እግዚአብሔር ሕይወታቸውን ቢፈትሽ ሌሎች ሰዎችን ባሳሳቱበት መንገድ እርሱን ማሳሳት አይችሉም ነበር። እግዚአብሔር ለእርሱ ሳሳዩት ግብዝነት የተሞላበት አድልዎና ኢዮብን ለከሰሱበት ያልተጨበጠ ክስ በርግጥ ይቀጣቸዋል።

በሌላ በኩል ኢዮብ ንጽሕናውን ለማጽናት ርግጠኛ ስለ ነበር ከእግዚአብሔር ጋር ፊት ለፊት ለመከራከር መሻቱን በድጋሚ አሳየ (ቀ. 13-19)። ይህንንም ድፍረቱን ስለ እርሱ የተናገሩት እውነት እንዳልሆነ እንደ ማስረጃ ተጠቅሞበታል። ኢዮብ ግብዝ ቢሆን ኖሮ ሕይወቱን በዚህ ሁኔታ አደጋ ላይ ለመጣል ይፈቅድ ነበር? እንዳዚያ ዐይነት ሰው ወደ እግዚአብሔር ለመጠጋት አይደርደርም። ቢሞትም እንኳ በተስፋ እንደሚቆይና ጉዳዩንም በእግዚአብሔር ፊት እንደሚከላከል መመልከት ይቻላል፤ እግዚአብሔር በመጨረሻ ንጽሕናውን እንደሚያውጅ ርግጠኛ ነበር። የወዳጆቹ ክስ ሐሰት ስለ መሆኑ ርግጠኛ ቢሆንም፤ ኢዮብ ግን ንጢአት አልባ ፍጹምነት እንደ ተገባው አልቆጠረም። ይቅር የተባለለትን የልጅነቱን ንጢአት አልካደም። ለምንድነው ታዲያ እግዚአብሔር እግሮቹ እንደ ተከረቸው የጦር አስረኛ የሚያስፈራራውና እንደ ጠላት የቆጠረው? እርሱን የተመለከተው ረዳት እንደሌለው፤ በንፋስ እንደ ተወሰደ ገለባ ወይም አየር ላይ እንደ ተንሳፈፈ ቅጠል ነው። እግዚአብሔር እርሱን ማህቃየቱን ቢያቆምና ቢያናገረው ነገሩ ሁሉ በመልካም ሁኔታ እንደሚጠናቀቅ ኢዮብ ተገንዝቧል።

13÷28-14÷22 የኢዮብ ተለዋዋጭ ስሜት አሁንም ይለወጣል። በምዕራፍ 13 መጨረሻ ላይ ነገሮች እንደ ገና ከቀጥተኛ ውጪ ሆነው ወደ ተስፋ መቀራረጥ ስሜት ውስጥ ይገባል። ኢዮብ ከ13÷28 እስከ 14÷6 ባለው ክፍል ላይ የሰው ዘርን የሕይወት ፍለጋ ለማሳየት በሚል ዐጭር በሆነው ዘመኑ ሰው በመከራ ስለ ማለፉ ጠንቅቆ ያመለክታል። ሰዎች ንጹሐን አይደሉም፤ ስለዚህም ቅጣት የተገባቸው ሆኗል። ኢዮብ ግን ሕይወት የሚሰጠው ሉዓላዊ ጌታ ዘመናቸው የተቆጠረውን ምስኪናን ሰዎች የድካማቸውን ፍሬ እስኪበሉ ድረስ እንዲታገሣቸው ይለምናል። አሁንም ማሳብ ያለብን ቍልፍ የሆነ ነገር ከኢዮብ መሰውሩን ሲሆን፤ ያም በንግግሩ መካከል ያልተጠቀሰው ከሳሽ ውሉን ቢሆንም እንኳ እስከነዐቅሙ በዚያ መገኘቱን ነው።

ከ14÷7-22 ላይ ኢዮብ ካለበት አጣብቂኝ የሚገላግለው ሞት ብቻ እንደ ሆነ ይገነዘባል። ዛፍ ተቈርጦ ሳለ ጉቶው ያበቃለት ይመስላል። የውሃ ሽውታ ሲያገኝ ግን ሕይወት አግኝቶ ማቆጣቂጥ ይጀምራል። እንዲህ ዐይነቱ ክሥተት ለሰው ልጆች

ይሆናል ተብሎ አይጠበቅም። እነርሱ እንደ ደረቀ ሐይቅ ናቸው። የሰው ሕይወት ዘመን አንዴ ካለፈ ደግሞ አይመለስም። ኢዮብ እያመለከተ ያለው እግዚአብሔር ሕይወቱን በመውሰዱ ቀጣው ካለፈ በኋላ በትንሣኤ ክሰራል በመጥራት መፍትሔ እንዲያደርግ ነው።

ይህ ምዕራፍ ኢዮብ በትንሣኤ ለማመኑ ማረጋገጫ ይሰጣል፤ ሰውን ግን ተቈርጦ ወዲያው እንደሚያቆጠቁጥ ዛፍ አልተመለከተም። ሰዎች ያንቀላፋሉ፤ ሰማያት እስኪያልፉም አይነሡም። ሰዎች ግን እንደሚነሡ ክፍሉ ይጠቀማል።

ኢዮብ ለማስተላለፍ የፈለገው መልእክት እግዚአብሔር ቢፈልግ ቀጣው እስኪበርድ በሲኦል ሸሽጎት ዳግመኛ እንደሚያስነሣው ነው። የኢዮብ በጽልመት የተዋጠ ስሜት ደግሞ የተቀሰቀሰ ሲሆን፤ ይህ የሆነው ግን በትንሣኤ ላይ ጥርጥር ስለ ገባው ሳይሆን፤ እግዚአብሔር ፈጥኖ ለረዳው ስላወደደ ነው። ስለዚህም ተስፋው ተናደ፤ ሕይወቱ የሕማምና የምሬት ጎሬ የሆነበት ሲሆን ከሞት በቀርም አሻግሮ የሚያየው ነገር ጠፋ።

ኢዮብ በመጨረሻ እግዚአብሔር በደሉን ሁሉ እንደሚሸፍን ያወቀ ሲሆን በፍጥረቱ ደስ የሚሰኝ ቸር ፈጣሪ እንዲሆንለትም በናፍቆት ይጠባበቃል። ኢዮብ እግዚአብሔር በሞት ላይ ሊጠግን እንዳለው ቢያምንም፤ በዚህ እንኳ እንዲሸኝ እንዳልፈቀደለት ተገንዝቧል። ፍንትው ያለው ተስፋው ጭላንጭል ትዝታ እስኪሆን ድረስ የመከራ ጉርፍ የሸረሸረው ሲሆን ከሰውነቱ ቍስልና ከነፍሱ ሥቃይ በቀር የቀረለት ምንም ነገር የለም።

ሐ. የምልልሱ ሁለተኛው ምዕራፍ (15÷1-21÷34)

1. ኤልፋዝ (15÷1-35)

ከቀ. 1-13 ላይ ኤልፋዝ ኢዮብን በንፍረት ጸጥ ለማሰኘት በጥያቄ አጣይፈው። ከቀ. 14-16 የጥያቄውን ሁሉ መቋጫ ያስቀምጣል። እነዚህ ቃላት በ4÷17-19 ላይ ካየው ራዕይ የተቀዱ ሲሆን በዚህ ስፍራው ጭብጥ ሐሳብን ያስቀምጣል። የእግዚአብሔር ቅድስና ክስው ጥፋት አንጸር። የተቀረው የምዕራፉ ክፍል ክፋትን የሚፈጽም ሰው ስለሚደርስበት አበላ የሚዘረዝር ነው።

1-6 ኤልፋዝ ተቈጥቷል። ትዕግሥቱ ተሟጧል። ለስለስ ብለው የሚቀርቡበት (4÷2) እንዲሁም ዙሪያ ዙሪያውን የሚናገሩበት ጊዜ ዐልፏል። የኢዮብ ቃላት ተገቢ ያልሆኑ ብቻ ሳይሆን ሐሰትና ፍሬ ክርስኪ እንደ ሆኑ ነው የተረዳው። በንግግሩ መጀመሪያ ኢዮብን ትኩስ ነፋስ እንዳገሳ ሰው ቈጥሮታል። አፋ ደግሞ እንዲሁ የተናገረው ልቡ በንጢአት ስለ ቀጠለ ነበር። ኢዮብ በስንፍና ንግግሩ በራሱ ላይ ፈርዷል። እንዲህ ዐይነቱ ድፍረትም አደገኛ እንደ ሆነ ሲያስፈርጀው ሌሎችንም ወደ ገደል የሚመራ ያደርገዋል (ቀ. 4)።

7-13 ኢዮብ ራሱን ከፍ ስላደረገ ኤልፋዝ ይገሥጽዋል። ኢዮብ በእግዚአብሔር መላእክት መካከል ለመቀመጥ ጠቢብ ነው? እንደ እውነቱ በምድር ባሉ ሰዎችና ሽማግሌዎች መካከል እንኳ ለመቀመጥ ጠቢብ አይደለም። ኤልፋዝ ኢዮብን ሊያናግርበት የሞከረው የለሰለሰ ቃል “የእግዚአብሔር ማጽናናት” (ቀ. 11) የሚለውን ሲሆን፤ እንዲህ ዐይነቱም ቢሆን (4÷1-6ን ይመ) የቀጣ ምላሽን አምጥቶ ነበር።

14-16 ኤልፋዝ በመገለጥ የመጣለትን ሐሳብ (4÷17-19) ደገመ፤ ሰዎች አስጸያፊዎች ስለ ሆኑ በእግዚአብሔር ፊት ሊቈሙ አይችሉም። ቃሉ በእርሱ ላይ ንይላኛ ተጽዕኖ አሳድሯል።

17-20 ኤልፋዝ መገለጡን ከአባቶች በተገኘ ጥበብ አጠነከረው፤ ኃጥኡንም ከሚገባቸው ሥቃይ እንደማያመልጡ፤ ለተወሰነ ጊዜ ቢያመልጡም እንኳ ጥፋት በደጅ እንደምትገኝ በማመልከት።

21-35 በመቀጠልም ኤልፋዝ ክፉ ሰው ስለሚገጥመው ነገር ይዘረዝራል። ክፉው እንደሚበለጸግ ኢዮብ መናገሩ ለባልንጀሮቹ የጉፋቄ ያህል ሆኗል፤ ንግግሩም ይህንኑ ሐሳብ ዋጋ ለማሳጣት የቀረበ ነው (ከ4÷17-26 ጋር ያነጻ)። ክፉ የሆነ ሰው ሁሉ

ለዐጭር ጊዜ ብቻ ካልሆነ በቀር እንደሚባልጽግ ተናገረ። ኤልፋዝ ክፉ ሰዎች ሁልጊዜ መከራና ሐዘን እንደሚገጥማቸው ያምናል። ጥፋት እንደ ተዘጋጅላቸው ያውቃል። ክፉዎች በከንቱ እግዚአብሔርን ለማጥቃት ሙሉ በሙሉ የታጠቁና ወፍራም ጋሻ ያነገቡ ህልመኞች እንደ ሆኑ ዐስቧል። ንግግሩ ሁሉ በእግዚአብሔር ላይ ለመቁጣት ዐይኑን እንዳጉረጠረጠ በተቆጠረው ኢዮብ ላይ የተነጣጠረ ነው (ቍ 11-12)።

ከ27-35 ባለው ክፍል የተሣለው ሰው በተለያዩ ገጽታ ቀርቧል፤ በመጨረሻ የሚገባውን ያገኘ ያነጠነጠ፤ ባለ ጠጋና ክፉ መሆኑ ተመልክቷል። ፍሬ ሳያፈራ በተቆረጠ የወይን ተክል ወይም የወይራ ዛፍ ተመስሏል። ኤልፋዝ ክፉው እንደሚበልጽግ፤ በሌላ ጉኑ ደግሞ ንጹሑ አንዳንድ ጊዜ መከራን እንደሚቀበል ለማመን እስካልተዘጋጀ ድረስ፤ እነዚህ ነገሮች ከእግዚአብሔር የፍትሕ አምላክነት ጋር ባላቸው መጣጣም የሚነሡትን እንቅጥሮች መጋፈጥ አይኖርበትም። ኤልፋዝ የሰው ልጆችን እንደ ጥሩ አልያም እንደ መጥፎ ነው የሚመለከተው። ደኅና ሰው ሊያመነታ ወይም ችግር ውስጥ ሊገባ ይችላል ብሎ ያላመነ ሲሆን፤ መጥፎ የሆኑትንም ሁሉ እንደ ከንቱ ቈጥሯቸዋል።

የወይራ ዛፍ መጽሐፍ ቅዱስ ላይ ብዙውን ጊዜ ዘይቤአዊ በሆነ ልኩ ይጠቀሳል። ኤልፋዝም ክፉውን ሰው በሥዕል መልክ ለማስቀመጥ ተጠቅሞበታል (15፥33)።

“ንጹሕ ይሆን ዘንድ ሰው ምንድ ነው?” (ቍ 14-16) ብሎ በጠየቀው ጥያቄም ስለ ሰው ያለው ግንዛቤ ግልጽ ሆኖ ተቀምጧል። በንግግሩ ሁሉ መካከል እግዚአብሔር ኀጢአተኛ ሰዎችን እንደሚወድ የሚጠቁም ምንም ሐሳብ የለም። በርግጥም ኤልፋዝ ያመለከው መለኮት ሙሉነትን የተላበሰ አይደለም። እንደ ተፈጥሮ ሕግ የሚንቀሳቀስ ሲሆን ኀጢአተኞችም ምሕረትን ጨርሶ ሊጠብቁ አይገባም። ኀጢአተኛ

ሁልጊዜ በችግር፤ በጨለማ፤ በሁከት፤ በመከራ፤ በአሳትና በሰይፍ ሙሉ በሙሉ ዋጋውን ይቀበላል።

ኢዮብ የገጠመው ሁሉ የዚህ ዕጣ ፈንታ ተካፋይ እንዳይረገው ኤልፋዝ ተገንዝቧል፤ ነበልባል ያደርቀዋል (ቍ 30፡ 34፤ ከ1፥16 ጋር ያነጻ)፤ ቀማኞች ያጠቁታል (ቍ 21፤ ከ1፥17 ጋር ያነጻ)፤ ንብረቱ ይወሰዳል (ቍ 29፤ ከ1፥17 ጋር ያነጻ)፤ መኖሪያውም ይፈርሳል (ቍ 28፤ ከ1፥19 ጋር ያነጻ)። የዛሬው አንባቢ እነዚህ ሁሉ አቅራቢ ክሶች በኢዮብ ላይ መስንዘራቸውን ልብ ላይል ቢችልም፤ ኢዮብ ራሱ ግን እንደ ተነደፈ ስለ ማሰቡ ርግጠኛ መሆን እንችላለን።

2. የኢዮብ ምላሽ (16፥1-17፥16)

በእነዚህ ምዕራፎች ባልንጀሮቹ በተናገሩት ነገር ላይ ቀጥተኛ ተቃርኖ ይታያል። የኢዮብ ሐሳብ በተቃራኒው መልኩ ኤልፋዝ በምዕ. 15 ላይ ካነሣው ጋር የሚታይ ነው፤ የመነሻ ንግግሩ ለሦስቱም መነሻ ንግግር ምላሽ የሚሰጥ ነው (ከ8፥2፤ 11፥9-3፤ 15፥2-6 ጋር ያነጻ)። በ15፥12-13፡ 25-26 ላይ ኤልፋዝ እግዚአብሔርን ተቀናቅኗል በሚል ኢዮብን የወነጀለው ቢሆንም፤ እርሱ ግን እውነቱ እንድያውም ተቃራኒው እንደ ሆነ ተናግሯል። እግዚአብሔር እርሱን እንዳጠቃው (16፥8-9፡12-14)። ኤልፋዝ ሰዎች በእግዚአብሔር ፊት ክፉና አጥፊዎች እንደ ሆኑ ሲያስብ (15፥14-16)፤ ኢዮብ ግን ቅን እንደ ሆነ በመጨረሻም እውነተኛ ምንነቱ እውን እንደሚሆን ተናግሯል (16፥15-21)። ኤልፋዝ የጠበባን ቃል እንደሚደግፈው ሲያስብ (15፥17-18)፤ ኢዮብ ግን ኤልፋዝ በተናገረው ሁሉ ጥበብ የሚባል ነገር እንዳልተመለከተ ያምናል (17፥10-12)። እግዚአብሔር እንዳያስተውሉ ልባቸውን ስለ ያዘ (17፥4) በእርሱ ላይ ከማፈዝ በቀር ምንም ነገር ሊያደርጉ አልቻሉም (16፥4-5፤ 17፥2)።

1-5 ኢዮብ ሆነ ብሎ “የምታስጨንቁ” የሚለውን ቃል የተጠቀመ ሲሆን ይህንኑ ቃልም ኤልፋዝ ኢዮብ ለራሱ ጭንቀት ምክንያት እንደ ሆነ በተናገረበት ጊዜ (“መከራ” በ15፥35 በማለት) ተጠቅሞበታል። አሁን በተራው ኢዮብ “የምታስጨንቁ አጽናኞች” ብሎ መልሶ በእነኤልፋዝ ላይ ወረወረው። እርሱ በነርሱ ቦታ ቢሆን እውነተኛ ማበረታቻ እንደሚሰጥ የተናገረ ሲሆን እነርሱ ግን ከመግትና ከፊዝ በቀር ምንም አላተረፉለትም። የምዕ. 16 መካፈቻ ቃላት ሌሎችን ለማማከር ለሚወዱ ሁሉ ትርጉም ያዘሉ ሐሳቦች ናቸው። አጽናኞቹ ግን ችግሩን እንዳልተረዱለት ለተገነዘበው ኢዮብ እንደ መሻገር ሆነውበታል።

6-14 በቍ. 6 ላይ ኢዮብ በድጋሚ ጠላት እንደ ሆነውና በቍጣው እንዳደቀቀው በአእምሮው ወደ ሣለው አምላክ ዘወር አለ። እግዚአብሔር ማጅራቱን ይዞ በክፋዎች መካከል እንደ ጣለው ነው የገባው። እግዚአብሔር ኢዮብን የጥቃቱ ዐላማ አድርጎታል። እንደ ጦረኛም ያለርሳራኔ ነው የወጋው። እዚህ ጋ የሚታየው ሰው ሥዕል ኤልፋዝ ሁሉን በሚችለው አምላክ ላይ በድፍረት እጁን አንሥቶአል ስላለው ክስ ኢዮብ የተናገረው ነው (15፥25-26)። ኢዮብ ሁኔታው በቍ. 12-14 ላይ ካለው ፍጹም ተቃራኒ እንደ ሆነ ተገንዝቧል። ኢዮብ እግዚአብሔር የወደደውን ሁሉ ሊያደርግ እንደሚችል ቢገነዘብም፤ እንደ ጠላት ስለ ቈጠረው በጭንቅ ተጠቧል። ስለዚህም ኢዮብና ኤልፋዝ በአመለካከት ሁለት ጽንፍ ይዘዋል። እግዚአብሔር ነው በኢዮብ ላይ የተነሣው ወይስ ኢዮብ በእግዚአብሔር ላይ?

እግዚአብሔር መከራውን ለመስደዱ ኢዮብ ምንም አልተጠራጠረም፡- “ወገኖቼንም ሁሉ አጥፍተዋል።” በቍ. 6-8 ላይም ሕመሙ ስላልተለየው ቢናገርም ባይናገርም ለውጥ እንደ ሌለው አትቷል። ሰውነቱን እንደ ጨረሰው፤ ከሳሾቹም ክሳቸውን በሕመሙ ላይ ስለ መሠረቱ ምስክር እንደ ሆነበት ተናግሯል። ለእነርሱ የኀጢአተኝነቱ ማረጋገጫ ነው። ያም የማይበቃ ይመስል እግዚአብሔር እንዳጠቃው፤ እንዳደቀቀውና ለካሳሾቹም አሳልፎ እንደ ሰጠው ነው ያሰበው።

15-17 በዚህ ስፍራ የምንመለከተው ማቅ የለበሰ፤ ዐይኖቹ ጉድጉደው፤ ፊቱ በልቅስ በልዘ፤ የዐይኑ ቆብ በዐመድ መካከል ሆኖ ተቀምጦ ንጹሕ ሰው መሆኑን በአጽንዖት የሚናገር የሚያሳዝን ሰው ነው። ከዚህ አሳዛኝ ሰው የመከራ ልቅስ

በሰማም ተስፋው ግን ሙሉ በሙሉ አልተሟጠጠም፤ ይህም በቀ. 18-21 ላይ ይታያል።

16÷18-17÷2 ቀ. 18:22 እና 17÷1 ኢዮብ በወዳጆቹ መካከል ገደብኛል። ሳይረጋገጥ በሞት እንደሚቀደም ማመኑን ያመለክታል። በእርሱ ላይ የተሠራው ግፍም መረሳት እንደሌለበት ተጠቧል። ምድር ደሙን እንዳትሸፍን፤ ጨኸቱንም እንዳትውጥ የተጣራበት ምክንያት ይሄው ነው። በዘፍ 4፥10-11 ላይ የአቤል ገጽሕ ደም በቃየን ላይ ምስክር ሆኖ ወደ እግዚአብሔር ጮኸ ነበር። ኢዮብም ጨኸቱ ከሞቱ በኋላ ሊቀጥል እንደሚችል ስላሰበ ተጽናንቷል። የሚሰማም በሰማይ አለ። ስለ እርሱ የሚቆም ወዳጅ፤ ጠበቃና አማላጅ በሰማይ እንዳለው በርግጥ አምኗል።

ይህ ጠበቃ ከሰው እንደሚበልጥ ኢዮብ ለመገንዘብ ማስረጃ አለ። የሚገኘው በሰማይ ነው። በ9፥33 ላይ “በመካከለችን የሚገኝ” የሚለው ምኞት ብቻ ሲሆን በኢዮብና በእግዚአብሔር ላይ እጁን የሚጭንም ነው። በ19፥25 ላይም ሕያው የሆነውና የሚቤዝው በመጨረሻ በምድር ላይ እንዴት እንደሚቆም ኢዮብ ስለ ተናገረ ሰማያዊ አካል መሆኑን አሳይቷል። በርግጥም እግዚአብሔር በመከራው መካከል ተስፋውን ሊፈጽመው ስላለው ስለ እርሱ ለኢዮብ ተስፋ ሰጥቶታል። ምናልባትም ኢዮብ የተረዳው የነገሩን ክፍል ገጽታ ነው።

3-5 ኢዮብ የሚጠይቀው “ተያዥ” ወይም “ዋስ” ምንድን ነው? የቀ. 3 ትርጉም አዳጋች ነው። የሚከተለው አማራጭ ትርጉም ነገሩን ግልጽ ሊያደርገው ይችላል። “እግዚአብሔር ሆይ፤ ትክክለኛ ለመሆኑ አንተ ዋስትና ሁነኝ፤ ካንተ ሌላ ማን ማስተማመኛ ሊሆኑኝ ይችላል?” እግዚአብሔር ለኢዮብ እንዲህ ዐይነት ዋስትና የሚሰጠው ከሆነ በእርሱ ላይ ያፌዙትን (አጽናኞቹን) ዝም ማሰኘት ብቻ ሳይሆን በሐሰት ክስ ጥፋተኛ አድርጓቸው በኢዮብ ላይ የፈረዱበትን ቅጣት በእነርሱ ላይ እንዲመጣባቸው ያደርጋል። ቀ.ጥር 5 ምሳሌያዊ ንግግር ነው። ኢዮብ አማካሪዎቹን ስለ ስም ማጥፋት መዘዝ ያስታውሳቸዋል።

6-9 ክፉ ዕድል ሆኖ እንዲህ ዐይነት ዋስትና ከእግዚአብሔር አልተሰጠም። በተቃራኒው ኢዮብ እግዚአብሔር ውርደትን እንዲቀበል እንዳደረገው ተገንዝቧል። ገጽሕ እንደ ሆነ የሚያምኑ ጥቂት ናቸው። ብዙዎች በኢዮብ ላይ ሲተፉ እግዚአብሔርን ደስ ያሰኙ መስሏቸው ነበር፤ ቢያንስ ቢያንስ ኢዮብ የገባው እንዲህ ነበር። በቀ. 8 እና 9 ላይ የተናገረው ቅን ሰዎች ትክክለኛ የሆነውን ነገር ሳይተዉ በመከራው እንደሚያስተዋዝኑት ነው። አጽናኞቹ ሊገነዘቡት ያልቻሉት ነገር ይሄ ነው። ለእነርሱ እያንዳንዱ ሕመም ከበስተ ኋላው ንጠአትን ሸሽኛል፤ ኢዮብም ባይገባው የተገባው ባይሆን ኖሮ እግዚአብሔር አያመጣበትም ነበር። ሌላው የቀ. 8 እና 9 ትርጉም ኢዮብ በአግባቡ የተናገረው የሚል ይሆናል። “እናንተ ቅናሽ በዚህ ተገርማችኋል” ማለቱ ሊሆን ይችላል። እንደ እርሱ መከራን በሚቀበሉ ላይ ስለሚያሳዩት ንቀት ፊቱንም ተቃውሟቸው ነበር (12፥5)።

10 ኢዮብ ጥበብ በራቀው የወዳጆቹ አተያይ እጅግ ተቈጥቷል። ቀ.ጥር 8 እና 9ን እንደ አግባ ንግግር መገንዘብ ለአፈታቱ ተጨማሪ ዕጣ ይሰጣል።

11-16 አጽናኞቹ ሌሊቱ ለኢዮብ የሚነጋው ከእግዚአብሔር ጋር ነገሩን ሲያስተካክል ብቻ እንደ ሆነ ተናግረዋል (ከ11፥17 ጋር ያነጻ)። ከ12-16 ባለው ክፍል ላይ በምክራቸው አፈሟል፤ ኑሮ ካሉት መቃብር ይሞቃል የሚል ወግ ብቻ ነው የሆነበት። የኢዮብ የልብ መሻት ግን ተበትኗል፤ ከሞትም በቀር የቀረለት ተስፋ የለም። ክፍሉንም ሲጀምረው በነበረበት ሁኔታ በመቃብር አስከፊ ገጽታ ደመደመው (16፥22-17፥2)። ተስፋ መቀረጡ የእነርሱን የተሳሳተ ምክር ያህል ተግባር የሚያስፈልገው አይደለም።

3. በልዳደስ (18፥1-21)

ከኤልፋዝና ከሶፋር ይልቅ የበልዳደስ ንግግር ገና ከመነሻው በኢዮብ ላይ ያነጣጠረ ነበር (ከ15፥2-3 እና 20፥2-5ን ከቀ. 2-4 በዚሁ ምዕራፍ ያነጻ)። በቀሪው ንግግር ተደጋጋሚና ነቃፊ በሆኑ መጠይቃዊ ሐሳቦች የክፉው ሰው ዕጣ ክፍልን በተመለከተ ግጥሙን ይደረድራል። በዚህ ምዕራፍ በልዳደስ

አስቀድሞ በ8፥5-7:20-22 እንዳደረገው ኢዮብን በተግባር ለመምከር አልሞከረም።

1-4 በልዳደስ ኢዮብ ንግራትን በሚወስድ መልኩ የማይገኝና ጨርሶ የሳተ እንደ ሆነ ዐስቧል። ኢዮብ እነሱን ያሳነሰበትን አተያይ ከመቃወሙም በላይ ያለአግባብ ወደ ራሱ ብቻ እንደሚመለከት ሰው ከሶታል። ኢዮብ በነገሮች ሥርዐት ላይ የትኛውንም ያህል ቢነግ ዓለም ያው ሆኖ ተቀጥላለች።

5-21 በልዳደስ ኢዮብ ስለ ፍርድ አስተምህሮ በቅጡ እንዳልተገነዘበ ዐስቧል። ኢዮብ ጻድቁ መከራ ስለ መቀበሉና ኃጥሱ ስለ መበልጸጉ ደጋግሞ ስለ ተናገረ በዚህ ርእስ ጉዳይ ላይ በቂ ግንዛቤ እንደሌለው ሳይቀረም፤ የበልዳደስ ሽክም ማንም ክፉ ሰው ስለ ክፉ ሥራው በዚህኛው ሕይወት ሙሉ በሙሉ ሞጋ መቀበሉን የሚያስረግጠውን እውነት በኢዮብ ሐሳብ ውስጥ ማሥረጽ ነው። ስለ መጨረሻው ፍርድ የተናገረው ነገር ባይኖር የክፉው መክሊት ግን እንደምትጠፋ ርግጠኛ ነበር። ርምጃቸው ሲደክም በወጥመድ ይያዛሉ፤ ይዋጣሉም። “ድንጋጤ በዙሪያው ያስፈራራዋል፤ ተከትሎም ያሳድደዋል።” ሞት የቅጣቱ አካል እንጂ በቅጣቱና በሕይወት መካከል የሚመጣ አይደለም። በበልዳደስ ብቸኛውና ከሞት በኋላ ያለው ቅጣት ዘርን የሚያስቀር የትውስታ (ስም) መቈረጥ ነው። ሞት በቀ. 13-14 ላይ በሰውኛ ዘይቤ ተቀምጧል።

4. የኢዮብ ምላሽ (19፥1-29)

ምዕራፉ በአራት ምክንያታት የሚገኝ አንጓዎች ይከፈላል። በመጀመሪያው ላይ ኢዮብ በአጽናኞቹ የድፍረት ወቅጥ መቆጣቱንና በበላይነት ስሜታቸው ትዕግሥት ማጣቱን ገልጿል (ቀ. 2-5)። ከዚያም በእግዚአብሔር ስለ መተወና ያመጣበትም ጥቃት አግባብ ስላለመሆኑ ተናግሯል (ቀ. 6-12)። በመቀጠልም እግዚአብሔር ዘመዶቹን፤ የቤቱን ሰዎችና ሚስቱንም ጭምር ከእርሱ ስራቀ ወቅሠው (ቀ. 13-20)። ከቀ. 21-27 ላይ በሚያስገርም ሁኔታ ሰቂቃውን ገቶ በመጨረሻ በድል ስለሚያወጣው ተቤዢ (ታዳጊ) የእምነት ቃል ተናገረ (ቀ. 23-27)። ይህ አንጓ ርኅራኄ ጨርሶ እንደማያገኛቸው ላሰበው ለባልንጀሮቹ መልእክት ሲሆኑ ይችላሉ ብሎ የተናገራቸውን ቃላት ሰውሯል (ቀ. 21)። በሐሰት መክሰሳቸውም አስከፊ ቅጣት እንደሚያስከትልባቸው ያስጠነቅቃቸዋል (ቀ. 28-29)።

1-12 ቀ. 4 በቂሙ ሲተረጎም፤ “ስሐተቱ ከእኔ ጋር ይኖራል (ይቆያል)” ማለት ነው። ኢዮብ ወዳጆቹ ጣልቃ የመግባትም ሆነ በእግዚአብሔር ቦታ የመሆን ምንም መብት እንደሌላቸው ይናገራል (ከቀ. 22 ጋር ያነጻ)።

በቀ. 6 ላይ ያለው “እግዚአብሔር እንደ በደለኛ” የሚለው የኢዮብ ንግግር በልዳደስ እግዚአብሔር ፍትሕን ያጣምማልን? (8፥3)፤ በኋላም ኤሊሁ “በእውነት እግዚአብሔር ክፋትን አይሠራም፤ ሁሉን የሚችል አምላክ ፍትሕን አያጣምም” (34፥12) የሚል ምላሽ አስከትሏል። የኢዮብን ንግግር መረዳት የሚቻልበት ብቸኛ መንገድ ነገሮችን በዚህ መንገድ እንዲገነዘብ ያደረገው መከራውን የተመለከተበት አንጻር እንደ ሆነ ማስብ ነው። የእግዚአብሔርን ዕቅድ አልተረዳም ነበር (42፥2)። ሰማያዊውን ዕውቀት ያልተረዳው ኢዮብ ግን ከሳሹ ኢዮብን ይመታው ዘንድ እግዚአብሔር እንደ ፈቀደለት ካልተረዳው ከበልዳደስ የተሻለ ግንዛቤ ነበረው።

ከሳሹ፤ “እስቲ እጅህን ዘርግተህ ዐጥንቱንና ሥጋውን ዳስ” (2፥5) ብሎ ስለ ተናገረ የእግዚአብሔር እጅ ሆኖ እንዳገለገለ ለማሰብ ይቻላል። እግዚአብሔርም፤ “እነሆ፤ እርሱ በእጅህ ነው” (2፥6) ብሎ መልሶለታል። ስለዚህም ኢዮብ፤ “የእግዚአብሔር እጅ መታኛላችኛ” (19፥21) ብሎ መናገሩ ስሐተተኛ አያደርገውም። በልዳደስ የኢዮብን መከራ ለማስተናገድ አልቻለም፤ እግዚአብሔርንና ሥራውን ወስኖ ስላስቀመጠ ለኢዮብ ርኅራኄ ያሳይ ዘንድ ችሎታ የለውም።

እንደ ኢዮብ ከሆነ እግዚአብሔር ከእርሱ ጋር ፍልሚያ ላይ ነው። ኢዮብ የተከበበች ከተማ የሆነ ይመስል የእግዚአብሔር ሰራዊት ከበቦታል፤ እርሱ ግን ድንኳን ብቻ ነበር። ወታደራዊ ገጽታ በያዘ መልኩ የኢዮብ ሰቂቃ በየጥቅሱ እየጨመረ መጣ፤ ቅደም ተከተሉ ግን የኋልዮሽ የሄደ ነው። ቀ. 8 ላይ መንገዱ የተዘጋ ወይም የተከለሰ ሲሆን፤ ይህም በምርኮ መሆኑን

ያመለክታል። ቍ 9 ላይ ዙፋኑ እንደ ተገረሠው ወይም ከክብርና ከዘውዱ እንደ ተዋረደ ንጉሥ ሆኗል (ጽድቅና ፍትሕ እንደ ልብስና መግባደጃው እንደ ነበሩ የተናገረበትን 29፥14ን ይመ.)። ቍ 10 ላይ እንደ ፈራረሰ (እንደ ግድግዳ) እና እንደ ተነቀለ (ከ14፥7ቱ በሚብስ መልኩ ዛፍን ይመስል) ይታያል። በመጨረሻም ቍ 11-12 ላይ የእግዚአብሔር ሠራዊት ገፍተው መጥተው በእርሱ ላይ ምሽግ እንደ ሠሩበት ተገልጿል። እስካሁን የተዘረዘረውን የኋለኛቸው ብትመለከቱ፤ በጦርነት ከበባ ጊዜ ስለሚፈጠረው ሁኔታ ዝርዝር መግለጫ ታገኛላችሁ።

13-19 ኢዮብ አስገዳጅ ሁኔታን አስመልክቶ የሚለልንን ምስል ተወት አድርጎ ቤተ ሰቡና ወዳጆቹ በእርሱ ላይ እንዴት እንደ ተነሡ ፍንጮችና ስክን ባለ ሁኔታ ይናገራል። በማንኛውም ማኅበረ ሰብ በቤተ ሰብና በወዳጅ ከመናቅ ይበልጥ ውስጥን የሚገዳ ምንም ነገር ባይኖርም፤ አበው በሚከበሩበት ኅብረተ ሰብ የልጆች መቀላሻ ከመሆን ግን የከፋ ነገር የለም።

20 ድድ ብቻ ቀርቶ ማምለጥ ምን ማለት ይሆን? ዐዲሱ መደበኛ ትርጉም (ዐመት) ኢዮብ ላይነካ የቀረለት ድድ ብቻ እንደ ሆነ ይናገራል። ነባሩ ትርጉም የቀም ትርጉም በመጠቀሙ በጭንቅ እንዳመለጠ የሚያመለክት ዘይቤ ይጠቀማል። በዚህ ስፍራ ኢዮብ የሚናገረው በጭንቅ ስለማምለጥ ይሆን?

እስከዚህ ነጥብ ድረስ ኢዮብ የደመደመው በቅርቡ እንደሚሞት ነው (10፥20፤ 16፥22-17፥1)። የገጠመው ነገር ባለበት ዓለምና በሕይወቱ ውጥንቅጥ ነገር ፈጥሯል። እንደ ደቀቀ ማሰቡ ሞትን ተስፋ የሌለበት ማምለጫ አድርጎ ደጋግሞ እንዲያስበው ሆነ (14፥18-22፤ 16፥11-16)። ንጹሕ እንደ ሆነ ስላሰበ ከምንም በላይ ይሄው እንዲጸድቅለት ፈልጓል። ሐዘኔታን ያላገናዘበ አማካሪዎቹ ደረቅ ሥነ መለኮታቸውን ተጠቀመው ጥፋተኛ አድርገውታል። እግዚአብሔር እንደ ተቈጣው ስለዚህም እንደ ጠላት ቁጥር እንዳጠቃውና እንዳደቀው ነው የገባው። በጨካኝና በዋልጌ ዓለም ውስጥ ብቸኛ እንደ ሆነ ነው የተሰማው። ይረዳው፤ ስለ እርሱ ይከራከርና ስለ ንጽሕናው ይመሰክር ዘንድ ማንም አልቀረም። ከሁሉም በላይ የፈለገው ፍትሕንና ንጽሕናውን የሚያረጋግጥለት ሰው እንጂ መፈታትን ወይም መካሥን አልነበረም።

ኢዮብ በእግዚአብሔር ላይ የነበረውን ጥልቅ ምራት በገለጸባቸው በሁለቱ ምዕራፎች (9፥16) ላይም “መካከለኛ” የሚለውን ሐሳብ አንሥቷል። በምዕ. 9 ላይ ያለው መሻት ብቻ ነበር፡- “በመካከለኛንም የሚጸኝ ቢኖር” (9፥33)። በምዕ. 16 እና 19 ላይ ግን ወደ ጸና እምነት ተለውጧል፡- “ጠበቃዬም በላይ በአርያም ይገኛል” (16፥19)፤ “የሚቤዠኝ ሕያው እንደ ሆነ ዐውቃለሁ” (19፥25)። እንደ 13፥15ቱ ሁሉ በዚህ በምዕ 19 ላይ ተስፋው ንጽሕናው በሚረጋገጥበት ጊዜ ኢዮብን ራሱን ጭምር ይዞ እንደ ሆነ ተመልክቷል፡- “እኔ ራሴ አየዋለሁ” (ቍ 27)።

21 በሚወዳቸው ሰዎች የተተወው ኢዮብ የፈለገው የተለየ ወዳጅነትን እንጂ ሥነ መለኮታዊ ጨዋታ አይደለም። ስለ ርኅራኄ ጥሪ ሲያደርግ ይህ የመጀመሪያው ጊዜ አይደለም (ከ6፥14 ጋር ያነጻ)። ክፍሉን መረዳት ካላብን ኢዮብ የገባበትን ሁኔታ እንደ እርሱ ሆነን ልንካፈል ይገባል። በዚህ ደብዳቤ ሥር ሆኖ ነው ቍ 25-26 ላይ ወደ እግዚአብሔር ዘወር ያለው።

22 የኢዮብ ጥሪ ውድቅ ሆነ። ባልንጀሮቹ ከእግዚአብሔር ጋር ዐብረው እርሱን ለማጥፋት እያሳደዱት እንደ ሆነ ዐሰበ (ከ16፥9 ጋር ያነጻ)። ኢዮብ ስለ እግዚአብሔር የነበረው መረዳት ሐሰት ቢሆንም (የከላሻን ሚና ከቶ አልተረዳውም ነበር)፤ ስለ ባልንጀሮቹ ግን የነበረው ግንዛቤ ትክክል ነው። ራሳቸውን በመለኮት ፍርድ ሥልጣን መንበር ላይ አስቀምጠዋል (15፥11) ላይ ኤልጋዝ ቃሉ የእግዚአብሔር ቃል እንደ ሆነ ከተናገረው ክፍል ጋር ያነጻ)። በቍ 22 ላይ ማሳደድን በተመለከተ ለቀረበው ተለዋጭ ዘይቤ በሴማዊ ቋንቋ የተለመደን ዘይቤ ኢዮብ ለሐሰተኛ ውንጀላ የተጠቀመ ሲሆን፤ ያም ሥጋውን መብላታቸው ነው።

23-24 እነዚህ ቃላት ኢዮብ ነቀፋ አልባነቱን ለማጽናት ከነበረው ፍላጎት የመነጨ ናቸው። በሞት አፋፍ ላይ እንዳለ ስለ ቁጠረ ሊናገር ያሰበውን ቢናገር ምንም እንደሚያጣ ተገንዝቧል (7፥7-11፤ 10፥1፤ 13፥3፤ 13-28፤ 16፥18)። ኢዮብ

ፈጽሞ የተረሳ እንደሚሆን በልዳዶስ በ18፥17 ላይ ለተናገረው ስንፍናም ታስቦበት የተሰጠ ምላሽ ነው (ከምሳ 10፥7 ጋር ያነጻ)። ኢዮብ ጽድቁን የሚያስረግጥበትን ተስፋ ሲያደንግግ ጉዳዩን በሚመጣው ትውልድ ዘንድ ለማሳወቅ የወደፊቱን ሲሻ ይታያል (መዝ 102፥18)። ጽሑፉን ለማስፈር የተመኘበት ምኞት የተገለጠው ብሩህ በሆነ መልኩ ሲሆን፤ ዝርዝሩም በመጽሐፍ ይጻፍ ወይስ በዐለት ይቀረጽ የሚል ዐሳብም አካቷል። ርእሱ ለዐለቱ ይሁን ለሌላ የሚታወቅ አይደለም። ትኩረቱ ግን የማይሻር፤ ያም ለዘለዓለም ተጽፎ የሚቈይ ነገር ላይ የመስፈሩ ጉዳይ ነው።

25-29 ኢዮብ እንዲጻፉ የፈለገው እነዚህን ሐሳቦች ነው ወይስ ደጋግሞ ስለ ንጽሕናው የተናገረባቸውን ሁሉ? ቍ 25ን የሚያገናኘው ማጣመሪያ (ዐመት ላይ አይታይም) “ግን” የሚለው ቃል ሊሆን ይችላል። እንዲህ ከሆነም፤ ኢዮብ ቃሉን እስከ ወዲያቸው የማስፈሩን ሐሳብ ወደ ጉን ብሎ ወደ ተሻለውና እርሱ ካለፈ በኋላም እንኳ በሆነ ጽድቁን ሊያረጋግጥለት ወደሚችለው ተቤገር ዘወር ብሏል ብሎ መገመት ይቻላል። በተስፋ መቀራረጥ መካከል የነበረው የኢዮብ ተስፋ ጠዘቱ ላይ ደረሰ። በወዳጆቹ ምላስ የተወጋውና በሞት አፋፍ ላይ የተቃረበው ኢዮብ ጠበቃው የሚቆምበትን የወደፊቱን ተመለከተ። በዚህ ጊዜ “የሚቤዠኝ” እግዚአብሔር ራሱ ይመስላል፤ ጠበቃው ጉዳዩን በእግዚአብሔር ፊት ስለ ማንሣቱ አልተጠቀሰምና (እንደ 9፥33-35 ሁሉ፤ ከ16፥19-21 ጋር ያነጻ)።

“የሚቤዠኝ” የሚለው ቃል ትርጉም ክፍሉን ለመረዳት ቀላል ነው። ቃሉ እንደ “ደም ተበቃይ” የተገደለን ዘመድ ደም መበቀልን ያመለክታል (ዘኁ 35፥12-28)። እንዲህ ዐይነቱ ሰው በቀልን ሳይሆን ፍትሕን ነው የተከተለው። በሰላማዊው ገጽታ የሚቤዠኝ ወይም የሚያጸድቅ ነው (“መቤዠኝ የሚገባህ ቅርብ የሥጋ ዘመድ” ከሚለው የሩት 3-4 ሐሳብ ጋር ያነጻ)። እንዲህ ዐይነቱ ሰው “ዳግም የመግዛት” ኃላፊነት ያለው ሲሆን የሙት ዘመድንም ርስት ይቤዠናል። ይህ ከባርነት ቤት መልሶ በመግዛት ወይም ወራሽ ያስቀሩ ዘንድ የዘመድ የሆነችን መበለት በማግባት ሊፈጸም ይችላል። በዚህም ምክንያት የተጠቃው ተከላካይ ወይም ነጻ አውጪ ይሆናል። የዕብራይስጡ ቃል በመዝ 103፥4 ላይ ስለ እግዚአብሔር እንደ ተነገረው ግለሰብን ከሞት ማስመለጥንም ያመለክታል።

በዚህ ስፍራ በኢዮብ ሐሳብ ውስጥ ስለ ጽድቁ ከመመስከር በላይ የሆነ ነገር አለ። በ16፥18 ላይ፤ “ምድር ሆይ፤ ደሜን አትሸፍኝ” ብሎ ጥሪ አሰምቶ ነበር። ኢዮብ ራሱን ያየው እንደ ግድያ ሰለባ ነው። የሚቤዠኝ እንዲመስክርለትና መጽሐፉንም እንዲፈታ ታምኖበታል። ባላጋራው የሆነው እግዚአብሔር ወዳጅ ሲሆን እርሱን ለማጥፋትም የተባበሩ ሁሉ ቅጣት ይቀበላሉ (ቍ 28-29)።

ቍ 25 ላይ በዕብራይስጡ ለአንደኛ መደብ ነጠላ የገባው ቃል ኢዮብ የጸና እምነት ለመያዙ ማረጋገጫ ነው፤ “ዐውቃለሁ”፤ “የሚቤዠኝ” የሚለው ቃል የእርስ በርስ ግንኙነትን ያሳያል፤ “ሕያው” የሚለው ቃል ደግሞ ነዋሪ ከሚለው ቃል ባለፈ መልኩ የኢዮብን ጽድቅ ለማጽናትና በቍ 28-29 ላይ እንደ ተገለጸው ሞቱን ይበቀል ዘንድ ሥራውን እንደሚቀጥል ያመለክታል።

“በምድር ላይ” (ዐመት) የሚለው “በመቃብር ላይ” ማለት ይሆን? ቃሉ መቃብርን ለማመልከት 7፥21፤ 17፥16፤ 20፥11፤ 21፥26 ላይ ውሏል (ከመዝ 22፥29፤ ከኢሳ 26፥19 ጋር ያነጻ)። በኢዮብ 41፥33 መሠረት ግን “መሬት” ሊሆን ይችላል። ስለዚህም ኢዮብ ጠበቃው የሚመስክርለት እዚሁ ምድር ላይ እንደ ሆነ ዐሰበ ሊሆን ይችላል፤ ዐውዱ ግን ስለ ኢዮብ የሚበሰብስ አካል ስለሆነ መቃብሩን የሚያመለክት ሊሆን ይችላል። ቍ 26 እና 27 እንግዲህ ትንሣኤን ይሆን የሚያመለክቱት? በ14፥10-14 ላይ ኢዮብ ስለ አጠቃላዩ የመጨረሻ ዘመን መገለጥ ምንም የተናገረው ነገር የለም፤ ሙታንን ማስነሣት በሚችለው የእግዚአብሔር ንይል ላይ ግን እምነት የነበረው ሲሆን፤ እግዚአብሔር ቀን ቀጥሮም እንደሚያነሣው ምኞትና ተስፋ ነበረው። በተመሳሳይ ሁኔታ፤ እዚሁ ምዕ. 19 ላይ ኢዮብ በገዛ ዐይኑ እግዚአብሔርን እንደ ወዳጅ የሚመለከትበት ትንሣኤ የተንጸባረቀም ይመስላል። ስለ

ትንሣኤ አስተምህሮ ሲያስብም፤ ጻድቅ የሆኑት ሁሉ ስለሚነሡበት የመጨረሻው ትንሣኤ ትምህርት እንዳልተናገረ እናስባለን።

ቍ. 26ሀ እጅግ አስቸጋሪ መሥመር ነው። በቁመ፤ “ከገለፈፋት ቁዳዬ በኋላ ይኸው!” የሚል ትርጉም አለው። አጠቃላይ ትርጉሙ የኢዮብን በሽታ አስከፊነት ይመለከታል። ቍ. 26ለ ግልጽ ነው። ኢዮብ እግዚአብሔርን ለማየት ናፍቋል። ኢዮብ ቢሞትም እንኳ ንጽሕናው ሲረጋገጥ ምስክር ሆኖ እንደሚመለከት አምናል።

ምዕ. 16 ማለቂያ ላይ በላይ በአርያም ስለ እርሱ የሚሟገት ሰው በማግኘት ሐሳብ በጣም ተወስዶ ነበር። እዚህ ምዕ. 19 ላይ ግን በምድር ላይ ንጽሕናው ሲረጋገጥ ምስክር ሆኖ ማየትን ናፈቀ። በርግጥም የገዛ ዐይኖቹ አጽዳቂውን ይመለከታሉ። ይህም ሲሆን በምዕ. 16 ላይ የተመኘውን መካከለኛ አሁን አይሻውም፤ ምክንያቱም እግዚአብሔር እንደ ባላጋራ የሆነበት ሐሳብ መሠረት ዐጥቷል። ‘መከራ እግዚአብሔር ከሰው መለየቱን አያሳይም’ የሚለው ትምህርት በመጽሐፉ ላይ ጉልተው ከወጡት ዋነኛ ጭብጦች መካከል አንዱ ነው። ኢዮብ እንደተወደደ ከማሰቡና ከወዳጆቹ ክስ የተነሣ የሚቤዠውን ያገኝ ዘንድ ብርቱ ፍላጎት ዐደረበት፤ ተቤገርም ነጢአተኛ በቅዱስ አምላክ ፊት እንዲቆም የሚያስችለው ዋነኛ ምክንያት ነው (ከ1ጢሞ 2፥5-6 ጋር ያነጻ።)። ንጽሕ ሆኖ መከራን የተቀበለው ኢዮብ ግን እግዚአብሔር ራሱ እንደሚገለጥለትና እርሱም በገዛ ዐይኖቹ እንደሚያየው በስተ መጨረሻ ተገነዘበ (19፥27ን ከ42፥5 ጋር በማነጻጸር ይመ.)። ከዚህ በኋላ ኢዮብ አምላኩ የተወደደ ወይም የማይመለከተው ሳይሆን የሚያጸድቀውና ወዳጁ እንደ ሆነ ይገነዘባል።

5. ሶፋር (20፥1-29)

1-3 ሶፋር የኢዮብን ቃል፤ በተለይም ደግሞ በ19፥28-29 ላይ እንደ ማጠቃለያ የተጠቀመበትን ቃል በእርሱ ላይ እንደ ተሰነዘረ ጥቃት ወስዶታል። ኢዮብ በሶፋር የፍርድ ስሌት መሠረት ሶፋር ራሱ ከቅጣት እንዳለመለጠ ለመናገር ወደ ኋላ አላለም። ለእርሱ እንደዚህ ዐይነቱ ጥቃት የሚደርሰው በክፉው ላይ ብቻ ነው። ከሦስቱ የኢዮብ ባልንጀሮች መካከል ቶሎ ስሜቱ የሚነካው ሶፋር ነው፤ በምዕ 19 ላይ ኢዮብ ክሳቸውን እንዲያነሡ አበክሮ ቢጠይቅም፤ እርሱ ግን እንደዚህ ዐይነቱ ተግሣጽ ምላሽ ሳያገኝ መቅረት እንደሌለበት ተገንዝቧል። በዚህ ስፍራ የሚናገረው ዐዲስ ነገር ባይኖርም ሐሳቡን በስሜት ገለጸ። ንግግሩ አስፈሪ ምስልን የሚፈጥር ነው።

4-11 ሶፋር ክፉው ሊበለጽግ ይችላል የሚለውን ሐሳብ ሊቀበል አልቻለም። ከንግግሩ በስተ ጀርባ ጤናማና የበለጸገ ሰው እንደ ነበር መገንዘብ የሚቻል ሲሆን ያም የመልካምነቱና የጽድቁ ነጸብራቅ እንደ ሆነ ተገንዝቧል። ለእርሱ የክፉው ደስ መሰኘትና ብርቱ መሆን ዐጭርና የሕልም ያህል ነው። ድኻን መጨቁን የክፉው እውነተኛ መገለጫ ነው (ቍ. 10፡19)። በዚህ ሐሳብ ላይ ኢዮብ ከሶፋር ጋር ሙግት የለውም (31፥16-23ን ይመ.)። እንደዚህ ዐይነት ሰው መሆኑን ግን ክፏል።

12-19 የክፉው ሰው ተግባር በተለይም ድኻውን መግፈፋ በምላስ ሥር ጣፍጦ ለሆድ ግን እንደሚመር ምግብ ነው። እግዚአብሔር እንደዚህ ዐይነቱ ሰው ያለአግባብ ያግበሰሰውን ሀብት እንዲተፋ ያደርገዋል። ኢዮብ በንግግሩ መዝጊያ ላይ (ምዕ 29-31) ስለ ኅብረተ ሰቡ ያለውን ግድ መሰኘት በማጽናት የሶፋርን የተሸፈነ ክስ አጣጥሎታል።

20-28 የክፉው ሆድ በሞላና ሌላ የሚዋጥ ነገር ባለቀ ጊዜ የእግዚአብሔር ቍጣ በእርሱ ላይ ይነሣል። ከብረት መሣሪያ ያመለጠው ሰው ከጉባዩ በሚነቀለው የነሐስ ቀስት ከኋላው ይወጋል። እንደዚህ ዐይነቱ ተምሳሌታዊ ዝርዝር ብዙውን ጊዜ ትርጉም እንደሌለው ተቁጥሮ ችላ ይባላል። በተቃራኒው ግን ርቱዕ በሆነ ሁኔታ በተነገረ ቍጥር የጥንት ተናጋሪው ምን ያህል ነገሩን በጥልቀት እንደ ተረዳና በምን ያህል ቅንነት ሊገልጠው እንደ ወደደ ያሳያል። ሶፋር ግን ከርቱዕነቱና በቅንነት ከመናገሩ ውጪ ምንም ርኅራኄ የለውም። ለንስሐ ምንም ስፍራ ካልመተጠራ ባሻገር ትኩረቱን ሁሉ በቍሳዊ ብልጥግና ላይ አደረገ። ኢዮብ ደግሞ በአካሉና በንብረቱ ላይ

የደረሰውን ሁሉ ችላ ብሎ ትኩረቱን ያደረገው ከእግዚአብሔር ጋር በነበረው ግንኙነት ላይ ነበር (19፥23-27)።

29 እንደ በልዳዶስ (18፥21) ሁሉ ሶፋርም ንግግሩን ያጠናቀቀው ቃሉ ሁሉ እግዚአብሔር ለክፉው ከበየነው ሥርዐቱ ጋር እንደሚጣጣም በመግለጽ ነበር።

6. የኢዮብ ምላሽ (21፥1-34)

ኢዮብ በሁለተኛው የንግግር ምዕራፍ ላይ ባለው የመዝጊያ ሐሳብ አጽናኞቹ የተናገሩትን ሁሉ እንዳይመጠ ለማስረገጥ መወሰኑ ይታያል። ይህንን ያደረገው ንግግራቸውን በመጥቀስ ወይም ጠቁም በማድረግና መልሶ በማጣጣል ነው።

1-3 አጽናኞቹ ኢዮብን ያጽናኑ ዘንድ ካልቻሉ ቃሉን ይሰሙ ዘንድ ይገባ ነበር። እነርሱ የሚያደምጡ እንዳልሆኑ ስላሳወቀ ምልልሱ መገታቱ እንደ ሆነ ገብቶታል።

4-6 ኢዮብ አጽናኞቹ ርኅራኄ ማጣታቸው አስገርሞታል። አቤቱታው ግን ሰዎች በሆኑት በእነርሱ ላይ ብቻ ካረፈ ምሬቱ መፍትሔ እንደማያገኝ ተገንዝቧል። ቍጣው ሁሉ ያነጣጠረው እግዚአብሔርን እንደ ኀላፊ አድርጎ ማሰቡ ላይ ነው። ኢዮብ በእግዚአብሔር ላይ ማጉረምረም እንዴት አስከፊ እንደ ሆነ ስለ ተገነዘበ ደንግጧል። ከመከራው ሊያመልጥ የሚችልበት ሌላ መንገድ እንዳልነበረ ግን ልብ ማለት ያስፈልጋል። ኢዮብ እግዚአብሔር የሄደበትን መንገድ ባለመረዳቱ ምክንያት ምሬት ውስጥ መግባቱ ችልተኛ ወይም አላዋቂ እንዳልነበር ማስረጃ ነው። አጽናኞቹ ነበሩ የሚሆነውን ሁሉ እንደሚያውቁ የተናገሩት።

7-15 አጽናኞቹ ክፉዎች ብዙውን ጊዜ ይበለጸጋሉ የሚለውን የኢዮብን መከራከሪያ ነጥብ ለማጣጣል ስለ ጥፋታቸው አስከፊነት ዘረዘሩ (15፥20-35፤ 18፥5-21)። ስለ እግዚአብሔር መንገድ ማወቅ የማይፈልጉና ጸሎትንም እንደማይጠቅም ነገር የሚቁጥሩ ሰዎች በሕይወታቸው ሁሉ በልጽገው ይታያሉ። ሶፋር በ20፥11 ላይ እንደ ጠቀሰው በዐጭሩ ከመቀጨት ይልቅ ረጅም ዕድሜን ኖረው ብርታትም ይጨምራሉ። በልዳዶስ ክፉዎች ይታሰቡ ዘንድ ዘርም ሆነ ልጅ አልኖራቸውም (18፥19-21) በማለት የተናገረውን ኢዮብ አጣጣለው። ኢዮብ ከ7-13 ላይ ሁሉን ቻዩን አምላክ የሚዳፈሩ እምነት አልባ ሰዎች ስለሚያገኛቸው ዐሥር በረከቶችና ብልጥግና ይዘረዝራል።

16 ዐመት ላይ የተቀመጠው ትርጉም ሐሳቡን የተፈለገውን ያህል አይገልጠውም። ኤልፋዝ 22፥17-18 ላይ እነዚህን ቃላት የተጠቀመበት መንገድ የኢዮብን ንግግር ለመፍታት ይረዳል። ኢዮብ ሊያስተላልፍ የፈለገው፤ “ምክራቸው ከእርሱ ቢርቅም የክፉዎች ብልጥግና ግን ከእግዚአብሔር እንደ ሆነ እዩ” የሚለውን ሐሳብ ነው (ከመዝ 1፥1 ጋር ያነጻ)። “ነጢአተኞች ለምን በሕይወት ይኖራሉ . . . ለምንስ እያየሉ ይሄዳሉ?” (ቍ. 7 አጽንዖቱ የኔ ነው)።

17-21 ኢዮብ በ18፥5 ላይ በልዳዶስ ለተናገረው ንግግር “ስንት ጊዜ . . . ?” በማለት የ “ነው እንዴ!” ምላሽ ይሰጣል። ኤልፋዝ (5፥4) እና ሶፋር (20፥10) እንደ ተናገሩት ልጆች ለአባቶቻቸው ንጢአት ዋጋ መክፈል ካለባቸው፤ ክፉው “ታዲያ ምን ገደኝ” በማለት በዐመፀ ለመቀጠል ይበረታታል (ከቍ. 21 ጋር ያነጻ)። ኢዮብ ግልጽ በሆነው የነገሩ መዛባት ግራ ተጋብቷል። ክፉው ወዲያውኑ ተመጣጣኝ ቅጣት ማግኘቱ ብቻ ተገቢ ርምጃ እንደ ሆነ ተረድቷል፤ አሁን ግን እያየ ያለው ተቃራኒውን ነው። እንደ ገናም የእግዚአብሔርን አደራረግ ሙሉ በሙሉ አለመረዳታቸው ኢዮብንም ሆነ አጽናኞቹን ከመንገድ አውጥቷቸዋል። ኢዮብ ሁሉን እንደሚያውቅ ባያስመስልም እነርሱ ግን በዚያ መልክ አቀረቡት። ከዚህም ባለፈ ኢዮብ አካላዊ ሕመምና ስሜታዊ መብሰልሰል ውስጥ ሲገኝ እነርሱ ግን አልተገኙም።

22-26 ኢዮብ ስለ እግዚአብሔር አደራረግ የነበረው ዕውቀት ሙሉ እንዳልሆነ የተናገረ ቢሆንም፤ ችግር የሆነበት ግን ስለ እግዚአብሔር የነበረው ከፍተኛ አመለካከት ነው። ፍጹም ሉዓላዊ ስለ ሆነ ሁሉን ቻዩ አምላክ የማይረዱ ኢዮብ ያለበትን ችግር መጠን አይገነዘቡም። የዐዲስ ኪዳን ሰዎች ተጨማሪ ነገር ተገልጦልን እንኳ (ሮሜ 8፥28) ከእግዚአብሔር መግባታዊ

አስተዳደር አንጻር የፍትሕን መንገድና ጭክና የሚመስሉ ነገሮች ያስጨንቁናል።

27-33 ኢዮብ አጽናኞቹ እርሱ ኅጢአተኛ እንደ ሆነ የሚጠቀሙትን ያንኑ አሰልቺ ንግግር ሊደግሙ እንዳሉ ተገነዘበ። እርሱን የወንጀሉበትን ቃል መልሶ ያነግሳል። የእርሱን እውነተኛነት ለማረጋገጥ የሰዎችን ሁሉ ልምምድ እንዲመረምሩ ተጋፋጣቸው። በዚህ ዓለም ከምናየው ሁኔታ ተነሥተን አግባብ ያለው የፍርድ ድንጋጌ ማውጣት እንደማይቻል ነው የተናገረው። ነገሩን ማቅለላቸው በኢዮብ ፊት ስሕተት ሆነ፤ ምክንያቱም ብዙውን ጊዜ ክፉዎች ስለሚያደርጉት ነገር የሚያወግዝ ወይም የሚቀጣ ስለሌለ ነው። በምዕ 8 እና 20 ላይ ከተጻፈው በተቃራኒ ክፉ ሰው በክብር ወደ መቃብር ይወርዳል።

34 ኢዮብ ንግግሩን የሚከፍተው አጽናኞቹ በዝምታ እያደመጡት እንዲያጽናኑት ተማጽኖን በማቅረብ ነበር። የዘጋው ደግሞ ማጽናኛቸውን በመንቀፍ መልሳቸው በሐሰትና ፍሬ ከርስኪ የተሞላ እንደ ሆነ ደግሞ በማሳሰብ ነበር።

መ. የምልልሱ ሦስተኛው ምዕራፍ (22÷1-26÷14)

1. ኤልፋዝ (22÷1-30)

ከሌሎቹ ይልቅ ለፍርድ የማይቸኩለው ኤልፋዝ እንደ ሌሎቹ ወዳጆቹ ሁሉ ኢዮብ ክፉ ሰው እንደ ነበረ ሊደመድም ቻለ (ቍ 4-5)። በምዕ. 21 ላይ ኢዮብ ለተናገረው አስደንጋጭ ሐሳብ ምላሽ ለመስጠት ምንም መከራ ሳያደርግ በማሳበራዊ ሕይወት ስለ ሠራው በደል (ቍ 6-11) እንዲሁም የእግዚአብሔርን ሁሉን ዐዋቂነት (ቍ 13-14)፣ ፍትሕ፣ መልካምነትና ምሕረት (ቍ 16-18) የመሳሰሉትን አስደናቂ ባሕርያት ችላ ስለ ማለቱ ወቀሠው። ኤልፋዝ ለኢዮብ ማድረግ የሚችለው ነገር ንስሐ እንዲገባ ጥሪ ማድረግ ብቻ ነበር (ቍ 21-30)።

1-3 ኤልፋዝ በዚህ ስፍራ ኢዮብ የሰው ክፋት መረን እንዲወጣ እግዚአብሔር ትቶታል ብሎ ለተናገረው (ምዕ 21) ምላሽ ለመስጠት የሞክረ ሲሆን፣ ሐሳቡንም በማክረር ሰዎች እግዚአብሔርን ደስ ያሰኙ ዘንድ ምንም ማድረግ አይችሉም ወደሚል ደምዳሜ አዘነበለ። በመሰከታዊ ልቀት ላይ የተሰነዘረና ሚዛን ያልደፋ አትኩሮት ሲሆን፣ ሐሳቡም የሰው ልጆች በእግዚአብሔር ዐይኖች ፊት ምንም እንዳልሆኑና መልካም ምግባራቸውም ዋጋ እንደሌለው የሚያንጸባርቅ ነው። ሰው ለእግዚአብሔር አስፈላጊው አይደለም፤ እኛ ነን እርሱን የምንፈልግ። ሁሉ ከእግዚአብሔር ስለሚመነጭ፣ ለእርሱ መልስን የምንሰጠው ነገር፣ አገልግሎታችንም እንኳ ቢሆን በእርሱ ላይ ምንም አይጨምርም።

ቍጥር 3 ሐሳቡን ፈቀቅ ያደርገዋል። አንተ ጻድቅ ብትሆን ሁሉን የሚችለውን አምላክ ምን ደስ ታሰኝዋለህ? መንገድህ ያለ ነቀፋ ቢሆንስ የሚተርፈው ምንድን ነው? ተብሎ መተርጎሙም ዐውደ ሐሳቡን ያሰላዋል። ሁለት ሐሳቦች በፈርጅ ተቀምጠዋል፤ (1) ኤልፋዝ እግዚአብሔርና ከሳሹ በኢዮብ ነቀፋ አልባ ሕይወት ላይ መወራረጃቸውን አላወቀም ነበር (ምዕ 1-2)። ሁሉን ቻይ አምላክ ለእርሱ ክብርን እንዲያመጣና ከሳሹ እንዲዋረድ ኢዮብን ምክንያት አድርጎ በተለየ መንገድ መርጦ ነበር፤ (2) ኤልፋዝ እስኪጋንን ድረስ (ቍ 5) በኢዮብ ኅጢአተኛ ነት ርግጠኛ ከመሆኑ የተነሣ ጻድቅ ሆኖ እንደሚወጣ አላመነም ነበር። ስለዚህም የኢዮብ ነቀፋ አልባነት መላምታዊና ያልተጨበጠ እንደ ሆነ ዐስቦ ነበር። የኢዮብም ንጽሕና መረጋገጥ ሐሰት ስለሚሆን እንዴት እግዚአብሔር በዚያ ደስ ሊሰኝ ይችላል?

4-11 ቍጥር 4 ፍጹም ምዕት ነው። 4÷6 ላይ ኤልፋዝ ስለ ኢዮብ የእምነት ሰው መሆን በቀናነት የተናገረ ቢሆንም፣ በዚህ ስፍራ ግን በአግባቡ የተናገረው። ኢዮብ እግዚአብሔርን የሚፈራ ሰው ስለ መሆኑ ማመን አቀሟል። የኢዮብ መከራ የእግዚአብሔር ተማሃጽ ነው። የቅጣቱም መክበድ ለኅጢአቱ መብዛት ምስክር ሆኗል። ስለዚህም ኤልፋዝ ስለ ኅጢአቱ ምንነት ለመናገር ነጻ ወይም የተገባው እንደ ሆነ ዐስቧል። የኢዮብ ኅጢአት ኅብረ ተሰብን በመጨቁንና ችላ በማለት ተገልጿል። በሌላ አነጋገር ኤልፋዝ ኢዮብ በውጫዊው ሥርዐት (ለእግዚአብሔር ባደረገው) በመታመን ራሱን እንዳታለለና ዋነኛ

ው ኅጢአቱ ግን ለሌሎች ሰዎች ማድረግ የሚገባውን አለማድረግ እንደ ሆነ ነበር የተገነዘበው። ለዚህም እግዚአብሔር ወጥመድንና ጥፋትን፣ ጨለማንና ጉርፍን ላከበት። እነዚህ ነገሮች በቁማቸው የሚወሰዱ ሳይሆን ችግርንና መከራን ለመግለጽ የሚገቡ የተለምዶ ዘይቤዎች ናቸው።

12-20 ለማየት እንደ ተሞክረው የኤልፋዝ ንግግር ከሌሎቹ ይልቅ የተሻለና ለዘብ ብሎ የነበረ ቢሆንም፣ በዚህ ስፍራ ግን ሙሉ በሙሉ ባይሆንም እንኳ ከበልጻጸና ከሰፋር ጋር ሆኖ መግቱን ጫነበት። ኤልፋዝ ኢዮብ የክፉዎችን መንገድ እንደ ተከተለ ስለ ገባው እርሱን ያጣጥልበት ዘንድ የእርሱን የራሱን ቃል ተጠቀመ። የክፉዎች ብልጥጥና ከእግዚአብሔር ስለ መሆኑ ኢዮብ ወቀሣ አልሰነዘረም (21÷13-16)። ኤልፋዝ ይህንን በዋናነት በሐሰት ክፉዎች ያለጊዜአቸው፣ ያም ከእግዚአብሔር ያገኙትን ሙሉ በሙሉ ሳያጣጥሙ እንደሚጠፉ ተናገረ።

21-30 ኤልፋዝ በዚህ የመጨረሻ መከራው ኢዮብን ወደ ንስሐ ለመመለስ ከልቡ ሞክረ። ጥረውም ኢዮብ ራሱን እንዲያስገዛ፣ ከእግዚአብሔር ጋር ሰላም እንዲፈጥር፣ ቃሉን ሰምቶ በልቡ እንዲሰውር፣ ወደ ሁሉን ቻዩ ዘንበል ብሎ ክፉትን እንዲተው፣ ከወርቅ ይልቅ በእግዚአብሔር ደስ መሰኘትን እንዲሻ፣ እንዲጸልይ፣ እንዲታዘዝና ማንም ነቢይ ወይም ወንጌላዊ ከዚህ የበለጠ መልእክት የለውምና ስለ ኅጢአተኞች ግድ እንዲሰኝ ነበር።

እነዚህን ብርቱ ቃላት የሚያጀቡ ችግሮች ግን አሉ። ኢዮብ ለእግዚአብሔር ግድ የለለውና ዋነኛ ፍላጎቱም የጤንነቱና የብልጽግናው መመለስ ብቻ እንደ ሆነ የሚጠቀሙ ናቸው። ኢዮብ ግን ለእግዚአብሔር ነገር ግድ የማይለው ሰው ያልነበረ ሲሆን፣ እርሱንም ለማየትና ወዳጁ ለመሆን ፍላጎት አሳይቷል (19÷25-27)። የኢዮብ ንግግር ሁሉ እግዚአብሔርን በመልካም ያነግሣ አልነበረም፤ ኤልፋዝም ኢዮብ ከእግዚአብሔር ጋር የነበረውን መግት ምንነት የመገንዘብ ዐቅም አልነበረውም፤ መግቱም ኢዮብ አግባብ ያልሆነና የጨክነ ባለው አደራረግ ላይ የነበረውን ጥልቅ የፍርሀትና የግራ መጋባት ስሜት ለእግዚአብሔር መግለጥ ነበር። ሁሉ ነገር ወደ ነጭ ወደ ጥቁር ነው ብሎ ለሚያስበው ኤልፋዝ (በላይ በላይ የኢዮብ መከራ ሲደመርበት)፣ ኢዮብ ንስሐ እንደሚያስፈልገው ከእግዚአብሔር ጋርም ተገቢ ግንኙነት መመሥረት እንደሚያሻው የሚያረጋግጡ ማስረጃዎች ሆነውለታል። ኢዮብ እንዴት መጸለይ እንደሚገባው አያውቅም ብሎ መገመቱ በመጨረሻ በራሱ በእግዚአብሔር ተገልብጦ የኤልፋዝ ደኅንነት በኢዮብ ጸሎት ላይ የተመሠረተ ሆነ (42÷8)።

2. የኢዮብ ምላሽ (23÷1-24÷25)

የምዕ. 23 ትርጉም ግልጽ ቢሆንም ምዕ 24ን በተመለከተ ግን ዐዋቂዎች ቍልፍ ችግሮችን ተመልክተዋል። ጽሑፉን መረዳት ላይ ካለው ችግር በተጨማሪ የማን መሆናቸውን ለመገንዘብ አዳግቷል። አንድ ሐሳብ ላይ መድረስ ስለሰቸገረም፣ ክፍሉ በራሱ እንዲቆምና ከምክንያታዊ ትንተናዎች ነጻ እንዲሆን ማድረግ ብልህነት ይሆናል።

በምዕ 23ቱ የመጨረሻ ጥቅሶች ላይ ኢዮብ ባልንጀሮቹ እጅግ አዛብተው ለተረዱት ቋንቋው መጻጸፉን ገልጿል። እግዚአብሔር ለሕይወቱ የነበረውን ዕቅድ ይሁን ብሎ ሲቀበል በድንጋጤ ውስጥ ሆኖ ነበር (ቍ 14-16)። ምስጢሩ ግን ገና አልተፈታም። ኢዮብ እግዚአብሔር እያደረገ የነበረውን አልተረዳም። ስለዚህም ድቅድቁ ጨለማ ይነሣ ዘንድ ይጮኽና ይጣራ ዘንድ ይገባው ነበር (ቍ 17)።

1-2 ኢዮብ መራርነቱ ቀንሷል። በቍጥር 2 ላይ ያለው የቃል ጨዋታ በግትርነቱ ለመቀጠሉ ወይም መረር ብቻ ለማለቱ ርግጠኛ እንዳንሆን ያደርጋል።

3-7 በሙግቱ መካከል ያለው የኢዮብ መንፈሳዊ እድገት በእግዚአብሔር ፊት ጉዳዩን ለማሰማት በጠየቀበት በምዕ. 9 እና በዚሁ ሐሳብ እንደ ገና በተናገረበት በዚህ ክፍል መካከል ያለውን ልዩነት ስንመለከት ግልጽ ሆኖ ይታያል። ኢዮብ ከተከሰሰበት ነገር ሁሉ በላይ በንጽሕና እንደ ተመላለሰ ርግጠኛ ስለ ነበር አግባብ ያለውን መግት አሁንም ሽቷል። በ9÷14-20 ላይ ሙግቱን እንዲያስማ እግዚአብሔር ዕድል እንደሚያሰጠው ያመነ ሲሆን ምሕረትንም ቢጠይቅ እንደሚያደቀው ዐስቦ ነበር።

መሉ በመሉ ገዢ እንዳልሆነ ያሳወቀ (9፥15-20) ቢሆንም፤ ነቀፋ እንደሌለበት ግን ተገንዝቦ ነበር (9፥21)። ኢዮብ የወጣለት ኅጢአተኛ እንደ ነበር (11፥5-14) ሶፋር በምዕ. 11 ላይ ከወገኛለው በኋላ ነቀፋ የሌለበት ሰው ስለ መሆኑ አበክር ለማስረገጥ ተነሣ (13፥13-15)። ከሦስቱ ይልቅ ለክስ የማይሸቀዳደመው ኤልፋዝ ምዕ. 22 ላይ ሌሎቹን እንደ ተቀላቀለ መመልከት ይቻላል፤ “ኅጢአትህ ፍጻሜ የሌለው አይደለምን?” (22፥5)። ስለዚህም ኢዮብ እግዚአብሔር እንደ ደገፈው በማመን ጻድቅ ሰው ስለ መሆኑ ተናገረ። ኢዮብ እግዚአብሔርን ለማነጋገር የፈለገበትም ምክንያት ይሄው ነበር። ፊት ለፊት ስለ መገናኘቱም ነገር (23፥6-7) ብሩህ ነገርን ተመልክቷል (13፥18)።

ጽድቅ በእምነት እንደ ሆነ የምንስማማበት አስተምህሮ ከሰው ፍጹም ብልሹነት (በደለኛነት) ስለሚጀምር (ሮሜ 1-3)፤ ይሄኛውን የኢዮብን መጽሐፍ መልእክት ለመረዳት ችግር ይፈጥርብናል። ኢዮብ ሳይገባው የእግዚአብሔርን ዐላማ ለመፈጸም መከራ የተቀበለውን ክርስቶስን እንደሚያመለክት መገንዘብ ጠቃሚ ነው (በዘፍ 37-50 ከዮሴፍ ጋር ያነጻ)። እግዚአብሔር ራሱ ሕይወቱን እንደ ምሳሌ እስኪያነሣው ድረስ የኢዮብ ሕይወት እግዚአብሔርን በመፍራት ውስጥ ምን ያህል እንደ ተመሠረተ ተመልክተናል (1፥8፤ 2፥3)። ስለዚህም ኢዮብ ጽድቁ ይረጋገጥ ዘንድ ጥሪ ማቅረቡ ስሕተት አይደለም (መዝ 17፥2-3፤ 26፥1-3 እና ሌሎችም)።

8-12 ኢዮብ አሁንም ተስፋ በመቀረጥ ውስጥ ቢሆንም፤ ይህ የመጣው ግን እግዚአብሔርን ለማወቅ በመፈለጉ ነበር (ከቀ. 3 ጋር ያነጻ)። ሊያገኘው አልቻለም (ከ42፥5 ጋር ግን ያነጻ)። ከእግዚአብሔር ጋር በቃል አማካኝነት መግታት ቢይዝም፤ የእግዚአብሔር ሀልዎትም ሆነ የሚናገረው ድምፅ ሊሰማው አልቻለም። ለኤልፋዝ መልስ እንዲሆን ግን (22፥21)፤ የእግዚአብሔርን ቃል እንደ ሰማና በልቡ እንደሰወረው ተናግሯል። ኤልፋዝም ወደ እግዚአብሔር እንዲመለስ ያደረገለትን ጥሪ ያልተቀበለው ሲሆን (22፥23)፤ የዚህም ምክንያት ቀድሞውንም ከእግዚአብሔር ዘወር እንዳለ መገንዘቡ ነበር። ኢዮብ ኅጢአቱ ከእርሱ ላይ ይቀረፍ ዘንድ እግዚአብሔር እንደ ፈተነው አልተረዳም። የሆነው ሁሉ እንደ ወርቅ ገጽሕ መሆኑን ለማጽናት ነበር። የኢዮብ ንግግር ወይ የወጣለት ግብዝ ሰው አነጋገር አልያም ደግሞ ፈጽሞ የተሰጠ አማኝ ሰው ንግግር መሆኑን አለበት።

13-17 በቀ. 13 ላይ የዕብራይስጡ አገላለጽ የአንድ አምላካዊ ፅንሰ ሐሳብን ያጽናል “እርሱ [እግዚአብሔር] ግን ራሱን ችሎ ብቻውን የሚኖር ነው።” የኢዮብ አምላክ ከእስራኤል አምላክ ጋር አንድ ዐይነት ነው፤ እርሱ ብቻ ነው አምላክ፤ ሌላ ማንም የለም (ዘፍ 6፥4)። እንደ ሁሉን ቻይ ሉዓላዊ አምላክም የወደደውን ያደርጋል። የኢዮብ ፍርሀትም (ቀ. 15-16) ይኸው የእግዚአብሔር ሉዓላዊነት ሲሆን፤ ማንም ሰው እርሱን ይህን አድርግ ወይም አታድርግ ሊለው አለመቻሉ ነው። ይህ የፈቀደውን የሚያደርግ አምላክ ለኢዮብ ያሰበለት ምን ይሆን? ኢዮብ ከ8-12 ላይ ባለው ክፍል የገለጠው ሕይወት አምነት ዋነኛ ክፍል ከባሕርዩ የተነሣ ማንም ሊመልስለት የማይችለውን አምላክ በማግኘት ፍለጋ በወጣበት ጊዜ ከተጫነበት ጨለማ የተነሣ ዝምታን ከመምረጥ ይልቅ መጽናቱ ነው።

24፥1 ኢዮብ በምዕራፉ ላይ ያንገባበውን ስሜት ይገልጻል፤ እግዚአብሔር የፍትሕን ሚዛናዊነት ለምን አያስጠብቅም የሚል አቤቱታ። ኢዮብ እግዚአብሔር ክፉውን በግልጽ በመቅጣት ፍትሁን ማሳየት እንደሚገባው ዐስቧል። በመለኮታዊው ንግግር አሁን ስላለውቀው ነገር እግዚአብሔር አስደናቂ ትምህርት ይሰጠዋል፤ የቅጣት ደንብ በምድር ላይ የሚፈጸመው በስሌት ሳይሆን በመለኮታዊው ፈቃድ ነው።

በዚህ ምዕራፍ ላይ ኢዮብ ጥልቅ እንቅስቃሴ ስለ ሆነበት ዓለም ጥሩ ሥዕል አቅርቦልናል። ጽናት ያለበት ታማኝነቱ ክፉዎች በገጽሐን ላይ በደል ሠርተው ሳይቀጡ የሚኖሩበትን ምስጢር እንዲገልጠው ረዳው።

2-12 ክፉዎች ዐይን አውጣ ከመሆናቸው የተነሣ የተሰረቀ መንጋ በተሰረቀ መስክ ላይ ያሰማራሉ። ድኻ አደጉ ውርስ ስለሌለው አህያው ብቸኛ ሀብቱ ነው። ኢዮብ ድኻ አደጉንና

መበላቲቱን የሚከላከለውን የጥንቱን ሕግ ያከብራል (ከዘፀ 22፥22 ጋር ያነጻ)። ኢዮብ እነርሱ ተርበው ምግብ ስለሚሸከሙና ተጠምተው ወይኑን ስለሚጨምቁ ችግረኞች አሳዛኝ ገጽታ ያመለክታል። ትልቁ እንቅስቃሴም ይህ ሁሉ ሲሆን እግዚአብሔር ምንም አለማድረጉ ነው (ከመዝ 73፥2-3፤ ከዕን 1፥13፤ ከሚል 3፥15 ጋር ያነጻ)።

13-17 ነፍሱ ገዳዩ፤ አመንዝራውና ሌባው ራሳቸውን የሚኩንን ባሕርይ የሚካፈሉ ሲሆን፤ ያም ከብርሃን ይልቅ ጨለማን መውደዳቸው ነው (ከ38፥12-15፤ ከመዝ 82፥5 ጋር ያነጻ)።

18-24 እነዚህ ሐሳቦች ኢዮብ ለክፉው ያለውን አመለካከት ባያመለክቱም እንኳ፤ እርሱ ክፉዎች ሁልጊዜ ይበልጽሁ ወይም ወደ ክፉ ፍጻሜ አይመጡም አላለም።

25 ኢዮብ ከወዳጆቹ ሐሳብ ጋር በከፊል ከመስማማት ይልቅ ከእነርሱ አመለካከት በተቃራኒ መናገሩ ያስገርማል። ስለ ክፉው ሰው ሥራና ስለ ገጽሐ ሰው መከራ አነስተኛ መግለጫዎችን ካስቀመጠ በኋላ (ቀ. 1-17)፤ ወዳጆቹ በክፉው አንጻር እግዚአብሔር ስለሚሰጠው ፍርድ ያላቸውን ግንዛቤ አሳየ። ኢዮብ በምፀት ሐሳባቸውን እየጠቀሰ ወይም ፍርዱ እዚህና እዚያ እየሆነ እየተቋነጠረ ስለ መምጣቱ ቅሬታውን እየገለጸ ሊሆን ይችላል (በተለይ ቀ. 23-24ን ይመልከት)።

በመጨረሻ ክፉው ይሞታል፤ ይረሳልም፤ ዋስትና ስለሌላቸው ቀኖቻቸው ዐጭር ናቸው (22፥16-18)፤ ጻድቁ ግፍ የምሱን ያገኛል ብሎ ርግጠኛ እንዲሆን ፍርድ የተጠበቀላቸው እነዚያ ቀናት ወይት ናቸው? ኢዮብ የተናጠሉ ፍርድ አግባብ ስለ መሆኑ ልቡ አልተቀበለውም፤ ምክንያቱም ያንኑ ያህል ጻድቁም ፍርድ ይቀበላልና ነው። ፍትሕን ለማስረገጥ ስለሚኖረው የመጨረሻ ፍርድ የተጠቀሰ ቀጥተኛ ሐሳብ የለም፤ እግዚአብሔር ግን ይህ ቀን እንዳለው የሚያስተምረው ትምህርት ጠቁም ተደርጓል።

3. በልዳደስ (25፥1-6)

ከኢዮብ ሦስት አጽናኞች የምንሰማው የመጨረሻ ንግግር ነው። ምናልባትም ሐሳባቸውን ሳያሟጥጡ አልቀረም።

1-3 በልዳደስ ለኢዮብ የቅርብ ንግግር ምላሽ መስጠት እንዳለበት አሳስበም። የኤልፋዝ አስቀድሞ የተናገረውን ነገር ብቻ ነው የደገመው (41፥7-21፤ 15፥14-16)። በልዳደስ ለማሳየት የፈለገው የእግዚአብሔር ኃይል በሰማይ ሥርዐት እንደሚያሰፍንና ግዛቱም ፍጥረትን ሁሉ እንደሚሸፍን ነው።

4-6 የእግዚአብሔር ግርማ ሁሉን (ጨረቃና ከዋክብት) የሚያልፍ ሲሆን ስፍራን ሁሉም ያካልላል። እናም ሰው ሁሉ እንዴት በእርሱ ፊት ጻድቅ ወይም ገጽሕ ሊሆን ይችላል? የበልዳደስ ነጥብ ሰዎች በእግዚአብሔር ፊት እንደ ትል ናቸው የሚል ነው።

ሰው በእግዚአብሔር ፊት ገጽሕ የመሆን ዕድል ስለ ማግኘት ተመጄመሪያ ጥያቄ ያቀረበው ኤልፋዝ ነበር (4፥17)። ምዕ. 8 ላይ ያለው የበልዳደስ ንግግር በሩን በርግጥ ያለ ነቀፋ ለሚኖሩ ብቻ ክፍት አደረገ (8፥20)። ኢዮብ በ9፥2 ላይ ጉዳዩን በመድገም እግዚአብሔር የማይደረስበት ስለ ሆነ ገጽሕናውን ማረጋገጥ የሚችልበትን መንገድ ማወቅ እንደሚፈልግ ተናገረ። በ15፥14-16 ላይ ኤልፋዝ የሰው ዘርን በተመለከተ እልምታዊ ፅንሰ ሐሳብን ያንጸባርቅ ሲሆን፤ ሰውም “ክፉትን እንደ ውሃ የሚጠጣ” አስጸያፊያ ርኩስ” እንደ ሆነ ተናግሯል። በምዕ. 22 ላይ ኢዮብ ሊታደስ እንደሚችል ፍንጭ ሰጥቷል፤ ይህ ግን ከምሕረት የተነሣ አይደለም፤ ኅጢአቱን ይሸከም ዘንድ ተገብቶታልና ነው። ንስሐ መግባት ካለ ኢዮብ ዳግም መከናወን ውስጥ ይገባል (22፥21-23)። በልዳደስ ግን በ9፥2 ላይ ያለውን ጥያቄ አሉታዊ ምላሽ በሚያንጸባርቅ መልኩ ደግሞታል። እግዚአብሔር የማይደረስበት ከሆነ እጄን ገጽሕ ከመሆኑ የተነሣ ነው፤ እንደ ኢዮብ ያለ ሰውም ተስፋ የሌለው ትል ነው።

4. የኢዮብ ምላሽ (26፥1-14)

1-4 በልዳደስ መነካት የሌለበትን ስፍራ ነካካ። በኢዮብ ንግግር መካከል ገጽሕ መሆኑ ከመረጋገጡ በላይ ምንም ነገር ለእርሱ

ዋነኛ እንዳይደለ የሚታይ ሲሆን፤ ያም በእግዚአብሔር ፊት ያለ ነቀፋ መቆሙን ይጨምራል። በልዳደስ ደግሞ ፈጽሞ የማይቻል እንደ ሆነ ተናገረ። ኢዮብ ስለ ነገሩ ከመመለስ መቁጠብ ተሳነው። በተናጋሪው ላይ ምፅታዊ ምላሽ ሲነዘረ። ለበልዳደስ ጥበብ ንቀት እንጂ ሌላ ምንም ነገር አልነበረውም። በምፅት በተቀናበረው ምላሹም ራሱን ንይል እንደሌለው፤ ደካማና ጥበብ አልባ አድርጎ ቢገልጽም ትል እንደ ሆነ ግን አላሰበም። በልዳደስ ማንም ሰው የሚገባውን ክብር ለእርሱም ሰጥቶት ቢሆን ኖሮ የተወሰነ ርኅራኄ ባላየ ነበር።

ኢዮብ የበልዳደስን ንግግር ማን እንደ ጻፈው ማወቅ ፈለገ። በልዳደስ የኤልፋዝን ቃል እንደሚያስተጋባ ያውቅ ነበር (4፡17)። ኢዮብ ሰው በፊቱ ጻድቅ እንዳይሆን የእግዚአብሔር ግርማና ንይል ከልክለዋል ብሎ በልዳደስ ያቀረበውን ሐሳብ እንደ ከንቱ ንግግር ቁጥሮታል። የሐሳቡን ከንቱነት ያሳወቀ ማስረጃ ነው። ኢዮብም ያስቆጣበት ምክንያት እርሱ ንጢአተኛ እንደ ሆነ ሁሉም በመስማማታቸውና ለተወሰነ ጊዜ ብቻ የሚቀጣ ጻድቅ ሰው መሆኑን ትላ በማለታቸው ነበር። ኢዮብ ተስፋ ያጣ ትል ተደርጎ ተቈጥሯል። ስለዚህም ኢዮብ እነርሱም እንደ አጽናኞች ተስፋ የሌላቸው እንደ ሆኑ ተናገረ።

5-6 በአንዳንድ ትርጉም ሙታን ተብሎ የተረጎመው ዐመት ላይ የሙታን መንፈስ ተብሎ መቀመጡ አግባብ ነው። በዚህ ስፍራ እግዚአብሔር ዐይኑን በሲኦል በጣለባቸው ጊዜ ይሸበራሉ። በ“ውሆች” የሚኖሩት ግን እነማን ናቸው? ኢዮብ አስቀድሞ ሲኦልን በተመለከተ ወደ “ጨለማና ወደ ሞት ጥላ አገር” (10፡21) ብሎ የተናገረው ከዚህ ክፍል ጋር ይስማማል። “ከውሆች . . . በታች” የተባሉት “በዐዘቅጥ ጥልቀት” እና “በጨለማ ጉድጓድ” (መዝ 88፡6) ከተባለው ጋር የሚመሳሰል ይመስላል። የእነዚህ ጥቅሶች ጉላ ብሎ መታየት ከእግዚአብሔር የተሰወረ ስፍራ እንደሌለ አመልካች ነው።

የኢዮብ ቃል በልዳደስ የእግዚአብሔር ብርሃን በሁሉ ላይ ይበራል (25፡3) ብሎ ለተናገረበት ሐሳብ የተሰጠ ሁነኛ ምላሽ ነው። ሲኦል ወይም “አባዶን” (በዕብራይስጡ ጥፋትን ያመለክታል) ሁሉን ከሚመለከቱት የእግዚአብሔር ዐይኖች ማንንም ሊሸሽጉ አይችሉም (ከመዝ 15፡11 ጋር ያነጻ)።

7-8 ሰማይ የሚለው ቃል በቁጥር 7 መግባቱ ተገቢ ነው። ‘ሰፎን’ የሚለው ቃል ‘ሰሜን’ ተብሎ ሲቀመጥ ‘ዘረጋው’ የሚለው ግስ ግን ከመሬት ይልቅ ሰማያትን ለማመልከት ይውላል (ከ9፡8 ጋር ያነጻ)። ይህ ምስል በባዶው በሚለው ቃል ይበልጥ ተጠናክሯል። ኢዮብ ሊያመለክት የፈለገው ደመናን የሚታክኩ ተራሮች የወጡበትን የሰሜኑን የምድር ክፍል ከሆነ በባዶው የሚለውን ቃል ትርጉም ለመፈልቀቅ አስቸጋሪ ነው።

ኢዮብ የእግዚአብሔር ንይል ከአእምሮ በላይ እንደ ሆነ ያመለክታል። ሰማያት ይታያሉ፤ በምድር ላይ ግን አይወድቁም፤ በዐይን የሚታይ ድጋፍ ጨርሶ የለም። ምድር እንኳ የተንጠለጠለችበት ነገር የለም። እግዚአብሔር ሰማያትን ሕዋ ላይ መዘርጋቱ፤ ምድርን በባዶው ማንጠልጠሉና ውሆች ደመናውን ሳይፈቱት መታቈራቸው የተነገረን በፊቱ በፍርሀት እንድንሆን ነው። ኢዮብ የእግዚአብሔርን ታላቅና በግርማ የተላበሰ ንይል ጉልሕ በሆኑ መግለጫዎች አስቀምጧል።

9 እግዚአብሔር ከፍ ያለውን ማደሪያውን ይሸፍኑ ዘንድ ደመናትን ይጠቀማል (መዝ 104፡3-13፤ አሞ 9፡6)። እርሱ በሰማይ በወርቃማ ክብርና በአስፈሪ ግርማው ይገለጣል። ሰዎች ግን ፀሐይን እንዲሁ መመልከት ከማይችሉበት ሁኔታ በላይ እርሱን ሊመለከቱ አይችሉም (37፡21-22)።

10 ዐመት “ክብብ አበጀ” ብሎ ያስቀመጠው ሲሆን፤ ይህም በብርሃንና በጨለማ (ቀንና ሌሊት) መካከል ልዩነት ያደረገውን አድማስ እግዚአብሔር መመሥረቱን ያሳያል። ኢዮብ በቀንና በሌሊት ላይ ሥልጣንና ቁጥጥር ያለው እግዚአብሔር እንጂ የባዕድ አምልኮ ድግምትና ሥርዐት እንዳልሆኑ አመልክቷል።

11 በዚህ ስፍራ ተራሮች “የሰማይ ምስሶዎች” ተብለው የተጠሩ ሲሆን በ9፡6 ላይ ደግሞ የምድር ምስሶዎች ተብለው ተጠቅሰዋል። ምስሶዎች የሆኑት መሠረታቸው ከባሕር በታች ስለ ዘለቀ (ዮና 2፡6) እና የሰማይን ማገር የሚደግፉ ይመስላል ደመናትን ስለሚነኩ ነው። እግዚአብሔር ሲቆጣ የምድርን

መሠረት የማናወጡ ሐሳብ የተለመደ ነው (መዝ 18፡7፡ 15፤ ኢሳ 2፡19፡21 እና ሌሎችም)። እንደዚህ ዐይነቱ ክሥተታዊ ቋንቋ እሳተ ገሞራና የመሬት መንቀጥቀጥን የያዘ ነው። በነገሩንድ አማካኝነት የሚገለጠው ንይል (መዝ 77፡18) እንደ “አፍንጫ እስትንፋስ” (መዝ 18፡15) ሊታሰብ ይችላል።

12-13 ኢዮብ እግዚአብሔርን እንደ መላው ፍጥረት አመንጨና ገዢ ከፍ ማድረጉን ቀጥሏል። ፍጥረት ዝብርቅርቅታን ያሸነፈ ክሥተት ነው የሚለውን የሐተታ አማልክት ቋንቋ ባይ አደረገው። ይህንን ያደረገበት ዐላማ ግልጽ ነው። እግዚአብሔር ያስገዛው ባሕር የአሕዛብ አምላክ ረዓብ አይደለም። ኢዮብ ባሕር የሚለውን ቃል ተጠቅሞ ረዓብን ሲያቃልል የአንድ አምላካዊ አስተምህሮውን ማጉላቱ ነው። የአቃዳውያን ዋና ጣታት መርዱክ ቲያሜትን (የጥልቁ የዝብርቅርቅታ አምላክ) ለመጣል ሰባት ነፋሳት ተጠቅሞ ነበር፤ በዚህ ስፍራ የእግዚአብሔር እስትንፋስ ሰማያትን ያጠራል። የነፋስ ንይል ሁሉ የእርሱ እስትንፋስ ነው። ከዚህም ዐልፎ ከጥበብ፤ ከቸሎታውና ከጎይሱ የተነሣ “ረዓብን ይቈራርጣል” “ተወርዋሪውን እባብም ይወጋል”፤ በዋነኛ አማልክቱ የሚደገፈው ማርዱክ ይህንን ሊያደርግ አልቻለም።

ረዓብን ለመሳሰሉ የታወቁ የከነዓን አፈታሪካዊ የባሕር አውሬዎች የሚሰጡ የብሉይ ኪዳን ስያሜዎች ጥናት ደራሲዎች ብቸኛና እውነተኛ የሆነውን አምላክ ልዕልና ለማጉላት ቋንቋውን እንዴት እንደ ተጠቀመበት ያመለክታል። ይህ በተለይ ሰማያዊ፤ ታሪካዊና የዘመን ፍጻሜን ለሚመለከቱ ጭብጦች ግልጋሎት ላይ ይውላል (ከመዝ 89፡9-10 ጋር ያነጻ)።

ሰማያትን በእስትንፋሱ ማስዋቡ በዘፍጥረት ቀዳማዊ የፍጥረት ታሪክ ላይ ብርሃንን ከጨለማ ለለየበት ዘገባ አመልካች ሊሆን ይችላል (ዘፍ 1፡2-4)፤ ከዚህ ይበልጥ ግን ከዐውሎ ነፋስ በኋላ ስለሚደረግ ከባቢያዊ ማጥራት ሊያመለክት ይችላል። ኢዮብ ዐለፍ ብሉም በቀ. 5-6 ላይ እግዚአብሔር በሞት (የማንቀላፋት አምላክ) በቀ. 7-10 ደግሞ በበዓል (የሰማይ ጥፋት አምላክ) ላይ እንደሚሠለጥን ተናገረ። በ12-13 ላይ ደግሞ እግዚአብሔር በረዓብ (የባሕር ማዕበል አምላክ፤ በማቱ 8፡23-27 ኢዮብስ እንደ ሰው ልጅ በማዕበሉ ላይ መለኮታዊ የበላይነቱን ካሳየበት ክፍል ጋር ያነጻ) ላይ ያለውን አስፈሪ ንይል አመለከተ።

14 ለኢዮብ እነዚህ መገለጫዎችና ሥራዎች የእግዚአብሔር ንይል ትንሹ ክፍል ጥላ ወይም ሹክሹክታዎች ናቸው። ኢዮብ የእግዚአብሔርን ግርማዊ ጉልበት በአክብሮትና በወበት መግለጡ እንዴት ያስደንቅ! ስንኙን የቋጨው በሁሉን ቻይነቱ ዙሪያ ስላለው ምስጢር ርግጠኛ በመሆን ነበር።

ረዓብ የተባለው የባሕር አውሬ ከግብፅ ምድር ጋር ብዙውን ጊዜ ተመሳስሏል። በግብፅ ሐተታ አማልክት እባብ አፒኝ (በሥዕሉ እንደሚታየው) የራራ ዋነኛ ጠላት ነው፤ አፒኝም ተወግቶ ተቈራርጧል። በኢዮብ 26፡12 ላይም ረዓብ በኔታ ተቈራርጧል። በሠዓት፡- ራሄል ቢርሊንግ

ሠ. የኢዮብ የመዝጊያ ንግግር (27÷1-23)

“ኢዮብም እንዲህ ሲል መለሰ” ከሚለው “ኢዮብም እንዲህ ሲል ንግግሩን ቀጠለ” ወደሚለው መሻገሩ የተለየ ቃልን (ምዕ 27) ሲያመለክት፤ ምናልባትም ኢዮብ በምዕ 3 ላይ የነበረውን የመግቢያ ንግግር ሚዛን ያስተካክለበት ሊሆን ይችላል። ይህ ግጥም በአብዛኛው እግዚአብሔር ክፉውን በተገቢው ፍርድ ስለ መገናኘቱ ይተርካል። አጽናኞቹ እንደ ክፉ ቢፈርጁትም እንኳ፤ እርሱ እንደዚህ መሆኑን ባለመቀበል ይጀምራል።

1-6 ኢዮብ በኖረበት ማኅበረ ሰብ መካከል የተወነጀለ ሰው ንጽሕናውን የሚያስረግጥበት የመጨረሻው መንገድ በሕያው እግዚአብሔር ስም መማል ነበር። ወይ ንጹሕ ይሆናል፤ አልያም መለኮታዊውን መዘዝ ያስተናግዳል፤ ኢዮብ ሐሰተኛ ቢሆን በእግዚአብሔር ፊት እንደ መናፍቅ ይቈጠር ነበር። እየተናገረ ያለው ጽድቁ (ነቀፋ አልባ እንጂ ንጠኦት አልባ አለመሆኑ) ከሕይወት እንኳ ለእርሱ የሚበልጥ መሆኑን ነው። እውነትን ስለ ተናገረም ሞትን አልፈራም። ሕይወቱን አደጋ ላይ ሳይጥል በእግዚአብሔር ፊት መማል እንደሚችል ዐውቋል። እግዚአብሔር ፍትሕን እንደ ከለከለው ቢሰማውም ጻድቅ እንደ ሆነ ግን በየመካከሉ ተገንዝቧል። ስለዚህም በሕይወቱ መማል ይችል ነበር።

መከራ ወደ ሕይወታችን እስኪመጣ ድረስ እግዚአብሔር ፈጽሞ እንደማይሳሳት ለማመን አንችገርም። ከዚያም ምን አድርገን እንደ ሆነ ራሳችንን፤ ከዚህም ዐልፎ የእግዚአብሔርን መልካምነት መጠየቅ እንጀምር ይሆናል። ከውስጣችን ሁለቱም ጥያቄዎች አግባብ እንዳልሆኑ እንረዳለን። ኢዮብ ሁለቱንም አማራጭ ፈጽሞ ገሸሸ አደረገ። ምስጢሩንም በእግዚአብሔር ጉያ ጥሎ እዚያው ተወው። በክፋት እንቅጥልሽ መካከል የኢዮብ መጽሐፍ ለምላሽ ሥነ መለኮታዊ መሠረትን የሚያስቀምጥ ሲሆን፤ ያም ኢዮብ ጠንቅቆ ባያውቅም እንኳ በእምነት አሻግሮ መመልከቱን የሚያሳይ ነው። ሁሉን ቻይ ስለዚህም ኅላፊነት ያለበት እግዚአብሔር ራሱ በዘላለማዊ ልጁ አማካኝነት ጻድቅና በእርሱ ለማያምኑ ሁሉ አጽዳቂ (ሮሜ 3፥26) እንደ ሆነ ለማሳየት የሰው ልጆችን የነጠኦት ቅጣት በመቀበል ይህንን እንቅጥልሽ ይፈታል።

7-10 የኢዮብን መሐላ ተከትሎ በከሳሾቹ ላይ የቃል ርግማን ቀርቧል። የቃል ርግማኑ የፍርድን ገጽታ የተላበሰ ሲሆን ብዙውን ጊዜም የሐሰት ክስና ጭቁናን ለመጋፈጥ የሚውል ግንታዊ መሣሪያ ነው (ከመዝ 109፥6-15፤ 139፥7-9 ጋር ይነጻጽ)። እንደ ሕጉ የሐሰቱ ክስና ተፈጸመ የተባለው ወንጀል በአላካኪው ሰው ላይ እንዲፈጸም ይደረጋል። አጽናኞቹም ኢዮብን ክፉ እንደ ሆነ በሐሰት ሲወነጀሉት፤ እንደ ክፉ ሰው ቅጣት ይገባቸዋል። ኢዮብ ተማጽኖ ቢያቀርብም እንኳ ስለ ምሕረት የሚያውቁት ምንም ነገር የለም (19፥21)። ስለ እግዚአብሔር ክብርና ንጉሱ ብቻ ነው የተናገሩት፤ ብዙም ሳይቈይ ግን የእግዚአብሔር ምሕረት ተካፋይ ይሆናሉ፤ ይህም የኢዮብ ርግማን ቈይቶ ለእነርሱ በተደረገ ምልጃ በተቀየረበት ጊዜ ነበር (42፥7-9)። የቃል ርግማኑ ነቀፋ የሌለበት ኢዮብ በእግዚአብሔር ወገን ለመቆመ አመልካች ነው።

11-12 በዚህ ስፍራ ኢዮብ ማስጠንቀቂያ ዐዘል ተማጽኖ ለወዳጆቹ ያቀርባል። ሁሉ የሚስማሙበትንና ክፉ ሰው የእግዚአብሔርን ቍጣ የመቀበሉን እውነት ያሳስባቸዋል። እግዚአብሔር ነገሮችን የማቃናት ችሎታ እንዳለው መንገር አሳስፈላቸውም።

13-23 ኢዮብ በዚህ ስፍራ አጽናኞቹ የሚያውቁትን ጉዳይ ፍንትው አድርጎ አቅርቧል። ያም ክፉዎች ስለ ሐሰተኛ ክስና ትዕቢታቸው የሚቀበሉት ቅጣት ነው። በቍ 23 ላይ ያለው ሐሳብ የሚያመለክተው እግዚአብሔርን እንጂ ቀደም ብሎ ባለው ክፍል ላይ ያለውን ነፋስ አይደለም። በቍ 23 መጨረሻ “ከስፍራው” የሚለውም የእግዚአብሔር ማደረያ የሆነውን “ሰማይ”ን ያመለክታል። ጥቅሱ እንዲህ ተብሎ ሊተረጎም ይችላል፡- “እጁን በእነርሱ ላይ አያጨበጨበ ከማደረያው ከሰማይ ያፋጭባቸዋል።”

፫. የጥበብ ምዕራፍ (28÷1-28)

ይህ ስንኝ የተለየ ጭብጥ ላይ የሚያተኩር ሲሆን፤ ያም ጥበብ ያለ ፈሪህ እግዚአብሔር አለመገኘቷ ነው። ከዚህም ደግሞ ያለፈ ነገር አለው። ማንም ተራኪው ኢዮብ እንደ ሆነ ቢረዳም፤ በክፍሉ መጀመሪያ ላይ የተጠቀሰ ተናጋሪ የለም። ኢዮብ ከመካሪው በስተ ጀርባ ላለው ምስጢር መፍትሔ የሚሆን ጥበብ ያላገኝ ሲሆን በውስጡም ዝሎ ነበር። አጽናኞቹ እንቅፋት ብቻ ነበሩ። የአጻጻፍ ዘዬና የቍጣ ድምፁ መለወጥ የዕብራዊው ጸሐፊ ስለ ቀደመት ንግግሮች የሰጠውን ብይን ሊያመለክት ይችላል። ጥበብ ከወዴት ትመጣለች የሚለውም ጭብጥ ድንገት የመጣ አይደለም። ግጥሙ የሰው ዐዲስ ነገር የማይቅን ማንነትና የማከናወን ችሎታ አዳጋች የሆነውን የምድርን ሀብት ማግኘት እንደሚያስችለው በማሳየት ይጀምርና እየሰፋ ይሄዳል (ቍ 1-11)። ሁለተኛው አንን በጥበብ ዕሴትና ከምድርም ገጽ በረከት ሁሉ መካከል የማይገኝ በመሆኑ ላይ ያተኩራል (ቍ 13-19)። ሦስተኛው አንን (ቍ 21-28) በየመካከሉ የተጠየቀውን ጥያቄ ይመልሳል። ጥበብ ምንጭ በኖራትም፤ እጅግ የተሰበረች ከመሆኗ የተነሣ እግዚአብሔር ብቻ ነው መንገዱን የሚያውቅ። የምናገኛት እግዚአብሔርን ስንፈራውና ስናከብረው ብቻ ነው (ቍ 28)።

1-11 የምድር ከርሥ ሀብት ምንጭ አለው። የመጀመሪያዎቹ ሁለት ጥቅሶች የምዕራፉን ዐላማ ለማስቃኘት ሁነኛ መንደርደሪያ ናቸው። ጭብጡን አጉልተው ሳያሳዩ ጉዳዩን አስተዋውቀዋል (በቍ 12-14 ላይ የተሰጠውን ማብራሪያ ይመጥኑ)።

ከ3-11 ያለው ክፍል ማዕድን ማውጣትን በተመለከተ የነበረውን የጥንቱን እድገት ያሳያል። በድቅድቅ ጨለማ መካከል ለመፈለግ ብርሃን ያስፈልጋል። ይህ መተላለፊያን ሰንጥቆ ፀሐይ እንድትፈነጥቅ በማድረግ ወይም ቸቦን በመጠቀም እውን ሊሆን ይችላል። ሰንጥቅ መተላለፊያዎችን በዐለት መካከል መክፈል በኢየሩሳሌምና መጊዶን የመሰሉ ከተሞች “የውሃ ሥራዎች” ላይ በዝርዝር ይታያል። ይህም የሰሊሆም ልሽን ጽሑፍ በኖራድንጋይ የመሰርሰርን አድካሚ ሥራ ያሳወቀበት የሕዝቅያስ መተላለፊያ ከመሠራቱ በፊት የነበረ ነው። መዳብ በኤዶምና በሲያ ምድረ በዳ ተቈፍሮ ይወጣ ነበር።

በፍልስጥኤም ግዛት ወርቅ ያልነበረ ሲሆን ግብፅም የኑቢያን ማዕድናት ክምችት ትቈጣጠር ነበር። ብረት ከ1,200 ዓ.ቅ.ክ. በፊት በፓለስቲና ግዛት ይሄን ያህል አገልግሎት ያልነበረው ቢሆንም አገልግሎቱ እስከ 6,000 ዓ.ቅ.ክ ድረስ እንደ ነበረ ግን ማስረጃዎች አሉ። ብሉይ ኪዳን ብረትን ማቅለጥና መሥራት ከዳዊት ዘመን በፊት በእስራኤል ብዙም ይታወቅ እንዳልነበር ያመለክታል። ሥራውን ፍልስጥኤሙያን ብቻ እንደ ተቈጣጠሩት በ1ሳሙ 13፥19-21 ላይ ተመልክቷል። ብረትን ማውጣት ተስፋፍቶ የነበረው ከኖርዳኖስ ሽለቆ በስተ ምሥራቅ በኩል በነበረው ኩረብታማ ስፍራ ሲሆን፤ ሸክላ ደግሞ በሸለቆው መረጋገጫ ላይ ለሰሎሞን ቤተ መቅደስ የሚሆን ነሐስ አቅልጦ ለመሥራት ግልጋሎት ይውል ነበር (1ነገ 7፥46)።

በቍ 4 መጀመሪያ ላይ ካለው የአተረጓጎም ዕንቅፋት በቀር ማዕድን አውጪዎች ወደ ጥልቁ ስፍራ በቅርጫት ወይም በማሳሪያ ይንጠለጠሉ እንደ ነበር ዕውቀት ማግኘት ችለናል። ቍ 5 የእሳተ ገሞራን ውጤት የሚያሳይ ቢመስልም፤ ዐለትን ለመክፈልና ማዕድኑን ለማውጣት እሳት ግልጋሎት ላይ ይውል እንደ ነበር የጥንት መዛግብት ያስረዳሉ። ሰው ገጽ በረከት ያገኝ ዘንድ የንክር ዐይን (የማየት ችሎታው ተወዳዳሪ ካልተገኘላቸው መካከል ያደርገዋል) የማያየው መንገድ ላይ እንኳ ደረሰ። አራዊት እንኳ ያልረገጡትን ስፍራ የሰው እጅ የነካው ሲሆን፤ “ተራሮችንም ከሥር ይገለብጣል”።

12-14 እነዚህ ጥቅሶች ዋነኛውን ጭብጥ የሚገልጹ አዝማች ሲሆኑ ምላሽም አስከትለዋል። ቍ 13 ላይ “የጋዋን አያውቅም” የሚለው ሐሳብ መኖሪያዋን አያውቅም ተብሎ ቢቀመጥ ዕብራይስጡን ይበልጥ ግልጽ ያደርገዋል። ቍ 12-14 ከ20-22 ጋር በቅርጽና በትርጉም ምን ያህል ተጓዳኝ እንደ ሆኑ ልብ በሉ። ቍ 14 ላይ ውቅያኖስ እና ባሕር በቍ 22 ላይ ካሉት ጥፋት እና ሞት ጋር ተመሳሳይ የሆነ አሉታዊ ምላሽ ይሰጣሉ። ሊተላለፍ የተፈለገው ሐሳብ ሰው እነዚህን የማይደረስባቸውን

ስፍራዎች መፈተሽ ቢችልም እንኳ ጥበብ ሊደረስባት አለመቻሏ ነው።

15-19 በዚህ ስፍራ ጸሐፊው ጥበብን እንደ ተጨባጭና ነባራዊ ነገር አድርጎ የገለጣት ሲሆን፤ ዐላማውም ፍለጋዋ ሰው ወርቅን የመሳሰሉ ማዕድናትን ከሚፈልግበት ሁኔታ ጋር እንዲነጻጸር ነው። የሰው መጠበብና ጽናት አስገራሚ ግኝቶችን እንዲፈጽም ሊያደርጉ ቢችሉም ጥበብን ማግኘት እንደማይችሉ ግን አሳውቋቸዋል። ጸሐፊው የከበሩ ማዕድናትን በላይ በላይ ያስቀመጠ (የጠራ) ሲሆን ይህም ጥበብ ምን ያህል የተሰወረና ውድ መሆኑን ያሳያል። ሰዎች ብሩህ አእምሮ ሊኖራቸው ወይም ባለጠጋና ሀብታም ሊሆኑ ቢችሉም እንኳን ጠቢብ ለመሆን ግን ብዙውን ጊዜ ይቸገራሉ።

20-22 ቍ 12 እና 20 ተመሳሳይ መሆናቸው ግልጽ ነው። ቍ 13 እና 21ም እንኳ ለየት ባለ መንገድ ቢሆንም ለጥያቄዎቹ ተመሳሳይ ምላሽ ነው የሚሰጡት። ቍ 13 ሰው ስለ ጥበብ ያለውን አለማወቅ ሲያጎላ ቍ 21 ደግሞ ጥበብ ከፍጥረት እንደ ተሰወረች ያሳያል። ሞትና ጥፋት ስለ ጥበብ ወሬ መስማታቸው በስፍራቸው የተገኙ ሰዎች በሕይወታቸው ያጡትን ማስተዋል ዘግይተው እንደ ተረዱ ሊያመለክት ይችላል (ከሉቃ 16፥19-31 ጋር ያነጻ)።

23-27 ግጥሙ ወደ ጡዘቱ ተቃርቧል። እግዚአብሔር ሁሉን ዐዋቂ ስለ ሆነ የጥበብን መገኛ የሚያውቀው እርሱ ብቻ ነው። ሰው ሀብትን ለማግኘት መፈለግ አለበት፤ እግዚአብሔር ግን ሁሉን ያለ ፍለጋ ይመለከታል። ከቀደመው ዝብርቅርቅ ታመክል ሥርዐትን ሲያወጣ ጥበብን ነው የተጠቀመው። እግዚአብሔር አጽናፈ ዓለሙን ሲሠራ የአስደናቂ ሥራው ማጠቃለያ ጥበብ ነው (ከምሳ 3፥19-20 ጋር ያነጻ)።

28 ጥበብን ለማግኘት እግዚአብሔርን መፈለግ አለብን። እርሱን እንደ አምላክ መቀበልና ሕይወት በሚሰጡት ሕገጋቱ አንጻር መኖር ጥበብን እንደ ማግኘት ነው (ዘጸ 4፥5-6፤ መዝ 111፥10፤ ምሳ 8፥4-9፤ 9፥10)። የእግዚአብሔርን መገለጥ ስናጠና ለእግዚአብሔር ፍጹም መታዘዝ የሆነው ጥበብ ዋጋው ከእኛ የራቀ እንደ ሆነ እንገነዘባለን (ከሮሜ 11፥33 ጋር ያነጻ)። በኢዮብ 28 አንጻርም ሐዋርያው ጳውሎስ ይህ ምስጢር በክርስቶስ ኢየሱስ እንደ ተሰወረ አረጋግጦልናል (ሔሬ 3፥8-10፤ ቁላ 2፥2-3)።

፩. አሐዳዊ ንግግር (29፥1-49፥6)

ሀ. የኢዮብ መክፈቻ ንግግር (29፥1-31፥40)

የሕግ ባለሙያ ጉዳዩን እንደሚጠቀልል ሁሉ ኢዮብም ንግግሩን ስለ ቀደመው ደስታ፤ ሀብትና ክብር (ምዕ. 29) በማስታወስ ጀምሮ ስለ ሀብቱ ሳይሆን ክብሩንና ከእግዚአብሔር ጋር የነበረውን ወዳጅነት ስለ ማጣቱ ተናግሮ ያበቃል። (ምዕ. 30)። ንግግሩን የጨረሰው ስለ ንጽሕናው የመጨረሻ ቃሉን በማጽናት ነበር (ምዕ. 31)። ይህ ምዕራፍ የንጽሕና መሐላ ያለበት ሲሆን የሚጠቃለለውም 31፥35 ላይ ባለው የኢዮብ ማኅተም ነው። ኢዮብ ከዚያ በላይ ማለት የሚችለው ነገር አልነበረም፤ ጉዳዩ በእግዚአብሔር እጅ ላይ ዐረፈ። ኢዮብ ወይ እንደ ሐሰተኛ ሆኖ በራሱ ላይ የጠራውን መክራ ይቀበላል፤ አልያም ደግሞ ንጽሕናው ይረጋገጣል።

1. የቀደመው ክብሩና ባለጠግነቱ (29፥1-25)

ምዕራፍ 29 የኢዮብን የቀደመ ሕይወት ሙሉ ገጽታ ያሳያል። በእግዚአብሔር የተባረከና በሰዎችም የተከበረ ነበር። በማኅበራዊ ጉዳይም ጉልህ ሚና የነበረው ሲሆን ዐጋዥና መሪም ነበር። የማኅበራዊ ጽድቅ መሪ ከሆነ አረጋዊ ሰው እንደሚጠበቀው ሁሉ ኢዮብ ይዞት ለነበረው ከፍ ያለ ስፍራ ለጋስነቱ አስፈላጊ ባሕርይ ነበር። በግጥሙ መካከል (ቍ 14) የሚገኘው መሥመር ስለኢዮብ ቸርነት ቍ 14 ማለጫ ይዟል። እንዲህ ዐይነት ጽድቅ በዙሪያው ያሉ ጥቅሶች ለዘረዘሩት ክብርና በረከት ብቁ እንዲሆን አድርጎታል። ይህ ምዕራፍም ለምዕ. 30 መሸጋገሪያ ሆኗል።

1-6 ኢዮብ የእግዚአብሔርን የቅርብ ክትትልና ምሪት የተካፈለባቸውን እነዚያን የከበሩ ቀናት ናፈቀ። እግዚአብሔር

ወዳጁ ነበር። ኢዮብ በቤተ ሰብም ሆነ በሀብት ተባርኮ ነበር። ቍ 6 በረከቱን ፈሊጣዊ በሆነ ቋንቋ ያስታውሰናል፤ በዚያን ጊዜ “ወተትና ማር” የሚለው እዚህ ላይ “ቅቤ” እና “የወይራ ዘይት” በሚል ተተክቷል። የኢዮብ ሀብት እጅግ ብዙ ከመሆኑ የተነሣ መግለጫው “በቅቤ የራሱ” እና “የወይራ ዘይት ያመነጭልኝ” የሚሉትን ግንታዊ አጻጻፍ ማካተት ነበረበት።

7-11 አደባባይ የንግድ ስፍራ፤ የከተማ መስብሰቢያና የፍርድም ስፍራ ነበር። ስለ ከተማው ምንነት ምንም ዕውቀት ባይኖረንም፤ የከተማ በርና አደባባይ ያለው ከተማ ሁሉ ዋነኛ የሕዝብ ማእከል እንደ ነበር ማሰብ እንችላለን። ኢዮብ የከበራታ ወንበር የተሰጠው የከተማው አባት ክቡር አዛውንት ነበር። በአደባባይ ይቀበል የነበረው ሞገስና አንቱታ የጊዜውን ባህል የጠበቀ ነበር። ኢዮብ ከትንሹም ከትልቁም፤ ከመሳፍንቱም ሆነ ከመኳንንቱም የሚሰጠው ከበራታ ገዢ ለመሆኑ አመልካች ነው (ከ1፥3 ጋር ያነጻ)። ትክክለኛ አጅቦ እጅግ የተከበረው ሰው እስኪናገር ድረስ ጸጥታን ይጠይቃል። ምላሳቸው በላንቃቸው ላይ ሆኖ በጸጥታ ኢዮብ እስኪናገር ይጠብቁ ነበር። ቍጥር 11 ተናግሮ ውጤት ያመጣ እንደ ነበር ያመለክታል።

12-17 እነዚህ ጥቅሶች ስለ ኢዮብ ማኅበራዊ ደግነት የሚናገሩ ናቸው። ቍ 14ን ያማክሰው ይህ አንን የክፍሉ ቁንጮ ሲሆን፤ ያም የተባረከበትንና የተከበረበትን ምክንያት ስለሚዘረዝር ነው። በእነዚህ ጥቂት ጥቅሶች ላይ እንደ አማልክት መቄጠር የሚሹ (መዝ 68፥5) ገዢዎችን ማኅበራዊ ኅላፊነቶች ኢዮብ በአብዛኛው እንደ ያዘ መመልከት ይቻላል (መዝ 68፥5)። የኢዮብ ንግግር ቃል በቃል፤ “ጽድቅን ለበስሁ፤ ሽፈንኝም” ማለት ሲሆን እውን የሆነን የጽድቅን ትሥጉትም ያመለክታል።

ይህ ክፍል እንደ መመሪያ፤ ለማኅበረ ሰባዊው ኅሊናም እንደ መቀሰቀሻ ሆኖ ሊነበብ ይገባል። ኢዮብ ድካ አደጉን ችላ አላለም፤ የሚያጣጥረውን አጽናንቷል፤ የመበሰቱቱን ልብ ደስ አስኝቷል፤ ዕውሩንና ሽባውን ረድቷል፤ ረዳት ለሌላቸውም አባትና ጠበቃ ሆኗል። ጠባቂ ብቻም ሳይሆን ክፋትን የሚያደርገውን ፊት ለፊት የሚገጥም ነበር። የኢዮብ ትኩረት በሃይማኖታዊው ኅላፊነት ላይ የነበረ ሳይሆን ብዙዎች በመከራውስጥ ያለውን በመዘንጋት በሚወቀሡበት አገልግሎት ላይ ነበር። አንገው ሐሳባዊ ገጽታን በይዘም፤ ኢዮብ የጠፋባቸው ጊዜአት መኖራቸው ስለማይቀር ኢዮብ መመገድ ሳይሆን ይልቅ በክፍሉ መጀመሪያ ስለ ሕይወቱ ነቀፋ የለሌበት፤ ቅን፤ እግዚአብሔርን የሚፈራና ከክፋት የራቀ በሚል የተነገረውን ምስክርነት የሚያጠናክር መሆኑን መቀበል አለብን (1፥18፤ 2፥3)።

18-20 ለሌሎች የተዘረጋው ሰው እንደ እምነት አባቶች እስከ 110 ዓመት በመኖርና በቤተ ሰብ በመክበብ ፈንታ በዐጭሩ የመቀጨት ዕጣ ፈንታ ገጥሞታል (ከዘፍ 50፥22 ጋር ያነጻ)። “በወራጅ ውሃ ዳር እንደ ተተክለች” ዛፍ (መዝ 1፥3) መለምለምና ብርቱና ጎበዝ ሆኖ መቄየትን ተስፋ አድርጎ ነበር። በቍ 18 ላይ ስለ ቤተ ሰብ ይሆን የሚያስበው? ምናልባት ሳይሆን ይችላል። ጥቅሱ “ጎጆዬ እንዳለ ሆኖ አንቀላፋለሁ” ተብሎ ሊተረጎም ይችላል። “ጎጆን ” “ቤቴ ” ብሎ መተርጎም የጽሑፉን ለዛ ይቀንሳል።

በቍ 20 ላይ ኢዮብ እንደ ጦረኛና አዳኝ ቀድሞ የነበረውን ክብር ያስባል። “ክብራ በውስጤ ዐዲስ እንደ ሆነ” ሲል ቀስት ሲያዝ የነበረውን ብርታት፤ ግርማና ጽናት ያመለክታል።

21-25 ኢዮብ ከሦስቱ የተያያዙ ግጥሞች መካከል ይህንን የመጀመሪያውን ሚዛናዊ በሆነ መንገድ ለመጠቀል ሲል በ7-11 ላይ ወዳነሣው ጭብጥ ይመለሳል። በሌሎች ላይ የነበረው ተጽዕኖ የሚጋባ ዐይነት ነበር። ሰዎች ከቃሉ ለመጠጣት በጉጉራት ጠበቁ። ሣቁ እንኳ በረከት ነበረው (ከዘኁ 6፥24-25፤ ከመዝ 4፥6 ጋር ያነጻ)። ኢዮብም ከሰው በላይ እንደ ሆነ ይቄጠር ስለ ነበር ምክሩ ዋጋ ይሰጠው፤ ይሁንታው ይፈለግ፤ አመራሩ ደግሞ በእሺታ ተቀባይነትን ያገኝ ነበር።

2. የጊዜው ውርደቱና መከራው (30፥1-31)

በ30፥1:9 እና 16 ላይ “አሁን ግን” ተብሎ መደጋገሙ ከምዕ. 29 ጋር ያለውን ንጽጽር ያመለክታል። ኢዮብም በምዕ.

29 ላይ የነበሩትን ሦስት ጭብጦች፡- ክብር፣ በረከትና ቸርነት በአሉታዊ ገጽታው ሊያያቸው ይሞሯል፡፡ የእግዚአብሔር በረከት መወሰድ በሰዎች ልጆች መከራን ከመቀበል የከፋ ነው፤ ስለዚህም አሁን በመካከል ስለዚህ ይናገራል፡፡

1-10 ከ29፥7-11 ጋር ያለው የጽንሰ ሐሳብ ምስል የጎላ ነው፡፡ ጎበዛዝትና ሽማግሌዎች (29፥8) እንዲሁም ታላላቅ ሰዎችና መኳንንት (29፥9-10) በሚሉት ላይ የተሰጠውን አጽንዖት ልብ በሉ፡፡ በነበረው ሰብዓዊ ክፍ ያሉ ሰዎችን ከማክበር የተነሣ ጸጥ አሉ (29፥9-10)፤ ስለ እርሱም መልካም ይናገሩ ነበር (29፥11)፡፡ በዚህ ስፍራ የመጨረሻው ውዳቂ አፈዘበት፡፡ በመካከላቸው ምሳሌ ሆኗልና ዝም ማለት አልቻሉም፡፡ በዚያ ሰዎች አጥጋብት (29፥11)፤ በዚህ ስፍራ ደግሞ ተጸዩት፡፡ በዚያ እጃቸውን በአፋቸው ላይ ሲጭኑ (29፥9)፤ በዚህ ደግሞ እፊቱ ላይ ተፋብት፡፡

11-15 እነዚህ ጥቅሶች ኢዮብ በቀደመው ሕይወቱ ቀስቱ በእጁ ላይ ዐዲስ እንደ ሆነ ወደ ዐሰበበት የ29፥20ው ሐሳብ በቀጥታ ይመልሱናል፡፡ በዚህ ስፍራ ግን እግዚአብሔር አውታሩን አላልቅብታል፡፡ በቀደመው ጊዜ የኢዮብ ዘመድ አዝማድ ከደጉ መሪያቸው ከንፈር የሚንጠባጠበውን መልካም ቃል ሁሉ ለመስማት ይሰበሰቡ ነበር፡፡ አሁን ግን በሰራዊት መካከል እንዳለ ንጉሥ (29፥25) መምራት አልቻለም፡፡ ራሱን እንዲያውም የተመለከተው እንደ ተከበበች ከተማ ነው፡፡ ቍ 12-14 የከበባ ጦርነት ሐሳብን የሚገልጡ ቃላት ይዟል፡፡ ኢዮብ በቅጥሯ መካከል ትልቅ የፈረስ መተላለፊያ እንዳላት ከተማ ነው ራሱን የተመለከተው፡፡ ፍርስራሹ ወረደበት፤ ደለሉም እየተንከባለለ ገጨው፡፡ ልቡን እጅግ ደስ ያሰኝ የነበረው ጸጥታና ክብር እንደ ደመና በነነ፡፡

16-23 ኢዮብ ከሰዎች ጋር ከነበረው ከሚያሳዝነው ግንኙነት ይበልጥ እጅግ ወደሚያሳዝነው የእግዚአብሔር በረከት ከሕይወቱ የመወሰድ ጉዳይ ዘወር አለ፡፡ ወደ እግዚአብሔር ሲጮኽም ምንም ምላሽ አላገኘም፡፡ እግዚአብሔር ወዳጁ በነበረበት ጊዜ በጨለማ መካከል ብርሃኑ በራሱ ላይ ያበራ ነበር (29፥3)፡፡ አሁን ግን ቀኑ በሞላ በመከራ የታጨቀ ሲሆን ሌሊቱ ደግሞ በሥቃይ የታጀበ ነው፡፡ እነዚህ ጥቅሶች የኢዮብ መሠረታዊ ስሞታ ዐብሮት እንዳለ ያመለክታሉ፡፡ የባለ መከራው ትልቅ ችግር የሆነው የእግዚአብሔር ዝምታ ብቻ ሳይሆን እርሱንም በብርቱ ሥቃይ መምታቱ ነበር፡፡ ኢዮብ ስለ እግዚአብሔር የነበረው ግንዛቤ ውሱን ቢሆን ኖሮ ችግር ባልሆነም ነበር፡፡ ያ ግን ስላልሆነ፤ በኢዮብ አእምሮ ለመጣው ነገር ሁሉ ተጠያቂው እግዚአብሔር እንደ ሆነ ማሰቡ አልቀረም፡፡

ቍ 18 ላይ ያለው የዐመት ትርጉም የዕብራይስጡን “ሆኖብኛል” እንዳለ አሳስቀመጠውም፡፡ “ራስን መደበቅ” የሚል ትርጉም ሊኖረው ይችላል (“አንድ ሰው ማንነቱ ይፈተሽ”፤ ከ1ሳመ 28፥8 ጋር ያነጻ፡፡ እግዚአብሔር ሁሉን ቻይ ስለ ሆነ፤ ማንኛውንም ነገር ማድረግ ይችላል፡፡ በኢዮብ ልብስ ራሱን ደብቆ ዐንቱን በክላዱ ሲጠፈንግ ይችላል፡፡ በዚህ ስፍራ ያለው አጠቃቀም አብድዩ ቍ 6 ላይ ዓሳው እንደ “ተዘረፈ” ወይም እንደ “ተመዘበረ” ከሚናገረው ጋር ይበልጥ ይቀራረባል፡፡ በዚህ ስፍራ የኢዮብ ልብስ ሳይቀደድና በመካከሉም በክላዱ ታንቆ በጭቃ ውስጥ ሳይወድቅ አይቀርም፡፡

ኢዮብ ከእግዚአብሔር ጋር የገባበትን ሁኔታ በመንታ መንገድ ነው ያየው፡- እግዚአብሔር አልመለሰለትም፤ ደግሞም አጥቅቶታል፡፡ የኢዮብ የወደፊት ተስፋ ሞት ብቻ ነው፡፡ እርሱን ያስጨነቀው ከመከራ ማረፊያ እንዲሆነው አስቀድሞ የጠየቀው (6፥8-10፤ 14፥3) ሞት ፍርሀት ሳይሆን እግዚአብሔር እንደ ጠላት ሆኖበት መሞቱ ነው (13፥24)፡፡ እግዚአብሔር “የልብ ወዳጄ ነው” ብሎ ካሰበባቸው የቀደሙ ዘመናት አንጻር ደጋግሞ ሲያጠቃውና ሲጨክንበት ማየቱ እርስ በርሱ የሚቃረን ከባድ ሁኔታ ሆነበት፡፡

24-31 በዚህ ስፍራ ኢዮብ በ29፥12-17 ላይ ልቡንና ብርታቱን ባፈሰሰላቸው ምስኪኖች ቦታ ላይ ተቀምጧል፡፡ ጉዳዩንም ሲያጠቃልል ክርክሩ በስሜትና በጽድቅ ቍጣ ነበር የቀረበው፡፡ ፍትሕ በእርሱ በኩል ነበር፡፡ እንዲሁ የዋለው ቸርነቱን አሁን በብርቱ ሽቶታል፡፡ ቍ 26ም በ29፥18-20 ላይ

የነበረውን ተስፋ ያስታውሳል፡፡ በዚህ ስፍራም እንዳለ ሆኖ፤ ያም አካሉ ተጎሳቀሎና በትኩሳት ነዶ ቀረበ፤ ራሱ እንደ ምስክር ሆኖ ቀርቦ ነበር፡፡ ኢዮብ ብዙውን ጊዜ እንደሚያደርገው አንኝውን በዘይቤአዊ ቋንቋ ይምድሟል (ከ29፥6-14፡17፡25፤ 30፥15)፡፡ መንገዱ በቅቤ የራሱ ነበር (ከ29፥6 ጋር ያነጻ)፤ አሁን ግን በገናው ለሐዘን እምቢልታውም ለልቅሶ ተቃኝቶአል፡፡

3. የጽድቅ ኑዛዜውና የመጨረሻ መሐላ (31፥1-40)

ወደ ንግግሩ መጨረሻ ላይ ደርሰናል፡፡ ይህ ምዕራፍ ኢዮብ ስለ ንጢአት መቀጣት እንደሌለበት ጉዳዩን የዘጋበት ማሰሪያ ነው፡፡ በጥንቱ ቅርብ ምሥራቅ እንደዚህ ዐይነት ቃል ከተደመጠ በኋላ ማሰረጃውን የማጽናት ንላፊነት በችሎቱ ላይ ነበር የሚወድቀው፡፡ ለዚህም ነው ቍ 40 “የኢዮብ ቃል ተፈጸመ” የሚለው፡፡ እያንዳንዱ የእምነት ክሕደት ቃል “ዐይን ስለ ዐይን”፤ “ጥርስ ስለ ጥርስ” በሚለው መርሕ መሠረት ጥፋቱ የሚጠይቀውን ቅጣት በሚያጸና መሐላ መታጀብ ነበረበት፡፡ በኢዮብ ላይ የቀረበው ክስ ሰፊና የተለያየ ከመሆኑ የተነሣ፤ እርሱም ተመሳሳይ የሆነ የእምነት ክሕደት ቃል መስጠት ነበረበት፡፡ በዚህ ስፍራ ከተከሰሰበት ንጢአት በአንዱም ጥፋተኛ ሆኖ ቢገኝ ከእግዚአብሔርና ከሰዎች ውግዘትም ሆነ ቅጣት ለመቀበል ዝግጁ መሆኑን አሳይቷል፡፡

1-4 በኢዮብ ዐይኖች ላይ የተደረገው የቃል ኪዳን ዕቀባ ሁሉን የሚያየውን የእግዚአብሔርን ዐይን ያገናዘበ ሲሆን (ቍ 4)፤ ጥቅሶቹም እግዚአብሔር የክፉዎችን ክፋት ተመልክቶ እንደሚፈርድባቸው የሚናገሩት ቍ 2 እና 3ን ያቅፋሉ፡፡ እርሱም ተመሳሳይ አራት ጥቅሶችም ኢዮብ ለእግዚአብሔር የነበረውን ታማኝነት በመሐላ የተከለከለበት ክፍል መንደርደሪያ ናቸው፡፡ ስለዚህም ኢዮብ በዐይኖቹ ላይ የቃል ኪዳን ማዕቀብ በማድረግ ቀጥሎ ለሚያስከትለው መሐላ ትኩረትና ትርጉም የሚሰጠውን የቃል ኪዳን ጭብጥ አገላ፡፡

ኢዮብ ከዐይኑ ጋር የገባው ቃል ኪዳን ከ“ከረዳይቱ” ጋር በፍትወት እንዳይቃጠል ብቻ አይደለም፡፡ በአእምሮው ያለው የንጢአት ሐሳብ ከዚህም ከፍ ያለ ነበረ፤ እንዲህ ባይሆን ኖሮ የግጥሙን ዋነኛ ስፍራ ላይዝ ይችላል ነበር፡፡ ኢዮብ በአጽንዖት ያወገዘው በጊዜው የነበረውን የተንሰራፋውን ጣዖት አምልኮ ነበር፤ ያም ለእንስቲቱ ማለትም ለማሕፀን ከፋች አምላክ መገዛት ነበር፡፡ እንደ ሴማዊው ዓለም ቪነስ ሁሉ በተለያየ ስም የምትታወቅ ሲሆን ከምርኮ በፊት በነበረችው እስራኤል አስታሮት (መሳ 2፥13፤ 10፥6፤ 1ሳመ 7፥3-4፤ 1ነገ 11፥5-33)፤ በባቢሎን ደግሞ አሺራ ተብላ ተጠርታለች፡፡ በኤር 7፥18 እና 44፥16-19 ላይ የሰማይዋ ንግሥት የተባለችውም እርሷ ልትሆን ትችላለች፡፡ የፀሐይና የጨረቃ አምልኮ እንኳ በክፍሉ መካከል ተወግዟል (ቍ 24-34)፤ ስለዚህም የወሲብ አምላክን ላለመመልከት የተገባ ኪዳን ነው የሚለው ሐሳብ ይበልጥ የሚጸናው፤ በዩጋሪቲኩ እንስት የሚለው ቃል በዚህ ስፍራ ከገባው ጋር አንድ ዐይነት መሆኑን ልብ ስንል ነው፡፡ ዕብራውያን ከዚህ ዐይነቱ የተንሰራፋ ጣዖት አምልኮ እንዲጠበቁ ተደጋግሞ ተነግሯቸዋል (ከዘዳ 16፥21-22፤ ከሆሴ 4፥14 ጋር ያነጻ)፡፡

የቍ 1 የቃል ኪዳን ቋንቋ ኢዮብ ለእግዚአብሔር የነበረውን ቍርጠኛ ታማኝነት የገለጠበት መንገድ ሲሆን በቍ 2-3 ላይ ያለው መለኮታዊ ክትትል ደግሞ በመሐላው ውስጥ ላለው (ቍ 6፡ 8፡ 10፡ 14፡ 22) ይህ ድረስብኝ ማሰሪያ ሲሆን፤ ይህም በእያንዳንዱ ጉዳይ በተጠቀሰው የእግዚአብሔር ፍርድ መፈጸም የሚታይ ይመስላል፡፡

5-8 በኢዮብ ዓለም ከሐዲዎች ወይም ቍሳውያን አልነበሩም፡፡ ሰው ሁሉ በመለኮታዊው ጣልቃ ገብነት ያምን ነበር፡፡ ይህም መሐላውን የመጨረሻ የጽድቅ ማረጋገጫ ያደርገዋል፡፡ ኢዮብ ያከታተለውን መሐላ የከፈተው ራሱን ከሐሰትና ከሽንገላ ነጻ በማውጣት ነው፡፡ በቍ 6 ላይ በሚዛን ስለማበል የተናገረ ሲሆን እርሱም ከስግብግብነት ነጻ እንደ ሆነ ገለጠ፡፡ ቍ 7 እጆቹ ሊፈጽሙ ስለሚችሉት የትኛውም ዐይነት ክፋት በግልጽ ይናገራል፡፡ “ረክሶ” የሚለው ቃል “ጨብጦ” የሚል ትርጉም አለው፡፡ ኢዮብ የእግዚአብሔርን እውነተኛ ሚዛን በልቡናው አኑሮ ሁሉ ትክክል ይመጣ ዘንድ የገባውን መሐላ አሳረጉ፡- እጆቹ ከተከሉት ሁሉ ምንም ጥቅም አያግኝ! በማለት፡፡

9-12 ኢዮብ ከዚህ አንጦቶ እስከ ቍ 23 ድረስ ራሱን ከማግበራዊ ኅጢአት ነጻ አድርጓል። ዝሙት የዝርዝር ቀዳሚ ነው። ዝሙት ቤተ ሰብንና ጉማንም ስለሚያናጋ እጅግ አስከፊ ነው። በሙሴ ሕግ መሠረት ሞትን የሚያስከትል በደል ነው (ዘሌ 20፥10)። የኢዮብ የምናልባት ኅጢአት ዐይን ስለ ዐይን የሚለውን ፍርድ ያገናከበ ነው፤ እርሱ አጥፍቶ ከሆነ፤ ሚስቱም እንደዚያው ይደረግባት። ተከትሎ የተቀመጠው ግብረ ገባዊ ግንዛቤ ዝሙት የሰውንም ሆነ የእግዚአብሔርን ቅጣት የሚያስከትል በደል መሆኑ ነው። ቍ 12 ላይ ኢዮብ ከዘዳ 32፥22 ጋር የሚመሳሰል ክሥተትን ጠቅሷል፤ በእግዚአብሔር ቍጣ የተቀጣጠለው እሳት “እስከ ሲኦል ዘልቆ ይነዳል። ምድርን እስከ ሰብሏ ይበላል።” “ይህ” የሚለው ቃል ኅጢአትን የሚያመለክት ቢመስልም በኅጢአተኛው ላይ የነደደውን የእግዚአብሔርን ቍጣ የሚያመለክት ነው።

13-15 በኢዮብ ሁሉን እኩል በሚያይ ዐይን ላንገረም አልቀረንም፤ ስለ አገልጋዮቹ (ባሮቹ?) መብት የሚጠበብ ነበርና ነው። ቅሬታ ማሳደር እንደሚችሉ የሚያረጋግጠውን መብት ብቻ ሳይሆን የተሰማቸውን ፊት ለፊት እንዲናገሩና ፍትሕን እንዲጠብቁ አድርጋቸዋል። በብሉይ ኪዳን ዘመን የነበረውን የባረዳ አስተዳደር ለምናውቅ ደግሞ ኢዮብ እነርሱን የፈጠረ እርሱንም ደግሞ እንደ ፈጠረና የሁሉም ጌታ እንደ ሆነ፤ እንዲሁም በሰው ፊት እንደሚያዳክም ከመገንዘቡ የተነሳ ሰው ሁሉ እኩል ነው የሚለው መርሕ ላይ መብታቸውን መሥርቶ ነበር። ከዚህም የተነሣ ኢዮብ በሥሩ ላሉት ሰዎች ፍትሕ ከነሣ ከእግዚአብሔር ጋር ፍጥጫ ውስጥ እንደሚገባ ተገንዝቧል።

16-23 ኤልፋዝ አስቀድሞ ድኻ ከመበደል አንጻር ኢዮብ አስከፊ በደል እንደ ፈጸመ በ22፥6-9 ላይ ከሶት የነበረ ሲሆን፤ በ29፥12-17 ኢዮብ ስለ ማግበራዊ ኅሊናው ጥልቀት ቀናትንም መልሷል። በዚህ ስፍራም ጉዳዩን እንዲያውን በሚያጸና ተከታታይ የመሐላ ቃል ዘግቶታል። ቍ 16 ላይ “ለድኻ የሚያስፈልገው” እና “የመበለቲቱ ዐይን” በአንድ አንጻር የተቀመጡ ሲሆን፤ ከመሠረታዊ ፍላጎት በላይ የሆነውን ፍላጎታቸውን ማሟላትንም የሚያጠቃልል ነው። ቍ 20 ላይ “ልብ” የሚለው “ወገን” ተብሎ በተሻለ ሁኔታ ሊቀመጥ ይችላል። በኢዮብ የበግ ጠጉር ቸርነት መቀጥ ያገኘን የሚንቀጠቀጥ ሰውነት ማሰብ እስካልተቻለ ድረስ የሐሳቡን ጉድኝት ልብ ላንለው እንችላለን። ቍ 21 ላይ “አንስቼ” የሚለው ቃል ሥልጣን ስላለን ብቻ አባት የሌለውን ያላግባብ ጨምዶ መያዝን ያመለክታል።

የበደለኛው ትክክ ከመጋጠሚያው መነቀል ርግማን ድራማዊ (ተውኔታዊ) ሥዕል ነው። (ከማቴ 5፥29-30)። ቍ 23 ለሁሉም መሐላ የሚሠራ ይመስላል፤ ምክንያቱም እንዲህ ዐይነቱ የእምነት ክሕደት መሐላ ክብደት የሚኖረው እግዚአብሔርን በመፍራት ውስጥ ብቻ ሲሆን፤ ያም ርግማኑን ሊያደርስ የሚችልበት ኃይል እንዳለው ሙሉ እምነትን የሚጠይቅ ነው። እንደዚህ ዐይነቱ የእግዚአብሔር አስፈሪነትም ኢዮብን በፊቱ እንዲንቀጠቀጥ አድርጎታል።

24-28 ኢዮብ እንደ ገና ሌላውን ዐይነት ዝሙት በማውገዝ ይጀምራል። በዚህኛው ሁኔታ ፈተናው ለየት ያለ ነው። የወሲብ አምላክዋ አንገረነት ቀርቶ የወርቅ እንዲሁም የሁለቱ የተለመዱት የፍጥረታት ሰማይ አካላት የፀሐይና የጨረቃ አምልኮ ጉዳይ ተነሥቷል። ኢዮብ በስውር እንዳያከበራቸው አጽንዖ ተናገረ።

29-34 ቍ 31 እና 32 የኢዮብ ቤት አገልጋዮች ስለ ደግነቱ አማርሬው አለማወቃቸውን የሚያጸና መሐላ ነው። ለገጠመው ሁሉ ቤተኛና ምግቡን ዐብሮ ተካፍሏል። የኢዮብ አገልጋዮች ደረጃቸው ባይፈቅድም እንኳ ከእርሱ ጋር አንድ ሐሳብ ነበራቸው።

ኢዮብ ግብዝነት (ኅጢአትን መስወር) ደጃፉን እንዳልረገጠ በቍ 33 እና 34 ላይ ይናገራል። አንባቢ ፍጹም እንደ ሆነ እየተናገረ ነው ብሎ እንዳያስብ ኅጢአት ስለ ማድረጉ መናገሩ ጠቃሚ ነው። ከንባቡ በስተ ጀርባ ያለውን ዝርዝር በመመልከት የኅጢአቱን ምንነትና የአደባባይ ማንነቱን ለማጽናት የነበረበትን ፈተና (ከቍ 21 ጋር ያነጻ) ማወቅ ምን ያህል ሊጠቅም እንደሚችል ማሰብ ይቻላል።

35-37 ኢዮብ በድንገተኛ ድምፅ ገንግሩን ስልት ባለው ሁኔታ ገታው። 13፥14-16 ላይ ስለ እንዲሁው ያን ያህል ርግማኛ ያልነበረ ሲሆን ጉዳዩንም ለማቅረብ ዕድል ቢያገኝ ሕይወቱን ሊያጣ እንደሚችል ዐስቦ ነበር። በዚህ ስፍራ ግን ስለ እንዲሁው ርግማኛ ከመሆኑ የተነሣ በመሐላው እውነተኛነት ታግሣ ፊርማውን በማፍር ጉዳዩን በእግዚአብሔር ፊት በማቅረብ ተመሳሳይ ማረጋገጫ ይጠብቃል።

በከላሻ ላይ የነበረውን እንዲህ ዐይነቱን ጠንካራ አመለካከት ተከትሎ ከመጣውና ስለ እግዚአብሔር አስፈሪነት ኢዮብ ከደነገጠበት መሐላ ጋር እንዴት ይጣጣም ይሆን? ኢዮብ ድጋፍ እንዲሆነው ጥያቄ ያቀረበለት እግዚአብሔር ራሱ ባላጋራው መሆኑ የዚህ ምዕራፍ ዋነኛ እንቅስቃሴ ነው። የእግዚአብሔርን ቍጣ የሚፈሩ (ቍ 23) ቃል ኪዳኑን የሚተላለፉ ናቸው። ኢዮብ ይህንን እንዳልፈጸመ ያውቃል። ከቃል ኪዳኑ በረከት ውጪ እንደ ሆነ የሚያስረዳውን እውነታም አላጣውም። የሆነ የተፈጸመ ነገር አለ።

ይህንን ግራ የሚያጋባ ሁኔታ ኢዮብ የሚያስተካክልበት አንድ መንገድ ብቻ እንደ ነበረው ዐውቋል። ያም በሐሰት እንደ ተከሰሰና ዐንገቱን እንደ ደፋ ልዑል ወደ ጽድቁና ሉዓላዊው አምላክ ጉዳዩን ማቅረብ ነበር። ነገሩን ቢደጋግመውም እንኳ እግዚአብሔርን እንደ ባላጋራው ለመጨረሻ ጊዜ መቀጠር አልሆነለትም። ኢዮብ የተኛውም ጥርጥር በአደባባይ ይፈታ ዘንድ ለተከሰሰበት ጉዳይ ሁሉ እግዚአብሔር ምላሽ ይሰጥ ዘንድ ፈልጓል።

እግዚአብሔር በተገለጠ ጊዜ የተናገራቸው የመክፈቻ ቃላት (እግዚአብሔር ለኢዮብ በምዕ 38-41 የሰጠው ምላሽ) ኢዮብ ከዚህ ጥቅስ አንጻር የነበረውን አቋም ያመለክታሉ። እግዚአብሔር ምክሩን ያጨልማል ያለውን የኢዮብን ግትርነት ወቀሠ (38፥2-3)። ክስን እንደ መጉናጸፊያ ደርቦ የሚንገዛለል ኩሩ ልዑል፤ እግዚአብሔር ክብሩን (ግርማውን) ወደ ጐን በማድረግና እንደ ሰው በመቅረብ ከሁሉን ቻይ ጋር ይታገል ዘንድ እንዲታጠቅና እንዲሰናዳ ኢዮብን ይጋብዘዋል።

38-40 እነዚህ ጥቅሶች መደምደሚያ ባይሆኑም፤ በምዕራፉ ውስጥ ሌላ ስፍራ ግን መቀመጥ ነበረባቸው ማለት አይደለም (ከ3፥23-26፤ 14፥18-22 ጋር ያነጻ)። ኢዮብ ሥሥታም እንዳልነበረ ገለጠ። የሞያተኛውን ደምዝ ሳይከፍልና ገበሬውን አታሎ የምድሩን ፍሬ አልበላም። ቍ 39ለ “ባለመሬቶቹ እንዲገቡ አድርጌ ከሆን” ተብሎ ሊተረጎም ይችላል። እንደዚያም ከሆነ በ117 21 ላይ ኤልዛቤል የናቡቱን የወይን ዕርሻ ያለአግባብ ከያዘችበት ሁኔታ ጋር ተመሳሳይ ይሆናል። ምድረቷም ከተፈጸመ ግፍ የተነሣ እንደ ምስክር ሆና መጮኹዋና ማንባቷ ብዝበዛና ደም ማፍሰስ ስለ መታሰባቸው አመልካች ነው። እንደ ቀደመው ዘመን ዐይነት ርግማን የተጠራበትም ዐላማ ይኸው ነው (ከዘፍ 4፥8-12 ጋር ያነጻ)።

ለ. የኤሊሁ ንግግር (32፥1-37፥24)

የኤሊሁ ንግግር በመጽሐፉ መካከል በጥንቃቄ የተካተተ ሲሆን ትልቅ ሚናም ይጫወታል። ከአጽናኞቹም ይልቅ የተሻለ ሚዛናዊ ሥነ መለኮት ስለሚያቀርብ ከሌላ አንጻር ጋር ያስተዋውቀናል። የተለየ መገለጥ እንዳለው ስለ ተናገረ (32፥8፡18) የተናገረው ሁሉ አግባብነት አለው ብልን መገመት የለበንም። ኤሊሁ በኢዮብ ላይ የሰነዘረው ክስ በምልልሱ መካከል በተናገራቸው ሐሳቦች ላይ የተመሠረተ ነው። ኢዮብ የተቀጣው ከክፋቱ የተነሣ ነው ብሎ አልተናገረም። ስለዚህም ኤሊሁ ከሐሰት ክስ ነጻ የሆነ ሲሆን በእግዚአብሔርም ያልተገሠጸበት ምክንያት ይሄው ሊሆን ይችላል (42፥7)።

ኤሊሁ ለኢዮብ ሁኔታ ሐዘኔታን ሊያሳይ ቢሞክርም፤ እንደ ብዙዎች ሁሉ ሌሎች ማድረግ ያልቻሉትን እንደሚያደርግ የነበረው ልቦ መሉኑን ግን በጥቂቱ እንዲወቅሥ ያደርገዋል። ይህም ከሌሎቹ የተሻለ የጽድቅ ጀብደኛ አድርጎታል። ኤሊሁ መልእክቱን ማስተላለፍ እንደ ጀመረ ግን ሐሳቡ እየነጠረ መጥቷል። በም. 36 እና 37 ላይ ያሉት ግጥሞቹ አንዳንድ ቦታ ላይ ለመገንዘብ አዳጋች ቢሆኑም፤ በመጽሐፉ ውስጥ ካሉት ታላላቅ ግጥሞች መካከል የሚደመሩ ናቸው።

ሌላው የኤሊሁ ንግግር ዐላማ የኢዮብን የተለጠጠ ቋንቋ ማርገብ ነበር። ኢዮብ ታማኝነቱን ለማጽናት ከነበረው

ቊርባኖችን የተነሣ ዐልፎ ዐልፎ ቃሉን ያከር ነበር (ከ9፥14-24 ጋር ያነጻ)። የሐሳቡም ፍሰት ይስተጓጎል ነበር። ከደረሰበት መከራ የተነሣ የእግዚአብሔርን ፍትሐዊነት ጥያቄ ውስጥ ያስገባ ቢሆንም ንጹሕ መሆኑ የሚረጋግጥበትን ተስፋ በእርሱ ላይ ስለደረገ ግን በጽናት ጠብቋል። ኤሊሁም ይህንን ክፍተት በመገንዘብ ኢዮብ ጽድቅን እየፈለገ እግዚአብሔርን ግን ለሰዎች ባሕርይ ግድ እንደሌለው መውቀሁ አግባብ እንዳልሆነ አስቀምጧል (35፥2-3)። ኤሊሁ የእግዚአብሔር ጥበብና ዐላማውን የመፈጸም ዐቅሙ የሚልከው ቅጣት ሁሉ በመጨረሻ አትራፊ ለመሆኑ ዋስትና እንደ ሆኑ ለኢዮብ አረጋገጠለት (36፥11-16)። ምንም እንኳን ቢቁጣና (32፥2-3) ቃላትን ቢያበዛም እንደ በልዳደስና ሶፋር ፈጽሞ መራር አልነበረም። ስለ ኢዮብ የቀደመ ሕይወት የሐሰት ክስ አልሰነዘረም (22፥4-11ን የኤልፋዝ ንግግር ጋር ያነጻ)። እግዚአብሔርን እንደ መሐሪ አምላክ አስቀምጧል (33፥23-28፤ 36፥22-26)። መከራ አስተማሪም (33፥19-22) ጭምር እንጂ ቅጣት ብቻ አይደለም። አጽናኞቹ እግዚአብሔርን በቅኔያቸው ከፍ ከፍ ቢያደርጉም ሩቅ፣ ቀዝቃዛም ነበሩ። ኤሊሁ ለእግዚአብሔር ታላቅነት ከውስጥ የመነጨ ምላሽ ነበረው (37፥1-2)። በእግዚአብሔር ፊት በፍርሀት ጸጥ ከሚሉት መካከል እርሱን ጨምሯል። ኤሊሁ እግዚአብሔር ንግግርን በሉዓላዊ ንይሉ ስለሚቆጣጠር፣ ፍትሕንም ሆነ የቃል ኪዳን ፍቅሩን እንደሚገልጥ ተናግሯል። (37፥13-23)፤ በልባቸው ጠቢብ የሆነ እርሱን የሚያመልኩበት ምክንያትም ይህ ነው። ለእግዚአብሔር መገለጥ ተገቢ የሆነ መንደርደሪያ ነው።

1. መግቢያ (32፥1-5)

1-5 ኢዮብ ንግግሩን በልብ መሉነት መንፈስ ጨርሷል። ነቀፋ ስለሌለበት ሕይወቱ ርግጠኛ ከመሆኑ የተነሣ ወደ እግዚአብሔር ማደሪያ እንደ ልዑል በመግባት ስለ ርምጃው ሁሉ ለመናገር ተዘጋጅቶ ነበር። ወዳጆቹ ስለ በደለኛቱ እርሱን ለማሳመን ያደረጉት ጥረት አልተሳካም። ኢዮብም በእግዚአብሔር ፊት ጉዳዩን ስለቀረበ አሁን የሚናገረው ነገር የለም። ባልጀሮቹም እንደ ተስፋ ቢስ ግብዝ ሰው ስለ ቁጠሩት የሚሉት ነገር የላቸውም (22፥4-5)

መጽሐፉ በዚህ ስፍራ በዕድሜው ማነስ ምክንያት በብዙ ትዕግሥት ከመናገር ስለ ታቀበው ኤሊሁ ያስታውቃል። በዕብራይስጡ ጽሑፍ አራት ጊዜ እንደ ተቁባ እናነባለን። በመጀመሪያ ራሱን ከእግዚአብሔር ይልቅ ጻድቅ ስለደረገ በኢዮብ ላይ፣ ቀጥሎም ኢዮብን ዝም ማለገት ስለልቻሉ በባልንጀሮቹ ላይ። እንዴትና በምን ሁኔታ በመካከላቸው እንደ ተገኘ በግልጽ የተነገረን ነገር የለም። የመጽሐፉ መግቢያ ኢዮብ ባልንጀሮቹ ከሩቅ ሊያዩት በሚችሉበት ስፍራ በውጪ እንደ ተቀመጠ ቢናገርም፣ በአጠገቡ ተገኝተው ስለ ነበሩ ሰዎች የጠቀሰው ነገር የለም (2፥12)። በዚህ ስፍራ ያሉት ጥቅሶች ግን ኤሊሁ ኢዮብንና አጽናኞቹን ያደመጠ ታዛቢ እንደ ነበር ያመለክታሉ።

የኤሊሁ ንግግር ኢዮብ “ራሱን ጻድቅ ስለደረገ” እና አጽናኞቹም ያልተገባ ቃል ስለ ተናገሩ የተሰጠ ሰዋዊ ምላሽ ነው። የእርሱም ሥጋት ኢዮብን በሐሰት የመወንጀላቸው ጉዳይ ሳይሆን ነቀፋ እንደሌለበት የሚያቀርበውን መከራ-ከሪያ ነጥብ ካለማስጣላቸው የተነሣ እግዚአብሔርን የማስወንጀላቸው ጉዳይ ነው። ለነገሩ፣ እግዚአብሔር ንጹሐንን ፈጽሞ እንደማይመታ ኃጥኡን ግን ሁልጊዜ እንደሚቀጣው ተናግረዋል። ቊ 4.5 የኤሊሁ ጉዳይ ዋነኛ መድረሻ ኢዮብ መሆኑ ተመልክቷል። “ከእነርሱ ቀድሞ ሳይናገር ቁዋ”፤ ከንግግሩ እንደምንረዳው ኤሊሁ ለአጽናኞቹ የሚሰጠው ምላሽ ዋነኛ አይደለም።

2. የመጀመሪያው ንግግር፡- ክፍል 1 (32፥6-22)

6-14 ሽማግሌዎች ላያገኙት፣ ጉበዛዝት ደግሞ የራሳቸው ሊያደርጓት ከሚችሏትና ከእግዚአብሔር ከምትገኘው ጥበብ የተነሣ ኤሊሁ ጣልቃ ለመግባት ይደፍር ዘንድ ተገባው፤ ይህ ጥበብም የእግዚአብሔር መንፈስ ከፈቀደው ብቻ የሚገኝ ነው። በግልጽም ኤሊሁ በዚህ እንደ ተባረከ እምነት ነበረው። የአጽናኞቹ ምክንያታዊ ማሳመኛ ልቡ አልደረሰም። ቃል እየፈለጉ ሲያጣጥሩ ነው ያስተዋላቸው፤ ብርቱ የሆነውን የኢዮብን ሙግት መቋቋም እንዳልቻሉ ነው የተገነዘበው። ቊ 13 ላይ ኤሊሁ እግዚአብሔር ብቻ ይርታው ብለው

መናገራቸው ንላፊነታቸውን ለመሸሽ የተጠቀሙበት ግብዝነት እንደ ሆነ ተገንዝቦ ይወቅዛቸዋል። እንደዚህ ዐይነት ንግግር መናገራቸው ግን አልተጻፈም። ቊ 14 ላይ ኤሊሁ ኢዮብ ከእርሱ ጋር ቢነጋገር ኖሮ የተለየ መከራ-ከሪያ ነጥብ ይጠቀም እንደ ነበር ተናግሯል።

15-22 ኤሊሁ የብቻ ንግግሩን እንዲሁ በቃላት አጀበ። የኢዮብ አጽናኞች የቃል ሥንቅ ሲያልቅባቸው እርሱ ግን ውስጡ ሊፈነዳ እስኪደርስ በቃል ተሞልቶ ታዛቢ ሆኖ ተቀምጦ ነበር። አሁን ቃሎቹን ውጦ ማቁየት አልተቻለውም። ለማንም እንደማያደላም ቃል ለራሱ (ለሚሰሙም) ገብቷል። በተለመደው የሴማዊው ዘዬም የአድሎ አልባነቱን ጉዳይ ያልቅጥ ሳበው። የከበራታ ተቀጽላዎችንም አይጠቀምም፤ ይህም እግዚአብሔርን ከመፍራት የተነሣ ፈጽሞ ያልተለማመደው ጉዳይ ነው።

ለእኛ ኤሊሁ የማንታገሠው ቃላተኛ ነው የሆነው። “እንግዳህ ስሙ! መናገሪ ነው” ለማለት ሃያ አራት ጥቅሶች አስፈልገውታል። ኤሊሁ እንደ አንደበተ ርቱዕ ሰው ነው የቀረበው። በእርሱ ባህል ቃላት ማብዛት ወግ ነበር። የሦስቱን ወዳጆች ሐሳብ ከዋጠው ጥላቻ ያለፈ አስተያየት ለማቅረብ ዐሰበ። ዐላማው ቀና ነበር።

3. የመጀመሪያው ንግግር፡- ክፍል 2 (33፥1-33)

1-7 ኤሊሁ በቀጥታ ስሙን በመጥራት ለኢዮብ ተናገረ (ቊ 1:31)። አጽናኞቹ የኢዮብን ስም እንኳ አልመጥራቸው የግንኙነታቸውን ቀዝቃዛነት ያመለክታል። ከምዕ. 12 አንሥቶ ኢዮብ የባልንጀሮቹን ቅንነት በተመለከተ ተስፋ ቁርጠ ነበር (ከ12፥2፤ 13፥4-5፤ 16፥2-5፤ 19፥2-6:28-29፤ 21፥3:34፤ 26፥1-4 ጋር ያነጻ)። ኤሊሁ ይህንን ተገንዝቦ ነበር፤ ንግግሩንም ሲጀምር ቀና አመለካከቱን በማጥላት ነበር።

ኢዮብ በ13፥21 እግዚአብሔርን፣ “እጅህን ከእኔ ላይ አንሣ”፤ በግርማም አታስፈራራኝ” ያለበትን ቃል ኤሊሁ በማሰብ እርሱም እንደ ኢዮብ ሁሉ ከዐፈር እንደ ተሠራ ይናገራል፤ ስለዚህም ክርክር ካለው ለማቅረብ ኢዮብ መፍራት አልነበረበትም። ቊ 5 ላይ ግን “የምትችል ከሆነ” የሚለው ንግግር፣ ፍርሀቱን ሊያቀል ቢሞክርም ከኢዮብ የተሻለ እንደ ሆነ ማሰቡን ያመለክታል።

8-22 በመጨረሻ ኤሊሁ ክርክሩን ጀመረ። የኢዮብን ንግግር ጠንቅቆ እንደሚያውቅ አሳውቆ ነበር። አሁን ዘና ብሎ ከተለያዩ የኢዮብ ንግግሮች መሥመሮችን በመምዘዝ መከራ ተቀባዩን ይጠቅሳል። በ9፥21 ላይ ኢዮብ “ያለ ነቀፋ” እንደ ሆነ ተናግሮ ነበር። በ10፥6-7 ላይ አቤቱታውን አቀረበ፤ በደለኛ እንዳልሆነ እያወቀ በደል ይፈልግበት ዘንድ በእግዚአብሔር የመመርመሩን አስፈላጊነት። በ13፥19 ላይ ማንም ሊከሰው የሚደፍር ካለ እንዲሁ እንዲያደርግ ሲጠይቅ፣ በ13፥23 ላይ ደግሞ በደሉን እንዲያሳየው እግዚአብሔርን ጠይቋል። ምዕ 13 ስለ መጠቀሱ ርግጠኛ የምንሆነው 33፥10-11 ከ13፥24 እና 27ሀ ጋር ሙሉ ሙሉ አንድ ዐይነት በመሆኑ ነው።

ጥቂት የሆነው የኢዮብ ንግግር ከዐውዱ ውጭ ሲጠቀስ ንጢአት አልባነትን ሊያመለክት ይችላል (ለበሳሌ 23፥10-12)። በተለይ ኤልፋዝ ኢዮብን የተገነዘበው እንደዚያ ነበር (15፥14-16)። ቊ 9 ላይ ያሉት ቃላት በኢዮብ የተነገሩ ካለመሆናቸውም በላይ ኢዮብ ዐልፎ ዐልፎ ንጢአት መሥራቱንም አምኗል (7፥21፤13፥26)። እግዚአብሔር ከሰጠው ውጭ ይገባኛል ያለው ምንም ነገር አልነበረም (1፥8፤2፥3)። ኤሊሁም ከመለኮት አንጻር ምን እየሆነ እንደ ነበር አልተገነዘበም። እግዚአብሔርን የተከላከለበት መንገድ አጽናኞቹ በንግግራቸው መጀመሪያ ያደረጉት ዐይነት የነበረ ቢሆንም በኢዮብ ላይ ግን መራርነትን አላሳየም።

በቊ 12 ኤሊሁ ኢዮብ ከእግዚአብሔር ጋር ይከራከር ዘንድ የማይቻለው እግዚአብሔር ምጡቅ ታላቅ አምላክ ስለ ሆነ እንደ ሆነ ተናገረ። ቃላቱ እንዲሁ የተሰነዘሩ ናቸው የሚያሰኝው በመጽሐፉ ያሉ ቅኔያት ስለ ታላቅነቱ ብዙ ተናግረዋልና ነው (4፥8-16፤ 9፥2-13፤ 11፥7-9፤ 12፥13-25፤ 25፥2-6)፤ ዐላማው ግን የሚመሰገን ነው። የእግዚአብሔር ሐሳብና ዐላማ ከሰው የግንዛቤ ችሎታ በላይ ነው፤ ስለዚህም እግዚአብሔር ምን እየሠራ እንዳለ ሰው እንዴት ሊያውቅ ይችላል? በዚህ ስፍራ

ግን ከቀ. 13 ጀምሮ ኤሊሁ ኢዮብ ጉዳዩን ያሰማ ዘንድ እግዚአብሔር ዕድል እንዳልሰጠው ላቀረበው ቅሬታ መልስ ይሰጠው ዘንድ ጥፋተኛ መሆኑን ያለመሆኑንና የእግዚአብሔርን ታላቅነት (ዐልፍ ብሎ ተመልሰባቸዋል) ጉዳይ ወደ ጐን አደረገ (ከ9፥16:35፤ 13፥22፤ 19፥7፤ 23፥2-7 ጋር ያነጻጽ)።

እግዚአብሔር ከሰዎች ጋር ብዙውን ጊዜ በተለያየ መንገድ ይነጋገራል። ኤሊሁም ከነዚህ መካከል ስለ ሆኑት ሕልምና ሕመም አስታውቀ። ኤሊሁ ከኢዮብ ሁኔታ ጋር ሊሄድ የሚችለውን የመገለጥ ዐይነትም አቅርቧል። ኢዮብ ከእግዚአብሔር ዘንድ ሕልምም ራዕይም የተቀበለ ቢሆንም አስደንገጠውት ነበር (7፥14)። ኢዮብ የሚያስፈልገው መገለጥ እንደዚህ ዐይነቱ ብቻ እንደ ነበረ ኤሊሁ ዐስቦ ነበር። ኢዮብም ከጥፋት ይጠበቅ ዘንድ እግዚአብሔር እንደ ተናገረው አድርጎ መገዝብ ነበረበት። ኤሊሁ ያልተረዳው እውነት ግን ኢዮብ የፈለገው በእግዚአብሔር ዘንድ መስማትን ነበር። ይህም የተከሰሰሁበት ንጢአት ምንድን ነው? የሚለው ነው።

ኤሊሁ እግዚአብሔር ራሱን እንደሚገልጥ የተገነዘበበት ሁለተኛው መንገድ ይበልጥ ከኢዮብ ሁኔታ ጋር ይስማማል። “ደግሞም ሰው ታጥ በዐልጋው ላይ ሳለ ይገሥጽዋል” (19)። የእግዚአብሔር ዐላማ ሰዎችን በመከራ ውስጥ መገሥጽን የያዘ ሲሆን ይህ ባይሆን ግን ከሞት ጋር ፊት ለፊት ይፋጠጣል። ኤሊሁ ግን ብዙውን ጊዜ በአጽናኞቹ ከንፈር የተገኘውንና የኢዮብ መከራ የክፉ መንገድ ውጤት ነው የሚለውን ሐሳብ አልሰነዘረም።

ኤልፋዝ መከራ የተግሣጽ መንገድ ሊሆን እንደሚችል በ5፥17-18 ላይ ስለ ተናገረ የኤሊሁ መልእክት ዐዲስ አይደለም። ርእሰ ጉዳዩ ግን እንደ ገና አልተነሣም ነበር። የኤሊሁ ትኩረት መልካም ቢሆንም ኢዮብ ከእግዚአብሔር የሚጠበቀው ምላሽ ግን አልነበረም። ኤሊሁ እግዚአብሔር ከሰዎች ጋር እንዴት እንደሚነጋገር ከዘረዘረ በኋላ ዐላማው ሰዎችን ከጥፋት ጉድጓድ ለመታደግ እንደሆነ አሳውቋል። ኤሊሁ መከራ ተቀባዩን በጉድጓዱ አፋፍ ላይ እንዳለ ሲያሳይ ያም ኢዮብ ራሱን ካገኘበትና ወደማልመለስበት መንገድ እሄዳለሁ ካለበት ስፍራ ጋር ተመሳሳይ ነው (16፥18-22)። ኤሊሁ ስለ አስታራቂ መካከለኛ መልእክ በተናገረ ጊዜ ምዕ. 16ን ማሰቡ ምንም የሚያጠይቅ አይደለም።

23-30 ኤልፋዝ ኢዮብን የሚሰማ መካከለኛ በሰማይ እንደሌለ ርግጠኛ ነበር (5፥1)። ኢዮብ በ16፥18-21 ላይ “ሰው ለወዳጁ እንደሚማልድ” የሚማልድለት ጠበቃና ምስክር በላይ በአርያም እንዳለው በድፍረት ተናግሯል። የመከራ ተቀባዩ ሕይወት በሚዛን ተንጠልጥሏል፤ ማንም ሥጋ ለባሽ ሊያድነው አይችልም። ኤሊሁ እንደዚህ ዐይነቱ ሁኔታ ዕድል ብቻ እንደ ሆነ ያሰበ ሲሆን ኢዮብን ሊረዳው የሚችለው የአርያም መካከለኛ ደግሞ “ከኢህ አንድ” እንደሚገኝ ያህል እንደ ሆነ ዐስቧል። የመካከለኛውም ተግባር “ትክክለኛውን መንገድ ለሰው ያመለክት ዘንድ” ነው። ይህም “መልእክ” እግዚአብሔር ለሰው የተገለጠበት ሦስተኛው መንገድ ይመስላል። መከራ በሚቀበሉ ፈንታ ምሕረት ሲያቀርብ ሕይወታቸውን ያድኑ ዘንድም ቢዛ እንኳ ያቀርባል። ይህ ሁሉ የሚሆነው ሰዎች ለእግዚአብሔር መገለጥ ምላሽ ሲሰጡና ስለ ጸጋውም ወደ እርሱ ዘወር ሲሉ ነው። እንደዚህ የተዋጀ ሰው ንጢአቱን ፊት ለፊት በመናዘዝ እግዚአብሔርን ለጸጋው ያመሰግናል።

እንግዲህ ኤሊሁ ከኢዮብም ሆነ ከአጽናኞቹ ጋር ተስማምቷልም አልተስማማምም። ስለ እግዚአብሔር ፍርድ ብቻ በመናገር አጽናኞቹ የዘነጉትን የምሕረቱን ጉዳይ አንገሥቷል። ኤሊሁ ጸጋ ስፍራ ማግኘት እንዳለበት ተስምቶት ነበር። ቢዛ ቢከፈልም ሰዎች ወደ አደባባይ ኑዛዜ የሚመጡት ወደ ቀድሞ ስፍራቸው በተመለሱ ጊዜ ነበር። እውነተኛ ለውጥ ያገኙት ከእግዚአብሔር ጋር ደስ በሚያሰኝ ኅብረት ውስጥ ይገባሉ፤ ውለታ መላሽና መንፈሳቸው የተሰበረ ሰዎች ይሆናሉ።

ኤሊሁ ቀ. 29-30 ላይ ሰዎች ሁለቱ ወይም ሦስቱ ቢወድቁ እንኳ ፊቱን ወደማይመልሰው አምላክ ትዕግሥት ያመለክታል። አንድም ጊዜ እንኳ ላልወደቀው ኢዮብ ይህ ማጽናኛ ነው።

31-33 የሚያሳዝነው ግን ኤሊሁ ብርቱዎች የጸጋ መልእክተኞች እንደሚሆኑት ለኢዮብ ስላለው በጎ ሐሳብ በጣም

ርግጠኛ ከመሆኑ የተነሣ አስተሳሰቡን ሁሉ በተልቅ ግፊት ሲጭንበት ይታያል።

4. ሁለተኛው ንግግር (34፥1-37)

ኤሊሁ ኢዮብ ንጹሕ ሆኖ እንዲወጣ መፈለጉን ይገልጻል። ኤሊሁ ኢዮብን የምትለው ካለህ ተናገር ማለቱ (33፥32)፤ ንስሐን እንዳሰበ ያመለክታል አለበለዚያም ዝም ብሎ እንዲሰማውና ጥበብን እንዲማር ይጋብዘዋል። ራሱን እንደ ጥበብ አስተማሪ ነው የተመለከተው (33፥33)። ይህንን ለማድረግ በምዕ. 34 ላይ ሲነሣም፤ ጠቢብ እንኳ ከተመረጠ ንግግሩ እንደሚጠቀም እምነት ነበረው (ቀ. 2-4)። መንገዱ አሁንም ኢዮብን በመጥቀስ ሲሆን (ቀ. 5-6) ዐላማውም የኢዮብን ቃላት ሥነ መለኮታዊ ግድፈት ለማመልከት ነው። እንደ ሌሎቹ አማካሪዎች ሁሉ ኤሊሁም የመረጣቸው የኢዮብ ቃላት የእርሱን ሐሳብ ለማስተጋባት የሚውሉትን ብቻ ነበር።

ኤሊሁ ግን በምንም መልኩ ከሌሎቹ የኢዮብ ባልንጀሮች ጋር የሚወዳደር አይደለም። እነርሱ የገለጹትን የመከራ አመለካከት አላስተጋባም። መከራ እግዚአብሔር ሰዎችን የሚያናግርበት አንዱ መንገድ እንደ ሆነ ነው የተናገረው። ከአማካሪዎቹ በተቃራኒ ኤሊሁ ኢዮብን በደፈናው አላወገዘም። ኢዮብ ከሰነፎች ጋር ከመዋሉ የተነሣ የተወሰነ አመለካከታቸውን እንደ ተጋራ ዐሰበ (ቀ. 8-9)። ኤሊሁ ኢዮብን የገሠጸው እንደ ሰነፍ ስለ ተናገረና (ቀ. 36) በመገዛትም ፈንታ ክርክርን ስላበዛ (ቀ.37) ነበር። በምዕ 33፥23-28 ላይ ለሳቱ ሰዎች ስለ ተጠቀውና በልግስና ስለሚሰጠው የእግዚአብሔር ጸጋ ግንዛቤ እንዳለው ተመልክቷል።

ኤሊሁ እግዚአብሔር ሁልጊዜ በሥራው ትክክለኛ እንደ ሆነ የሚያረጋግጠውን እውነት አጽንቶ የመያዝ የልብ መነሣሣት ነበረው (ቀ. 10-12)። ሌሎቹ አማካሪዎች ይህንን እውነት ሊጣውን ቢረዱትም ኤሊሁ ግን ሉዓላዊውን ፈጣሪ ለሰዎች ልጆች ሁሉ በዕቅድ እና በድንገት በነገት የሚያደርግ አድርጎ አቅርቦታል (ቀ. 13-15)። እግዚአብሔር ንጢአተኛውንና ጻድቁን እኩል ይመለከታል የሚለውን የኢዮብን ሐሳብ ለማጣጣል ኤሊሁ ቈርጦ የተነሣ ሲሆን፤ ይህም እግዚአብሔር ክፉ አድራጊ ተደርጎ እንዳይወሰድ ነበር (ቀ. 10-30)። ኢዮብ ለዚህ መጠን ላለፈ ንግግሩ ንስሐ መግባት እንዳለበት ኤሊሁ ተገንዝቦ ነበር (ቀ. 33-37)። እርሱም እንደ ኢዮብና እንደ አማካሪዎቹ ሁሉ በሰማይ ስለ ነበረው ጉዳ ፊውቀት እንደ ነበረው ምንም አይገልጥም። ስለዚህም ኤሊሁ ከእግዚአብሔር የተላከ መልእክ አልነበረም፤ ግንዛቤው ውሱን ስለ ነበረም በንግግሩ መግለጥ የቻለው እንደ ሰው የተረዳውን የኢዮብን መንፈሳዊ ሁኔታ ነበር።

1-4 በ12፥11-12 ላይ ኢዮብ ባልንጀሮቹ በዕድሜ በገፉ ሰዎች ጥበብ ስም ያቀረቡለትን መጥፎ ምግብ በተመለከተ በአግቦ ተናግሮ ነበር። ኤሊሁ በዚህ ስፍራ እውነተኛ ጥበብ፤ ያም መልካም የሆነ ምግብ የት እንደሚገኝ ለማሳየት በጽናት ተነገሥቷል። ጠቢባን የሆኑ ሁሉ በንግግሩ ገበታ ተገኝተው እንዲያጣጥሙ ይጋብዛል።

5-9 በቀ. 5 የተጠቀሰው ጥቅስ ትክክለኛ ነው። ኢዮብ እነዚህን ቃላት ስለ ራሱ ለመናገር ተጠቅሞባቸዋል (ከ12፥4፤ 13፥18፤ 27፥2:6 ጋር ያነጻጽ)፤ እራሱን በደል እንደሌለበት ሰው (ወይም እንደ ንጢአት አልባ) ግን ጨርሶ አላቀረበም። ኤሊሁ በ33፥32 ላይ የኢዮብን ትክክለኛነት ቢገንዝብ እንደሚያስደስተው ቢናገርም፤ አሁን ግን ለመናገር ተዘጋጅቶ ነበር፤ ኢዮብ ከእግዚአብሔር ይልቅ ራሱን ስላጸደቀ ተቈጥቶ ነበር (32፥2)። ቍጣውም በዚህ ስፍራ ብቅ አለ።

ኤሊሁ ቀ. 7 ላይ የኤልፋዝን ንግግር ይጠቅሳል። እርሱም ኢዮብ ክፋትን እንደ ውሃ የሚጠባ (15፥16) ሰው ነው ሲል፤ ቍጣው በእግዚአብሔር ላይ ተቀስቅሶ እጁን በሁሉን ቻይ አምላክ ላይ በማንሣት ለጥቃት በመዳፈሩም ሊገሥጸው ሞክሯል (15፥25-26)። ኤሊሁ የኤልፋዝን ያህል በመሄድ ኢዮብን ባይገሥጽም፤ ኢዮብ ከእንደዚህ ዐይነት ሰዎች ጋር መሆኑ በቂ ነበር። ቀ. 9 ኢዮብን በቀጥታ የሚጠቅስ አይደለም። ኢዮብ ክፉዎች ይህንን ሊሉ እንደሚችሉ 21፥15 ላይ የገመተ ሲሆን ጥፋትም በእነርሱ ላይ ቶሎ ስለማይመጣ ቅሬታውን ገልጿል (21፥17)። ስለዚህም በዚህ ስፍራ ኤሊሁ ኢዮብን

የሚከሰው በቀጥታ አይደለም። ክሱ የተመሠረተው ኢዮብ ጻድቁ እንደ ኀጢአተኛው በአኩል ይታያል ብሎ ማለቡ ላይ ነበር።

10-15 በቀ. 9 ላይ የእግዚአብሔርን ጽድቅ ጥያቄ ውስጥ የከተተ ክስ ተንጸባርቋል። ይህንን ይዞ በሚቀጥሉት ሃያ አንድ ጥቅሶች ላይ ኤሊሁ እግዚአብሔር ቀና የሆነውን ብቻ ይሠራል የሚለውን ሐሳብ አጉልቶ ያሳያል። ኢዮብ ክፉዎች እግዚአብሔርን እያስቁጠ በሰላም ይኖራሉ (12፥6) “ጻድቅና ያለነቀፋ” የሆነው ግን መሣቂያ እንደ ሆነ (12፥4፤ ከ10፥3፤ 21፥7-8፤ 24፥1-12 ጋር ያነጻ) ተናግሮ ነበር። ለኤሊሁ እንዲህ ያለው ንግግር እግዚአብሔር ስሕተት ይሠራል ከማለት ውጪ ሌላ ትርጉም ያዘለ አይደለም፤ እግዚአብሔር ስሕተት ይሠራል ብሎ ማለብ ደግሞ የማይታሰብ ነው። ይህ ግን ምስጢሩን አይፈታም። ኢዮብ ጻድቁን ለምን መከራ ያገኘዋል? ብሎ የጠየቀው እንቅፃልሽ እንዲፈታ ነው። ኢዮብ “አባት የሌለው ልጅ ከዕቅድ ተነጥቋል፤ የድኻሙም ልጅ በዕዳ ተይዞአል” (24፥9) ... “ከፍሰ ገዳይ ይነሣል፤ ድኸችንና ችግረኞችን ይገድላል” (24፥14)፤ “እግዚአብሔር ግን ተጠያቂዎቹን ዝም ብሎአል” (24፥12) ብሎ ተናግሮ ነበር። ኤሊሁ ግን የለም! በማለት እግዚአብሔር ለሰው እንደ ሥራው ይመልስለታል ይላል። ኢዮብ ተረዳውም አልተረዳውም ኤሊሁ መሠረታዊ ስለ ሆነው ስለዚህ እውነት አበክሮ ይናገራል። እግዚአብሔር ክፉትን ያቀነቅናል ብሎ ማለብ የማይታሰብ ነው።

የኤሊሁ ቀጣይ ንግግር (ቀ. 13) ምስጢር ወደ ሆነው እውነት አብልጦ ይከታል። እግዚአብሔር ፈጣሪ ስለ ሆነ ለኢዮብ መልስ ይሰጥ ዘንድ እንደሚገባው ያመለክታል። ከቀ. 14-15 ላይም ሰው በሕይወት መኖር ይችል ዘንድ በእግዚአብሔር ነጻ ጅሮታ ላይ ሙሉ በሙሉ የተደገፈ እንደ ሆነ ይገልጻል።

16-20 በዚህ ሁሉ ኤሊሁ የሰው ልጆች በእግዚአብሔር ላይ ፈራጅ ለመሆን ሥልጣን እንደ ሌላቸው ያስረግጣል። አድልዎ የሌለበት የእግዚአብሔር ፍርድ ባይኖር ኖሮ፤ በተለይም ደግሞ ሥልጣን ላይ በተቀመጡት ላይ ዓለም ወደ ውጥንቅጥ ትርምስ ውስጥ በገባች ነበር። ስለ ሁሉን ቻይነቱ ማንም በአስተዳደሩ መካከል ጣልቃ መግባት አይችልም።

21-30 አድልዎ አልባ አገዛዙም መንገዱን በሚያጣምሙ ክፉ መሪዎች (ገዢዎች) ላይ እግዚአብሔር በሚያመጣው ቅጣት ግልጽ ሆኖ ይታያል። ይህ ፍርድ የተደነገገውን ሥርዐት የተንተራሰ ሲሆን የሚጸናውና ዋስትና የሚያገኘውም ከእግዚአብሔር ሁሉን ዐዋቂነትና ሁሉን ቻይነት የተነሣ ነው። ኢዮብ ስለ ፍርድ መዘግየት ክርክር ገጥሞ ነበረ (21፥19-24፥1)። ኤሊሁ የሚጸናው ሐሳብ እግዚአብሔር አቤቱታ ለመስማትና ለመፍረድ ቀን ለመቀረጥ እንደሚገደድ ነው። ሁሉን ዐዋቂነቱ መቼም ቢሆን ለመፍረድ ያስችለዋል። እግዚአብሔር የድኻሙንና የችግረኛውን ጩኸት ይሰማል፤ ክፉውንም በግልጽ ይቀጣል፤ በወደፈ ጊዜ ግን ዝም ለማለት የማይሸረፍ ሥልጣን አለው። እንዲያም ቢሆን ለሁሉም በሚበጅ መልኩ ግለሰቦችንና መንግሥታትን መቁጣጠሩን ይቀጥላል። ክፉውን በክፉ እየቀጣም ዐመፀኛው እንዳይገዛ ያደርገዋል።

31-37 ኤሊሁ ስለ እግዚአብሔር መሟገቱን ከፈጸመ በኋላ ኢዮብን ይገሥጻል። ኢዮብ ያለበት ሁኔታም እጅግ የተንኳሰ እንደ ሆነ በምሳሌ አስደግፎ ይናገራል። አንድ ሰው በእግዚአብሔር ተግሣጽ ውስጥ ካለፈ በኋላ ንስሐ መግባት ቢያስፈልገው፤ እግዚአብሔር እንደ ዓለም አስተዳዳሪ ለሰው መሻት መልስ መስጠት አለበት? በውስጡ ታዋቂነት ያለው መልስ በጭራሽ! የሚል ነው። ኤሊሁ ማንንም ጠቢብ ቢያማክር የኢዮብ ባሕርይ በእግዚአብሔር ላይ ቃላት እንደሚያበዛ ሰነፍ እንደ ሆነ እንደሚስማማ ርግጠኛ ነበር። ስለዚህም ኢዮብ ይፈተን ዘንድ ይገባው ነበር።

በቀ. 31-32 ላይ የተሰጠው ምሳሌ ኢዮብን ስለ ጸጸት ጉድለት ለማሳፈር የተሰጠ ይመስላል። ቀ. 33 ላይ የቀረበው ጥያቄ ኢዮብን ለመቀስቀስ ሳይቀርብ አልቀረም። አላግባብ ስለ ተያዘ እግዚአብሔር ሊክሰው ይገባል? በጭራሽ። አሁንም የኢዮብ በደል ራሱን ከእግዚአብሔር ጋር ማስተካከልና በዚህም ዐመፀኛ መሆኑ ነው።

5. ሦስተኛው ንግግር (35፥1-16)

ኢዮብ ኤሊሁን የረበሸ ጥያቄዎች አንሥቷል። ኤሊሁም በዚህ ንግግር ኢዮብ ስለ እግዚአብሔር ፍትሕ ከነበረው ግርታ አንጻር ጠቃሚ ነጥቦችን ዘርዝሯል። ኤሊሁ ኢዮብ ምን ያህል በንግግር የተፋለሰ ሐሳብ እንደ ተናገረ መዘርዘር ይጀምራል (ቀ. 1-3)፤ ይህም በአንድ አፋ እግዚአብሔር በመጨረሻ እንዲያጸድቀው ተናግሮ፤ በዚያው አፋ ኀጢአት ባለመሥራቱ ምንም እንዳልተጠቀመ መናገሩ ነው (ከ34፥9 ጋር ያነጻ)። በሌላ አነጋገር፤ እግዚአብሔር ጻድቅ ካልሆነ ኢዮብ በእርሱ ለመጽደቅ ለምን ይፈልጋል ማለት ነው። ኤሊሁ ኢዮብ በእግዚአብሔር ጻድቅ መሆኑ እንዲመሰክርለት መፈለጉ እርሱ ጻድቅ እንደ ሆነ ማመኑ መሆኑን አልተረዳም። ኢዮብ በርግጥ እግዚአብሔር ምን እያደረገ እንደ ሆነ ለመገንዘብ በነበረው ትግል መካከል ሁለት ነገሮችን ያንጸባረቀ ሲሆን፤ ይህም እንደሌሎቹ ወዳጆቹ ሁሉ ኤሊሁም እርሱን ሊሰማው ያልቻለ መሆኑን አንደኛው ነው።

ለኢዮብ የሐሳብ መፋለስም (ቀ. 4-8) ኤሊሁ ሲመልስ ኢዮብ ደግሞ ሠራ ክፉ እግዚአብሔር ምንም እንደማይጠቀም ተናግሯል። እግዚአብሔር እጅግ የላቀ ከመሆኑ የተነሣ የሰዎች ልጆች ጥቃቅን ድርጊቶች በእርሱ ላይ የሚያሳድሩት ምንም ዐይነት ተጽዕኖ የለም። የኢዮብ ጻድቅ መሆንም ሆነ ከዚያ መጉደል የሚገዳው እንደ እርሱ ዐይነት ሰዎችን ብቻ ነው (ቀ. 8)።

ከንግግሩ የተነሣ የመነጨው ሌላው ሐሳብ እግዚአብሔር ለጭቀኛች ጩኸት ጆሮ አልሰጠም በሚለው የኢዮብ ቅሬታ ላይ ያጠነጥናል (ከ24፥1-12 ጋር ያነጻ)። ኤሊሁ ሊያጸናው የፈለገው ሐሳብ ሰዎች ለእግዚአብሔር ግድ የላቸውም እንጂ እግዚአብሔር ለሰዎች ግድ የሚለው መሆኑን ነው። ሰዎች እግዚአብሔር እንዲያድናቸው ይፈልጋሉ፤ እንደ ፈጣሪ፤ ታዳጊና የጥበብ ምንጭ ሊያከብሩት ግን አይወዱም (ቀ. 9-11)። የሰው ትዕቢት እግዚአብሔር ባይ ለሆነው የድረስልኝ ጥሪ ምላሽ እንዳይሰጥ ዕንቅፋት ይሆናል (ቀ. 12-13)። እግዚአብሔር ለኢዮብ ያልመለሰውም ለዚህ ነው። የእግዚአብሔር ዝምታ ተመሳሳይ መንፈስ ከተንጸባረቀበት የኢዮብ አቤቱታ፤ ጥያቄና ውትወታ የተነሣ የመጣ ነበር (ቀ. 14-15)። የኢዮብ ንግግርም ዕውቀት አልባ ቃላት የበዙበት ነበር (ቀ. 16)።

1-3 ኢዮብ ይህን ንግግር ቃል በቃል ባይናገርም ኤሊሁ የኢዮብን ሁለት አመለካከት ለማንጸባረቅ ሞክሯል። ኢዮብ በመጨረሻ ጻድቅ ሆኖ እንደሚወጣ ርግጠኛ ነበር (ከ13፥13-19 ጋር ያነጻ)፤ ነገር ግን ኀጢአት ባለመሥራቱስ ምን አተረፍሁ ብሎ ነበር። ኢዮብ የተገነዘበው ግንዛቤ ሐሳቡን ያንጸባረቃል፤ ጥፋተኛ መርሕ መሠረት የደረሰበት መከራ ተገቢ አልነበረም። ጥፋተኛ ሆኖ የተገኘው ያለ ክስ ነበር። ስለዚህም ኢዮብ ነጻ ተደርጎ እንዲለቀቅ መፈለጉ ትክክል ነበር። ኤሊሁ ግን በኢዮብ ንግግር መካከል ሊመለከት የቻለው እግዚአብሔር ትክክል አይደለም የሚለውን ክስ ብቻ ነበር።

4-8 በመለኮታዊው ምጥቀትና በሰው ባሕርይ መካከል ያለው ልዩነት በኢዮብ አእምሮ ውስጥ ተቀርጾ ነበር። እግዚአብሔርን እንደ ንቁ ታዛቢ፤ ያም ሰዎችን እንደሚመለከት (7፥17-20) ቢያይም፤ “ኀጢአት ብሠራ አንተን ምን አደርግላለሁ?” (7፥20) ብሎ መናገሩ ደግሞ እጅግ የላቀ ለመሆኑ ያመለክታል። ለኤሊሁ እግዚአብሔር በጽድቃችን እንደሚያደገፍ በኀጢአታችን ደግሞ እንደማይገዳ ሆኖ እጅግ የላቀ ነው። ይህ ሐሳብ እግዚአብሔር በሰዎች የገቢርም ሆነ የግድፈት ኀጢአት ሊገዳ አይችልም፤ የሚያጣውም ነገር የለም የሚለው አመለካከት የበለጠ ዳብርአል።

በኤሊሁ ሥነ መለኮት ውስጥ የእግዚአብሔርን ፈቃድ ከፍቅር በመነጨ ልብ ማድረግ አልተካተተም። የምናደርገው ነገር በመልካምም ይሁን በክፉ ተጽዕኖ የሚያሳድረው በሰዎች ላይ ነው (ቀ. 9)። እግዚአብሔር እንደ ጻፈ ቢቀጣን ወይም ቢሸልመንም እንደ አባት ግን ቅር ወይም ደስ የሚሰጥበት ሚና የለውም።

9-16 ኢዮብ በእርሱ ሁኔታ ላይም (ምዕ 23) ሆነ በሌሎች ላይ (ምዕ 24) ስለሚደርሰው መከራና ጭቁና እግዚአብሔር ግድ አልተሰኘም በማለት ሙሉ ንግግር አቅርቧል። ኤሊሁም ጉዳዩን በቀ. 9 ላይ በማንሣት ምላሽ ለመስጠት ተነሥቷል። በመከራ

ውስጥ ያለው የእግዚአብሔር ዐላማ ለማስተማር (ልክ ለማግኘት) እና ለማስጠንቀቅ እንደ ሆነ ገልጿል (33፥16-22)። ጨቋኙን እንደ ቅጣት መሣሪያ እየተጠቀመበት ስላለ ዝም ብለውም ሊሆን ይችላል (34፥29-30)። ቊጣውን ያቈደውም ንስሐን ተስፋ አድርጎ ሊሆን ይችላል (33፥29-30)። ኤሊሁ ለጎጢአት ቤዛ አቅርቦ ስለ ጸጋ የሚመልድ መካከለኛ መልአክ ቢገኝ ስላለ፣ ስለ ፍትሕ የነበረው ግንዛቤ ግትርነት ያለበት ብቻ አልነበረም (33፥23-24)። ለርዳታ ወደ እግዚአብሔር የሚጮኹ እርሱን እንደ ፈጣሪና እንደ አዳኝ የማያከብሩ ጎጢአተኞች ሊሆኑም ይችላሉ። ጨኸታቸው ስለ አካላዊ ሕመም እንጂ ስለ መንፈሳዊ ረኅብ አይደለም።

“በሌሊት መዝሙር” የሚለው ከትድግና በኋላ የሚቀርብን የምስጋና መዝሙር ያመለክታል (ከመዝ 42፥8 ጋር ያነጻ)። ቊ 11 የመለኮት አምሳል ተካፋይ የሆኑ ወንዶችና ሴቶች ከዱር አራዊት ይልቅ የእግዚአብሔርን ድምፅ መስማት የሚችሉበት ዐቅም እንዳላቸው ያመለክታል። እንደ ኤሊሁ ከሆነ እግዚአብሔር እንደ ዱር አራዊት ባይ ጨኸት ለሆነው የሰዎች ልጆች ጥሪ ምላሽ የለውም።

ኤሊሁ በመከራ ውስጥ የሚያልፉ ሰዎች ፈጣሪያቸው የጥበብና የደስታ ምንጭ መሆኑን መዘንጋታቸው የእልኸኝነት ምልክት እንደ ሆነ ተስምቶታል። ኢዮብ ጎጢአተኛ ሳይሆን ይችላል፤ እልኸኝነቱን ስለ ተጋራ ግን ምላሽ አላገኘም። ኤሊሁ ኢዮብ በእግዚአብሔር ችሎት ራሱን እንደ ካላሽ ከመቀጠሩ የተነሣ ቅር የተሰኘ ይመስላል።

ኢዮብ ባይ ቃላት ስላበዛም ይሰማ ዘንድ መጠበቅ አልነበረበትም። ከዚህ የክፉው ደግሞ የኢዮብ እምቢተኛ መንፈስ ነው፤ እግዚአብሔር ፊቱን ስለ ሸፈነ መውቀሁና (13፥24፤ 23፥3፤ ከቊ 14 ጋር ያነጻ) እና ትዕግሥቱ እንደ ተሟጠጠ የፍርድ ቤት ተሟጋች ወደ ሀልዎቱ ለመገሥገስ መናፈቁ (13፥15፤ 31፥35-37) ነው። አሁን ጉዳዩ በእግዚአብሔር ፊት ስለ ቀረበ፣ ኢዮብ መልሱ ስለ መዘገየቱ ማጉረምረምና እግዚአብሔርን ስለ ፍትሕ መንደል ለመውቀሥ ደፈረ።

6. አራተኛው ንግግር (36፥1-37፥24)

ኤሊሁ የእግዚአብሔርን ፍትሐዊነት ለማጽናት የጀመረውን መካከል ለመቋጨት ተጨማሪ ጊዜ አስፈልጎታል። በመጀመሪያ እግዚአብሔር ንያልና በዐላማውም ጽኑ (ቊ 5) እንደ ሆነና ለበደለኞች ሕይወት በመንሣት የተበደሉትን መብት እንደሚያስከብር (ቊ 6) ይናገራል። ከዚያም ይሄ ዐላማው እንዴት እንደሚፈጸም ይናገራል (ቊ 6-10)። ሕይወት ስንሰለትም ይሁን መከራ ምንም ነገር ያማጣ እግዚአብሔር ዐይኖቹን ከጸድቃት ፈጽሞ አያነሣም፤ መከራቸውን ግን ለማረቅና ወደ ንስሐ ለመመለስ ይጠቀምበታል (ቊ 7-10)። ለእርሱ ጥሪ ምላሽ መስጠት የሰውን ሕይወትና ዕጣ ፈንታ ይወስናል። መታዘዝና በበረከቱ ሥር መኖር፤ አለመታዘዝና በምሬት ወደ ሞት መሄድ (ቊ 11-14)።

ኤሊሁ የነቀፌታን መንፈስ በመተው (35፥14-16) ትድግና እንደሚጠብቀው በመናገር ኢዮብን ለማጽናት ይሞክራል (ቊ 15)። ኢዮብ በመከራው መካከል የእግዚአብሔርን እጅ የሚያይበት ጊዜ ነበር። ኢዮብ እግዚአብሔር ከመከራ መንጋጋ፣ ከባርነትና ጭቁና ወደ ነጻነትና ወደ ጸሎት እያመጣው እንደ ሆነ መረዳት ነበረበት (ቊ 16-17)። ቊ 18-21 ምናልባትም ስለ ብልጽግናና ወደ ክፋት ስለ መመለስ ለኢዮብ የተሰጠ ተጨማሪ ማስጠንቀቂያዎች ናቸው።

ቊ 22 ላይ ኤሊሁ እግዚአብሔር በሰዎች መከራ መካከል ስላለው ዐላማ መናገሩን በመቋጨት ወደ ቀደመው ሐሳብ ይመለሳል። ስለ እግዚአብሔር ንያል ታላቅነትና ስለ መንገዶቹ ልዩ መሆን (ቊ 22-23)። እርሱ ስሕተት የሌለበት ፍጹም አስተማሪም ነው። ኢዮብ በጌታው እግር ሥር ተቀምጦ የእግዚአብሔር እጆች እንደሚይሳሳቱ ሲማር ይሻለዋል። ከዚያም ኢዮብ እግዚአብሔርንና ሥራውን ያከብር ዘንድ ይሰናዳል (ቊ 24:26)። ኤሊሁ በእግዚአብሔር ታላቅነት እጅግ ከመደነቁ የተነሣ በድንገት በምስጋና ውስጥ ገብቷል። ጭብጡ በፍጥረት መካከል ያለው የእግዚአብሔር መንገድ ምስጢር ነው። የኤሊሁ ዋነኛ ዐላማ ግን ኢዮብን በእግዚአብሔር

የመግባት መንገዶች ማስደነቅ ነበር። ሁለቱ አንዳንድ ጊዜ ይጣመራሉ (37፥13)።

ቅኔው በበልግ ዝናብ መዝነብ የሚታየውን የእግዚአብሔርን ሥራ ያደንቃል። እጁ ጠብታውን ያተንናል፤ ርጥበትንም ምድር ላይ ያፈሳል፤ በዚህም ለሰዎች ልጆች ዘራቸውን ይሰጣል (ቊ 27-28)። እግዚአብሔር በመብረቁ ብልጭታና በነጉድጓዱ ጨኸት ዝናቡ የማያጥበውን ነፋሻና በረዶአማ ክረምት ያስገባል፤ ይህም ሰዎችና ሌሎች የእርሱ ፍጥረታት ጎይሱ ሲገለጥ እንዲያዩ ነው (ቊ 29-30)።

ከዚህ ቅኔ በኋላ ኤሊሁ ኢዮብን የፍጥረትን ምስጢር በተመለከተ ዐንገት የሚያስደፉ ጥያቄዎችን ይጠይቀዋል (37፥14-18)። ኢዮብ እግዚአብሔር እነዚህን አስደናቂ ነገሮች እንዴት እንደሚሠራ ካልተረዳ፣ ከዚህ ባነሰ ሁኔታ ምስጢር የሆነውን የእግዚአብሔር መግባት ሊረዳ ይችላል (ቊ 19-20)።

ሌላ የመጨረሻ ከተፈጥሮ የሚገኝ ትምህርት የኤሊሁን ትኩረት ሳበ። ክረምት ሲያልፍና ሰማያት ከደመና ሲጸዱ፣ ፀሐይ እንደምትነግሥ ሁሉ እግዚአብሔርም በወርቃማ ግርማው ይሠለጥናል (ቊ 21-22)። ኤሊሁ ይህንን መለኮታዊ ክሥተት ተጠቅምም ስለ እግዚአብሔር ንያልና ለሰዎች ልጆች ስላለው በጎ ፈቃድ (ቊ 23) ወደሚያመነግሩ ሐሳብ ይመለሳል፤ ይህም እርሱን እንድናመልከው የሚረዳን ቀስቃሽ ጎይል ነው (ቊ 24)። ሁሉ ከተባለና ከተደረገ በኋላ የቀጠለው የኤሊሁ ንግግር ተከትሎ ለመጣው የእግዚአብሔር መገለጥ መንገድ አመቻቸ።

1-4 ኤሊሁ ስለ እግዚአብሔር የሚናገረው ብዙ ነገር ያለው ተሟጋች፣ የእግዚአብሔር ተቆርቋሪ ሆኖ ይታያል። “በዕውቁቱ ፍጹም የሚለው ሐረግ እግዚአብሔርን ሳይገልጥ አይቀርም (ከ37፥16 ጋር ያነጻ)። ኤሊሁ ለእግዚአብሔር የተጠቀመውን ፍጹምነት ለራሱም ይጠቀማል ማለት ከባድ ነው። ምናልባት ኤሊሁ ንግግሩ ፍጹም የሆኑ ቃላት ምንጭ ከሆነው ከእግዚአብሔር ስለ ተገኘ “በንግግሩ ፍጹም” እንደ ሆነ ይሆናል ሊያመለክት የወሰነው።

5-14 ከዚህ በኋላ ኤሊሁ የሚናገረው ነገር ሁሉ በቊ 5 ሐሳብ ላይ የሚያርፍ ነው። የእግዚአብሔር ብርታት ዐላማውን ዳር ያደርሳል። ለክፉው ረጅምን ዕድሜ ከመስጠት ይልቅ የተጠቁ ፍትሕ ማግኘታቸውን ያረጋግጣል። ቊ 6-7 የእግዚአብሔርን የመጨረሻ ዐላማ ያረጋግጣል፤ ከ8-12 ያሉት ግን ሁኔታዊ ናቸው። ኤሊሁ ኢዮብ ጸድቁ በመከራ ውስጥ ስለ ማለፉና ክፉው ስለ መበልጸጉ ለተናገረው ንግግር ጆሮውን ሰጥቷል። ስለ እግዚአብሔር ጥበቃ ኢዮብ ለተቸገረበትም ሐሳብ ምላሽ ሰጥቷል። እግዚአብሔር ዐይኖቹን ጨርሶ ከጸድቃን ላይ አያነሳም። በመጨረሻ ያከብራቸው ዘንድ ግን ስለ ጥቅማቸው በተግባሩ ውስጥ ያሳልፋቸዋል። የእግዚአብሔር የማይዛነፍ ዐላማ የሰዎች ልጆችን ልብ መድረስ ነው፤ ሲያስፈልግም የመከራ ገመድን ይጠቀማል። ተግባሩን እንዲሰሙ ያደርጋቸዋል፤ ትኩረታቸውን ካገኘ በኋላ ለንስሐ ይጠራቸዋል። ትኩረት ከተገኘ በኋላ መታዘዝ ወደ ሕይወት፣ አለመታዘዝ ደግሞ ወደ ሞት ነው የሚያመራው።

15-21 ኤሊሁ ክፉው ይበልጽጋል የሚለውን የኢዮብ ክርክር መና ሊያደርግ ይሞክራል፤ ጸድቅ በመከራ ውስጥ እንደሚያልፍ ቢስማማም፣ ተግባሩ የሚያስፈልጋቸው ከመንገድ ሲሰቱ ብቻ እንደ ሆነ ይገልጻል። ስለዚህም ኢዮብ ተስፋ አለው። ከትካዜ መንጋጋ ሊያወጣው የመጣውን የእግዚአብሔር ድምፅ ቢሰማ ከመከራው የተነሣ ይተርፋል።

ከ17-20 ኢዮብን ስለ ንያሉና ሀብቱ የተዛባ አጠቃቀም የሚገሥጽ ክፍል ነው። ኤሊሁ እግዚአብሔር በመከራው ውስጥ ሊያስተምረው የፈለገውን ትምህርት እንዲያገኝ ኢዮብን ያሳስበዋል። አንድ ቀን ኢዮብ ከሀብቱና ራሱን ጸድቅ ለማድረግ ከጣረበት ጥረት በላይ መከራው የከበረ እንደ ነበር መገንዘቡ አይቀርም። ቊጥር 20 አስቸጋሪ ቢመስልም፣ ኢዮብ የእግዚአብሔር ብርቱ ፍርድ አውን የሚሆንበትን ሌሊት ከመናፈቅ ይልቅ እግዚአብሔር በመከራው ውስጥ የሚያስተምረውን ዝቅ በማለት ልብ እንዲል የሚያሳስብ ነው።

22-26 እነዚህ ጥቅሶች የፊተኛው ክፍል ማጠቃለያና የምስጋና ቅኔው የመጀመሪያ አንጻር ናቸው። ኤሊሁ ወደ ቀደመውና ስለ እግዚአብሔር ኃይል ወደሚናገረው ጭብጡ ይመለሳል። ኢዮብ ትኩረቱን ማድረግ ያለበት በእግዚአብሔር ኃይልና ጥበብ እንጂ በፍርዱ ላይ መሆኑን እንደሌለበት ዐስቧል። የታላቁ አስተማሪ ጥበብ የሥራውን ቀናነት ያረጋግጣል፤ ኃይሉም ጥበብ የተሞሉ ዕቅዶች ዳር እንዲደርሱ ያደርጋል። የእግዚአብሔር አሠራር የሚመነጨው ከሉዓላዊ ነጻነቱ ነውና ማንም ሰው የእርሱን ባሕርይ ትክክለኛነት ጥያቄ ውስጥ ሊያስገባ አይችልም። የሰዎች ልጆች የእግዚአብሔርን ሥራ ከሩቁ ስለሚመለከቱ ሙሉ በሙሉ ይረዱት ዘንድ አይችሉም፤ ስለዚህም ጠቢብ የሆኑት በደስታና በምስጋና ይመለከቱታል። ኤሊሁ ኢዮብን ሉዓላዊ ጌታውን ሊያሳይና አገዛዙን ሊማርበት ለሚያስቸለው መገለጥ አዘጋጅቶታል።

27-33 ማኅሌቱ ስለ እግዚአብሔር ታላቅነት በዝርዝር በማወደስ ይቀጥላል። ኤሊሁ ኢዮብ ስለ ሥራው እግዚአብሔርን እንዲያከብር ካሳሰበው በኋላ (ቍ. 24) በተፈጥሮ መካከል ያለውን የእግዚአብሔርን ሥራ በዝርዝር ያወግዳል። ከማኅሌቱም በኋላ ኤሊሁ ንግግሩን የሚያጠናቅቀው ኢዮብን በመዝሙሩ ይዘት ላይ ተንተርሶ በማሳሰብ ነው (37፥14-24)።

እግዚአብሔር በፍጥረት ላይ ያለው ታላቅነት በዝናብ ዑደት ተገልጦ ይታያል። ዝናብ ከእግዚአብሔር ስጦታዎች መካከል ዋነኛ ተፈላጊና ግልጽ በረከት ነው። የርጥበትን ክምችትና ጠብታን በይዘታቸው መረዳት ቢያስቸግርም ጉልሕ ሆነው ግን ይታያሉ። ትነት ግን እንዲህ አይደለም። ነገሩን የገለጠው እግዚአብሔር ስለ ነበር ኤሊሁ የፊዚክስ ዕውቀት አላስፈለገውም።

“ድንኳኑ” (ቍ. 29) የሚለው የዕብራይስጥ ቃል መዝ 18፥11 ላይ “አጎበር” ተብሎ የተተረጎመ ሲሆን ተዛማጅ ትርጉሙም “የጥቁር ደመና ሰማይ” መሆኑን ያመለክታል። “የባሕሩንም ወለል ይሸፍናል” የሚለው “የባሕሩን ወለል ያበራል” ተብሎ ሊተረጎም የሚችል ሲሆን፤ የዚህም ምክንያት በብልጭታ መሸፈን ማብራቅን ስለሚያመለክት ነው። ለቍ. 31 የተሰጠው የዐመት የግርጌ ማስታወሻ በእርሱ ጠል ሕዝቦችን እንደሚመግብ እንጂ “መፍረድ” ወይም “መቅጣት” ተብሎ ሊተረጎም እንደሚችለው “ማስተዳደር” እንዳልሆነ ተመልክቷል። እግዚአብሔር በውሽንፍር መፍረዱ ወይም መቅጣቱ መብረቅን በመጠቀሙ ግልጽ ሆኖ ይታያል። መብረቅም ነጥሎ በመምታት የእግዚአብሔርን ዐላማ የሚያሳካው እርሱ ሊቀጣቸው በመረጣቸው ላይ ነው (37፥13)።

37፥1-13 ኤሊሁ የቃሉ ሥልጣንና ኃይል መገለጫ በሆነው በእግዚአብሔር ድምፅ ተደንቋል። በንይሉ በረዶውንና ዝናቡን ይዛል፤ ነገድጓድም የድምፁ ማስገምገም እንጂ ሌላ አይደለም (ከመዝ 29 ጋር ያነጻጽር)። እግዚአብሔር ኃይሉን ባሳየ ጊዜ የኤሊሁ ልብ ቀለበ። ክፍሉ የአካባቢውን አየር ሁኔታና ውጤቱን ጠጋ አድርጎ ማሳየቱን ቀጥሏል። ደመናት የርጥበት ማከማቻና የመብረቅ መድረክ ናቸው። በተፈጥሮ ዑደታቸው መካከል ለእግዚአብሔር የተገዙና ዐላማውን የሚፈጽሙ ናቸው። ኤሊሁ እግዚአብሔር በተፈጥሮ ላይ ባለው ሥልጣንና በሰዎች ልጆች ጉዳዮች ላይ ባለው የበላይነት መካከል ቀጥተኛ ተዛማጅነት እንዳለ ተገነዘበ።

ቍ. 13 እግዚአብሔር ውሽንፍርን ሊጠቀምባቸው የሚችልባቸውን መንገዶች በመዘርዘር የተነሣውን ጭብጥ ይቋጫል። ኤሊሁ ኢዮብን እግዚአብሔር በተፈጥሮ ላይ ያለውን ሥልጣን በማንሣት ከማስደነቅ ያለፈ ዐላማ ነበረው። ስለዚህ የእግዚአብሔር ስውር የተፈጥሮ መንገድ ከስውር የአደራረጉ አሠራር ጋር እንደሚዛመድ ያመለክታል። ክፉው እንደሚቀጣ ሁሉ የእግዚአብሔር ዐላማ ለማቅናት ከሆነ ውሽንፍር የቃል ኪዳን ፍቅሩን የሚገልጥበትና ሕዝቡን የሚታደግበት መንገድ ይሆናል (ኢያ 10፥11፤ 1ሳሙ 7፥10-11፤ መዝ 105፥32-33)። እግዚአብሔር የቃል ኪዳን ፍቅሩን የወቅቱን ዝናብ በመስጠትም ይገልጣል (ዘዳ 11፥13-17)። ከዚህም በመነሣት ውሽንፍር ሦስት ዐላማዎች እንዳሉት መረዳት ይቻላል፤ መቅጣት፣ ፍቅሩን ማሳየትና በሥራው ደስ መሰኘት (ከ38፥26 ጋር ያነጻጽር)። አንዳንድ እግዚአብሔር የሚያደርጋቸው ነገሮች እርሱን ከማስደሰት ያለፈ ምክንያት ላይኖራቸው ይችላል። ኤሊሁ እዚህ

አስገራሚ ነጥብ ላይ ከደረሰ በኋላ እውነቱን ከኢዮብ ሁኔታ ጋር ለማጣጣም ይሰናዳል።

14-20 የአጠያየቁ ሁኔታ ሊመጣ ባለው ንግግር ያለውን መለኮታዊ አካሄድ ይጠቁማል። ኢዮብ ቆም ብሎ ስፍራው ምን ያህል የተውገረገረ እንደ ሆነ ልብ እንዲል ያስፈልገዋል። የሌላውን ዕውቀት እንዲጨምር የተጠየቀ ሲሆን በእግዚአብሔር ፍጹም ዕውቀት አንጻርም ስለ ተዘፈቀበት ድንቁርና ተወቅሦአል። ስለ አየሩ ጠባይ ሊያደርገው የሚችለው ምንም ነገር የለም። ዕውቀትም ብርታትም የጉደለው ፍጡር ታዲያ የእግዚአብሔርን ፍትሕ እንዲገነዘብ እንዴት ይጠበቃል? ኢዮብ ዶሴ አዘጋጅቶና ፊርማውን አኑሮ ክርክሩን ያቀርብ ዘንድ እግዚአብሔርን አልጠራምን?

21-24 ኤሊሁ ትኩረቱን ከሥነ ምግባር ትምህርት ወደ ተፈጥሮ ዐላማ ይመልሳል። ይህንንም ያደረገው የሥነ ምግባር ትምህርቱን የበለጠ ለማጽናት ነው። ከውሽንፍሩ በኋላ ሰማይ ሲጠራ የምታበራዋ ፀሐይ ትወጣለች፤ ልክ እንደዚሁ እንደ ወርቅ በሚያበራ ክብርና አስፈሪ ግርማ እግዚአብሔር ከማደራያው ይመጣል። ኢዮብ እግዚአብሔርን እንደ አምላክ፤ እንደ ሁሉን ቻይና ጻድቅ ተመልክቶ በልቡ ጠቢብ መሆኑን ለማሳየት ያመልከው (ይፈራው) ዘንድ ከኤሊሁ ማሳሰቢያ ተሰጠው።

ሐ. የእግዚአብሔር መገለጥ (38፥1-42፥6)

እግዚአብሔር ለኢዮብ መከራውን በተመለከተ ምንም መለኮታዊ ትንተና አልሰጠውም። የኢዮብ መጽሐፍ ግን እግዚአብሔር ከመገለጡ የተነሣ ለንጹሕ ሰው መከራ ስለሚቀበልበት ምስጢር በአእምሮ ስሌት ከሚገኝ መልስ የጠለቀ መሠረታዊ ነገር እንዳለ ያስተምረናል። የኢዮብ ትልቁ ሥቃይ ከእግዚአብሔር የመለየቱ ሐሳብ ነበር። አጽናኞቹ እንዳሰቡት የተለመደው ምክንያት ንጢአት ነው። ከመገለጡ የተነሣ ግን እግዚአብሔር ትቶት እንዳልነበረ ኢዮብ ተረዳ። ኢዮብ እግዚአብሔር ወዳጅ ይሁነው እንጂ ለምን መከራን እንደሚቀበል ባይገባውም እንኳ ሊጋፈጠው እንደሚችል ቀስ በቀስ ተገነዘበ። ኢዮብ ከዚህ ቀደም የነበረው እግዚአብሔርን የማወቅ ሕይወት ከመገለጡ በኋላ ካገኘው ጋር ሲነጻጸር ቍጥር የሚገባ አልነበረም። እንደዚያ ዐይነቱ ልምምድ እግዚአብሔርን የመስማት ብቻ ሲሆን፤ ይሄ ግን በዐይን ሳይሆን በልብ እግዚአብሔርን የማየት ደስታ ነው (42፥5)።

ኢዮብ በጌታ እግር ሥር የመቀመጥን ታላቅ ዕድል አገኘ። ኢዮብ በፍጥረት መካከል ከእርሱ ጋር በመራመድና ድንቅ ሥራውን ልብ በማለት ስለ እግዚአብሔር ባሕርይ መኖር ነበረበት። ለሰዎች ልጆች ግርታ ብቻ ሳይሆን ደስታና ግርምትም በሆነው አጽናፈ ዓለም መካከል ስላለው እግዚአብሔር አስገራሚ በሆነ መንገድ ተገነዘበ። በዚህም ኢዮብ ስለ መከራው ይቅርና ስለ ዓለማቱ ምስጢር ባይረዳም እንኳ እግዚአብሔርን እንዲሁ ስለ ቃሉ ማመን እንዳለበት ተረዳ።

ከእግዚአብሔር ንግግር ዐላማዎች መካከል አንዱ ኢዮብም ሆነ ባልንጀሮቹ ሙሉ ዕውቀት እንደሌላቸው ማሳየት ነው። በርግጥም ንግግሩ የሰው ዕውቀት ምን ያህል ውሉን እንደ ሆነ ያመለከተ ነበር። ንግግሮቹ ላይ ላዩን ሲታዩ በተፈጥሮው ዓለም ላይ ብቻ ያተኮሩ ይመስላሉ፤ ጥንቃቄ የተደረገበት ምንባብ ግን ከዚህ ያለፈ ነገር እንዳላቸው ይገልጣል። በመጀመሪያው ንግግር (ምዕ 38-39) በፍጥረት መካከል የተገለጠው የእግዚአብሔር ሥራ ይታያል። ከዚያም ኢዮብም ሆነ የጊዜው አንባቢ ስለ እግዚአብሔር ዓለም ጥቂት ብቻ እንደሚያውቅ የሚያስረዱ ሁለት ምዕራፎች ቀርበዋል። ኢዮብም ቃላቱ ያለ ዕውቀት እንደ ነበሩ ተናገረ “እጄን በአፌ ላይ አጭናለሁ . . . ከንግዲህ ወዲህም አልናገርም” (40፥4-5)።

ሁለተኛው ንግግር ጨርሶ በተለየ ሁኔታ ነው የቀረበው። መግቢያው (40፥8-14) እግዚአብሔር ክፉዎችን ያደቅ፤ ትዕቢተኞችን ደግሞ ያዋርድ ዘንድ ኃይልና ችሎታ እንዳለው ይናገራል። ዐላማው ኢዮብ እግዚአብሔር የምድር ፈጣሪና አጽኚ መሆኑን ከማሳየት ያለፈ ነው፤ እግዚአብሔር የሥርዐት ሁሉ አምላክ እንደ ሆነ ኢዮብ እንዲገነዘብ ነበር፤ የኢዮብም ተገቢ ምላሽ ንስሐ ነበር (42፥1-6)።

1. የእግዚአብሔር ቀዳሚ ቃል (38÷1-40÷2)

38÷1 ኢዮብ ኤሊሁ እንዳሰበው እንደ “ወርቅ የሚያበራ” ብርሃን ወይም “አስፈሪ ግርማ” አላየም (37÷22)። በወውሎ ነፋስ መካከል ከሰማው የእግዚአብሔር (ያህዌ) ድምፅ በቀር ያየው ነገር አልነበረም። ይህ የአስራኤል የቃል ኪዳን ስያሜ በመጽሐፉ መግቢያ፣ በንግግሮቹና በማጠቃለያው ላይ ጥቅም ላይ ውሏል፤ “የምሥራቅ ሰዎች” (የኢዮብ ባልንጅሮች) ግን እግዚአብሔርን በዚህ ስሙ አያውቁትም፤ ምክንያቱም ምዕራፎቹ የቀደመውን ትውልድ ወይም እስራኤላዊ ያልሆነ ማኅበረ ሰብ መጠሪያ ጠብቀው ስለ ቈዩ ነው።

2-3 ኢዮብ የእግዚአብሔርን ምክር እንዴት “ሊያጨልም” ወይም ሊሸፍን ቻለ? ያለ ጥርጥር ይህ የሚገልጸው ቀድሞ ኢዮብ በራሱ ሐሳብ ከሠራው ረቂቅ መልክት ጋር ባላጋራ ሆኖ ሲገጥም የተጠቀመበትን ከመጠን ያለፈ የቁጣ ንግግር ነው። አሁን ከራሱ ከእግዚአብሔር ጋር እንዳለ መግጠም አስፈለገው። እግዚአብሔር ኢዮብን በጥያቄ ቢያጣድፈውም ስለ መከራው አለማንግቱ ግን ይገርማል፤ የቅዱሳን መከራ በተመለከተም ስላለው ግርታ ምንም አልተናገረም። ኢዮብ የፈለገውን የክስ ጽሑፍ ወይም የንጽሕና ብዬ አላገኘም። ይህም ሆኖ ግን መከራው ይደርስበት ዘንድ ንጢአትን ሠርቷል ተብሎም አልተዋረደም። እናም የኢዮብ ንጽሕና ውስጥ ውስጡን የተመሰከረለት ሲሆን፣ ኋላም ላይ በቀጥታ ተረጋግጧል (42÷7-8)።

ኢዮብ እንዳሰበው እግዚአብሔር ጠላቱ አለመሆኑን መረዳቱ ጠቃሚ ነው። ጌታን ፊት ለፊት ጎደቶ እግዚአብሔርን እንደ እግዚአብሔርነቱ መረዳቱ ሁሉ መልካም እንደ ሆነ ማረጋገጫ ነው። ኢዮብ ለምን በመከራ ውስጥ እንዳለፈ ትምህርት አላገኘም፤ እግዚአብሔርን ግን በእምነት እንደ ፈጣሪ፣ እንደ አጽኝና ወዳጅ እንዲቀበል ምክንያት ሆነለት። ይህንን ትምህርት ለመማር እግዚአብሔር በርግጥ ማን እንደ ሆነ ማወቅ ነበረበት። ይህንንም ትምህርት ያገኘው ከእግዚአብሔር ጋር በፍጥረቱ መካከል በመመላለስና ዓለማትን ከፈጠረበትና ካጸናበት የእግዚአብሔር ንይልና ጥበብ አንጻር ስላለው ውሱንነት በመጠየቅ ነበር። ንግግሮቹም፣ የእግዚአብሔርን የፍትሕ አደራረግ በተመለከተ ለጠየቃቸው ጥያቄዎች ምላሽ ባያገኝም እንኳ፤ በእግዚአብሔር መልካምነት ላይ ሙሉ እምነት እንዲጥል አስቸለውታል።

4-7 “በርግጥ የምታስተውል” በሚለው የእግዚአብሔር ንግግር ውስጥ ያለው ምፅት የሰላ ምፅት ከመሆኑም በላይ ዐላማም ነበረው። ኢዮብ እግዚአብሔር ዓለማትን የሚያስተዳድርበትን መንገድ ለመተቸት ደፈር ብሎ ነበር። በፍጥረት ጊዜ ኖሮ ቢሆን (የማይመስል ነገር መሆኑ ግልጽ ነው)፣ እግዚአብሔር ያን ሁሉ የተንጣለለ ፍጥረት እንዴት እንዳስተዳደረ ይገነዘብ ነበር። በዚያን ጊዜ የነበሩ መላእክት እንኳ ከፈጣሪ ሥራ የተነሣ ያሉት የአድናቆት ጨኸት ብቻ ነበር። በምድር የተወሰነው ኢዮብ የፈጣሪውን ማንነት ማየት አልቻለም ነበር። ኢዮብ ቃላት ስላበዛና ስለ እግዚአብሔር አደራረግ ብዙ ስለ ጠየቀ፣ የማሻሻያ ሐሳብ ሊቀርብበት አስከማይችል ድረስ ከፍጥረት አቅም በላይ ለሆነው የእግዚአብሔር ሥራ ስለ ቀረበው ሰማያዊ ዝማሬ ተነገረው።

ኢዮብ ከዚህ ምን ያህል ትምህርት እያገኘ እንደ ነበረ በ40÷4-5 ላይ ከሰጣቸው መልሶቹ ማረጋገጥ እንችላለን። “መላእክትም” ከሚለው ቃል ጋር በተጓዳኝ ለተቀመጠው የከዋክብት ሰውኛ አገላለጽ (ቍ 7) መዝ 104÷4 ይመለከታል። ነፋሳት የእግዚአብሔር መልእክተኞች (መላእክት) መብረቅ ደግሞ አገልጋዩ ናቸው (ከዕብ 1÷7 ጋር ያነጻ)።

8-11 በጥንቱ የመካከለኛ ምሥራቅ አካባቢ ሞገደኛውን ባሕር መቈጣጠር የመለኮታዊ ኀይልና ሥልጣን ልዩ መለያ ተደርጎ ይወሰድ ነበር። ጌታ አምላክ ባህርን በቃሉ ያስገዛል (ከሉቃ 8÷24-25 ጋር ያነጻ)። ይህም መልእክት እግዚአብሔር ለባሕር ወሰን እንዲሆን ባስቀመጠው “መዝጊያ” ግልጽ ሆኖ ተቀምጧል።

12-15 ንጋትና ወጋገን በሰውኛ ዘይቤ ተቀምጠዋል። በርግጥም ኢዮብ እነዚህን የእግዚአብሔር አገልጋዮች በማዘዝ “የምድርን ዳርቻ ይዞ ክፉዎችን ከላይዋ እንዲያራግፍ” ማድረግ አልቻለም።

የተቀመጠው ምስል የቀን ብርሃን ክፉዎችን እስከ ሥራቸው ይዞ ከብርድ ልብስ አቧራ እንደሚያራግፍ ሰው እንደሚበትናቸው በሚገልጥ ሐሳብ ላይ የተመሠረተ ነው። ወጋገን ከምሥራቅ እስከ ምዕራብ ያበራል፤ ይህም ዘርፉን ይዞ ነቅንቆ እንደ መጣል የሚቈጠር ነው። ቍጥር 14 12፻፷፱ንና ጥቅጥቱን የማለዳ ጥላ ሲያሳይ ያም ምድር ከማኅተም በታች ቅርጽ የሚያወጣውን ሽክላ ወይም የልብስ ዕጥፋት እንድናስታውስ የሚያደርግ ክሥተት ነው። የቀን ብርሃን ክፉዎች የሚሹትን ብርሃን ያሳጣቸዋል። ክፉዎች የተከለከሉት ብርሃን የክፉታቸው ውጤት የሆነው ጨለማ ሲሆን፣ በርግጥም ድቅድቅ ጨለማ ለራሳቸው እንደ ንጋት ነው (24÷17)። ክፉዎች “ብርሃኑን ጨለማ፣ ጨለማውን ብርሃን” የሚያደርጉ ናቸው (ኢሳ 5÷20)።

16-18 በዚህ ስፍራ እግዚአብሔር በዐይን ወደማይታዩ የፍጥረት ምስጢራት ዘወር ብሏል። ሂደቱን ልብ በሉ፤ መንዝ፣ ማየት፣ ከዚያም ያዩትን ልብ ማለት። እያንዳንዱ ርምጃ ለኢዮብ እየከበደው መጥቷል። እግዚአብሔር በዚህ በማይታይ ዓለም ላይ ያለው ቍጥጥር በባሕርና በምድር ላይ በሚኖሩ ሕዳዎች ላይ ካለው ቍጥጥር የሚለይ አይደለም (ከ26÷5-6)። ማንም ሕያው የሆነ ሰው ያላየውን ነገር ኢዮብ እንዴት ሊያውቅ ይችላል?

19-21 ኢዮብ ስለ ብርሃንና ስለ ጨለማ ምስጢር ምን የሚያውቀው ነገር ነበር? በዚህም ስፍራ የሚታየው የሰውኛ ዘይቤ እግዚአብሔር በሰማይ ፍጥረት ላይ ያለውን ቍጥጥር ያመለክታል። በኢዮብ ተፈጥሮአዊ ማንነት ላይ የቀረበው ምፅት እግዚአብሔር አምላክ እንደ ሆነ የሚገልጸውን የንግግሩን አንዳንድ ዐላማ ያመለክታል። ይህን ሁሉ ለማወቅ ከፍጥረት በፊት መወለድ ጨርሶውት የማይመስል ነገር ነው።

22-30 እግዚአብሔር በድጋሚ ኢዮብ የተፈጥሮ ሀብት ምንጭ ወደ ሆኑት ስፍራዎች መንዝ ይችል እንደ ሆነ ይጠይቀዋል (ከቍ 16-17 ጋር ያነጻ)። “መጋዘን” የሚለው ቃል በኤር 50÷25 ላይ ለመሣሪያ ማከማቻነት ውሏል። በዚህ ስፍራ ከውጊያ ጋር ተያይዞ የቀረበው ምስል በረዶ ወይም ዐመዳይ ብዙውን ጊዜ የእግዚአብሔር የጦር መሣሪያዎች እንደ ሆኑ ያመለክታል (መዝ 78÷47-48፣ 148÷8፣ ኢሳ 30÷30)። አንዳንድ ጊዜም እነዚህ መሣሪያዎች የፍጥረትን መጨረሻ ይቈጣጠርበታል።

እግዚአብሔር ስለ ሰማይ ስራዊት ኢዮብን ጥያቄ ከጠየቀ በኋላ ላይ ላዩን የተለመደ የሚመስል ነገር ግን የሰው ልጆችን ትኩረት የሚሻ ሐሳብ ይሰነዝራል። ኤሊሁ እግዚአብሔር ፍጥረቱን ለመባረክ ወይም ለመቅጣት እንደሚጠቀምበት የተናገረ ሲሆን (37÷13)፣ እግዚአብሔርም በዚህ ስፍራ ስላነገው ሐሳብ ጠቁም አድርጎ ነበር፤ የገዛ ኀይሉን ደስ ለተሰኘ በት ነገር እንኳን መጠቀም እንደሚችል። እርሱ ሰውም የሌለበትን ምድረ በዳ የሚያጠባ እንደ ሆነ መገለጹ ለሚያደርጋቸው ነገሮች ሰው አስፈላጊ እንዳልሆነ ያመለክታል። በረሐውን የሚያጠጣው ደስ ስለሚሰኝበት ነው። ኢዮብ ዘመን ተጋሪዎቹ በቀላሉ ለመለሳቸው ጥያቄዎች ለእግዚአብሔር በቂ ምላሽ መስጠት ችሏልን? ዝናብ አባት በረዶስ እናት አለውን? ምላሽ የማይሻው ጥያቄ የፍጥረት ወንዳዊና ሴታዊ ገጽታ የእግዚአብሔር ሥራ ብቻ እንደ ሆነ ለኢዮብ የሚያረጋግጥ ነው።

በቍ 30 ላይ የተገለጸው የጥልቁ ገጽ መጋገር በመጽሐፍ ቅዱሱና በአካባቢው ለነበረው መልክእ ምድር እንግዳ የነበረ ክሥተት ነው። በኢዮብ መጽሐፍ ላይ እንዳሉት እንደ ሌሎቹ ክፍሎች ሁሉ (ከ26÷7-10 ጋር ያነጻ) ይህም ክፍል ለተፈጥሮአዊው ክሥተት የተብራራ ምላሽ ይሰጣል።

31-33 ኢዮብ ከእግዚአብሔር ጋር በመሆን ከጥልቁ እና ከሞት ደጆች (ቍ 16-17) ወደ ሰማይ ከዋክብት አመራ። ቋንቋው የጥንት ሰዎች የሰማይን ክምችት በሚመለከቱበት ጊዜ ይሰጡ የነበረውን የምስል ገለጽ የተንተራሰ ነው። የጠፈር ምርምር በተራቀቀበትም በዚህ ጊዜም የምንጠቀምበት ቋንቋ ተመሳሳይ ነው። የከዋክብትን ክምችት ዐቅፎ እንደሚይዝ በምናብ የሚታሰበውን ማሰሪያ ማጥበቅና መፍታት ፕልያዲስ ሲባል፣ የአዳኝ አርዮን ማሰሪያ ደግሞ የሥን ጽሑፉ ዘዩ ሊገለጽ የሚፈቅደው ምስል ፈጠራ ነው። መልእክቱ በጊዜአቸው

በሰማይ ላይ የሚንቀሳቀሱትን እነዚህን ከዋክብት እግዚአብሔር እንደሚቆጣጠር መግለጽ ነው። ኢዮብ የሰማይ ፍጥረትን ሕግም ሆነ እግዚአብሔር ሥርዐቱን በምድር ላይ እንዲሠላጥን የሚያደርግበትን ሥርዐት አልተረዳም፤ ጌታ አምላክም ኢዮብ እንዲገነዘብ የፈለገው ይህንኑ ነበር።

34-38 እነዚህ ጥቅሶች ሁሉ የአየር ጠባብና ተጓዳኝ የሆኑትን ጉዳዮች የሚያስሱ ናቸው። በእነርሱና ከ22-30 ባለው ክፍል መካከል ያለው ልዩነት የአየር ጠባብ ጊዜ፣ ቦታና ዐላማ ነው። ቍ 38 የወቅቱ ዝናብ በእግዚአብሔር እይታ ውስጥ እንዳለ ያመለክታል። ከረጅም ደረቅ ወራት በኋላ ርጥብቱን እንዲያንጠባጥብ ደመናትን የሚያዘው እግዚአብሔር ነው። ኢዮብና ሌላው የሰው ልጅ ማድረግ የሚችለው ድምፁን ፊተኛ ውንና ኋለኛውን ዝናብ መቆጣጠር ወደሚችል አምላክ በማንግሳት የዝናብ ወቅት ላማረ መኸር እንዲቀጥል መማጸን ብቻ ነው።

በዚህ ስፍራ ጥቅም ላይ የዋለው ቋንቋ የጨዋታ ለዛ ያዘለ ነው። ኢዮብ ጎይል ቢኖረውና ደመናውን አዝዞ በውሃ ቢጥለቀስ ዐስቡት። ወይም ኢዮብ መብረቆችን መስደድ ፈልጎ ቢያደርገውና እነርሱም ምላሽ እንደሚሰጥ ጅሎች እነሆ ቢሉ። እናም የወቅቱ ዝናብ እንኳ ደመናትን መቀጠር በሚችለውና ዝናብን በዕቃ በሚሰፍረው ጌታ ፈቃድ የሚሰጥ ነው።

39-41 እነዚህ ጥቅሶች እግዚአብሔር በፍጥረቱ ላይ ስላለው የበላይነት ተጨማሪ ገጽታ ያሳያሉ። ከ38፥39 እስከ 40፥30 ድረስ ትኩረቱ ለሰዎች ልጆች አስደናቂና አስገራሚ በሆነው የአራዊት ዓለም ላይ ይሆናል። ምርጫው የዘፈቀደ ይመስላል። ኢዮብ መቼም ለአንበሳው ማደን እንዳለበት ወይም የቁራን ልጆች አፍ በምግብ መመላት እንደሚገባው ዐስቦ አያውቅም። ማንራታቸውና ጨኸታቸው ፍጥረት ሁሉ ወደሚታመንበት ወደ እርሱ አይደለምን?

39፥1-4 እግዚአብሔር የዱር አራዊቱን ዓለምና ልዩ ልዩ ሀብቱን ተጠቅሞ ስለ መፍጠሩና ስለ ማጽናቱ ኢዮብን ያስተምራል። ለእያንዳንዱ ፍጥረት የእርግዝና ወቅት የወሰነ ሲሆን በሜዳም ያለማንም ዕገዛ ይወልዱ፤ ግልገሎቹም ይጸኑ ዘንድ እንዲችሉ መለኮታዊ ጥበብን በውስጣቸው አስቀምጧል። የሜዳ ፍየል ግልገሎች የዓመታት ክብካቤን ከሚሹ ሕፃናት በተቃራኒ በተወለዱ በደቂቃዎች ውስጥ በመቆም በዱር ይፈነጩ ዘንድ እምቡር ይላሉ።

5-8 በብሉይ ኪዳን ዘመን አስገራሚ ከሚባሉት እንስሳት መካከል አንዱ የሜዳ አሀያ ሲሆን፣ የሚደነቀውም ስለ ነጻነቱና በአስቸጋሪ ሁኔታ ውስጥ መኖር ስለ መቻሉ ነበር። የእርሱ ዝርያ የሆነው አሀያ የከተማች ኸካታና የነጂዎቹ እንግልት ስለባ ሲሆን የሜዳ አሀያ ግን በዚያ በመግለቅ ሰዎች ሊኖሩበት በሚያስቸግራቸው፣ ለምነቱ በተሟጠጠ፣ ሜዳማና አነስተኛ ዐቀብት ባለበት ስፍራ ይኖራል።

የ39፥1 የሜዳ ፍየል እዚህ ላይ እንደተመለከተው አይቤክስ ሳትሆን አትቀርም።

9-12 በዚህ ስፍራ “በጎሽ” እና በበሬ መካከል ግልጽ የሆነ ገጽጽር ይታያል። ይህ እንስሳ አሁን ከምድር ገጽ የጠፋው አውሮች የተባለው እንስሳ እንደ ሆነ ይታመናል። ከዝሆንና

ከአውራረስ ቀጥሎ በመጽሐፍ ቅዱስ ዘመን ትልቁ የምድር እንስሳ ነበር። በብሉይ ኪዳን ይህንን እንስሳ ከሚጠቅሱት ዘጠኝ ስፍራዎች መካከል አብዛኞቹ የጥንካሬ ተምሳሌት እንደ ሆነ ይገልጻል (ከዘኁ 23፥22፣ 24፥8፣ ዘዳ 33፥17፣ መዝ 29፥6፣ እና ከሌሎችም ጋር ያነጻ)። በሙሴ ዘመን እንኳ በመካከለኛው ምሥራቅ አካባቢ ተመናምኖ ነበር። አሁንም ኢዮብ ይህንን አስፈሪ እንስሳ እንዲያርስ አላምዶ በወውድማው ላይ ሊያሰማራው እንደሚችል መጠቀሱ መለኮታዊ ሥላቅ ነው።

13-18 የጥያቄው አቀራረብ ተቀይሮ አንጓው እግዚአብሔርን በጥስተኛ ሰው አንጻር ያቀርበዋል። ጥያቄው ኢዮብ መለኮታዊ ጎይልንና ጥበብን የሚጠይቀውን ሥራ ከማድረግ ምን ያህል የራቀ እንደሆነ እንዲረዳ የታለመ ነበር። የሰገን ባሕርይ አሥቂኝ እንደ ሆነ ስለ ተቀመጠ ኢዮብ ማስተካከል እንደሚችል መጠየቅ ተገቢ አይሆንም።

ሰገን አነስተኛ አንጎል ያላት ቢሆንም ህልውናዋ ይረጋግጥ ዘንድ የሚያስፈልገው መረጃ ሁሉ ታዊቅበታል። እንቁላሎችዋን አትተውም። በልጆችዋ እንደምትጨክን መገለጡ ግን (ከሰቆ 4፥3 ጋር ያነጻ) የስሪያ ወቅት ሲደርስ ከመሳደድዋ ጋር የተያያዘ ነው። ሰገን የተለየ የማየት ብቃት ያላት ሲሆን 360 ዲግሪ ማየት ከሚችሉ ከፍ ያሉ እንስሳትም የላቀች ያደርጋታል። ክፍሉ ግን የሚያተኩረው ከገጽታዋ ጋር ተጣጥሞ ስለማይሄደው እግሯ ነው። ሰገን አንበሳንም ሆነ ሰውን አንዴ ብትራግጥ ሰውነትን የመተልተል ብቃት አላት።

በዚህ ስፍራ የምናገኘው ትምህርት እግዚአብሔር ደስ ከተሰኘበት፣ እኛን ግር ሊያሰኝን የሚችለን እንስሳም መፍጠር እንደሚችል ነው። መብረር የማትችልን ወፍ በዐይነ ሕሊናችሁ ሳሉ። ክንፎች ቢኖሯትም ከፈረስ ይልቅ ፈጥና ትርጣላች። ኢዮብ እግዚአብሔር በሕይወቱ ምን ሥራ እየሠራ እንደ ሆነ ሊረዳ አልቻለም፤ እግዚአብሔርም እንዲገነዘብ የፈለገው የተፈጠረውንም ዓለም እንዲሁ ለመረዳት አስቸጋሪ እንደ ሆነ እንዲያስብ ነው።

19-25 በዚህ ግጥም ውስጥ ብቸኛ የቤት እንስሳ ሆኖ የተጠቀሰው ፈረስ ነው። ይህም ያልተጠበቀ ገጽታ የጌታን ዐላማ የሚያሟላ ሲሆን፣ ያም አጥቂ እንዲሁም ተዋጊ የሆነው የፈረስ ዐይነት ስለ ተጠቀሰ ነው። የዱር ፍጥረታቱ ያልተገደበ ነጻነትን የተለየ ባሕርይ በርግጥም ከኢዮብ ቍጥጥር በላይ ነው፤ ሰው ያላመደው እንስሳም እንኳ በምናብ እንድንቀላቀል የሚያደርግ አስገራሚ ባሕርይ ሊኖረው እንደሚችልም ተመለከተ። ክፍሉ የሥነ ጽሑፍ ጉልበቱን እያጉላም በመምጣት ይህ አስገራሚ ፍጥረት ጦርነት ሲፋፋም ስለሚያሳየው ባሕርይ ይተርካል።

26-30 በቍ 26 ላይ ኢዮብ በመደነቅ እንዲያስብ የተደረገበት ዛሬም ድረስ ሰዎችን የሚያስደንቀው የዎፎች የፍልሰት ተፈጥሮአዊ ዐቅም ነው። አንዳንድ የአዕዋፍ ዘሮች በሺዎች ለሚቆጠሩ ኪሎ ሜትሮች እንደሚበሩ መረዳታችን በዚህ ቦታ እግዚአብሔር የመረጠውን የአዕዋፍ ትንግርት ይበልጥ እንድናረጋግጥ ይረዳናል። ከ26-27 የተጠቀሰት ሁለቱ ስያሜዎች ሌሎችን ፍጥረታት የሚወክሉ የዕብራይስጥ የወል መጠሪያዎች ናቸው። የመጀመሪያው ጭልፊት ሲሆን በተቀደሰው ምድር ነዋሪ ባይሆንም በፍልሰት ወቅት ግን በየዓመቱ በዚያ አካባቢ ስለሚሰፍር ይታወቃል። ንስር የአካባቢው ትልቁ ዎፍ ነው። ንስር ተብሎ (በዐመት) የተጠቀሰው ወፍ ጥንብ አንሳ እንደ ሆነም ልብ ይላል። በርከት ያሉ የዚህ ዎፍ አስገራሚ ባሕርያት ተገልጾታል፤ እነርሱም ወደ ከፍታ የመብረሩ ጎይል፣ በዐለት መካከል ጎጆውን መሥራቱና አስደናቂ የማየት ችሎታው ናቸው።

40፥1-2 እነዚህ ሁለት ጥቅሶች የመጀመሪያውን ንግግር ይቋጫሉ። ኢዮብ ምንም ስላልመለሰና “እግዚአብሔርም ኢዮብን እንዲህ አለው” ስለሚል ዕንቅፋት የተፈጠረ ይመስላል። ዘይቤአዊው ገለጻም የምክርና የተግሣጽ ሐሳብ ያቀርባል። (ቍ 2)። በዚህ ስፍራ ጌታ ዋናውን ሐሳብ ይጠቅሳል። ኢዮብ እግዚአብሔርን እንደሚከስ ሰው ሆኖ ራሱን አቅርቦ ነበር። ኢዮብ አምላክ በሆነው በእግዚአብሔር ፊት እንዲህ ዐይነቱን ከፍታ እንዴት ሊይዝ ይችላል? የእግዚአብሔርን ፍጥረት ዓለም ትንግርትና ምስጢር እንዲህ በቅርብ ከተመለከተ በኋላ፣ ኢዮብ በእግዚአብሔር የፍጥረት ጌትነት ላይ ልቡን ሞልቶ

ያስተጋባውን ወቀሣና ክስ ደግሞ ሊያነሣ ችሎ ይሆንን? አሁን የመናገር ተራው የኢዮብ ነው። ይሁንና ግን ረጅም ንግግር፣ ቊጣም ሆነ በፈጣሪ ላይ ተግዳርት የሚያመጣ ቃል አልታየም።

2. ኢዮብ ራሱን ማዋረዱ (40፥3-5)

3-5 ተፎካካሪ ሆኖ የነበረው ኢዮብ እጁን በአፋ እስኪጭን ድረስ የእግዚአብሔር መንገድ ምን ያህል ጥልፍልፍና ምስጢራዊ እንደ ሆነ ተገነዘበ። የኢዮብ ምላሽ ምንም እንዳልሆነ ሁሉ “ክንቱ” በመሆኑ ላይ ያን ያህል የተመሠረተ አይደለም። እግዚአብሔር ኢዮብን አላደቀውም፤ ስለ ራሱ የነበረውን የተጋነነ ምግት ፈወሰሰት እንጂ። ከንቱ ለሚለው የገባው የዕብራይስጥ ቃል “ቀላል መሆን” ወይም “የቀለለ ክብራታ ማግኘት” የሚል ትርጉም ሲኖረው የተዋረደ የሚል ሐሳብ ዐዘሏል።

ኢዮብ እያየ ባለው ነገር እጅግ በመደነቁ ንጽሕናው እንዲረጋገጥ ከመፈለጉ የተነሣ ከገባበት ጭንቅ ሊወጣ ቻለ። ይሁንና ግን እግዚአብሔር ለምን መከራ እየተቀበለ እንደ ነበር ምንም ምላሽ አልሰጠውም። ኢዮብ ከመከራው ባለፈ በእግዚአብሔር እንዲታመንና እንደ ወዳጅም እንዲያየው የቻለ ሲሆን እርሱን እንደ አምላክ ብቻ እንዲያይ ሙሉ መረዳት ውስጥ ገብቷል። አሁንም ቢሆን ኢዮብ ከሰይጣን ጥያቄ የተነሣ ይፈተን ዘንድ ወደ መከራ እንዲገባ እግዚአብሔር መፍቀዱን አልተረዳም። ኢዮብም ራሱን አዋርዶ ተፈላጊ ሐሳቦችን ለሰበሰበውና ክሥተቱን ወደ መቋጫው ላመጣው የእግዚአብሔር ሁለተኛ ንግግር ራሱን አዘጋጀ።

3. የእግዚአብሔር ሁለተኛው ቃል (40፥6-41፥34)

ከ8-14 ላይ ያለው መቅደም የ“ብሄሞት” (40፥15) እና “ሌዋታን” (41፥1) የተብራራ ሐተታ የመጽሐፉን ዐላማ ውስጥ ውስጠውንና በጎይል ምን ያህል እንዳጸና ያመለክታል። በዚህ ስፍራ እግዚአብሔር የፍጥረት ዓለም ፈጣሪና አጽኚ እንደ ሆነ ለኢዮብ ካሳየበት የመጀመሪያ ንግግር በላይ ይሠራል። በዚሁም እግዚአብሔር የሥርዐት አምላክ እንደ ሆነና ፍርዱን (ፍትሐን) ኢዮብ ሊያጣጥል እንደማይችል አጽንቶለታል። በዚህም ጊዜ የኢዮብ ምላሽ ንስሐ ነበር (42፥1-6)።

የእግዚአብሔርን ፍትሕ ካገነዘበና ሥርዐቱን ካጉላው ንግግር በኋላ በእነዚህ ሁለት አስገራሚ ፍጥረቶች ላይ የተሰጠው ትኩረት፣ ገጽታቸው ጉማራና አዙን ከመሰሉ እንስሳት ቢወሰድም አወሳሰባቸው ግን ተምሳሌታዊ ነው የሚለውን መከራከሪያ ያገላል። ሁለቱም ቃላት ተምሳሌታዊ ፋይዳ ሳያዘሉ በብሉይ ኪዳን ውስጥ ተደጋግመው ተነሥተዋል። ሌዋታን ግን አንዳንድ ጊዜ የክፉውን መንግሥታዊ ጎይል ለማመልከት ጥቅም ላይ ውሏል (ከመዝ 74፥12-14 ጋር ያነጻ፤ በዚህ ስፍራ የተጠቀሰው አውራ ግብጽ ነው)። ሌዋታን በመጨረሻ ዘመን የሚገለጠውን የክፉ ጎይል እንደ ወከለ የሚናገረው ኢሳ 27፥1ም ይህንኑ ሐሳብ ያስተጋባል። ከኢዮብ ጋር ተመሳሳይ የሆነ ተምሳሌታዊ ቋንቋ በራእይ 12 እና 13 ላይ ያለ ሲሆን፤ በዚያም እግዚአብሔር ብቻ ሊሠለጥንባቸው የሚችለው አውራው (ብሄሞት) እና ዘንዶው (ሌዋታን) ይታያሉ።

እነዚህን እንስሳት ቃል በቃል የሚገነዘቡ በኢዮብ መጽሐፍ ውስጥ የተሰጠው ገለጻ የጉማራንና የአዙን ማንነትና ጎይል ይጋነነ እንደ ሆነ የግድ መቀበል ይኖርባቸዋል። ሁለቱም እንስሳት ሁለት ዐበይት ማንነቶችን ይጋራሉ። የመጀመሪያው ግልጽ የሆነ የአራዊት ምንነት ሲሆን፤ ያ የክብትን ወይም የአዙን የገዢ ገጽታ ያቀፈ ነው። ይህም ስለ መጽሐፉ መቅደም ምንም ለማያውቀው ኢዮብ ስለ እግዚአብሔር ሁሉን ቻይነት ትምህርት ይሰጣል። ሁለተኛው፣ ፍጥረቱ የቀደመውን (40፥19) እና ጎይሉ ከሁሉ የላቀውን (41፥33) ለማያዊ ፍጥረት (የመጽሐፉ መቅደም ክሳሽ) የተደበቀ ማንነት ያሳያል።

6-14 እግዚአብሔር ተመሳሳይ የሙግት አቀራረብን ተጠቅሞ (ቊ 7) ኢዮብ ወደ እውነታው እንዲመለስ የጥያቄ መዓት ያሻገጉደጉድበታል። ለነገሩ ኢዮብ በመጨረሻ የተናገረው ንግግር (31፥35-37) እግዚአብሔር በእርሱ ላይ የሚያነሣው ክስ ሁሉ ውድቅ ስለሚሆን ጽድቁን ጥያቄ ውስጥ የሚከት ነበር። ያ ሁሉ

ግን መላምታዊ ክንቱነት ነበር። ነገሩ የመጣው ቀጥታ ከኢዮብ ምናብ ነበር። እግዚአብሔር ፊቱንም በኢዮብ ላይ ክስ አልነበረውም። ኢዮብ ንጽሕናው በእግዚአብሔር መረጋጋጥ እንደሚገባው ማሰቡ ስሕተት ስለ ነበር፤ የአመለካከት ዕርማት አስፈልጎታል። ይህንንም ለማድረግ እግዚአብሔር ማን መሆኑን ለኢዮብ (ደግሞ) አሳለበው። ኢዮብ እንደ እግዚአብሔር ያለ ክንድ አለው? ሁሉን ይችላል? የኢዮብ ግርማና ክብር ወዴት ነው? ኢዮብ እግዚአብሔር በመጀመሪያው ንግግሩ በፍጥረቱ መዛግብት መካከል ለምን እንዳመለሰው መገንዘብ ጀምሯል። ኢዮብ በዝ ጎይሉ ያን ሁሉ ለመፍጠርና ለማጽናት ይችላል? እንዴት ተደርጎ? ኢዮብ በሥነ ምግባሩ ዓለምም ያለውን የበላይነት ለእግዚአብሔር መልቀቅ ይኖርበታል፤ ኢዮብ ክፋትን በስተ መጨረሻ የሚያደቅበት ጎይል የለውም። ስለሆነም የመጨረሻውን የፍትሕ ማስፈን ተግባር ለእግዚአብሔር በመተው ተገቢውን እንዲያደርግ በእርሱ መታመን ይኖርበታል።

እነዚህ ጥቅሶች ኢዮብን በብርቱ ሞግተውታል፤ “ቊጣህን አፍስስ . . . ክፉዎችን . . . አድቅቃቸው . . . እኔም ቀኝ እጅህ እንደምታድንህ፤ በዚያን ጊዜ አረጋግጬ እቀበላለሁ።” እግዚአብሔር ብቸኛው ፈጣሪና አዳኝ መሆኑን ኢዮብ በመንፈሱ ይረዳ ዘንድ በፍቅር የተሰነዘሩ ጥቅሶች ናቸው። ኢዮብ በእርጋታና በመተማመን በዚህ እውነት ላይ ለማረፍ መግባር ነበረበት። እግዚአብሔርም ይህንን እውነት ያጸና ዘንድ እርሱንና ሰውን ስለነዚህ አስገራሚ ፍጥረታት ቃላት የሣሉትን ምስል አቀረበ። በርግጥም ፍጡር ሁለተኛው አስገራሚና በምድር ያለ የትኛውም ፍጥረት የማይደርስበት ነው (41፥33)።

15-24 በብሉይ ኪዳን በሌላ አንድ ስፍራ ብቻ ነው ብሄሞት በነጠላ የተጠቀሰው (መዝ 73፥22)። ኦት የሚለው አናባቢ ያለበት ተቀጽላ የብዙ ቊጥርን ለመግለጽ የሚገባ ሲሆን በነጠላ ሲወራ አውራ የሚል ፍቺ ይኖረዋል። በዚህ ስፍራ ተቀጥላው ትርጉሙን የሚያጉላው ሲሆን፤ ያም አቻ የሌለው አውራ ወይም አውራው አስፈሪ አውራ ሆነ የሚል ፍቺ ይይዛል። ብሄሞት በኢዮብ 40 ላይ አውራ ብቻ እንደ ሆነ መገንዘብ፣ ቋንቋው የግንት ዘይቤን ካልተጠቀመ በቀር አስቸጋሪ እንዲሆን መጋበዝ ነው። ቊ 19ሀ ላይ “የእግዚአብሔር ሥራ አውራ” እንደ ሆነ ተገልጿል። ይህ በፍጥረት ዓለም የተለየ የሆነውንና በመጽሐፉ መግቢያ ላይ የተጠቀሰውን ክሳሽ ለመግለጥ የገባ ኅብረ ትርጉም የቋንቋ አጠቃቀም እንደ ሆነ ነው የምናስበው (ከመዝ 74፥13-14 ጋር ያነጻ)። እንደ ክሳሽ ሁሉ ክስው ዐላፊ ብርታት ብዙ የላቀ ነው። ይህ መረጃ ለኢዮብ አለመገለጡ ግን የቋንቋውን ስፋት ያሳያል። በዚህ ቦታ የብሄሞትና የሌዋታን አገባብ ቋንቋዊ ድግግሞሽ ሲሆን፤ እንደ መዝ 74ቱም ሁሉ በቀይ ባሕር የነበረውን የግብፅ ጎይል የሚወክሉትን የአውራውንና የሌዋታኑን ራስ መድቀቅ ያመለክታል።

41፥1-34 ከቊ 1-9 ላይ ሌዋታን በሰው ቊጥጥር ሥር እንዳይውል እጅግ ብርቱ መሆኑ ተብራርቷል። የመጀመሪያዎቹ ስምንት ጥቅሶች ለኢዮብ የተሰነዘሩ ናቸው፤ ኢዮብም በሰላም ይሁን በጠብ ከሌዋታን ጋር ግንኙነት ሊመሠርት ቢሞክር ዕጣው ውድቀት መሆኑን ያረጋግጣሉ። በዚህ ስፍራ እግዚአብሔር በሌዋታን ላይ መሠልጠን የሚችል እርሱ ብቻ እንደ ሆነ ገልጿል፤ ስለዚህም ሉዓላዊ ጎይል እርሱ ብቻ ነው። እነዚህ ጥቅሶች የአንጻራዊ ጠዘት ላይ ያደርሱናል። ከጠዘቱ በፊት ትኩረቱ በሌዋታን ፊት የሰው ልጅ ደካማ እንደ ሆነ ማሳየት ነበር። ከጠዘቱ በኋላ ግን (ቊ 12-34) ከአዙም ሆነ ከዓሣ ነባሪ ምንነት በላይ ስለሆነው ፍጥረት የሚዘረዝር የተዋጣለት ግጥም ሆኗል። እንደ ቊ 26-29 ሰይፍ፣ ጦር፣ ፍላጻ፣ አንኳሴም ሆነ ወንጭፍ ለእርሱ ምኑም አይደሉም። እንግዲህ አዙ ብቻ ነው ወይስ እንደ ኢሳ 27፥1 ልንገነዘበው ይገባል?

እግዚአብሔር በብሔሞትና በሌዋታን ላይ ያለውን የበላይነት በመናገር በምዕ 40፥8-14 ላይ የተናገረውን ይበልጥ ያብራራዋል። በክፉ ጎይላት ላይ የተቀዳጀውን የፍትሕ የበላይነት ያበሥራል። ኢዮብ ባይረዳውም እንኳ ክሳሽ ሰይጣን ክስ ውድቅ ሆኖበታል። ጸሓፊውና አንባቢው ኢዮብና ወዳጆቹ ማየት ያልቻሉትን ሙሉውን ሥዕል ይመለከታሉ። እግዚአብሔር ሰይጣንን ለማዋረድ ዕቅድ ስለ ነበረው ክሳሽ ኢዮብን ይነካ ዘንድ ፈቀደለት። አሁን እንኳ ውርርዱ ካለቀ በኋላ እግዚአብሔር ጉዳዩን ለኢዮብ አልገለጠለትም። ኢዮብ

አንባቢ የሚያውቀው እውነት ላይ ስላልደረሰ በክፍሉ የተገለጠው ጽድቅ ሳይተገብር ወደ ቀድሞው ስፍራ ሊመለስ ትችላል። ይህንን መገንዘብ የሁከት ንይላት ከአስፈሪና ለማዳ መሆን ከሚችሉ ፍጥረታት በስተ ጎሳ በኅብረ ትርጉም ቋንቋ የመደበቃቸውን ምስጢር መገንዘብ ነው። አሁንም ትኩረት ሊሰጠው የሚገባ እውነት ኢዮብ በመከራ ውስጥ የገባበት ዋነኛ ና የመጨረሻ ዐላማ በዚህ ጊዜ እንኳ ግልጥ ቢሆንለት ኖሮ ያለ ዕውቀታቸው በመከራ የሚፈተኑትን ለማጽናናት የታለመው ታሪክ ጸጋ ባያጣም እንኳ ደክም ያለ ሊሆን መቻሉ ነው።

መ. የኢዮብ የመዘጋጀያ ጸጸት (42፥1-6)

1-2 የኢዮብ ፈጣን ምላሽ የመለኮታዊውን ሁለተኛ ንግግር ግፊት በግልጽ መረዳቱን ያመለክታል። ኢዮብ አፋን በመክፈት መልእክቱን መረዳቱን ለእግዚአብሔር ገለጸ፤ ዋናው ነገር የእግዚአብሔር ዐላማ ሲሆን እርሱም አምላክ ስለ ሆነ ሁሉን የማሳለፍ ብቃት አለው። ኢዮብ የአጽናፈ ዓለሙ ሉዓላዊ ገዢ ወዳጁ እንደ ሆነ ከማወቅ ያለፈ ሌላ የሚፈልገው ነገር ያለ አይመስልም (42፥7-8)።

3-4 በእነዚህ ጥቅሶች ውስጥ ሁለት ያልተጠበቁ ጥቅሶች ይገኛሉ። በቁ. 3 ላይ ኢዮብ በ38፥2 ላይ ከተጠቀሰው ሐሳብ ጋር ይስማማል። በርግጥም የእግዚአብሔርን ምክር ያለዕውቀት እንዳጨለመ ተገንዝቧል። በእግዚአብሔር አስደናቂነት ተገርቶም በቁ. 4 ላይ እግዚአብሔር ራሱ ሁለት ጊዜ በኢዮብ ላይ በአግባቡ የተጠቀመበትን ሐሳብ ይጠቅሳል (38፥3፤ 40፥7፤ በሁለቱም ንግግሮች መክፈቻ ላይ)። ጥያቄው የመለኮታዊውን ቃል ምንነት በደንብ የሚገልጽ ነው። እግዚአብሔር የምስክርን ቦታ ለራሱ ወስዶ የሂደቱን የመጨረሻ ውጤት በዚህ ስፍራ የገለጠውን ኢዮብን በመስቀልኛ ጥያቄ ጠይቆታል።

5-6 ኢዮብ ስለ እግዚአብሔር ስምቶ ነበር። በመጨረሻም ደጋግሞ የጠየቀው ወደ እግዚአብሔር የመጠጋት ጥያቄ ምላሽ አገኘ፤ ውጤቱም እግዚአብሔር በጽድቁና በአፍቃሪነቱ እንደ ጐደለ ያሰበበትን ንግግር መቀየር (መተው) ነው። ንስሐ ሲል ኢዮብ መከራ ውስጥ ስለ ከተተው ንጢአት ንስሐ ይገባል ማለት አይደለም፤ መከራው የንጢአት ውጤት ስላልሆነ። ይህም ማለት ደግሞ ኢዮብ የሚጸጸትበት ምንም ነገር አልነበረውም ማለት አይደለም። የእግዚአብሔርን ጽድቅ ጥያቄ ውስጥ የከተተበትና በ38፥2 ላይ (ቁ. 3 ላይ እንደ ተጠቀሰው) የተገሠጸበት ሁኔታ እንኳ የልብና የአእምሮ ለውጥ እንዲያደርግ ያስገድደዋል። ከዚህም በተጨማሪ “ንስሐ” ተብሎ የተተረጎመው ቃል “ማዘን መጸጸት” ከሚለው ባለፈ “ራስን ማጽናናት” ወይም “ልብ መደገፍ” ተብሎ ሊተረጎም ይችላል። እናም ኢዮብ እየተናገረ ያለው ከእግዚአብሔር ጋር እርሱን እስኪያይ ድረስ ስለ ተገናኝ እርሱ ወዳጅ እንጂ ጠላቱ አይልሆን ነው። በመከራ ውስጥ ቢሆንም እንኳ ተጽናኖ፤ ተበረታታም።

፩. መቋጨያው (42፥7-17)

ኢዮብ የሰዎች ልጆች በገዛ ራሳቸው ሰው መከራ ለምን እንደሚቀበል መደምደም እንደማይችሉ ተማረ። ኢዮብ አሁንም ያልተረዳው ነገር መከራው የሰይጣንን ክስ በማጣል እግዚአብሔር በእርሱ ላይ እምነት እንዳለው የተረጋገጠበት መንገድ መሆኑን ነው። ስለዚህም እግዚአብሔር ኢዮብን የተቆጣበት ነገር ባይኖርም፤ ከሳሹን ለማሳፈርና በኢዮብ እግር የሚተኩትን ቊጥር ስፍራ የሌላቸውን መከራ ተቀባዮች ለመደገፍ በመከራ ያልፍ ዘንድ ፈቀደ። የመጽሐፉ ዐላማ አንዱ ከተፈጸመ በኋላ የኢዮብ መከራ ያለ እግዚአብሔር ስውር ማንነት ሊቀጥል አይችልም ነበር። በዚህ ስፍራ ክፉው ስለ ቅጣቱ በሚገባበት፤ ጽድቁ የእግዚአብሔርን የላቀ ዐላማ ለመፈጸም በሚያገኘው መከራ መካከል ግልጽ የሆነ ልዩነት አናያለን። በዚህ ስፍራ የሚታየው የተተረፈረፈ ካሣ (የነበረውን በዕጥፍ ማግኘት) በኢዮብ ጽድቅ ላይ የተመሠረተ ሳይሆን፤ በእርሱ እንጂ በሌላ በምንም ምክንያት ያለውን ሁሉ በመከራ ባጣው ሰው ላይ በነበረው የእግዚአብሔር ፍቅር ላይ የተመሠረተ ነው።

ሀ. ብድኑ (42፥7-9)

7-9 እግዚአብሔር ለምን ኢዮብን ቅን ነገር እንደ ተናገረ በማመስገን ስለ እርሱ ያማረ ቅኔ የደረደሩትን ወዳጆቹን አወገዘ?

እግዚአብሔር ኢዮብን ከወዳጆቹ ጋር በነበረው ንግግር ወቅት ስለ ሰነዘራቸው ብዙ ቃላት ገሥጸት ተመልሷል፤ እንግዲህ በዚህ ስፍራ ስለ እርሱ የሚያስመስግን ቃል የተናገረው በምን መነሻነት ነው? የኢዮብ አጽናኚዎች ለምን መከራ አየተቀበለ እንደ ነበር ያወቁት ነገር አልነበረም። ኢዮብ ሳይገባው ተናገረ (ቁ. 3)፤ ብዙውን ጊዜም አስተያየቱ ቊጣና ስሜታዊነት የተቀላቀለበት ነበር (15፥12-13፤ 18፥4)። አተያየና ስሜቱ ብዙውን ጊዜ የተሳሳቱ ቢሆኑም ነጥቦቹ ግን ትክክል ነበሩ። የተቀጣው ላደረገው ንጢአት አልነበረም። ወዳጆቹ ግን በማያውቁት ነገር ርግጠኛ እንደ ሆኑ በመናገር እግዚአብሔርን ባማሩ ቃላት በመሸልም ኢዮብን በሐሰት ወንጀለውታል። ኢዮብም ስለ እርሱ በመዋሽታቸውና እግዚአብሔርን በለበጣ ቋንቋ በማንግታቸው አግባብ በሆነ መንገድ ወንጀሏቸዋል (13፥4-7-11)።

በቁ. 8 ላይ ከኢዮብ ጋር ያልነበሩት አጽናኞቹ ለበደላቸው ማስተሰሪያ የሚሆኑ እንስሳት ይዘው ወደ ኢዮብ እንዲሄዱ በእግዚአብሔር ታዘዙ። ኢዮብ ያቀረበው መሥዋዕት ጸሎትንም የጨመረው የኢዮብ አምልኮ አንዱ ክፍል ነበር። ለጠላት መጸለይ በብሉይ ኪዳን ትምህርት የተሰጠበትና የሚዘወተር ተግባር ነበር (መዝ 35፥12-14፤ 109፥4-5)። ለጠላት ምሕረት ማድረግ በግልጽ የተቀመጠ የአምነት መርሕ መሆኑ በዘፀ 23፥4-5 ላይ ይታያል። እግዚአብሔር በኢዮብ መከራ ውስጥ ትልቅ ዐላማ ስለ ነበረው አጽናኞቹ ኢዮብን በመወንጀል የእግዚአብሔር ጠላት ለመሆን በቁ። የመሥዋዕቱ ትልቅነት በደላቸው በኳታ ፊት ትልቅ መሆኑን ያሳያል፤ ይሁንና ግን የኢዮብን ምልጃ ተቀበለ። ኢዮብ እጅግ ምስኪን በነበረበት ወቅት አጣጥለው የተናገሩትን ሰዎች ከመውደድ ወደ ጎሳ አላለም። ይህ የላቀ ደግሞም በተግባር የሚታይ እውነቱ የነፍስንና አእምሮን የመጠቀምን አስፈላጊነት እጅግ ለሚያጉላው መጽሐፍ አግባብነት ያለው ሥነ መለኮታዊ ማጠቃለያ ነው።

ለ. ካሃው (42፥10-17)

10 ኢዮብ ንብረቱን እንደ ገና ሲያገኝ በድጋሚ በጽድቅ ከመሸለሙ ባሻገር በእርሱ ላይ የተነሣው ክስ ሁሉ ውድቅ ሆነ። ሁሉ ሲስማማ ንጢአት መከራን፤ ጽድቅ ደግሞ በረከትን ያመጣል። ኢዮብ ፈተናውን በስኬት ስለ ተቋቋመና ጽድቁ በራሱ ወዳድነት ላይ እንዳልተመሠረተ ስላረጋገጠ በፈተናው ውስጥ የሚቀጥልበት ምክንያት አልነበረም፤ መከራው ማቆም ነበረበት። እግዚአብሔር ሰዎችን የፈጠረው እንዲባርካቸው እንጂ እንደረግማቸው አይደለም። ኢዮብ ከተሰነዘረበት የሐሰት ክስ ሁሉ ነጻ መሆኑ ተረጋገጠ፤ ስለዚህም ጥፋት እንዳጠፋ ሰው መከራ መቀበል የለበትም። የእግዚአብሔር የላቀ ዐላማም ተፈጸመ፤ ስለዚህም ኢዮብን እንዳይካሥ የሚያደርግ ምንም ምክንያት የለም።

11 ከመከራው ትዕይንት ራሳቸውን ያራቁት የኢዮብ ዘመዶች (19፥13-15) የመልካም ጊዜ ብቻ ወዳጅ መሆናቸው በዚህ ስፍራ ተረጋግጧል። ይህ ድጋፍና ማጽናኛ ዘግይቶ ቢመጣም የከበረ ስጦታን የያዘ ነበር። የወርቅ ቀለበት (ለአፍንጫ [ዘፍ 24፥47፤ ኢሳ 3፥21]) ወይም ለጀሮ [ዘፍ 35፥4፤ ዘፀ 32፥2] እና ጥሬ ብር (ከዘፍ 33፥19፤ ኢያ 24፥32 ጋር ያነጻ)። ሁለተኛው፤ በሳንቲም መልክ ያለ ገንዘብ ሳይሆን እንደ ሰቅል ሁሉ የጥንት ዋጋ መመዘኛ ነበር (ዘፍ 23፥16)።

12-15 ቊጥር 12 እና 13 የኢዮብ ሀብት በመጽሐፉ መግቢያ (1፥3) ላይ ከተቀመጠው በዕጥፍ እንደ በዛ ይተርካል። ከኢዮብ ወንድና ሴት ልጆች በቀር ሁሉ በዕጥፍ ተመለሰ። የመጽሐፉ ደራሲ የኢዮብን ወንዶች ልጆች በመተው ስለ ሴቶቹ ብቻ መናገሩ ትንሽም ቢሆን ያስገርማል። ሴቶቹ ስም እንደ ወጣሳቸው ወንዶቹ እያሉም ለእነርሱም ርስት እንደ ተሰጣቸው ተጽፏል። በኢዮብ ሴቶች ልጆች ውበት ላይ የተሰጠው ትኩረት የጥንቱ ባህል ነጸብራቅ ነው። ስማቸው ውበታቸውን ያሳያል፤ “ይሚማ” ማለት “ረግጥ” ደግሞ “ቀረፋ” የሚል ትርጉም እንዳለው ሲታመን “አማልቶያስ ቂራስ” ደግሞ በቀላሉ ሊሰበሩ የሚችሉ ነገሮች ማስቀመጫ (ቀንድ) የሚል ትርጉም ይዘላል።

16-17 የኢዮብ ረጅም ዕድሜ ከአባቶች ዘመን ታሪክ ጋር የሚጣጣም ነው (የመዝ 90፥10-16ን ዕጥፍ ያህል የዕድሜ ዘመን

ያመለክታል)። የልጅ ልጆችን እስከ አራት ትውልድ የማየት ሕይወት መግለጫ ጥንታዊ ቀመር ሥራ ላይ ዋለ (ከዘፍ የዕድሜ ብልጥግናም ሁለት ጊዜ ሲፈጸም (ከዘፍ 50÷23 ጋር 25÷8፤ 35÷29 ጋር ያነጻ)። ያነጻ)፤ “አርጅቶ፤ ዕድሜ ጠግቦ” የሚለው ፍጹም የተሟላ

ብሉይ ኪዳን በዐዲስ ውስጥ

የብሉይ ኪዳን ክፍል	የዐዲስ ኪዳን ክፍል	ርእሰ ጉዳይ
ኢዮ 5÷13	1ቆሮ 3÷19	እግዚአብሔርና የዚህ ዓለም ጠበብ
ኢዮ 41÷44	ሮሜ 11÷15	እግዚአብሔር ሁሉን ይግዛል